REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 9

Ateş Gecesi

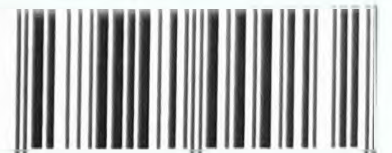
İNKILÂP

***ATEŞ GECESİ*, Reşat Nuri Güntekin'in önemli romanlarından biridir. Yazar, Ege bölgesinde yaşanan unutulmaz bir aşkın çevresinde, dönemin gerçeklerini de ustalıkla yansıtmıştır. Çalıkuşu'ndaki Feride gibi, Akşam Güneşi'ndeki kahraman Jülide gibi, Güntekin'in bu kitabında da Afife'yi tanıyacak ve çok seveceksiniz.**

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

1889'da İstanbul'da doğdu. Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde öğretmenlik, müdürlük, Millî Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yaptı. UNESCO'da Türkiye'yi temsil etti. Romanları, hikâyeleri, tiyatro eserlerinin yanısıra çeşitli çevirileri de vardır.

ISBN 978-975-10-0013-2

Ateş Gecesi

Ateş Gecesi

Sertifika No: 10614

Dizgi Meline Pamukçuoğlu
Kapak Ümit Kıvanç

ISBN: 978-975-10-0013-2

08 09 10 11 12   20 19 18

Baskı
İNKILÂP KİTABEVİ BASKI TESİSLERİ

İNKILÂP
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna - İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Fax : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com

www.inkilap.com

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ: 9

Ateş Gecesi

ROMAN

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Kanuni Sahibi:
Hâdiye GÜNTEKİN

İNKILÂP

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in ESERLERİ

Çalıkuşu
Dudaktan Kalbe
Akşam Güneşi
Acımak
Damga
Kızılcık Dalları
Eski Hastalık
Miskinler Tekkesi
Anadolu Notları I-II
Yaprak Dökümü
Ateş Gecesi
Bir Kadın Düşmanı
Gökyüzü
Değirmen
Yeşil Gece
Olağan İşler
Gizli El
Harabelerin Çiçeği
Sönmüş Yıldızlar
Tanrı Misafiri
Kan Davası
Kavak Yelleri
Leylâ ile Mecnun
Son Sığınak

PİYESLERİ:

Hançer
Hülleci
Çalıkuşu (N.Cumalı)
Bir Köy Öğretmeni
Balıkesir Muhasebecisi
Tanrı Dağı Ziyafeti
Eski Şarkı
Yaprak Dökümü

TERCÜMELERİ:

Hz. Muhammed'in Hayatı
(Emil Dergmenheim'den)
Kahramanlar (Carlyl)
Don Kişot
(Cervantes Saavedra)
Yabancı
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
La Dam O Kamelya
(A. Dumas Fils)
Evham
Hakikat (Emil Zola)
İtiraflar (J.J. Rousseau)

ATEŞ GECESİ

Aydın'dan Milas'a inen posta arabasında beş kişi idiler: Durmadan tütün içen ve dizleri arasına sıkıştırdıkları bir kahve tepsisi üstünde kâğıt oynayan iki incir komisyoncusu, yüzü çiçek bozuğundan delik deşik avcı ceketli bir adam; kıranta bir reji kâtibi; kâh uyuklayan, kâh boyalı sakalını titreterek mırıl mırıl evrak okuyan bir ihtiyar jandarma...

Yolculardan bir de altıncısı vardı ama yüzünü görene aşkolsun! Bu, on yedi, on sekiz yaşlarında içi içine sığmayan acayip bir çocuktu. Elindeki uzun değnekle yol kenarındaki otları kamçılayarak yürüyor, yokuşları tırmanmaktan, araba ezkazâ bir parça hızlanacak olursa koşmaktan, usanmıyordu. Pek yorulduğu zaman da arabacının yanına sıçrayarak dizginleri eline alıyor, bağıra bağıra beygirleri sürüyordu.

Hayvan seslerini taklitte son derece mahareti vardı. Civardaki tarla veya çiftliklerde meleyen kuzulara, böğüren ineklere, anıran eşeklere kendi seslerinden ayırdedilmez seslerle cevap veriyor, yol arkadaşlarını gülmekten kırıp geçiriyordu.

Bir aralık Muğla'ya giden bir deve kafilesine musallat olmuştu, iki çil kuruşa mukabil on dakika develerden birine binmeden yüreği rahat etmemişti.

Bu çocuk, bir gün evvel Çine'de geçirdiği büyükçe bir tehlikeden uslanmışa benzemiyordu.

Çay, iki gün evveline kadar devam eden bahar yağmurlarından taşmış, ufak tahta köprüleri söküp götürmüştü.

Araba, yarı yarıya su içinde, kuvvetli mandaların yedeğinde karşıya geçebiliyordu. Fakat yolcular için kundura ve çorapları çıkararak, paçaları sıvayarak atlara binmekten başka çare yoktu.

Çocuk, bu macerayı İskender ve Dâra seferlerine benzetiyor, büyüklerin suratlarını bir karış sarkıtmalarına mukabil, o, bilâkis, keyifleniyordu.

Fakat çayın en azgın bir noktasında yeni bir oyun çıkarayım derken kendini sulara kaptırmış, atı ile beraber sürüklenmeye başlamıştı.

Bereket versin akıntının kırk, elli metre aşağısında kırık bir köprünün tahtalarını toplamaya uğraşan birkaç çıplak köylü vardı. Bunlar, vaktinde davranıp yolunu kesmemiş olsaydılar ölüm yüzde doksan dokuzdu.

Çocuk, o gece Çine'de viran bir han odasının ocağı karşısında sabaha kadar yanıp titreyerek sayıklamış, fakat günün ilk ışıklarıyla beraber dipdiri ayağa kalkmıştı. Şimdi, üzerindeki elbiselerinden başka bu kazayı hatırlatacak bir alâmet görünmüyordu. Yalnız, iyice bir Beyoğlu terzisinin makasından çıkmış ceket ve pantolonu hayli yürekler acısıydı.

Küçük el çantasında birkaç parça iç çamaşırlarıyla iki kitaptan başka bir şey bulunmadığı için ocağın ateşinden duman dumana kuruyup büzülen elbiseleri olduğu gibi sırtına geçirmek mecburiyetinde kalmıştı.

Halis İngiliz kumaşından kırmızı benekli lacivert ceket, komik bir sefaletle üstünden dökülüyor, daralan pantolonunun paçaları potur gibi bacaklarına yapışıyordu.

Fakat o, bununla da eğleniyor:

— Yine çok şükür ki elbiseler insanın arkasında sımsıkı duruyor. Çine çayı fesim gibi onları da alıp götürseydi halim ne olurdu? diyordu.

Fesi vücut için kundura ve iç gömleği kadar zaruri bir şey sayan reji kâtibi:

— Evladım, başına bir mendil sarıver bari, diye akıl öğretmişti.

Fakat o, gözlerinin içi gülerek:

— Ziyanı yok beyefendi... Namaz kılacak değilim ki... Böyle de pekâlâ olur, diye cevap vermişti.

Öyle görünüyordu ki, bu çocuk için, hiç olmazsa şimdilik "pekâlâ" olmayacak şey yoktu.

* * *

Sökülmüş taşları, bitip tükenmez çukur ve hendekleriyle şose, o tarihte son derece bozuk olduğundan ancak ikinci günün akşamına doğru Milâs'ı tutmak kabil olmuştu. Araba, şehre girerken yolun üzerinde üç kişi görünmüştü. Bunlar biraz yaklaşınca arabacı, içindeki jandarmaya seslendi:

— Hafız çavuş, Kaymakam Bey geliyor.

O esnada yine arabacının yanında oturan çocuk, merakla sordu:

— Hangisi kaymakam?

— Ortadaki cüce boylu efendi...

Kaymakamın arkadaşları inadına uzun boylu iki adamdı. Arkalarından vuran ışık içinde yüzleri seçilmediğinden çocuk onu evvela sekiz on yaşında bir çocuk sanmış, biraz sonra sakalını farkederek yanıldığını anlamıştı.

Araba, bu üç kişiye yaklaşınca birdenbire durmuş, sakallı jandarma, kolunda meşin kaplı bir defterle yere atlayarak kaymakama selam vermişti.

— Ne var ne yok, Hafız Çavuş?

Jandarma:

— İyilik, sağlık beyim, dedi. Ve defter içinden çıkardığı mühürlü bir zarfı kaymakama uzattı.

Kaymakam, zarfı avucunun içinde tartar gibi bir hareket yaptıktan sonra dikkatle yırttı ve gözlüğünü takarak okumaya başladı.

Kâğıdı iyi görmek için arkasındaki tepenin üstünde batmak üzere olan güneşe doğru dönüyor, kaşlarını çatıyordu.

Sağında duran ve bastonuna dayanarak lakayt bir tavırla uzaklara bakan kumral bıyıklı arkadaşına alçak sesle:

— Fena havadis, dedi.

— Hayrola...

— Milas'a bir sürgün gönderiyorlar... Vilayet, itina ile muhafazasını emrediyor... Herhalde belâlı bir herif olacak... Hiç de hoşlanmam böyle işten... Eve yılan kaçmış gibi huylanırım... Güç iştir sürgün muhafazası vesselâm...

Bu sözleri arabacı ile çocuğun işitmesine ehemmiyet vermiyor, yan gözle içeridekilerin çehrelerini tetkik ediyordu. Gözleri en ziyade çiçek bozuğu adamın üzerinde durmuştu. Halbuki talihin yüzüne taktığı korkunç maskeye rağmen yolcuların en tatlısı ve sakini galiba bu zavallıydı.

Kaymakam, keşfinden emin olmakla beraber yavaşça jandarmaya sordu:

— Hangisi o?

— ....?

— Canım sürgünü soruyorum?

Hafız Çavuş, sıkıntıdaydı. Göz işaretiyle kaymakama bir şey anlatıyor, beceremeyerek yutkunuyordu.

Çocuk, arabacının yanından yere atladı, çapkın bir gülümseme ile:

— Gönderilen sürgün bendenizim kaymakam bey, dedi.

Kaymakam, şaşalamıştı. Bir sakallı jandarmaya, bir hırpani kıyafeti, darmadağın saçlarıyla, olduğundan da daha küçük görünen çocuğa bakarak, gözlerini açıyordu. Nihayet kekeleyerek:

— Ne söylüyorsun sen, dedi. Sen mi? Bu boyla mı bacaksız!

Kaymakamın azarlar gibi bir eda ile telaffuz ettiği bu bacaksız kelimesinde biraz sempati ve babacan bir merhamet bulunduğu muhakkaktı. Fakat çocuk, bunu anlamadı. Mektepten alınıp Zaptiye Nezaretine götürüldüğü geceden beri o, kendine ermiş, yetişmiş bir delikanlı gözü ile bakıyordu. Koskoca padişahı korkutan, polisler ve tüfekli jandarmalar muhafazasında uzak yerlere sürgün gönderilen bir insan, elbette ehemmiyetli bir şahıstı ve kaç günlük korku ve ye'sin tek teselli tarafı buydu.

Ceketinin eteklerini çekiştirerek, parmaklarıyla saçlarını düzelterek vakur ve ciddi bir tavır almaya çalıştı ve sordu:

— Boyumda ne var efendim?

Kaymakam, gevrek bir kahkaha ile güldü:

— O cihetten değil evlâdım... Boyunuz maşallah benimkinden yüksek. Sade pek çocuksunuz da...

— On sekiz, efendim...

— Ne on sekizi?

— Yaşım...

Kaymakam, bu defa onunla açıktan açığa alay etti. Sesin ititreterek, arkadaşlarına bakıp gülümseyerek:

— On sekiz mi, dedi. Ne demezsiniz? Yaşın bundan fazlası sağlık... Tekaütlüğünüze mek parmak kalmış. Demek

bacaksız demem kibirinize dokundu ha... Affedersiniz, siz yaşta bir erkeğe bacaksız demek doğru olmaz... Yalnız o kulağınızdaki küpe ne acaba?...

Gayrıihtiyari elimi sağ kulağıma götürdüm ve gülmeye başladım.

Biraz evvel bir bahçenin kenarından geçerken kiraz çalmış, bunlardan birkaçını yedikten sonra iki tanesini de kulağıma takmış ve unutmuştum. Kaymakama karşı oynamak istediğim ciddiyet rolü iflas etmişti. İşi çaresiz maskaralığa vurarak kirazları uzattım:

— Kabul buyurursanız size takdim edeyim.

O, gülerek kirazları aldı ve yanağımı okşadı:

— Münasebetimiz de inşallah bu kirazlar gibi tatlı olur çocuğum... Eşyalarınız var mı?

— Minimini bir el çantam var. Vakit kalmadı, gerisi arkamdan gelecek...

— Çok ala... Hafız Çavuş onu götürsün. Biz arkadan yürüye yürüye gideriz... Yorgun değilsiniz ya?

— Ne münasebet efendim.

Kenara çekilerek arabaya yol verdik ve ağır ağır şehre girmeye başladık.

— Neydi adınız... Kemal Bey değil mi?

— Evet efendim... Kemal Murat...

— Murat'ı da mı var?

— Evet efendim...

— Yani hem Kemal, hem Murat öyle mi? E sen bu akıbete iki defa müstahak olmuşsun çocuğum.

— Anlayamadım efendim...

Kaymakam, izah etmedi. Zaten bu kadarını söylediğine de pek memnun görünmüyordu.

Maamafih, arkadaşlarına manalı bir göz işareti yapmaktan da kendini alamadı:

— Hem Kemal, hem Murat Beyi size takdim ederim... Şimdilik Milas'ta bize misafir olacak.. Bu beyler de benim aziz arkadaşlarım... Selim Beyle Akif Bey... Selim Bey doktorumuz, Akif Bey ceza reisimiz... Yani Allah göstermesin, hasta olursanız Selim Beye, yine Allah göstermesin bir yaramazlık yaparsanız Akif Beye...

Şimdi elli yaşındayım. Bu kadar çabuk bağlanan bir dostluk bağına hayatımda bir ikinci defa tesadüf etmedim. Hem de şu vardı ki, onlar yaşlı başlı adamlardı. Ben aklı başından iki karış yukarıda toy bir çocuk. Yani uzlaşmaz iki ayrı dünyanın insanı. Nihayet zoraki de olsa benim mahkûm, onun hâkim vaziyetlerimizi hesaba katmak lâzımdı.

Kaymakam, babacan adamdı, şen adamdı. Kısa boylular, daha doğrusu cücelerde ender tesadüf edilen kalın, ferah bir sesi vardı. Fakat arasıra kahkahayı bastığı zaman bu ses birdenbire bir bayram düdüğü inceliği alıyordu.

Doktor Selim Bey —kaymakamın uzun boylu, kumral arkadaşı— bilâkis kapalı, soğuk ve mağrur görünüyordu. Fakat kısa bir zaman sonra bunun sadece mahçupluktan ileri geldiğini anladım.

Selim Bey konuşkan değildi. Beş, on adım sonra bana bir şey söylemek lüzumunu hissettiği zaman ağır bir sesle:

— Nasıl buldunuz Milas'ı? dedi.

Elimle karşı dağın tepelerinde uzanan ince araba yolunu göstererek:

— Oradan fevkalâde görünüyor, dedim.

Ceza reisi içini çekti:

— Evet, yalnız akşam üstü oradan bakmak şartıyle...

Kaymakam, itiraz etti:

— Yapmayın canım... Yakından da fena değildir... Siz

memleket görmemişsiniz. Nesi var merkezi idaremin... Az buçuk bakımsızdır, o kadar...

— Daha nesi olsun, gözüm...

Bu akşam, ilk defa çocukluktan kurtuluyor, büyük adamlar arasına karışıyordum. Ben de artık onlar gibi konuşmalıydım. Ukala bir tavırla:

— Düzelecek efendim inşallah, düzelecek dedim. Memleket kırk yıl bu halde kalacak değil ya...

Bu söz, kaymakama ağır tenkitlerle dolu görünmüş olacaktı. Yolun ortasında durdu. Evvela bana, sonra arkadaşlarına baktı. Bir şey söylemek istiyor, fakat tereddüt ediyordu. Nihayet dayanamadı:

— Evlatçığım, adının hem Kemal, hem Murat olması yetmiyormuş gibi okkalı lakırdılar da ediyorsun... Sen akıbetini pek haketmemişe benzemiyorsun.

Hakikaten anlamamıştım. Gözlerimi açarak:

— Niçin efendim? Ne söyledim? diye sordum.

— Memleketimizin halinde ne var çocuğum?... Sayei şahanede gül gibi idare ediliyor.

— Vallahi o fikirle söylemedim.

Ceza reisi araya girdi.

— Kaymakam Bey... Sen, zorla çocuğun kafasına olmayacak şeyleri sokuyorsun...

Hep birden gülerek tekrar yürümeye başladık.

— İstanbul'dan ilk çıkışınız mı?

— Evet efendim.

— İstanbul'da kimseniz var mı?

— Geçen hafta vardı, fakat bugün bilmiyorum.

— O ne demek?

Omuzlarını silkerek alay eder gibi:

— Ailemizin bir kısmını da galiba benim gibi hava tebdiline gönderdiler...

Mesele nazik olduğu için cevap veren olmadı.

— Demek eşyanız yok...

— Arkamdan gelecek efendim... Beni bir gece mektepten alarak birdenbire...

— Malûm, malûm... Nerede kalacaksınız burada? Onu söyleyeyim ki, validen aldığım emre göre burada istediğiniz gibi yaşamakta serbestsiniz. Nerede kalmak istersiniz?

— Bilmem ki efendim... Burada kimseyi tanımıyorum.

— Eh, biz tanıştık ya kâfi... Ben size bir yer bulurum.

* * *

Kapanmaya başlamış dükkânlar arasında dar bir yokuşun kaldırımlarını çıkmaya başlamıştık.

Ceza reisi bir sokak başında bizden izin isteyerek ayrıldı. Kaymakam, doktora:

— Siz ne yapacaksınız? dedi. Eve gidiş var mı?

Doktor, eliyle müphem bir işaret yaptı; cevap vermedi.

— Gitmeyin ya... Ne yapacaksınız boş evde... Sait ustada beraber yemek yeriz... Kemal Murat Bey oğlumuzu da ilk gecesinde yalnız bırakmamış oluruz.

— Kaymakam Bey, yine evden kaçmak için bahane arıyorsun galiba?

— Yooo... Çocuk yanında böyle haremi şerif hususiyetlerinden bahsedilmez.

Sait ustanın lokantası küçük bir aşçı dükkânıydı. Kaymakam bir yıllık yoldan:

— Balık var mı, balık? diye bağırdı ve muvafık cevap alınca, sevinçle omuzuma vurdu:

— Bu senin ayağının uğuru... Küçükten taze balık gelmiş... yaşadık...

Kaymakam, maltız ocakları üstünde sıralanmış birkaç tencerenin kapaklarını açtıktan ve ayaklarının burnuna basıp yükselerek içlerini seyrettikten sonra bizi dükkânın arka tarafındaki bölmeye götürdü. Burası lokantanın aristokratlara mahsus rezervesiydi.

Kırmızı badanalı duvarlarını süsleyen denizkızı ve natürmort tablolarına, tavanından sarkan sarı yaldızlı lambasına rağmen, kaymakam, burasını kasvetli buldu ve arkadaki bahçeye bir masa çıkarttı.

— Yaz geldi sayılır; diyordu. Bir fenerle burada oturmak daha şairane olur.

Doktor, burasını beğenmemişti, yüzünü buruşturarak:

— Nerede manzara... süprüntülük burası... dedi.

Kaymakam, henüz kızıllığını kaybetmemiş gökte parlamaya başlayan yıldızları göstererek:

— Etraf viran amma, tavan mamur, Selim Bey, dedi. Tavan adamakıllı mamur... Bu kadar ziynet ve debdebeyi hangi saray kubbesinde bulmak mümkündür? Hele ortalık biraz daha kararsın; kudretin ezeli kandilleri takımıyla yansın... O zaman görürüz.

Doktor, dirhemle sarfettiği sözlerden birine daha kıydı:

— Kaymakam Beyimiz şairdir.

— Yok canım... Bizim şairliğimizden ne olacak. Arasıra eski ağız bir, iki kıta karaladığım olur... Hepsi bu kadar. Siz şiiri sever misiniz çocuğum?

Severim demeye dilim varmayarak:

— Okurum efendim, dedim.

— Tabii yeni şiirleri...

— Eskiler bana güç geliyor efendim.

— Adaşının şiirlerini de okur musun?

— Adaşım kim efendim?

— Adaşının kim olduğunu bilmiyor musun, hem Kemal, hem Murat Bey?... Sen galiba berayı maslahat adaşını tanımamazlıktan geliyorsun... Ceza reisi yanımızda değil... Şimdi biraz bir şeyler konuşabiliriz.

— !!!???

— Adaşının kim olduğunu sahiden bilmiyor musun? Meselâ:

"Feminin rengi aksedip tenine
Yeni açmış güle misal olmuş"

nev'inden bir lakırdı işitmedin mi sen?

— Hayır efendim...

— Adaşın ok gibi yüreğe işleyen şiirler yazardı. O da senin gibi genç yaşında gurbet yollarına düşmüştü. Buralara yakın adalarda, Kıbrıs'ta, Sakız'da, Midilli'de oturmuştu...

— Bilmiyorum efendim.

Kaymakam, yüzünü ekşitti:

— O halde yine de bilme oğlum. Herhalde bunu benden öğrenecek değilsin... Ben, izin verirseniz bu gece balıkla beraber bir, iki kadehçik de bir şey içeceğim.

Selim Bey, gülümsedi:

— Orası belli...

— Yani bu gece buraya içmek için geldim, demek istiyorsunuz. Bozuşacağız galiba Selim Bey... Çocuğum! Sen yaşta çocuklar için kat'iyen tecviz edilemez amma, bizim gibi yaşlı başlı adamların arasıra bir, iki kadeh bir şey içmelerinde bir zarar yoktur. Babanız var mı, Kemal Bey?

— Var efendim...

— İçki kullanır mı?

— O da arasıra efendim.

— O halde siz, bu Selim Bey gibi beni ayıplamayacaksınız. İnsan, babasında gördüğü şeyi çirkin görmez.

Evvela Kaymakamı tenkid ediyor gibi göründüğü halde doktor Selim Bey de, Sait ustanın önüne koyduğu kadehi reddetmedi.

— Vay, sen sigara içiyor musun?

— İçiyorum efendim.

— Keşke alışmasaydın...

Doğrusu aranırsa, sigaraya alışmış sayılmazdım. İstanbul'dan çıktığımdan beri bu üç, yahut dördüncü paketimizdi. Hatta tütün dumanı şimdilik beni öksürtüyordu bile. Fakat ne var ki, buna katlanmak lâzımdı. Henüz kadın dudağından pek az farkı olmayan dudaklarıma hiç olmazsa bir sigara takmazsam benim büyümüş, koca devleti ürkütmüş bir politika mahkumu olduğum nereden anlaşılacaktı?

Önümüzde birkaç yıkık duvar ve bacadan ibaret bir virane, onun ötesinde bir yol vardı.

Sokağın bu saatte bomboş olmasına rağmen, kaymakam, rakı içeceği zaman sandalyesinden kalkarak yere çömeliyordu. Selim Bey, her defasında bu jeste kızıyor:

— Hem kaçar, hem davul çalarsın kaymakam, diyordu.

O, derin derin içini çekiyor:

— Buralarda sade yerin kulağı değil, gecenin de gözü vardır; diyordu. Etrafımızda müzevir ve müfsitten bol şey yok. Benim bir kadeh içtiğimi görürlerse yarın "kaymakamı küfe ile evine götürmüşler" diye lakırdı çıkarırlar... Ben, tek başıma olsam umurumda değil... Fakat ne çare ki; "Viran olası hanede evlâd ü ayal var."

Mamafih üçüncü kadehten sonra kaymakam, evlâd ü ayali pek o kadar düşünmemeye, hatta daha ileri gide-

rek acı ve müstehzi kelimelerle onları hırpalamaya başladı.

Ağzından genç bir çocuk yanında söylenmesi doğru olmayacak bir söz kaçırdığı zaman:

— Kemal Bey, çocuğum, diyordu, sen artık yaşın itibarıyle değilse bile vaziyetin itibarıyle koskoca erkeksin... Beyhude riyakârlık yapmayalım...

Son kadeh kaymakamı büsbütün coşturdu. Havanın serin ve rutubetli olmasına rağmen göğsünü, bağrını açıyor, başını yıldızlara kaldırarak garip bir ahenkle anlayamadığım birtakım şiirler okuyordu. Sonra, bana dönerek gözleri dolu dolu elini göğsüne vuruyordu:

— Ah, o senin adaşın çocuğum... O, şu kehkeşanlar arasında dolaşırken nasılsa ayağı kayarak aramıza düşmüş bir mahlûka benzerdi. Kim olduğunu sakın sorma... söyleyemem... Bilhassa bir kaymakam sıfatıyla adını ağzıma alamam Kemal Murat Bey çocuğum... Sana bol bol şiirlerini okurum. Fakat adını zinhar benden öğrenemeyeceksin..

Nihayet gülümseyerek:

— Namık Kemal Bey değil mi efendim? dedim. O kadarını biliyorum zaten.

Kaymakam korktu ve beni âdeta azarladı:

— O ne kelime o? Ne geziyor ağzında öyle şeyler?... İşitmiş olmayayım ben...

Bu korku ciddiydi. O kadar ciddi ki, adamcağızın neşesi kaçtı ve artık şiir okuyamadı.

Habis ruhlar gibi fikrin de ancak muayyen bir kelimenin cesedine girdiği zaman tehlikeli bir varlık hali aldığını takdir edecek yaşta değildim.

Gece, o kadar sessizdi ki, konuşma aralarında, bir asma fener içinde yanan lambamızın çıtırdadığı, ipe seril-

miş bulaşık paçavralarından sızan damlaların birer birer taşlara düştüğü işitiliyordu.

Doktorun dediği gibi, burası bir mezbeleydi. Bir kenarda üst üste yığılmış gaz tenekelerine ve boş şişelere biraz evvel kedilerin paldır küldür devirdiği bir süprüntü tenekesinden dökülmüş zerzavat kabuklarına, kırık taşların arasında parlayan yağlı mutfak sularına bakarken yüreğimi bir pençenin kavramaya başladığını duyar gibi oluyordum. Fakat kaymakamın yeni bir gevezeliği bana derhal neşemi iade ediyordu.

O, bir aralık:

— Ailenizin hali, vakti nasıl? diye sordu.

— Fena değil efendim, dedim.

— Şunun için sordum, ki size burada bir miktar para lâzım olacak. Paranız var mı?

— Zannederim efendim.

— Ne demek zannederim?

— Param var, fakat ne kadar olduğunu bilmiyorum... Babam, ayrılacağımız zaman bir küçük kese verdi.

Arka cebimden ağzı sıkı sıkıya bağlanmış bir örme kese çıkardım; Çine çayına düştüğüm zaman ıslanıp sıkışmış düğümlerini dişlerimle çözmeye başladım.

— Açmadınız mı şimdiye kadar?

— Yanımda başka para vardı.

— Merak etmediniz mi?

— Babam, "İyi bir yerine sakla... yollarda açma, çalarlar!" diye tembih etti.

Kaymakam, gülmeye başladı:

— Acayip çocuk... merak da etmedin ha... aşkolsun vallahi...

Mademki şimdiye kadar sabrettin, yine de açma...

— Açalım da hesaplayalım efendim... Bakalım bana yetecek mi?

— Yeter, ne olsa yeter burada... Yetmezse de bir çaresi bulunur. Mamafih, yine sen bilirsin. İstersen bak...

Kaymakamın merakı benimkinden çok fazlaydı. Düğümlerle uğraştığım sırada onun benden ziyade sinirlendiğini, küçük gözlerinin sansar gözü gibi parladığını görüyordum.

Keseden çıkan altınları evvela avucuma, sonra masanın üstüne döktüm ve saymaya başladım.

Babam, parayı yeni yetişen çocuklar için en büyük tehlike saydığı ve o vakte kadar beni biraz fazla sıktığı halde bu defa kesenin ağzını açmıştı. Masanın üstünde tam on sekiz Osmanlı altını vardı.

Kaymakam, bütün kanı başına çıkmış, soluk soluğa:

— Aman yavrucuğum, bu para değil, mal-i Karun dedi.

— İhtiyacım olunca, daha da gönderecek...

— Gördün mü babayı? Maşallah... Allah eksikliğini hissettirmesin böylelerinin... Fakat yavrucuğum, bir daha say da hemen kaldır onları... Kimse görmesin... Zinhar, kimseye de lakırdısını etme... Sen toy çocuksun!

Etrafımızdan yüzlerce göz bakıyormuş gibi telaşlanıyor, vehim dolu gözlerle karanlığı araştırarak: "Topla onları" diyordu.

Korkusu bilhassa lokanta cihetindendi. Ben, altınları keseye doldururken birkaç kere kapıya gidip geldi ve tortop vücudunu ayaklarının ucunda yükselterek pencerelerden içeriye baktı.

Bu adamcağızın iki büyük za'fı vardı: Balık ve altın.

Milas'ta yaşadığım iki senede onun bu yüzden iki ölüm tehlikesi geçirdiğini gördüm. Bir yaz gecesi, bozuk bir ba-

lıktan zehirlenerek sedye ile hastaneye kaldırıldı ve doktorların söylediğine göre, bir mucize olarak ölümden kurtuldu. Zavallının demir bir hastane karyolası üzerine çırçıplak uzatılmış; vücudu ve yüzü parça parça çürükler ve lekeler içinde; küçük, yumuk elleri kıllı şiş göbeğinin üstünde kavuşmuş, günlerce dil, ağız vermeden yattığını hâlâ görürüm.

Altına gelince; onun yüzünden uğradığı felâket bundan da feci olmuştur.

Meşrutiyet inkılâbının ilk günlerinde halk, onu rüşvetçilikle itham etti, bir tefeci Yahudi ile beraber başına çürük domateslerden bir çelenk geçirerek, gaz tenekeleri çalarak bir süprüntü arabası içinde korkunç bir merasimle şehirden çıkardı.

Halk arasında sonradan bu muameleyi ağır bulanlar, hatta iftiradan bahsedenler olmuştur. Kendi hesabıma hakikati öğrenmiş değilim. Fakat çok iyi bir insan olmasına rağmen, arasıra karşıdan parıldatılan, zorla ellerine dokundurulan birkaç altını nihayet reddedememiş —tıpkı o geceki gibi telaşlı gözleriyle etrafı muayeneden sonra— meyus ve perişan, cebine atmış olmasını imkânsız görmem.

— II —

Karanlıkta ayaklarımız taşlara takılarak, su birikintilerine dalıp çıkarak birtakım dar, dolambaçlı sokaklardan geçtik, yokuşlar çıkıp indik.

Etrafta hepsi birbirine benzeyen viran ve karanlık evlerden başka bir şey seçilmemesine rağmen kaymakam, iki adımda bir duruyor, bana izahat veriyordu:

— Hacı İlyas mahallesindeyiz... Böyle göründüklerine bakma.. Bu evlerin sahipleri kirli çıkın vasfına seza birtakım yerli zenginlerdir... vesaire, vesaire...

— Yahudi mahallesi... Halkı fazla kibritçidir ama, yine ötede beride biraz ışık var... Bunların arasında hayli altın babası vardır. Kılığına, kıyafetine, bir sardalya kuyruğu ile geçinmesine bakarsan eline on para ver, fakat.. Vesaire, vesaire...

— Şimdi Hisarbaşı'na geliyoruz. Burada da görünüşe aldanma... Ahalisi hep çift çubuk sahibidir. En beğenmediğin ben gibi bir düzine kaymakamı uşak diye kapısında ... vs. vs...

Kaymakam, bana yalnız geçtiğimiz mahalleleri tanıtmakla kalmıyor, arasıra tesbihini karanlığa doğru sallayarak görünmeyen yerleri de işaret ediyordu:

— Şu tarafta eski mahalle vardır. Şu yokuşu biraz çıksak ve ortalık aydınlık olsa şu istikamete baktığın vakit Hayıtlıyı görürdün.. Beri yanda Kavaklı... artık öteleri de Turunçluk, Yeldeğirmeni, Sarıçay...

Doktorun gölgesi yedi, sekiz adım ilerimizde bizimle beraber kâh duruyor, kâh yürüyordu.

İçtiği birkaç kadeh rakı, kaymakamın tersine olarak onu büsbütün sükûtileştirmişti.

Bu devamlı sükût, o gece bir gurur, bir adem-i tenezzülün ifadesi gibi görünerek beni ürkütmüştü. Fakat buna rağmen bu kelli felli adamın bana, bir küçük mektep çocuğuna arkadaşlıkta devam etmesini izah edemiyordu.

Rum mahallesindeydik. Karşıda bir kilise, daha doğrusu bir manastır cephesi göze çarpıyordu. Meydanın etrafını saran insanlar oturuyor, çocuklar oynuyor, kol kola kızlar piyasa ediyordu. O vakte kadar nerede oturacağını söylemeye vakit bulamamış olan kaymakam:

— Rum mahallesinde yalnız iki Ermeni ailesi vardır, dedi. Siz bunlardan birinin evinde kalacaksınız. Aile diyorum ama evin nüfusu bir Ermeni matmazelinden iba-

rettir... Yukarı katındaki iki odada birkaç gün öncesine kadar Suphi Bey diye bekar bir doktor yüzbaşı oturuyordu. Talihinize yüzbaşıyı İzmir'e kaldırdılar, odalar boş kaldı. Demin, jandarma ile matmazele bir haber uçurmuştum. Şimdi dört gözle bekliyordur. Yalnız matmazelle bir birinize aşık olmaya kalkmayın, kıyameti koparırım ha...

Ben utanıyor, dudaklarımı ısırarak teminat veriyordum.

Kaymakam, toyluğumla bir parça alay ettikten sonra:

— Seni ümide düşürmeyeyim çocuğum, dedi, matmazel Varvar, elliyi geçmiş bir kızdır. Vaktiyle nişanlısı ölmüş, hâlâ yasını tutar ve Kerem'in Aslı gibi yanar, tutuşur... Çoluk çocuk maskarası olmuş bir zavallı meczup. Mamafih, son derece iyidir, temizdir, işgüzardır. Suphi Bey gibi sana da gayet iyi bakacağından eminim.

Mahalleye girişimiz, burada yeni bir hareket uyandırmıştı. Kapı önünde sandalyeler, alçak kerevetler üzerinde oturan kadın ve erkekler biz geçerken ayağa kalkıyorlar, kaymakam, bir iki hoş kelime ile ayrı ayrı herkesin hatırını alıyordu.

Daha garibi, doktorun da dili açılmıştı. Hem de umulmaz bir serbestlik ile Rumca konuşuyordu. Bazı kapılarda fazla duruşundan içeride hasta olduğu, yahut kendisine doktorluğa ait bir şey sorulduğu anlaşılıyordu.

Kaymakam, bana bu güzel Rumcanın sırrını anlattı:

— Selim Bey Giritlidir. Buraya hicret etmiş bir büyük ailenin reisidir.

Birbirlerini bellerinden kavramış, başbaşa vererek ve bir musluk akar gibi durmadan konuşarak piyasa eden kızlar arasında da bir merak uyandırmıştık.

Biz, her kapıda ayrı ayrı durarak yolumuza devam ederken onlar, tezgâh mekikleri gibi süratle gidip geli-

yorlar ve her karşılaşmada yandan horoz bakışlarıyla bizi süzüyorlardı.

Bir zamandan beri unutmuş olduğum hırpani elbiseler beni tekrar rahatsız etmeye başlamıştı. Arkadaşlarımdan mümkün olduğu kadar alarga yürüyor, kendimi pencerelerin, kapıların ışık sahası dışına çıkarmaya uğraşıyordum.

Etrafımızda gittikçe kalabalıklaşan Rum kızları arasında nihayet ev sahibim de göründü. Beklediğim hantal vücutlu, kalın kaşlı, kartal burunlu ihtiyar duduya mukabil siyah elbiseleri içinde uzun ve narin bir vücut, rüzgâra tutulmuş fidanlar gibi ahenkli salıntılarla ağır ağır bizi karşılamaya geliyordu.

İnce ince örgülerle başının iki tarafından omuzlarına inen aleiyeri saçaklı üzerinde siyah dantelden bir eşarp, omuzlarında siyah bir şal, elinde siyah tülden bir mendil, ayağında parlak rugan iskarpinler vardı.

Fakat pencerelerden birinin ışığında birdenbire aydınlanan çehre bir virane idi. Öyle ki, vücudunu bütün o siyahlar yerine beş-altı arşınlık beyaz bir Amerikan bezine sarmak ve eline uzun saplı bir tırpan vermek kabil olsa bu karanlıklar perisini kolayca ölüm meleği zannedebiliriz.

Hafif bir yağlı düzgün tabakasıyla tamir edilmiş ve delik deşiği tıkanmış olmasına rağmen minimini yüzü bir cenaze başı kadar renksizdi. Burnu küçük ve yüzünün ortasına sıkı sıkıya dikilmiş bir sedef düğme gibi toparlak ve yapışıktı. Kaşları yok denecek derecede tektüktü. Bu birkaç seyrek tel üzerine rastıkla çizilmiş iki ince hilâl, otuz sene sonra doğacak modanın uzak bir müjdecisi gibi görünüyordu.

Kaymakam, kısa kollarını havaya kaldırarak, taşkın bir neşe ile:

— Oooo, hanım kız... Bu, ne şıklık, ne güzellik böyle, dedi ve bizi birbirimizle tanıştırdı. Sonra gözlerinden birini kırparak duduya:

— Bir de kadrimi bilmezsin, dedi. Sana Suphi Beyin pabucunu dama attıracak çiçeği burnunda bir kiracı getiriyorum. Haydi Allah, yıldız barışıklığı versin.

İhtiyar kızın evi kendisi gibi ince, uzun, dar cepheli ve biraz yana eğilmiş bir ahşap evdi. Kendisi aşağıda oturacak, ikinci katı iki odası ve sofası ile bana bırakacaktı.

Kapının önünde toplanan Rum kızlarına bu zibidi kıyafetimle daha fazla görünmeye tahammül edemeyerek arkadaşlarımdan izin istedim ve kendimi içeri attım.

— III —

Kaymakam gibi ben de tezatlar tenakuzlardan yapılmış bir insandım. Hiçbir zaman mâkul vasatta kalmayı bilmiyor, daima uçtan uca gidiyordum.

Kendimi odada yalnız bulunca birdenbire cesaretimi kaybettim ve yapılacak başka iş kalmamış gibi ağlamaya başladım. Hem de ne türlü ağlayış!...

Ana kucağından ayrılmış hiçbir minimini kız çocuğu benim yaptığım bu rezaleti yapmamıştır.

Felaket beklenmedik bir zamanda tokmak gibi başıma inmiş, beni sersemletmişti. Mektepten Zaptiye Nezaretine kaldırıldığım gece ile bu gece arasındaki hayatım bir rüyadan farksızdır. Her an hiçbirini izah edemediğim yeni sürprizler, yürek çırpıntıları, yorgunluklar, bunlar arasında da kurşun gibi uykular...

Sonra, zoraki politika kahramanı rolünü etrafa ve hele kendime karşı müfrit bir gayretle oynamış, sinirlerimi fazla hırpalamıştım.

Bu zelil kız çocuğu yaşları her halde bunların reaksiyonu olacaktı.

Nihayet, kendimi bu kadar bırakmamın başka bir sebebi de vardı ki, onu ancak şimdi izah edebiliyordum:

Bana öyle gelmişti ki, içine düştüğüm hayat her gün yeni sürprizlerle kır sür devam edip gidecektir. Bunun on sekiz yaşında bir çocuk için acı da olsa, bir heyecan ve zevk tarafı vardı. Halbuki bir hafta geçmeden kendimi yolumun sonunda buluyor, aynı yanlış muhakeme neticesi olarak kendimi bu sefer ölünceye kadar bu odada bu hareketsizlik içinde yaşamaya mahkûm görüyordum.

Az evvel beni teselliye çalışan kaymakam, ellerimi elleri içine almış, Selim Beye duyurmamaya gayret ettiği bir sesle:

— Gam yeme, demişti, bu da geçer. "Gün doğmadan meşime-i şebten neler doğar." Bir, iki seneye kadar affedilirsin. Bir iki yıl, göz yumup açıncaya kadar geçer.

Muayyen bir yaşı bulmuş insan için sene hakikaten göz yumup açıncaya kadar geçen bir zamandır. Fakat benim on sekiz yaşımın zaman ölçüsüne göre o ucu, bucağı görünmez bir engindi.

Çılgınlığım kimbilir daha ne kadar sürecekti. Bereket versin o esnada kapı aralandı, Varvar dudunun sesi:

— Affedersiniz... Elbiselerinizi verirseniz siz uyanmadan ütüliyeyim, dedi.

Yüzümü göstermemek için hızla arkamı dönmüştüm. Dokuma örtülü kerevetin üstüne atılmış el çantamda bir şey arar gibi yapıyor, ıslık çalıyordum. O, işitmediğimi zannederek sualini tekrarladı.

Çantadan çıkardığım bir mendile burnumu ve ustalıklı bir hareketle gözlerimi silerek güldüm:

— Elbiseyi verirsem ben ne halde kalırım? Geceliğim yok...

— Ben, size kendi entarilerimden bir tane vereyim.

— Nasıl olur?

— Bu gecelik pekâlâ olur... Merak etmeyin, gül gibi temizdir.

— Asıl entari beni merak etsin. Çünkü yoldan geliyorum.

Bu latifem matmazeli gevrek gevrek güldürdü. Biraz sonra sofada bir çıngıraklı sandık açılıp kapanıyor ve lavanta çiçeği kokan ütülü ve tertemiz bir siyah kadın entarisi de bana geliyordu.

Entarinin göğüs kısmı ince ince kırmalar, yaka ve kol ağızları enli siyah fistolarla süslenmişti. Ah, çocukluk. Kendimi biraz sonra aynada, dudunun uzun boylu görünmesine rağmen benim diz kapaklarıma çıkan bu fistolu kadın tuvaleti içinde görünce biraz evvelki ümitsizliğimi unuttum ve deli gibi gülmeye başladım. Sonra şeytan dürttü; aynalı elbise dolabının üst gözündeki siyah tüllü ve siyah kuşlu siyah hasır şapkayı başıma oturttum. Nihayet, son numara olarak da o kıyafetle, aşağıya, dudunun üstündeki odasına misafir indim.

Hiçbir sürpriz, ihtiyar kızı bu kadar eğlendiremezdi. Hele tuvaletimin tek aksak tarafı olan çamurlu erkek potinlerime bakarken gözlerinden yaşlar geliyordu.

— Hay çok yaşayasınız siz... Ne kadar zaman var ki, böyle gülmemiş idim.

Matmazel Varvar'ın garip incelikleri vardı. Potinlerimden benim yerime kendi utandı ve:

— Affedersiniz... aklıma gelmedi. Size terlik vermeyi unutmuşum, diye dışarı koştu. Sonra ısrarıma aldırmayarak yere diz çöktü; potinlerimi çıkardı, ayağıma kanaviçe işlemeli siyah bir çift kadın terliği geçirdi.

Bereket versin o sabah Çine hanında yeni çoraplar giymiştim. Yoksa çıngıraklı sandıktan bir çift de uzun konçlu siyah kadın çorabı çıkaracağına hiç şüphe yoktu.

Ben, bu maskaralığı duduya bir görünüp hemen odama dönmek kararıyla yapmıştım. Fakat o, beni zorla hatırlı misafirlerine mahsus olan köşe koltuğuna oturttu; dolabından gümüş bir tatlı takımı çıkararak ağzıma kaşık kaşık sakız tatlıları soktu ve eliyle menekşe likörleri içirdi:

— Ne kıyak yaraşmıştır bu elbiseler diyordu, canlar yakıcı bir matmazel oldunuz. Suphi Beyim de, neme lâzım hoş idi; sizden iyi olmasın, iyi idi velâkin sizin gibi şakacı değildi.

Matmazel, bir aralık şapkasının siyah tülleri arasında olduğundan daha kumral görünen saçlarımı düzeltmekten ve hafifçe alnımı okşamaktan kendini alamadı.

* * *

Sokakta, ses, sada kesilmişti. Fakat biz, hâlâ karşı karşıya oturuyor, dereden, tepeden konuşuyorduk. Matmazel Varvar, benimle beraber içtiği bir kadeh menekşe liköründen aldığı ateşle bir aralık boynunu uzatmış, sesini bir facia aktrisi edasıyla titreterek sormuştu:

— Siz, daha ana kuzusu çocuksunuz. Ne yapmışsınız ki, bu iş başınıza gelmiştir?

Kaymakamın kaşla göz arasında duduya bazı şeyler fısıldadığı anlaşılıyordu.

Derhal değiştim; o esnadaki kıyafetime pek az uyması lazım gelen muammalı bir büyük adam tavrı takınarak derin bir sesle:

— Kimbilir! dedim.

Dudu, bu ciddiyet karşısında şaşaladı ve utandı:

— Affedersiniz... Benim üstüme lâzım değil... Lâf olsun diye sormuştum...

— IV —

Ertesi sabah, odamdaki direkli karyolanın bembeyaz örtüleri arasında uyanınca matmazelin sualini ben de kendi kendime sordum: Evet, bu yaşta mektep sıralarından alınarak sürgüne gönderilmek için ben, hakikaten ne yapmıştım?

Vücudum ve zihnim iyice dinlenmişti. Yatağımın içinde bir yandan bir yana dönerek vakaları gözümün önünde geçirmeye başladım. Mühendis mektebinin ikinci sınıfında talebeydim. Bir, iki dersten zayıf olmakla beraber, bir buçuk ay sonra başlayacak imtihanlarda üçüncüye geçeceğime şüphe yoktu.

O gün bir yazılı imtihan yapmıştık. Sualler, son derece kolaydı. Kendi kâğıdımı çarçabuk yazdıktan sonra bir sünger kâğıdına birkaç not karalamış, bunu arkamdaki sırada oturan İrfan adlı bir arkadaşa vermiştim. Bu İrfan, adının tam tersine olarak son derece ahmak bir aşçı oğluydu. Dizlerinin üzerine koyduğu kâğıda gözlerini garip bir surette diktiği ve fazla olarak da karışık yazıyı dudaklarıyla hecelemeye kalktığı için hem kendini, hem de beni yakmıştı.

Tabii, ikimizin de notu sıfırdı. Üstelik bir, iki izinsiz alacağımız muhakkaktı. Akşam mütaleasında elim çe-

nemde akıbeti düşünürken kapı açıldı; dahiliye müdürü numaramı ve adımı söyleyerek beni müdür odasına çağırdı.

Kös kös sıraların arasından çıkarken arkadaşlara:

— Allah belâsını versin bu İrfan'ın... yandık kara kara. Hakkınızı helâl edin, diyordum.

Müdürün odasında iki yabancı oturuyordu. Bunlardan bir tanesinin üniformalı bir komiser olması bana bir tuhaf geldi. Fakat buna mukabil müdürün çehresi tatlı ve sakindi. Nedense yüzüme bakmadan:

— Kemal Efendi dedi, şimdi yatakhaneye çıkıp harici elbiselerinizi giyin... çantanızı da hazırlayın.

Demek mektepten atılıyorduk. Hem de gece yarısı polis vasıtasıyla...

Aptal gibi durmamak, bir şeyler bulup söylemek lâzımdı. Odanın avizeleri fırıl fırıl tepemin üstünde dönerek kekelemeye başladım:

— Müdür Beyefendi... nasılsa bir cahillik ettim. Emin olun birinci defadır.

Müdür, bu defa gözlerini yüzüme kaldırdı ve sordu:

— Ne birinci defası?

Ezilerek, sesimi alçaltarak:

— Kopya işi efendim...

— Siz kopya mı yapmıştınız? Çok fena... Sizden beklemezdim. Mamafih, bunun kopya ile alakâsı yok. Beylerle bir yere kadar gideceksiniz...

— Nereye?

Bu defa şaşırmak ve kekelemek sırası müdüre gelmişti:

— Nereye mi? Telaş edecek bir şey yok çocuğum... Bana emniyetiniz vardır tabii. Beyefendiler de keza öyle...

Beyefendiler memur, görüyorsunuz tabii... İşte böyle çocuğum. Bir yere kadar gideceksiniz.

Dilimin ucuna birtakım sualler geliyor.

— Sadece o kadarsa çantamı hazırlamak niçin? Gideceğim yer neresidir?

Fakat bunları sormuyordum. Çünkü bu his bana cevap alamayacağımı ve bu sükût karşısında daha ziyade korkacağımı haber veriyor.

Başrolün, şimdiye kadar ağzını açmamış olmasına rağmen, müdürün yanındaki koltukta oturan altın gözlüklü, dolgun, kumral bıyıklı zatta olduğuna şüphe yoktu.

Göz göze geldiğimiz zaman o, birdenbire ayağa kalkıyor ve tatlılaştırmaya çalıştığı bir sesle:

— Sizinle biraz arkadaşlık edeceğiz çocuğum, diyor ve her halde bana emniyet vermek için de yalan söylüyor:

— Babanız mahsus selâm etti; gözlerinizden öpüyor. Yarın sabah erkenden sizi görmeye gelecek.

Müdürün odasında konuşulan sözler bundan ibarettir. Dilim o kadar tutulmuştur ki, yukarıda yeni elbiselerimi giyer ve acele acele ötemi berimi toplarken yatakhane hademesiyle de konuşamıyorum.

Nihayet Zaptiye Nezareti olduğunu ertesi gün öğrenebildiğim karanlık taş binanın kapısında duruyoruz. Geniş bir kapı kemerine asılı büyük bir fenerin ışığında iki tüfekli nöbetçi arasından geçiyoruz.

Dolaplı, defterlerle dolu bir küçük odada çenesi bağlı bir genç zabit, bana adımı, doğduğum yeri soruyor. Ben, ona muşamba kaplı bir masa önünde bunları yazdırırken arkadaşlarım kayboluyorlar ve artık bir daha görünmüyorlar.

O geceyi, ertesi geceyi, içinde bir demir karyola ile bir iskemle ve bir tahta dolaptan başka eşya bulunmayan yüksek tavanlı, uzun pencereli bir odada kendi kendime geçiriyorum. Kim bilir kim, dolabın gözünde "Yeraltında Seyahat" diye eski ve kalın ciltli bir roman unutmuş. Kendimi meşgul etmek için durmadan okuyorum. Altın gözlüklü efendinin va'dine rağmen babam ancak ikinci gün öğleye doğru görünüyor.

Garip şey! İki sene evvel geçirdiği hafif bir felç aksesinden sonra bir türlü kendini toparlayamamış olan babamda anlaşılmaz bir canlılık ve neşe var.

Hatta sağ ayağıyla dilindeki hafif tutukluk da geçmiş gibi.

Çocukluğumda henüz simsiyah Alâlman bıyıkları, parlak üniformasıyla kılıcını şakırdatarak kışladan döndüğü günleri hatırlatan bir tavırla:

— Geçmiş olsun delikanlı, nasılsın? diye soruyor, yanağımı sıkıyor ve gülüyor. Fakat hangi suç için buraya kapatıldığımı o da söylemiyor.

Geldiğim gece beni defterine kaydetmiş olan çenesi bağlı zabit de yanımızda. Babam, benden ziyade bu zabitle meşgul görünüyor ve ona çocuğum, silah arkadaşım diye hitap ediyor.

Zabitin son derece hürmet göstermesine ve sözlerini bir yarım selam vaziyetinde daima "miralayım" diye bitirmesine rağmen, nedense içim yanarak babama acıyorum.

Fakat o, hiç oralarda değil. Zabite galiba yeni geldiği Makedonya hakkında lüzumlu, lüzumsuz birtakım şeyler soruyor ve neden sonra tesadüfen aklına gelmiş gibi bana dönüyor:

— Kemal, sana ufak bi yolculuk göründü. Uzak değil,

Milas'a kadar... Elbette bilirsin. Milas, Izmir'in en güzel bir kazası... Gençlikte seyahat güzel şeydir... İnsanı mektepten iyi adam eder. Ben mülâzim olarak Erzurum'a gittiğim zaman aşağı yukarı sen yaştaydım... Yahut nihayet bir, iki yaş büyük... Erzurum'u düşün, Milas'ı düşün...

Bizim evde politika konuşmak yasaktı. Fakat o zamanki çocukların kulakları daima öteden beriden dolmuş bulunurdu. Bu zabitin yanında bir şey konuşmamak lazım geldiğini anlıyor ve sesimi derhal babamınkine ayar ediyorum:

— Elbette baba... çok iyi oldu... Ben seyahate çok meraklıyım zaten...

— İki, üç hafta sonra annenle sana misafir geleceğiz. Hatta şimdi gelmeyi de düşündük. Fakat bazı ehemmiyetli işlerimiz var.

— Ne vakit gidiyorum baba?

— Bugün çocuğum... Bir, iki saat sonra...

— Annemi, ağabeylerimi göremeyecek miyim?

— Annen de gelecekti, fakat misafirleri vardı.

— Ağabeylerim?

— Onlar burada değiller çocuğum... Hayri ağabeyin Bingazi'ye tayin edildi ve dün hareket etti. Şükrü ağabeyin Bağdad'a...

— Yengelerim?...

— Onlar da beraber tabii... Bak, sana müjdeyi vermeyi unuttum. Şükrü ağabeyin kolağası oldu.

— Çok sevindim baba...

Babam, beni tekrar bırakıp, kesik kesik gülerek zabite anlatmaya başlıyor:

— Artık "unumuzu eledik, eleğimizi duvara astık" diyorduk, fakat olmadı. İki ihtiyar el ele Bingazi ve Milas

arasında mekik dokuyacağız. Bağdat da var ama, yol hem uzun hem masraflı. Onu pek göze alamıyoruz.

Zabit, bir aralık kendini çağırmaya gelen bir çavuşla beraber dışarı çıkmıştı. Babam, onun ayak seslerini dinledikten sonra birdenbire sesini alçaltıyor, acele acele:

— Kemal, diyor, Milas'a geldiğim vakit uzun uzadıya konuşuruz. Şimdi sana iki kelime ile işi anlatayım. Hakikaten merak edilecek bir şey değil!... Biliyorsun ki, Sabiha yengen, Veliaht Reşat Efendinin saraylılarındandır. Yengeni alırken bunun rıza-yi şahaneye mugayir bir şey olduğunu anlayamamıştık. Beni besbelli ihtiyar ve alil diye adam yerine koymamışlar. Fakat sizin, üç kardeş, söylediğim yerlerde ikamet etmenize dair iradei seniye sâdır olmuş. Gittiğiniz yerlerde tamamiyle serbest olacaksınız. Bunları sana kulağında bulunsun diye söylüyorum. Fakat sen, sakın kimsenin yanında tekrar etme.

O gün akşama doğru asker yüklü bir Hacı Davut vapuru ile İstanbul'dan hareket ediyorum ve babam va'dettiği halde nedense beni bir kere daha görmeye gelmiyor.

— V —

İlk günlerde yeni hayatımı yadırgamamak kabil olmadı. Bir daha buradan kurtulamamak korkusunu bir türlü içimden çıkaramıyordum. Birkaç akşam, ortalık kararırken kendimde ilk geceki buhrana benzer acayiplikler hissettim. Fakat doğrusunu söylemek lazım gelirse bunlar, pek uzun sürmedi. Esasen aileme düşkün değildim. Ağabeylerimle aramda epeyce yaş farkı vardı. Ben küçükken onlar yatı mektebindeydiler. Kılıç kuşandıktan sonra da hemen evlenmişler ve ayrı evlere gitmişlerdi.

Annem, mütemadiyen ölülerinden bahseden neşesiz bir kadındı. Binde bir gülecek olsa ayıp bir şey yapmış

gibi hemen pişman olur, "Nemize gülüyoruz bilmem ki?" diye içini çekerdi.

Babama gelince, o; canlı ve gürültücü bir askerdi. Fakat sonradan anladığıma göre annem, onu eve bağlayamamıştı. Günlerini kışlada, gecelerini mahallemizdeki kıraathanede geçirir, binde bir evde kaldığı zaman da bahçede ağaç aşılamak ve budamakla meşgul olurdu. Tekaütlüğünden biraz sonra hastalanınca evimizin içini büsbütün bir neşesizlik kaplamıştır.

Ben, gayet sıkı bir baskı altındayım. Geveze ve şakacı bir çocuk olmamı hoş görmezler: "Kemal, neden kardeşlerine çekmedi de böyle hoppa, havai bir şey oldu?" diye adeta üzülürlerdi. Sokağa çıkmak ve komşu çocuklarıyla oynamak yasaktı. Sekiz, dokuz yaşlarında iken arkadaşlarımdan öğrendiğim bir ayıp lakırdıyı evde tekrar ettiğim için babam, beni bir sene mektepten almış, evde hususi bir hocaya okutturmuştu.

Tatil günlerinde babamla beraber bahçeye iner, kulaklarım sokaktan gelen çocuk seslerinde, yüreğim somun gibi şiş, onun aşı ve budama işlerine yardım ederdim. Arasıra bana otlar, çiçekler, yapraklar toplatarak nebat fasilelerini tanıtmaya çalışır ve bunları mektepteki kitaplardan öğrenmeme imkân olmadığını iftiharla tekrar ederdi. Fakat kendi nazari bilgileri de pek kuvvetli ve çeşitli olmdığından, öğrendiğim fasilelerin sayısı bir türlü beş, altıyı geçmezdi.

Mektep denen şeyi ömrümde sevmemiş olduğum halde, mühendis mektebine girdiğim zaman adeta hapishaneden çıkıyor gibi ferahlamıştım.

Şimdi ise sürgün, bu hürriyeti büsbütün genişletiyor, beni birdenbire karışanı, görüşeni olmayan bir büyük insan mertebesine çıkarıyordu. Çocukken sabah uykusunu

çok severdim. Babam, inadına bana musallattı. Erkenden odama girer, başımdaki sürahiden bir parça su alarak parmaklarıyla yüzüme serperdi.

— Haydi bakalım delikanlı, sabah uykusu insanı rehavete alıştırır. Tembel ve sefih yapar.

Mühendis mektebinde bu vazife ihtiyar muhassırımıza intikal etmişti. O, gerçi babam gibi yüzüme su serpmezdi. Fakat karyolamı ayak tarafındaki demirlerinden tutup, sinir bozucu bir ısrarla sallamaya başlar, beni kaldırmayınca yanımdan ayrılmazdı.

Şimdi, beni rahatsız etmemek için öksürmekten çekinen ve her gün kapı rezelerini yağlayan ihtiyar matmazelin evinde bugünlerin acısını alabildiğine çıkarıyor, odanın ortasına kadar gelen güneşi görmemek için ellerimle gözlerimi bastırarak bir yandan bir yana dönüyordum.

Eskilerin çoğu gibi babam da mektuplarında lirik şeyler yazmayı beceremezdi. Resmi tezkerelere benzeyen ve sülüs meşkleri kadar iri harflerle yazılmalarına rağmen bir sayfanın yarısını bir türlü geçemeyen mektuplarında beni teselli edecek kelime bulmaktan aciz kaldıkça, zavallı adam, postaya para verir ve hiç şüphe yok ki bu, benim gurbetzede gönlüme en iyi edebiyattan daha ziyade tesir ederdi. Para itibarıyle kasabanın bellibaşlı memurlarından daha zengindim.

Fazla olarak kaymakam, bana birkaç yüz kuruş aylıklı bir mühendis yamaklığı da bulmuştu. Bunun adı Nafia kondüktörlüğü idi. Gündüzleri Nafia dairesinde ufak tefek işlerle meşgul olur, beş on günde bir de başmühendisle beraber, yahut yalnız olarak civardaki yol ve köprü amelesini kontrola giderdim.

Kaymakam, arasıra manalı bir surette gözünü kırparak: "Sen, nene lâzım, beni dinle. Burada pratik olarak

öğreneceğin şeyler mektepteki derslerden daha faydalıdır. İleride inşallah tekrar tahsiline devam edersen bak ne ateş olursun!" derdi.

İşim, saman kâğıdı üzerine bazı planları kalke etmek, yol amelesinin hesaplarını tutmak ve haftada bir gündeliklerini dağıtmaktan ibaret olduğu halde bir nevi meslek tahsili yaptığıma kendim de inanıyordum.

Fakat benim için Nafia kondüktörlüğünün en zevkli tarafı bana bir nevi içtimai mevki temin etmesi, kasaba halkı ve memurları arasında itibarımı yükseltmesiydi. Yaşımın küçüklüğüne rağmen, nikahlara, düğünlere çağrılıyor, bayram ve şenliklerde Milas'ın en iyi terzisine yaptırdığım bonjurumu giyerek memurlar arasına katılıyor, yaşlı başlı insanlardan akran muamelesi görüyordum.

Niçin sürüldüğüm, kasaba için bir sırdı. Babamın ayrıldığım vakit verdiği birkaç kelimelik izahatı, bütün merak ve kurnazlığına rağmen kaymakam bile ağzımdan alamamıştı.

Sükûtumun sebebi babamın kimseye bir şey açmamak hakkındaki tembihi değildi. Bir gizli cemiyete mensup olduğuma, mektepte arkadaşlarımı ihtilale teşvik ettiğime, Avrupa'ya kaçmak isterken yakalandığıma dair birtakım dedikodular kulağıma çalınıyordu. Hatta padişaha atılan bombada elim olduğunu mahalledeki yarı meczup bir ihtiyar Rum'dan öğrenmiştim.

Büyük kardeşim, bilmem hangi şehzadenin saraylısı ile evlendiği için sürüldüğünün öğrenilmesi kasabadaki prestijimi kıracaktı. Tanıdıklarımdan bazı yaşlı adamlar ağzımı aramaya kalktıkları zaman esrarlı bir gülümseme ile "hiç" diyordum. Fakat bu hiç, onlara manâlarla dolu görünüyordu.

Kasabadaki hayatımdan şikâyetim olmamakla bera-

ber asıl zevkli saatlerim Kilise mahallesindeki evimde geçiyordu. Aradan geçen otuz seneye rağmen Matmazel Varvar renkli bir estamp açıklığıyla hâlâ gözümün önünde duran bir çehredir.

Milas'a geldiğimin ertesi günü bana macerasını, umulmayacak kadar romanesk imajlarla anlatmıştı. Kendi rivayetine göre otuz sene evvel Milas'ın en güzel kızıymış. Osmanlı, Ermeni, Rum, Yahudi; kasabanın bütün delikanlıları onun peşindeymiş. O kadar ki, anası onu Müslüman kızları gibi çarşaf ve peçe ile gezdirmeye mecbur kalırmış.

Bu evin kapısını her gün kaç kişinin aşındırdığını tahtaların, taşların dili olup da söylemeliymişler. Bunların arasında Yusuf Peygamber gibi güzel, Süleyman Peygamber gibi varlıklı ve kudretli olanlar varmış. Gönül, zengine, fakire, ihtiyara, gence, güzele, çirkine bakar mı? O, Kegam adlı bir delikanlıya tutkunmuş.

Evvela ne anası, ne mahalleli bu münasebeti hoş görmüyorlar, iki çocuğu birbirinden ayırmak için ellerinden geleni yapıyorlarmış.

Fakat Kegam da, o da sıkı dayanmışlar. Delikanlı, sabahlara kadar şu duvarın dibinde oturuyor, saçları kırağıdan sucuk gibi ıslanıncaya kadar ayrılmıyormuş.

Kendi de şu cumbanın içinde durmadan gözyaşı dökermiş. Hatta gözlerindeki bozukluk o zamandan yadigâr imiş. Nihayet, karşıki kilisenin papazı insafa gelmiş ve Matmazel Varvar'ın anasını, iki âşıkı birbirine vermeye razı etmiş.

Fakat bunca mihnetten sonra düğüne on beş gün kala zavallı Kegam satlıcan hastalığından ölüvermez mi?

Genç kız, nişanlısını kilisede tabut içinde görünce ölünceye kadar karalar giymeye ve kimse ile evlenmemeye yemin etmiş.

Matmazel Varvar için dünyada ne kadar güzel şey varsa Kegam'a benzerdi.

Sarıçay'ın kenarındaki taze fidanlar Kegam'ın boyu, akşam üstleri Turunçluk'tan esen ılık ve güzel kokulu rüzgâr Kegam'ın nefesi, odasındaki minyatür Meryem tasvirinin önünde dikilmiş beyaz ve ince mumlar Kegam'ın parmakları gibiydi.

Hatta arasıra; "Ben sizin, dünya ve ahret hemşirenizim" diye kalem parmaklarıyla yanaklarıma dokunduğu zaman kendimin de bir tarafımdan Kegam'a benzetildiğine ve Allah kabul etsin, müteveffa nişanlı niyetine okşanmayı hissederdim.

Matmazelin odasında Meryem tasvirinden başka bir de Kegam'ın siyah tüllere sarılmış ağrandisman fotoğrafı vardı. Fakat ne fotoğraf! Güneş ve rutubet bu resimde yüze, surata benzer bir şey bırakmamıştı. Yalnız, çehrenin lekeler, kabartılar, küfler ve sinek tersleriyle donanmış yuvarlaklığında yılların bütün bu tecrübelerine dayanacak kadar kuvvetli iki kaşla bir parça bıyık yaşıyordu. Fakat Matmazel Varvar'ın ağrıklı gözleri, mor halkaları içinden muhabbetle ona bakarken Kegam'ın gözlerini, burnunu, ağzını, hatta bu ağzın manâlı gülümsemesini bütün tafsilatıyla ve yerli yerinde görüyordu.

Ne mutlu ona, hatta ne mutlu bana. Çünkü Kegam - ın çehresini daha iyi tanısaydım garip bir zevkle dinlediğim bu aşk hikâyesi muhakkak bu kadar sarmayacaktı. Matmazel Varvar'a gelince; belki o yaşıma mahsus bir görüştür, fakat onun gülünç çirkinliği bana batmıyordu.

Geceleri konuşurken gülümseyerek:

— Lambayı kısayım mı matmazel, ikimizin de gözlerine daha iyi zannederim, derdim.

Sesinde öyle mazlum bir ahenk, uzun ve narin vücu-

dunun hareketlerinde öyle romanesk bir hava vardı ki, onu karanlıkta dinlerken hikâyesini anlattığı güzel kızı âdeta görür gibi olurdum.

Matmazel Varvar'ın gayet uzun ve ince bir boynu vardı. Bu boyun, başın ağırlığını çekemiyor gibi baş hafifçe yana, sağ omuzuna doğru eğilir ve ihtiyar kız, konuşurken onu daima avucu ile desteklerdi. Bu, onun bilhassa utandığı ve utanılacak bir şey anlattığı zamanlara mahsus bir jestiydi. İnce omuzlar kalkar, tahta gibi dümdüz göğüs bir kat daha içeri kaçar, göğsün üzerinden geçen sol kolu ona derede yıkanırken üzerine birdenbire adam gelen bir çıplak kadın hali verirdi.

— VI —

O tarihte Matmazel Varvar gibi benim kalbimin bir köşesinde oldukça yıllanmış bir aşk yatıyordu ve galiba ev sahibimle bu kadar kolay anlaşmamın sebebi buydu. Sevgilim eski bir mahalle komşumdu. Adı Melek'ti. Şimdi İstanbul Darülmuallimatına gidiyordu.

Melek, bize komşu olduğu zaman ben akran, yani on bir, on iki yaşlarında kıvırcık sarı saçlı, al yanaklı, tel tel kirpikler arasında açık mavi gözlü, minimini ağız ve burunlu tombul bir çocuktu.

Bonmarşe camekânındaki bebek kutularının birinden çıkıp pembe papaziye şapkası, farbalalı etekliğiyle sokağa yürüyüvermiş zannedilen bu Melek'ten daha güzel bir kız bulunabileceğini o zamanki aklıma sığdıramadığımdan, hemen âşık olmaya ve ileride onunla evlenmeye karar vermiştim.

Saçlarımı büyük adamlar tarzında taramak, büyük adam kıravatı takmak, uzun pantolon giymek gibi cazibelerle kendimi ona beğendirmeye çalışırdım.

Galiba Melek'te de bana karşı bir parça bir şeyler vardı. O zaman aşkın alâmeti utanmaktı. İkimiz de yaramaz ve hatta biraz yüzsüz olduğumuz halde karşı karşıya gelince ağırlaşmamız ve konuşmaya cesaret edememememiz başka türlü izah edilemezdi. İkinci bir alâmet de evden arasıra mendil, lavanta şişesi gibi ufak tefek eşya aşırarak birbirimize göndermemizdi.

Fakat Melek, on üçüne gelince birdenbire boylandı ve çarşafa girdi. Halbuki ben, bücür kaldım.

Bıyıklarımı olsun bir an evvel çıkararak ona yetişmek gayretiyle habire üst dudağıma kozmetik sürüyordum.

Babamın Kamber adında ak sakallı bir neferi vardı. Bütün gençliğini askerden kaçmakla geçirmiş ve elliye doğru yakalanmış yarı meczup, fakat gayet iyi bir adamcağızdı.

Yalnızlığım içinde bu Kamber'i kendime dert arkadaşı yapmıştım. Fakat bir gün gözlerini büze büze: "Bir karış boyla pırasa gibi bıyığı nideceksin?" diye zalim bir alay yapmış, bu son ümidimi de boşa çıkarmıştı.

Meleğin artık beni istihfaf ettiğine şüphe mi vardı? Onu arasıra annesininkinden uzun boylu, siyah ipek çarşaf ve peçesiyle sokakta gördükçe kaçacak delik arıyordum.

Zaten mahallelerimiz de değişmişti. Melek'e ondan sonra bir yerde tesadüf etmedim ve aşkımızın birinci perdesi böylece kapanmış oldu.

Birkaç sene sonra başlayan yeni perdeye gelince: Sahne Şehzadebaşı'nda kalabalık bir tramvay durağı, zaman bir Ramazan akşamıdır.

Melek, nasıl bıraktımsa öyledir. Kendimin çehrece ne kadar değiştiğimi bilmiyordum. Fakat boyum Melek'e karşı bir intikam denecek kadar uzamıştır. O zamanki

mühendis mektebinin şimdiki general üniformalarına taş çıkartan şatafatlı üniforması cılız vücudumun bütün ayıplarını örtmektedir. Akşamın alacakaranlığı içinde gözlerimiz bir an karşılaşıyor. Siyah peçesi altında Melek'in yanaklarının bir kat daha kızardığını, gözlerinin titrediğini görüyorum. Bu bakıştan sonra ikimiz de belli belirsiz bir gülümseme ile başımızı öte tarafa çeviriyoruz.

Halka yeniden bağlanmıştır. Artık her cumartesi sabahı babamın yüzüme su serpmesini beklemeyerek yataktan fırlıyor, dadısıyla beraber Darülmuallimata giden Melek'in yolunu beklemeye koşuyorum.

Daima aynı sokak başında bir tesadüf. Sevgilimin gözleri birkaç saniye titreye titreye bana bakıyor, dudaklarında emen hemen muzdarip bir gülümseme beliriyor. O zamanın büyük aşkı budur ve ikimizi de bir hafta oyalamaya kâfidir.

Melek'in şimdi cumartesi günleri beni boş yere beklediğini, geciktiğimi zannederek adımlarını ağırlaştırdığını düşünmek, yüreğimi parçalıyordu.

Hâlâ aklıma geldikçe gülerim. Birkaç defa ben de Matmazel Varvar'a açılmayı düşündüm. Fakat o, o kadar kendi âlemine dalmış bir biçare meczuptu ki, Kegam'la alakâsı olmayan herhangi bir lakırdıyı kulağına sokmaya imkân yoktu. Beni düşüncelerinde tâciz edilmiş gibi garip bir rahatsızlıkla dinliyor, ikide bir sözü ağzımdan alarak kendi meselesine intikal ettiriyordu. Üstelik Melek'imi Kegam'la da mukayeseye kalkınca bana bir nefret geldi ve bir daha da bu işten bahsetmemek üzere ağzımı kapadım.

Fakat burada biraz da utanarak itiraf edeceğim. Ben, matmazelin Kegam'a olan vefasının binde birini Melek'e gösteremedim.

Milas'a gelişimin ayına kalmadan zavallı kızı feci bir

surette aldatıyor ve hiç hatır ve hayale gelmez garip maceralara dalıyordum.

Bunu biraz uzun anlatmalıyım:

* * *

Kilise mahallesi kışın çamur, yazın bir güneş ve toz deryası haline gelen bir meydanın etrafına dizili çarpık çurpuk eski zaman evlerinden meydana gelmiş bir mahalleydi. Yaz sıcağında bu meydanın ortasından geçmeyi gözüme yediremediğim için kıyıdaki bozuk yaya kaldırımını ve saçakların cılız gölgelerini takip ederek eve gider gelirdim.

Gündüzleri erkekler ve genç kızlar işe, çocuklar kilisenin mektebine giderler, mahallede yalnız kadınlar ve ihtiyarlar kalırdı.

Pencere cam ve perdelerinin inik bulunmasına mukabil sokak kapıları daima açıktı. İkide birde sulanan loş avlularda dokuma şalvarlı, siyah yemenili ihtiyar kadınlar tezgâh dokur, çocuk salıncakları sallanır, başları beyaz bir bezle kundaklanmış çıplak bacaklı, kılıksız ve şapşal kadınlar şarkı söyleyerek, çamaşır yıkarlardı.

Fakat akşama doğru güneşin çekilmesiyle manzara birdenbire değişirdi. Evlerin kül rengi cephelerinde garip boyalar belirir, gündüz ışığında farkedilmeyen ince asmalar ve sarmaşıklar uygulanmaya başlar, açılan pencerelerin önü sardunya ve fesleğen saksılarıyla dolardı. Çocuklar, kilise duvarının kenarındaki kapıdan bağrışa çağrışa meydana dökülürken, evlerdeki hayat, yavaş yavaş sokağa intikal ederdi.

Pazar kurulur gibi kapıların önüne kerevetler, iskemleler, çıkrıklar, testiler, zerzevat tepsileri çıkar, hasırlar serilirdi. Gündüz tezgâh dokuyan şalvarlı ihtiyarlar şimdi

çıkrık çevirirler, genç kadınlar birkaçı bir araya gelerek zerzevat ayıklar, yahut dolma sararlardı. Kundaktaki çocuklarından hafif hastalara ve yatalak ihtiyarlarına kadar Kilise mahallesinin bütün nüfusu bu saatte sokaktaydı.

Misafirlikler ve ikramlar orada yapılır, ufak tefek para ve miras davaları orada feshedilir, düğün ve drahoma pazarlıkları orada neticelendirilir, suçlu çocuklar orada dövülürdü. Guruba doğru akşam gezintisine çıkan kilise başpapazı hemen her kapıda durup konuşur, bazılarında içeriden merasimle çıkarılan bir koltuğa oturarak kahve veya likör içerdi.

Kilise mahallesi yalnız meydanın etrafındaki sıra evlerden ibaret değildi. Burası daha ziyade kibarlara mahsus kısımdı. Asıl demokrat kalabalık arka sokaklardaki izbelerde yaşar ve geceyle beraber, eğlenceli bir karnaval kalabalığı halinde ara yollardan meydana dökülürdü.

Meydanın bu saatinde hemen herkes iki dirhem bir çekirdekti. Genç kadın ve kızlar en yeni elbiselerini giyerler; aylarca iğne ucu kakarak, göz nuru dökerek meydana getirdikleri danteller, pul ve boncuk işlemeli kumaş ve kordela parçaları, kalaydan mücevherler, mumdan incilerle başlarını, kollarını, göğüslerini donatırlardı. Erkek kıyafetlerine gelince, onlardaki sefalet boncukla, kurdeleyle, kalayla saklanır cinsten değildi. Saçları taranmış, mintanlarının omuzuna işlemeli bir çevre atılmış da olsa dirsekleri yenmiş eski ceketleri, diz kapakları çıkmış biçimsiz pantolonları, arkaları basık yarım pabuçlarıyla karılarının, sevgililerinin yanında çok süfli ve hakir kalıyorlardı.

Bununla beraber alışkanlık neticesi kadın, erkek kıyafetleri arasındaki bu acı müsavatsızlık kimsenin keyfini kaçırmıyordu.

Kapı ve pencerelerin, ortalık karardıkça kuvvetlenen mavimtırak ışıkları içinde adeta kibarlaşan ve güzelliği artan genç kadın, kılıksız kocasının koluna aşkla asılıyor, göğsünü, kalçalarını sımsıkı kavrayan beyaz keten elbisesi ile, dalgalı saçlar ve tertemiz iskarpinleriyle aristokrat bir mektep talebesine benzeyen genç kız, kuşaklı, yamalı cepkenli nişanlısının peşini kovalamaktan usanmıyordu.

Piyasa, geç vakte kadar devam eder, birbirlerini bellerinden kavramış ikişer, üçer kişilik genç kız grupları kâh yanak yanağa konuşup gülüşerek, kâh şarkı söyleyerek bir aşağı, bir yukarı dolaşırlardı.

Mahalle; birkaç sokak feneri için senelerce Belediye ile mücadele etmiş, nihayet masrafının yarısı kilise, yarısı halk tarafından temin edilmek üzere İzmir'den büyük bir lüks lambası getirmiştir.

Fazla masraf olmaması için yalnız mehtapsız gecelerde yakılan bu lüks altında bazen toplantılar yapılır; kalabalığın ortasında kızlarla erkekler el ele vererek gramofon veya gayda ile kasap havaları oynarlardı.

Varvar dudunun evi, gemi sereni heybetinde iki destekle ayakta durmasına rağmen, mahallenin en aristokrat binalarından biriydi. Şimdi, bu eve benimle beraber harikulâde bir zenginlik de girmiş bulunuyordu.

Dudu, romanesk görünüşüne rağmen son derece tutumlu ve çakırpençe bir ev kadınıydı. Yiyecek parası olarak verdiğim birkaç lira onun elinde birkaç yüz liralık bir iştira kuvveti alıyor, evimizi lüks bir otel haline getiriyordu.

Matmazel, aynı zamanda gösterişi de çok seviyordu. Kapının önünde saatlerce beklettiği köylülerden en ucuz fiyatla aldığı peynirler ve tereyağları komşulara tattırır,

birkaç günde bir kesilen besili hindiler dinlendirilmek bahanesiyle sokak kapısının demirine asılarak gelene, geçene seyrettirilirdi.

Börek ve tatlı tepsilerimizin fırından eve getirilmesi için mutlaka mahallenin en kalabalık ve aç saatini beklerdi. Bana gelince, ben de Matmazel Varvar'dan daha az gösterişçi değildim. Fakat benim merakım başka cihettendi. Hele babamın arkamdan gönderdiği elbise bavulu geldikten sonra her gün başka bir kıyafetle sokağa çıkmak, renk renk gömleklerimi, kravatlarımı, iskarpinlerimi göstermek son derece zevkime gidiyordu. Nedense ilk günler kızlardan ürkmüş, mahallede hep ihtiyarlar ve çocuklarla ahbaplık etmiştim.

Bu benim bilmeden tatbik ettiğim gayet ustalıklı bir politika olmuştu. Rastgeldiği yerde Rum kızlarına takılmak kasabanın bir adeti oluşuna göre, benim onlara uzak duruşum Kilise mahallesinde namuslu ve ağırbaşlı bir genç olarak şöhret almama sebep olmuştu. Öte taraftan da bu hareketim kızları tahrik ediyor, onları yavaş yavaş bana yanaşmaya sevkediyordu.

Vakitsiz olarak eve döndüğüm bir gün, bunlardan birini Matmazel Varvar'la beraber çamaşırlarımı ütülerken yakaladım. Bu, mahallenin meşhur Stematula'sı idi. Fakir ve yatalak bir amcanın yanında ahalinin yardımıyla büyümüş, kimsesiz bir çocuk...

Stematula, mahallenin en serbest ve şamatacı kızı idi. Akşam piyasalarında erkeklerle açık şakalar yapar, bu yüzden biraz da fena gözle görülürdü. Buna rağmen beni görünce suç üstünde yakalanmış gibi ürktü ve kaçmak istedi.

Ben, onu sadece başımla selamladım ve yanımdan kaçıp geçmesine meydan vermeyecek surette kapının ağzında durarak Dudu ile konuşmaya başladım.

Stematula; simsiyah kıvırcık saçları, parlak gözleri, ucu hafifçe kalkık zarif burnu ile çok tatlı bir esmer güzeliydi. Fakat bunu şimdi böyle söylüyorum. Yoksa onu o zaman zihnimde güzel diye kabul ettiğim tipe uymadığı için beğenmemiş ve zevkini çıkaramamıştım.

Mahalle kızları arasında ilk ahbabım bu Stematula oldu. Sonra onun arkasından ötekiler, avuçtan yem yemeye alıştırılan kuşlar gibi, kendi ayaklarıyla birer birer geldiler.

Bunların sayısı az zaman içinde yarım düzineyi bulmuştu. O zaman kendilerine verdiğim ehemmiyet sırasıyla isimleri hâlâ hatırımdadır: Maryanti, Eleniça, Despina, Rina, Miyeris, Panelopiça (fakat onu kısaca Piça diye çağırırlardı). Bunları benim etrafımda toplayan cazibenin yalnız uzun güzel saçlarım, alavalyer kravatım olmadığını itiraf etmek lazım. Evimizdeki emsalsiz bolluğun da her halde bunda bir rolü oluyordu.

Refah ve gösteriş hırsı Matmazel Varvar'ın ahlâkını zayıflatmıştı. Ben gelmeden evvel, ayda üç mecidiye ile kıt kanaat yaşadığı günlerde son derece hasis olan ihtiyar kız; hovardalaşıyor, arasıra kızları arka bahçedeki masanın etrafına toplayarak reçel, peynir, börek ziyafetleri veriyordu. Tabii, onlar da ona ev ve mutfak işine yardım suretiyle mukabelede kusur etmiyorlardı.

Bununla beraber, ben, evde bulunduğum zaman kızların kapıdan içeri ayak atmaları yasaktı. Delikanlı bir bekâr olduğunu ileri sürerek Dudu'nun onlara ayrıca tembihler ve nasihatlar geçtiğini hallerinden seziyordum. Kızlarla münasebetimde mahalleyi kuşkulandıracak bir şey yok gibiydi. Bir kere konuşmalarımız hep sokakta, kalabalık içinde, mahallenin gözü önünde oluyordu. Kız arkadaşlardan hiçbiriyle uzunca bir zaman yalnız kaldığım görülmüyordu.

Sonra, kızların da mahalleye karşı fevkalâde ince ve kurnaz davrandıklarını söylemeye mecburum.

Ben kilise meydanına girerken onların bir, ikisi adeta tesadüfen gibi benimle burun buruna gelirler, yollarını çevirerek bir zaman yanımda yürürler, kırk, elli adım sonra beni yine tesadüfen karşımıza çıkan bir başka gruba bırakarak geri dönerlerdi. Bazen de ben, kendim onları yolun ortasında bırakıyor, çocuklarla, yahut mahallenin ihtiyarlarıyla yarenliğe dalıyordum.

Fakat bu tarzda münasebetlerin zamanla daha başka tecelliler göstermemesi mümkün değildi. Kız arkadaşlarım arasında ufaktan ufağa rekabetler, hatta kıskançlık kriz ve dedikoduları meydana gelmeye başlamıştı. Bunların arasında en açıkgöz ve kurnazı Rina çıktı.

Bir akşam bu Rina'ya kasabanın kilise meydanına hayli uzak bir sokağında rastladım. Kolunda küçük bir sepetle çarşıdan geliyordu. Benim de çarşıda bazı işlerim olmasına rağmen, yolumu değiştirdim. Yan yana, konuşa konuşa mahalleye kadar geldik. Hatta bir aralık sepetini taşımaya yardım etmek istedim, şiddetle reddetti.

Rina'nın da benim mâhut estetiğe uymayan bir güzelliği vardı. Beraber bulunduğumuz zaman geniş ve parlak alnından, harikulâde güzel ağız ve burnundan gözlerimi ayıramadığım halde yanakları çilli, çenesi hafifçe çarpık olduğu için pek beğenilmemesi lazım bir kız olduğuna hükmederdim. Bununla beraber yan yana mahalleye gittiğimiz o akşam nedense en ziyade yüzdeki çillerle çenedeki hafif çarpıklığın beni sardığını hissediyordum.

Ertesi akşam Rina'ya hemen hemen aynı yerde, kolunda aynı sepetle bir ikinci tesadüf...

Bir günlük bir aradan sonra onu üçüncü defa yolumun üzerinde görünce derhal ayaklarım suya erdi. Rina'yı bu-

gün fazla bekletmiş olacağım ki, ayakta durmaktan yorulmuş, viran bir evin kapısına oturarak dantelini örmeye dalmıştı.

Beni birdenbire başucunda görünce fena halde şaşaladı ve kızardı.

Gülerek: — Ne bekliyorsun Rina? dedim.

Kısa bir tereddütten sonra yalan söyledi:

— Baba gelecek çarşıdan...

Ben, inanmış göründüm:

— Pekalâ, öyleyse bekle...

Yürümeye başladım, Rina, tekrar oturmadı. Beş, on adım sonra başımı çevirdim ve onun yavaş yavaş arkamdan yürüdüğünü gördüm.

— Babanı beklemekten vaz mı geçtin?

Biraz bir şeyler anladığımı gösteren bir gülümseme ile Rina'ya bakıyordum.

O da güldü ve kurnazlığının yakalanmasına artık ehemmiyet vermediğini anlatan bir tavırla omuzlarını silkti:

— Beklemeyeceğim, gideceğim.

Sokak, bu saatte tenha, daha doğrusu bomboştu. Her zaman durmadan konuştuğumuz halde bugün nedense dilimiz tutulmuş gibiydi. Yan yana yürürken gözüm arasıra Rina'nın yüzüne kayıyordu. Kız, bu bakışı derhal yakalıyor, titreyerek, o da gözlerini bana çeviriyor ve gülümsüyordu.

Bir aralık bir şey söylemiş olmak için:

— Rina, bir parça sepetini ben taşıyayım, dedim.

Kız ürperdi:

— Siz taşıyacaksınız? Olmaz.

— Pekalâ olur... Sen yorgunsun...

— Ayıp... Görürlerse ne söyleyecekler?

Rina'ya göre bir arada, hatta kol kola görülmemiz pek ayıp sayılmayabilirdi. Fakat benim onun sepetini taşımam, mahalleye karşı affedilmez bir skandaldı.

Bu akşam bu kıza karşı içimde bir şeyler kaynıyordu. Hafifçe çarpık çenesini avucumun içinde sıkmak, çilli yüzünü karıştırmak, dudaklarını yakalayıp çekmek, hâsılı, bir kedi yavrusu ile oynar gibi onu hırpalamak istiyordum. Bunlara imkân olmadığı için sepeti yakaladım, yüzüm ateş içinde

— Ver onu bana... öyle istiyorum, dedim.

Rina, sepete sımsıkı sarıldı. Yalnız kollarının kifayet etmeyeceğini bildiği için bir ucunu da dizlerinin arasına sıkıştırmıştı. Fakat mücadelenin sakınılmaz bir zaruretiyle ellerimiz ve saçlarımız birbirine dokununca ikimiz de soluk soluğa durduk.

O, yine sepetini koluna taktı ve yürümeye başladık:

— Çok inatçısın Rina...

— Ben yok inatçı. Ama ne zaman görecekler çok ayıp... Siz benim sepet götürüyor, ne ayıp...

— Niçin ayıp, arkadaş değil miyiz?

— Siz, başka insan...

Hiçbir şey mahallenin bana karşı duyduğu hayranlığını zavallı kızın bu saf sözleri ve bunları söylerken yüzünün aldığı hürmet manâsı kadar iyi ifade edemezdi.

Rina'yı bu kadar kendime tâbi görmek bana cesaret verdi ve küstah bir teklifte bulundum:

— Ben Turunçluk'ta dolaşmaya gideceğim. Gelir misin benimle?

Derhal reddetti:

— Olmaz. Ne zaman görecekler, çok ayıp söyleyecekler... Sonra mama... Siz bilirsiniz benim mama...

Çapkın bir kahkaha ile gülüyor, gözlerinden birini kırparak eliyle dayak işareti yapıyordu.

— Peki öyleyse... ben yalnız giderim.

Bir şey söylemeden yan yana beş, on adım daha yürüdük ve bir köşebaşına vardık.

— Buradan ayrılıyoruz... ben gidiyorum.

Rina duraladı. Bu kısa zaman içinde bir şeyler düşünmüşe benziyor, ayaklarının ucuna basarak susuyordu.

— Bir şey mi söyleyeceksin?

Etrafımız insanlarla doluymuş gibi sesini alçalttı:

— Siz şimdi gideceksiniz, dedi. Ben belkim sonra başka yoldan geleceğim. Kimse görmeyecek.

Hayret! Rina randevuyu kabul ediyordu. Demek biraz sonra onunla Turunçluk'un bir köşesinde yapayalnız, kol kola, belki hatta...

Fakat bu hayalin utandırdığı çılgınlığa rağmen bu sefer de ben ürktüm. Eskaza yakalanırsak Rina belki mamadan yiyeceği birkaç şamar ve evde bir, iki gün hapis ile işi geçiştirirdi. Fakat benim için tası, tarağı toplayıp mahalleden kaçmaktan başka yapılacak iş kalmazdı.

Sonra, bir başka tehlike de vardı. Rina ile münasebetim ilerlerse bunu Mariyanti mutlaka haber alacak ve aramız bozulacaktı. Halbuki etrafımdaki yedi kız içinde en gözüme kestirdiğim şimdilik oydu.

Mariyanti de benim İstanbul'daki Melek cinsinden bir boy, bir hendese ve renk güzeliydi. Bugünkü platine saçlar rengindeki saçlarının kalın örgüleri güneşte yaldız gibi parlar ve yürürken kaba etlerini döverdi. Şimdi anladığıma göre, bu Mariyanti biraz aptalca idi. Fakat, bu,

onu bana arkadaşlarının en içli ve derini gibi gösterir, gayrıihtiyari gözümdeki ehemmiyetini büyütürdü.

Gençliği, çılgınlıkla itham ederiz. Halbuki o, kurulmuş nizamlara, kabul edilmiş kaidelere ihtiyardan çok daha fazla riayetkârdır. Bugünkü benliğimle tekrar kilise mahallesine dönmek, aynı hayatı bir kere daha yaşamak mümkün olsa, muhakkak bir vandallık yapar, Mariyanti'yi heykel vücudu, deste deste yaldızlı saçlarıyla en geriye atar, sivri kırmızı dudaklarının üstündeki ince bıyık gölgesiyle, burnunun balık galsamaları gibi durmadan oynayan narin kanatlarıyla yedi kızın en biçimsizi sayılması lazım gelen Piça'yı ona tercih ederdim.

O akşam, Rina'yı Turunçluk'a götürmekten vazgeçişim, hakikaten keramet gibi bir şey olmuştu. Çünkü onun üç gündür beni yarı yolda karşılamak suretiyle yaptığı mâsum kurnazlık şeytan Stematula'nın gözünden kaçmamıştı.

Stematula o akşam ve ertesi gün mütemadiyen beni ötede, beride avladı ve durmadan Rina'yı kötüledi. Mahallede kendisine arsız diyorlardı amma, asıl arsız bu kızdı. Tembeldi; yalancıydı, açgözlüydü, terbiyesizdi. Önüne gelen delikanlılarla, hatta evli barklı büyük adamlarla korta ederdi. Şayet bana da musallat olmaya kalkarsa ona yüz vermemem lâzımdı.

Stematula, sonradan bana yanaşmak meylini gösteren bütün arkadaşları için aynı şeyi yapmıştır.

Zavallı kız, mahalledeki hakir mevkiini anlıyor, kendisi için bir hayale kapılmıyordu. Böyle olmakla beraber aramızda herhangi neviden bir yakınlık ve alâka gördüğü, kızı, üzüntüden dudaklarını yiyerek bana çekiştiriyor, beni kandırdığından emin olmadıkça yakamı bırakmıyordu.

Mamafih, bu manasız kıskançlıkla çok geçmeden Stematula'ya bir yardımcı daha çıkmıştı: Ev sahibim Varvar Dudu...

Arasıra kızlarla ahbaplığı biraz ilerletir gibi oldum mu ihtiyar matmazel, derhal bunu seziyor, Stematula gibi, o da doğrudan doğruya bana çatmaya cesaret edemediği için onlara yükleniyordu. Hallerini bilmeyen kendilerini birer küfüv sanayarak yarım pabuçlarıyla peşimden koşan bu sokak süpürgelerini, bu azgın aşifteleri yerden yere çarparken zavallı kız, âdeta ağlamaklı oluyor, yüzü Stematula'nınkine benzeyen çocuk üzüntü ve hırçınlıklarıyla karışıyordu.

Ben varken eve Stematula'dan başka kız sokmamak Varvar Dudu'nun bir prensibiydi. Fakat kurnaz Stematula yavaş yavaş ihtiyar kızın mukavemetini aşındırmış, aynı imtiyazı öteki arkadaşları için de temine muvaffak olmuştu.

Stematula'nın beni, benim Varvar Dudu'yu teşvikimle bir cuma akşamı arka bahçede bir ziyafet tertip etmiştik. Görünüşte bu ziyafet kaymakam, kilise başpapazı, Baba Hrisantos ve mahalle muhtarı Lefter Efendi içindi. Davetliler arasında doktor Selim Bey de vardı. Fakat o, hasta olduğu için gelememişti.

Varvar Dudu, mahalleye karşı yeni bir gösteriş fırsatı çıkmasına son derece memnundu.

İhtiyar kız, bir taş, hem de kendine ait olmayan bir taşla iki değil, dört değil, beş kuş vurmuş oluyordu.

Evvela Milas kaymakamını evine kabul edecekti. Bu, ona Osmanlı devletini çatısı altında barındırmak kadar azametli bir şeref görünüyordu.

Matmazel, nedense kaymakamı sevmez ve sırası geldikçe onu çekiştirmekten hoşlanırdı. Fakat ziyafet me-

selesi ortaya çıktıktan sonra ağız, birdenbire değişmişti. Sokak kapısının önünde konu komşuya kesilmiş iki hindiyi yoldururken elini beline dayıyor:

— Kaymakam demek ne demektir bilirsiniz, diyordu, şevketli padişah efendimizin vekili demektir. Siz, onun boyuna ne bakıyorsunuz? Milas'ta kaymakamdan büyük yalnız Allah vardır.

Matmazel Varvar'ın ikinci hedefi başpapazı memnun etmekti. İhtiyar kız, her pazar kiliseye gider ve eli değdikçe Aya tasvirlerinin önüne mum yakardı. Bir gün bu hareketini şöyle izah etmişti:

— Rum ortodokslarını günahım kadar sevmem. Gelgelelim Milas'ta benden başka Ermeni nüfus yoktur ki, Ermeni kilisesi olsun... E, herkes dinli dinince camisine, havrasına, kilisesine giderken ben zındık gibi evde oturayım? Bilirsiniz, Müslümanlar için bile cami bulamadıklarında kilisede namaz kılmak haktır. Sonra bir ayağımız çukurdadır. Günün birinde Mevlâ beni nasıl olsa Kegam'a kavuşturacak... Cenazem köpek cenazesi gibi sokakta kalsın? Baba Hrisantos'un kara gözlerine aşık değilim. İllevelâkin bir gün ölürken onun eline kalacağım. Günahımı o çıkaracak...

Zavallı kızın papazı kollamasının asıl sebebi son nefeste yalnız kalmak ve duasız gömülmek korkusu idi. Bu itibarla bizim ziyafet —ki komşu devlet diplomatları arasında yenen yemekler— siyasi gayeler taşıyordu.

Sonra, mahalle muhtarının davetinin de Varvar Dudu'nun mahalle politikasıyla ehemmiyetli bir alâkası vardı. Lefter Efendi, mahalledeki nüfuzundan başka hükümet ve mahkemelerde de eli olan bir eski Osmanlı memuru idi. İhtiyarlamış bir Hristos tasvirine benzeyen ince, seyrek sakallı mazlum yüzlü ile başpapazdan daha ruhani bir insan görünmesine rağmen dilli dişli bir adamdı.

Vardar Dudu onun için:

— Bilirsiniz o, ne melek sıfatında şeytandır, derdi. Ondan korkmayan Allah'tan korkmaz. Domuzluğu tutarsa mahalleyi başına dar eder.

Ziyafet hazırlığı üç gün evvelden başlamıştı. Bir düğün hazırlığı da ancak bu kadar dağdağalı olurdu.

Şerefimize bütün Kilise mahallesi seferberdi. Ev, baştan başa silinip süpürülüyor, bahçe temizleniyor, misafirler yatak odalarında yemek yiyeceklermiş gibi karyola demirleri parlatılıyordu. Stematula'nın ne mal olduğu bu hazırlık günlerinde meydana çıktı. Kendisi mutfak işlerinde Varvar Dudu'nun sağ eli idi. Fakat şeytan kız, ufak tefek birtakım işlerde öteki arkadaşlarını da birer birer eve sokmaya muvaffak olmuştu.

Ev sahibim, mutfakta Despina ile hamur açar, dolma doldururken, Mariyanti bahçede çatal, bıçak takımlarını ovuyor, Piça, kapı önünde zerzevat ayıklıyor, Eleniça ile Rina sofada bir büyük masanın üstünde sofra takımlarını ütülüyordu.

Ben, mühendisin teftişte olmasından istifade ederek birkaç gün daireyi asmıştım. Arkamda beyaz bir gömlek, ayaklarımda terliklerimle yalancı pehlivan gibi bir aşağı; beş yukarı dolaşıyor, sözüm ona hazırlıklara nezaret ediyordum: Evvela mutfağa uğrayıp Varvar Dudu ile bir fasıl çene çalıyordum. Sonra, ellerim ceplerimde sokak kapısına çıkıyor, Piça'nın zerzevat ayıklayışını seyrediyordum. Bazı çehreler muhtelif istikametlerden görünüşlerine göre ne kadar değişiyorlar. Yarabbi! Dağınık saçlarının yarıyarıya kapadığı biraz çıkık alnı ile kalın siyah kaşları, uzun kirpikleri, sivri çenesiyle tepeden gördüğüm Piça, karşıdan veya profilden bakılan Piça'ya ne kadar az benziyordu. Ara sıra ayaklarımın dibinde oturduğu yer-

den başını kaldırarak yüzüme baktığı zaman ağzı, dudaklarındaki ince bıyık gölgesi altında daha kırmızı ve ıslak görünüyor, çene bağlarımda hafif bir gıdıklanma duygusu uyandırıyordu. Bazen pantolonuma aldırmadan zerzevat kabukları üstüne oturuyor ve bir ayak sesi, yahut kapı gıcırtısı duyuncaya kadar Piça'ya yardım ediyordum.

Oradan yine ıslığımı çalarak bahçeye, Mariyanti'ye dönüyordum.

Mariyanti, gözleri görmediği için artık çalışmayan bir ihtiyar kuyumcunun kızıydı. Vaktiyle tezgâhının başında altın bilezikleri işlerken bu baba da her halde daha fazla vakur, dikkatli ve ciddi değildi. Genç kız, sabahleyin mahalle çocuklarına para vererek getirttiğimiz dere kumu ile parlattığı madenleri ikide, birde güneşe tutuyor, üzerlerinde ufak bir leke veya çil görürse yeniden uğraşıyordu. Bu kızla ahbaplığı ilerletmekten artık ümidimi kesmeye başlamıştım.

Mariyanti'ye mutlaka beğendirmek, gözlerinde bir neşe veya takdir uyandırmak maksadıyla evvelden hazırladığım en zengin mevzular onun yanında iki dakikada kuruyordu.

Türkçesi kıt desem değildi. Çünkü sokak satıcıları ile pazarlık yaparken arkadaşlarının hepsinden iyi konuşuyordu.

Beni çocuk, lâkırdılarımı ipsiz, sapsız mı buluyordu? O da değil. Çünkü kendisinin arada bir söylediği birkaç kelime benimkilerden çok fazla basit ve yavandı.

Hakikatin meydanda olmasına rağmen ben, bu iri yarı Grek heykeline aptallığı bir türlü yaraştıramıyor, muhteşem başının boya ve yaldızları arkasında (şimdikilerin Greta Garbo'ya atfettikleri tarzda) maverai sırlar tasavvur etmekten bir türlü kendimi alamıyordum.

Eteklerini toplayarak yere çömelmiş olan Mariyanti, beni farkedince bir saniye başını kaldırarak yüzüme bakıyor, gülümsüyor, sonra yine işine dalıyordu.

Bir defasında muvazenesini kaybederek kuyruksokumunun üstüne düştü ve ayakları yukarı kalktı. Hemen ellerine yapışarak kaldırdım ve büyük bir telaş gösterdim. Bu kaza, öteki kızlardan birinin başına gelseydi en aşağı bir hafta alayını çıkarır ve konuşurdu. Fakat o, sadece: "Bir şey yok, acımamıştır" dedi ve etekliğinin tozlarını dikkatle sildikten sonra işine devam etti.

Mariyanti'nin tepesinden inen güneş onun saçlarını tel tel aydınlatıyor, yüzünün zengin renklerini parlatıyor, cildini âdeta şeffaflaştırarak alnındaki kan damarlarının ince ağını meydana çıkarıyordu. Sonra, ince soğuk bezi bluzunun bol ve açık yanaklarından sırt ve göğsünün mümkün olduğu kadar ileri noktalarına işliyor, görünmez ayva tüylerini parlatarak derisinin üstüne yaldızlı hâreler çiziyordu.

Mariyanti'yi bu kadar güzel bir ışık içinde bu kadar teferruatıyla seyretmek belki ileride kocasına bile nasip olmayacaktır. Fakat kendi konuşmadığı gibi, senin içinden doğan en heyecanlı sözleri de samyeli gibi bir anda kavurup kurutan bir insanın başında kaç dakika dikilip durmak mümkün olur? Onun için kaşık ve çatalların teftişine kafi müddetten sonra kendimi soldan geri etmeye mecbur görüyordum. Yalnız, şunu söylemeliyim ki, bu mahrumiyet benim için o zaman zannettiğim kadar ehemmiyetli değildi.

Evet, Mariyanti güzeldi. Onu beğenmeyecek insanla estetik mütehassısları muhakkak alay ederlerdi. Fakat ne çare ki, beğenilmesi ve hatta sevilmesi lüzumuna zihnimde samimi olarak inandığım bu kız, kanıma, sinirlerime bir şey söylemiyordu.

Yukarıda şarkı söyleyen ve arasıra elinde ütüsü ile pencerelere gidip gelen intizamsız yüzlü, sivri burunlu Rina'ya gelince, iş büsbütün başka oluyordu. İhtimal ki onunla Eleniça'dan mürekkep olan ütücüler grubunu en sona bırakışımın sebebi de buydu.

Yine aynı ağırlıkta yürümekte devam etmekle beraber merdivenden çıkarken adeta adımlarımın ve ıslığımın sesi değişiyordu.

Mariyanti'nin vurdumduymazlığına mukabil Rina, daima uyanık ve koketti. Geldiğimi anlayınca hemen ütüsünü bırakıp, acele el hareketleriyle saçlarına, yüzüne, elbisesine çekidüzen verirdi. Hatta bir defasında göğsünün düğmesini çözerken yakaladım. Fakat benim bu jesti farkettiğimi çabucak anladı ve düğmeyi tekrar ilikledi.

Rina ile Eleniça'nın çalıştıklarını seyretmek zevkli bir şeydi. Yalnız ne çare ki, iki dakika geçmeden Stematula soluk soluğa merdivenleri çıkarak tepemize dikiliyor ve bizi göz hapsine alıyordu. Sonra, dili de durmuyor, sinirli bir kaynana vaziyetiyle durmadan kızları haşlıyor, neşemizi kaçırıyordu.

Rina ile aramızda garip bir anlaşma olmuştu. Stematula başını çevirdiği zaman Rina başıyla manalı bir işaret yapar, dilini çıkarır, onunla eğlenirdi. Bununla beraber Stematula'nın kahyalığı uzun sürmez, üç, beş dakika sonra aşağıdan Varvar Dudu'nun sesi yükselirdi:

— Stematula ... Yine nereye kaybolmuşsun, Stematula?...

Stematula, hırçın bir tavırla omuz silker, Dudu'yu cevapsız bırakırdı:

— Yorgunluktan canım çıkmıştır mutfakta... Hiç dinlenmeyeceğim ben?

Bir defasında Dudu yine:

— Stematula terbiyesizi... Ne cehenneme gitmişsin? Ocakta tencere yanıyor, diye celâllanınca kız, bana yalvardı:

— Rica ediyorum Kemal Bey... "Stematula'yı bakkala gönderdim" diyeceksiniz.

Fakat bunu işitmemiş görünen Rina bir hınzırlık etti, benden evvel davranarak Dudu'ya bağırdı:

— Stematula buradadır matmazel! ... Onu istiyorsunuz? Şimdi gelecek.

Bir anda Stematula'nın kaşı gözü birbirine karışmış, yüzü bembeyaz olmuştu. Ben olmasaydım azgın bir horoz gibi Rina'nın tepesine bineceğine, yüzünü, gözünü didik didik edeceğine hiç şüphe yoktu.

Acı bir şey söylemek için birkaç kere yutkunduktan sonra başını eğdi ve kös kös aşağı inmeye başladı.

İş, bu kadardan ibaret kalsa mesele yoktu. Fakat Stematula merdivenin ortasında şimşek gibi süratle başını çevirdi ve Rina'yı kendi taklidini yaparken yakaladı.

Bu defa, bana da bir korku geldi. Stematula, Stematula'lığı ele alacak ve evin içinde bir kıyamettir kopacaktı. Fakat, onu yapmadı. Birkaç basamak yukarı çıktıktan sonra, ellerini beline dayadı. Rina'ya tane tane birkaç Rumca kelime söyledi. Sonra bütün hıncını çıkarmış gibi, şen ve memnun, zıplaya zıplaya aşağı indi.

Kızlar, gayrıihtiyari ellerini yüzlerine kapamışlardı. Ben, fevkalâde bir şeyler geçtiğini anlayarak odama kaçtım ve kapımı kapadım.

Biraz sonra kulağıma bir ağlama sesi geldi. Kapıyı araladım ve Rina'yı masa üzerine kapanmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyor gördüm. Eleniça, onun üzerine eğilmiş, saçlarını ve alnını okşayarak yavaş sesle bir şeyler söylüyordu.

Müdahale zaruri idi. Yanlarına yaklaşarak:

— Ne oldu Rina? dedim.

Eleniça, kızların arasında en az Türkçe bileniydi. Hafif bir tereddütten sonra:

— O ki Stematula söylemiştir çok fena, dedi, çok ayıp, Stematula fena kız...

İş, büyüyeceğe benziyordu. Aklıma bir çare geldi ve Eleniça'ya emrettim:

— Haydi Eleniça... aşağıya git... bana Stematula'yı çağır...

Eleniça, fena halde korktu ve yalvarmaya başladı:

— Yok Kemal Bey... Stematula bir şey söyleyeceksiniz... Stematula ne zaman kızıyor... öyle fena bağırıyor... Rica ederim Kemal Bey...

Ben, ısrar ettim:

— Korkma Eleniça... fena bir şey söyleyecek değilim.. Onu mutlaka getir...

Halim Eleniça'ya emniyet vermişti. Aşağı indi, Stematula'yı taşlığa çağırdı ve yavaş sesle konuşmaya başladılar.

Rina, katıla katıla ağlamakta devam ediyordu. Yanına yaklaştım:

— Rina, çocuk oluyorsun, dedim, ne var bu kadar ağlayacak!... Yakışır mı sana? Stematula ile eğlendin... o da sana cevap verdi. Ne dediğini anlamadım amma herhalde terbiyesiz falan diye bir şey söylemiştir... Kaldır başını bakayım...

Eleniça gibi ben de onun üzerine eğilmiştim. Fakat ellerim saçlarına dokununca ikimizde de elektriklenmeye benzer bir şey oldu. O zaman beni öfkeye benzer bir ateş sardı, kendimi tutamayarak iki avucumla Rina'yı kulak-

larından yakaladım ve başını zorla masadan kaldırarak yüzünü yüzüme çevirdim.

Başka lâkırdı bulamayarak:

— Kocaman gelinlik kız... Utanmıyor musun, diye onu âdeta tehdit ediyordum.

Yüzü yaş içinde ve karmakarışıktı. Dudakları şişmiş, ıslak yanakları ve burun kanatları gerilmiş, masanın sivrisine gelen alnında iki kırmızı çizgi peyda olmuştu. Kulaklarının ellerimin içinde ateş gibi yandığını duyuyordum. O, yalnız mendiliyle burnunu siliyor, başka bir hareket yapmadan yüzünü ellerimin içine bırakıyordu.

Ben, "Böyle ağlarsan kimse seni kocaya almayacak, sevmeyecek" gibi sebepsiz öfkemle pek alâkalı görünmeyen lakırdılar söylemeye devam ederek bir havlu aldım, bura bura, hırpalaya hırpalaya Rina'nın yanaklarını, burnunu, ağzını, çenesini silmeye başladım.

Taşlıkta kısık ve heyecanlı seslerle birbirini yiyen Stematula ile Eleniça herhalde davamızın farkında olmayacaklardı.

Rina, biraz sakinleşti, artık desteğe ihtiyacı kalmamış olmakla beraber, yanaklarını avuçlarımdan çekmiyordu.

— Ben artık gideceğim Kemal Bey... diyordu.

— Seni zorla tutacak değilim, dedim, keyfin isterse gidersin... Fakat doğru değil.

— Gideceğim Kemal Bey... Bu fena kızı artık görmeyeceğim... Bilmiyorsunuz ne söyledi... ah, çok fena!...

Başını isyanla arkaya atıyor, göğsü adeta dirseklerimin arasına girerek gömleğime yapışıyordu.

O gün, zannediyorum, zannediyorum değil, muhakkak bir kaza çıkaracaktık. Fakat nihayet anlaşmaya muvaffak olan Stematula ile Eleniça'nın ayak seslerini işitin-

ce Rina'nın başını tekrar masaya yatırdım ve birkaç adım geri çekilerek ciddiyetle bekledim.

Stematula pişman ve ürkekti. Hatta galiba benden azar işitmek ve kovulmaktan korkuyordu.

Ben, bir hâkim ciddiyetiyle ikisine de çıkışarak işe başladım:

— Ayıp değil mi size.. Koskoca matmazeller çocuk gibi birbirinize darılıyorsunuz... Biri ötekiyle alay eder, öteki ona kalbini kıracak lakırdılar söyler... Ne dedi pek anlamadım Stematula her halde acı, ağır bir şeyler söyledi... Böyle münasebetsiz bir kavga karşısında ne diyeceğimi bilmiyorum. Teessüf ederim size...

Ne diyeceğimi bilmediğimi söyleyişim doğruydu. Konferans iyi başlamıştı. Fakat hakikaten arkasını getiremiyordum.

Mamafih, bu, o kadar lüzumlu bir şey de değildi. Yapacağım şeyi zaten evvelden kararlaştırmıştım.

Sert bir kumanda sesiyle:

— İkiniz de beni bekleyeceksiniz, dedim, hızla odama girdim.

Aynalı dolabımı altüst ederek istediğim şeyleri ararken arasıra dışarıya kulak vermekten kendimi alamıyordum.

Sofada tıs yoktu. Kızlar, biraz sonra tebliğ edeceğimi anlattığım kararı her halde korku ve merak içinde bekliyorlardı.

Elimde ufak tefek bazı eşya ile kapıyı açtığım zaman çehrem yine ciddiydi. Fakat hayli tatlılaşmıştı.

— Üçünüz de şu masanın başına gelin bakalım. Ne duruyorsunuz, lâkırdımı anlayamadınız mı?

Kızlar, başları önlerinde korka korka masaya yaklaş-

tılar. Rina ile Stematula'nın önlerine birer ipek mendil, Eleniça'nın önüne bir kolonya şişesi koydum:

— Bunlar sizin barışma hediyeleriniz... Alacaksınız ve hemen gözümün önünde barışacaksınız...

Fakir Kilise mahallesinde mal hırsından yüksek bir kuvvet mevcut değildir. Sokakta oynayan çocuklara kadar herkes elindeki en kötü hırdavatı, yirmi paralık bir Arnavut çakısını, yahut bir teneke kutuyu mal sayar ve üstüne titrer. Zaman zaman, mahalleyi birbirine katan kavgaların baş sebebi budur.

Arasıra arka sokaktaki izbelerin birinden bir cenaze evi vaveylâsı kopar.

Biraz sonra öğreniriz ki, akşam üstü kilise meydanında kol kola piyasa eden kız çocuklarından biri ya da kırlara götürülerek, yahut kasabada bir kulübe veya dükkana kapatılarak berbat edilmiştir ve biçareyi kandırmak için vadedilen servet: ya üç arşın kumaş, ya parlak tokalı bir iskarpindir.

Toyluğuma göre bu çare dâhiyane bir buluştu. Topunun değeri bir beyaz mecidiyeyi geçmeyen bu eşya bu üç fakir için bir tarih olacak kadar ehemmiyetliydi.

Rina ile Stematula ipekli mendillerini okşaya okşaya katladıktan sonra sandıklarına kilitleyecekler ve bir daha ancak büyük yortu günlerinde veya evlenirken çıkaracaklardı. Eleniça kolonyasını damla damla kimbilir kaç ay veya sene kullandıktan sonra kesme billur taklidi şişesini kurdele parçalarına sararak bir süs gibi aynasının önüne koyacaktı.

Stematula ile Rina somurtmakta devam etmekle beraber masanın üzerindeki eşyaya yan yan, fena fena bakmaya başlamışlardı.

Ben, haremindeki Çerkez odalıklara kafa tutan bir şehzade edasıyla ayağımı yere vurdum:

— Haydi, ne bekliyorsunuz?

Kızlar, hediyeleri geri alacağımı zannederek bir hareket yaptılar. Fakat, böyle bir niyetim olmadığını anlayınca yine eski vaziyetlerine döndüler.

Eleniça ateşlenmeye başlamıştı. Barış teşebbüsü neticesiz kalırsa en ziyade zarar görecek o idi. Bunun için dayanamadı, son derece tatlı ve kandırıcı bir sesle arkadaşlarına Rumca bir şeyler söylemeye koyuldu.

Varvar Dudu'nun duvardaki aynasına gizli gizli göz atan ve parmaklarıyla saçlarını, elbisesinin buruşuk yakasını düzelten Rina'da yumuşama alâmetleri belirmişti.

Fakat Stematula, kaşları çatık, gözleri simsiyah, vahşi bir inatla önüne bakmakta devam ediyordu. Baktım ki tatlılıkla olacak iş değil. Stematula ile Rina'yı sert bir hareketle kollarından kavradım ve birbirlerine yaklaştırarak emrettim:

— Bakın, son defa söylüyorum. Ya barışacaksınız, ya şimdi ayrılacağız ve artık ikinizle de konuşmayacağım.

Bu defa Eleniça da daha enerji ile harekete geçti:

— E haydi... ayıp, çok ayıp... Kemal Bey öyle istiyor.

Kavgacılar, başları önlerinde somurta somurta birbirlerine ellerini uzattılar.

Gülerek:

— Öyle soğuk barışma olmaz, dedim, birbirinizin boynuna sarılacak ve öpüşeceksiniz.

Aynı zamanda çevik bir hareketle kızları kollarımın arasına sıkıştırıyor ve birbirine tos vuran iki koç vaziyetinde kafa kafaya çarpıştırıyordum.

Stematula, yine bir isyan hareketiyle kıvrandı ve ısırmaya hazır vaziyette dişlerini çıkardı. Fakat bu çarpış-

ma esnasında sivri burnu arkadaşının yanağına çarpıp ezilen Rina, benim tarafımda olan gözünün kuyruğuyla bana baktı ve Stematula'yı dudaklarından uzun uzun öpmeye başladı.

Kavga, artık bitmişti. Kolonyasını iki eliyle göğsü üstünde bastıran Eleniça bana kendince çok ehemmiyetli bir meselenin sırrını sordu:

— Onlar kavga yapmış, barışmış... Ama ben niçin kolonya?...

Vücudu, Mariyanti'ninki müstesna, arkadaşlarının hepsinden iri olmakla beraber, Eleniça'da bir bebek çehresi kalmıştı. İkide birde vara, yoğa sevinerek güldüğü zaman çenesinde bir çukur açılır, küçük gözleri etli yanaklarının ve biraz şiş göz kapaklarının içinde kaybolarak ıslak bir ışık damlasından ibaret kalırdı.

Eleniça'nın çene çukuruna küçük parmağımla hafifçe dokunarak, cevap verdim:

— Çünkü sen çok poli omorfo peyda... Sen hiç kavga yapmamış... Ve sıçraya sıçraya aşağı indim.

Mutfakta arkası dönük olarak maltızı yelpazeleyen Varvar Dudu:

— Ne cehennemdesin Stematula kızgını, dedi ve ayıp bir küfür savurdu.

Fakat dönüp de beni görünce o kadar şaşırdı ve utandı ki, elinde tencere falan olsaydı mutlaka bir kaza yapardı.

Zavallı ihtiyar kız, bu rezaleti aylarca unutamadı. Karşı karşıya konuşurken ne zaman gülümseyecek olsam, vakayı hatırlıyorum zannederek lakırdısını şaşırıyor, düzme burnunun ucunda hafif bir kızartı ile gözlerini benden kaçırıyordu.

—VII—

Evet, ziyafet görünüşte kaymakam papaz ve muhtar içindi. Fakat hakikatte onlar hayır cemiyeti balolarının yüksek himaye heyetleri gibi göstermelikten ibarettiler.

Bekar bir genç çocuğun bir alay kızı evine toplayıp eğlenmesine hükümet göz yumsa mahalleli isyan ederdi. Fakat, en yüksek mümessillerini aramıza almak suretiyle hükümet, kilise ve mahallenin himayesini temin ettikten sonra mesele kalmıyordu. Piyasa bahanesiyle evimizin önüne üşüşen halka karşı kapımızı kapar, bütün gece korkmadan eğlenebilirdik.

Birkaç kızın aramıza karışmasında kimsenin bir diyeceği yoktu. Kaymakam, başpapaz ve muhtarı ağırlamak için kurulmuş bir sofraya hizmet etmek onların, hatta vazifesiydi.

Kızlar en yeni elbiselerini giydikten ve düğüne gider gibi takıp takıştırdıktan sonra önlerine birer fistolu prostela bağlamışlar, ellerinde tabaklar, tepsiler, sürahilerle pervane gibi sofranın etrafında dönüyorlardı.

Kaymakamı masanın başına geçirmiş, sağına başpapazı, soluna muhtarı oturtmuştuk.

Üçünün kıyafeti de resmi idi. Kaymakam redingot, muhtar forması sökülmüş asker ceketine benzeyen kapalı yakası bir alpaka ceket giymiş, göğsüne gümüş bir mecidiye nişanı takmıştı. Başpapazın göğsünde deve çanı iriliğinde firuze ve zümrüt kakmalı bir gümüş haç sallanıyordu.

Yalnız merasimin başlangıcında Varvar Dudu'nun bir münasebetsizliği oldu ve kısa bir zaman neşemizi kaçırdı.

İhtiyar kız, ev sahibi sıfatıyla misafirlere birer birer

"safa geldiniz" dedikten ve şairane birtakım sözlerle hepsine ayrı ayrı teşekkür ettikten sonra siyah tül mendilini yüzüne kapamış ve ağlamaya başlamıştı. Şaşkın şaşkın birbirimizin yüzüne bakıyor, bu ani gözyaşlarına bir mana veremiyorduk.

Stematula ile Mariyanti, Dudu'nun kollarına girerek tulumbaya götürdüler ve kolalı yakasını ıslatmamak için boynuna bir peşkir takarak yüzünü yıkadılar.

İhtiyar kız, biraz sonra sakin ve mahçup bir çehre ile sofraya döndü. Tül mendilini kirletmemek için eteğinin altından başka bir mendil çıkarıp burnunu sildikten sonra buhranın sebebini izah etti:

— Kegam sağ olsaydı o da şimdi aramızda olacaktı. Otuz yıl önce de ölmüş olsa anam bizim düğünümüz için bir ziyafet mülâhaza ediyordu. O zaman böyle fakirlik yok idi, her şey çok idi, fakir fukarayı doyundurmak için kuru üzüm ve asma yaprağı ile üç koyun besliyor idik. Büyük Allah Kegam'ın gençliğine acımadı ise kilise mahallesinin fukaralarına acımalı idi.

Misafirler canları sıkılmış bir vaziyette: "Ne yapalım, ölüm Allahın emri. Hepimiz öleceğiz." diye baştan savma bazı tekerlemelerle işi kısa kesmek istediler. Fakat Dudu, vaziyeti takdir edemiyor, nişanlısını tabut içinde nasıl gördüğüne dair münasebetsiz hatıralar anlatıyordu.

Meclise bir durgunluk çökmüştü. Müteveffa Kegam, bu gece ziyafetin davetsiz bir misafiri olarak sofraya bela olmak ve hepimizin keyfini kaçırmak istidadını gösteriyordu.

Bereket versin, Baba Hrisantos cenazeye ait işlerde çok usta bir meslek adamıydı. İri vücudu ile yerinde doğruldu, tepesindeki görünmez bir ses, lâhuti bir ahenkle kısa bir vaaz verdi: Allah ne isterse o olurdu. Ölüleri ka-

birlerinde rahat bırakmak lâzımdı. Duadan gayri hallerde ve ölüler yortusundan başka günlerde ölülerden bahsedilirse onların kemikleri cehennemde gibi yanardı.

Vaaz, yalnız Varvar Dudu'nun değil, hepimizin tüylerimizi ürpertecek kadar müessirdi. Sofranın aydınlığı dışında kalan Mariyanti'nin karanlıkta istavroz çıkardığını, Rina'nın sivri yüzünü ateşli bir merakla uzattığını görüyordum.

Papazın dalaveresini sezen kaymakam da:

— Hele bizim dinde matem büsbütün haramdır matmazel. Böyle haller "gayretullaha dokunur" gibi birkaç büyük lakırdı sarfedince Varvar Dudu, büsbütün şaşaladı ve oradan defedilmiş oldu.

Bu meseleden sonra Kaymakamla Baba Hrisantos sofranın neşesini pek çabuk iade ettiler. Kaymakam rakı, papaz şarap içiyor, bunların ikisini de bırakmak mecburiyetinde kalmış olan ihtiyar ve hastalıklı muhtar sadece önündeki nane suyu kadehini kaldırıp indirmek suretiyle onlara refakat ediyordu.

Lefter Efendi, rengini biraz bulandırıp rakıya benzetmek için nane suyunun üzerine bir parça adi su karıştırmıştı. Dolabı bir eczahane kadar zengin olan Varvar Dudu:

— Haysiyetli anasonum vardır Lefter Efendi, dedi, kaşığın dibiyle biraz ezip getireyim mi size? Nane suyu rakıya daha ziyade benzer...

Muhtar, rakıyı bırakanlar için yeni bir avunma usulü bulduğunu zannederek ilkönce sevinmişti. Fakat anasonlu nane suyunu dudaklarına götürüp bir iki yudum içtikten sonra kadehini tiksinerek masanın üzerine bıraktı ve korkak bir sesle:

— Bu gece şerefe bir kadeh sahici rakı içeceğim, dedi.

Bir kadehle ölecek değilim ya... Amma rica ediyorum, madam duymasın.

Varvar Dudu, muhtara karşı bir şantaj vasıtası yakaladığından memnun:

— Hiç öyle şey olur? dedi, benim ağzım kilit gibidir. Sonra parmaklarıyla kızları tehdit etti:

— Egerim Madam Angeliki'ye, yahut başka birine Lefter Efendi rakı içmiştir diyecek olursanız ağızlarınızı kulaklarınıza kadar yırtarım.

Yemeğin ortasına doğru kaymakam, kızları göstererek:

— Vah vah.. Matmazeller bizim yüzümüzden yoruldukları yetmiyormuş gibi bir de aç kalıyorlar, demişti.

Fırsatı derhal yakaladım ve iki gün evvelden tasarladığım planı tatbike başladım.

— Evet, buna ben de üzülüyordum. Keşke onlar da bir köşede yemeklerini yeseler.

Varvar Dudu, bunu etikete uygun bulmadı ve itiraz etti:

— Misafirler bitirmeden hiç olur öyle şey! Boğazlarının horozu ötmüştür? Mutfak Allah şükür yiyecek doludur. Ne zaman olsa yerler.

Fakat bütün sofra benden yana çıktı. Onlar da nihayet evin misafiriydiler. Bahçenin bir köşesinde yemeklerini yerler, arada lâzım geldikçe de sofraya bakıverirlerdi.

İhtiyar kız, mutfağın karışmasından, tertiplerinin altüst olmasından dehşete gelerek yerinden kalktı. Fakat bizim mukabil tertip süratle işlemeye başlamıştı.

Varvar Dudu, iki küçük masanın birbiri ardında bahçe kapısından çıktığını ve kızların elleri üzerinde asmanın öte başına doğru yürüdüğünü hayretle gördü. Birkaç dakika içinde bu masaların üstü beyaz örtüler, tabaklarla

donanıyor, etrafına bahçenin köşe bucağından sandalyeler gelip diziliyordu.

Ben, komediye devam ederek başımı kaldırdım ve tepemizdeki asma fenere baktım:

— Bahçenin o tarafı karanlık... Matmazeller ne yediklerini görmeyecekler.. Masaları biraz bu tarafa yaklaştırsanız...

Masalar tekrar ayaklandılar ve adım adım bize doğru ilerlemeye başladılar. Ben, hâlâ başım havada, ışığın ayarıyla meşgul:

— Olmadı... Yine karanlık.. Bir parça daha... bir parça daha, diye söyleniyordum.

Allah razı olsun kaymakam:

— Çocuklar, oldu olacak... şunu birleştirin, dedi ve Varvar Dudu'nun yeni bir feryadı içinde masalar birbirine rampa etti.

Ben, sofraların birleştiği noktada oturuyordum. Kızların köşe kapmaca oyununa benzer telaşlı hareketleri neticesinde Stematula yanımdaki sandalyeyi yakalamıştı. O, ilkönce bunu bir açıkgözlük, öteki arkadaşlarına karşı bir imtiyaz sanıyor, omuz başımda sevincinden çay semaveri gibi fıkırdıyordu. Yalnız, biraz sonra Rina'nın karşımdaki sandalyeden bana sivri yüzünü uzattığını görünce yaptığı perspektif hatasını anladı ve fena halde bozuldu. Kendisiyle yan yana idik, bir parça ara sıra bir iki kelime konuşmak için başımızı çevirdikçe birbirimizi görüyorduk. Halbuki Rina'nın, asma fenerin tam ışığında bütün çil pürüzlerinden temizlenen ve büyülü parıltılarla dolan yüzü ta karşımda, gözleri gözlerimin içindeydi.

Zavallı Stematula'nın beni kendisiyle meşgul etmek için yapmadığı maskaralık yoktu. Hatta bazen kendine bakmaya mecbur etmek için kolumu çekmeye bile cesa-

ret ediyordu. Fakat bu gayrıtabii vaziyet nihayet yarım dakika sürüyor, bu müddetten sonra başım evvela sofranın başında oturan büyüklere, sonra karşımdakine çevriliyordu.

Varvar Dudu, kızları sofraya almak için çevrilen dolabı sezmişti. Fakat kızmıyor, yalnız göz göze geldikçe, "Meğer sen neymişsin?" demek ister gibi manâlı bir gülümseme ile başını iki yana sallıyor ve parmağıyla beni tehdit ediyordu.

Rina, bir aralık bana bir şey anlatmak istemiş ve sesini baştaki büyüklere işittirmemek istiyor bir tavırla yüzünü yüzüme yaklaştırmıştı. Stematula dayanamadı, ıslık gibi sinirli ve mütecaviz bir sesle:

— Dikkat et Rina, dedi, burnun çok uzun... Kemal Beyin ağzına girecek...

Rina kızmadı, yalnız dilini çıkarıp dişlerini ve dudaklarını yalıyor gibi bir hareket yaptıktan sonra gözlerini fenere kaldırdı ve omuz silkti:

— Ne yapacağım... Allah böyle istedi, dedi.

Sofra başında yeni bir kavga çıkmasından korktum ve kaşlarımı çatarak Stematula'yı azarladım:

— Ne oluyoruz?

Zavallı kız, burnuna fiske yemiş kedi yavrusu gibi derhal sindi ve artık sesini çıkarmadı.

* * *

Ziyafete daha fazla neşe vermek için o gece komşulardan bir iğreti gramofon almayı düşünmüştük. Fakat Varvar Dudu, bunun papaza karşı bir hürmetsizlik olacağını söyleyerek bize mani olmuştu. Yalnız, buna mukabil biz de bir şey kabul ettirmiştik. Yanımızdaki evde Madam Angeliki isminde bir fakir çamaşırcı kadın vardır.

Gramofon bu Madam Angeliki'nin bahçesinde, tahtaperdenin arkasında duracak ve ihtiyar madam, arasıra buna plak koyacaktı.

Aksi gibi çamaşırcının ihtiyar kocası o akşam birdenbire hastalanmış, kimbilir kaç derece ateşle yorgan döşek yatmıştı. Fakat buna rağmen zavallı kadın va'dettiğimiz yemek artıklarının yüzü suyu hürmetine bahçe kapısından ayrılmıyor, aramızdan birinin tahtaperdeye hafif bir tıktıkı üzerine derhal gramofonu işletiyordu.

Musikiyi sırf Baba Hrisantos'u düşünerek programdan kaldırdığımız halde gariptir ki, bundan en çok hoşlanan da o olmuştu.

Madam Angeliki okumak bilmediği için plakları gelişigüzel koyuyor, böylece bir alaturka peşrev veya şarkıyı Rumca bir gazel, gazeli bir kasap havası takip ediyordu.

Baba Hrisantos, bir aralık biraz evvel çalınmış bir alaturka şarkıyı istemesin mi? Daha garibi, şarkının ilk mısraını kilise ilâhisi ahengine hafifçe uyan bir ahenkle okuyor, Hacı Arif Bey diye bestekârın ismini söylüyordu.

Derhal yerimden fırladım:

-- Madem Angeliki plakları okuyamaz, müsaade ederseniz gramofonu buraya alalım, dedim ve arkamda kızlarla tahtaperdeye yürüdüm.

Makineyi tahtaperdenin üstünden alırken bir kaza yapmak tehlikesi vardı. Fakat sokaktan dolaşmayı da uzun bulduğumuz için çürük tahtalardan birini söktüm ve gramofonu plaklarıyla beraber bizim tarafa geçirdim.

Ziyafetin başında daha ciddi meselelerden bahsedilirken bana Demosten gibi görünmüş olan başpapaz, gitgide işi azıtıyor, komik ve hatta biraz açık farklarla bir Aristofan hali almaya başlıyordu.

Dünyasından geçmiş, hasta ve sümsük bir ihtiyar gibi görünen Lefter Efendi de başlıbaşına bir âlemdi ve Varvar Dudu'nun korkmakta yerden göğe kadar hakkı vardı. Tanımadığı insan, bilmediği memleket ve devlet dedikodusu yoktu. İşin asıl şaşılacak tarafı hicivlerinde son derece zalim olduğu halde bunları gayet ölçülü bir lisanla, kaymakamla papazı kuşkulandırmayacak kelimelerle söylemesiydi. Büyüklerden biri aleyhinde konuşacağı zaman daima dualar ve senalarla söze başlıyordu.

* * *

Saat kimbilir kaça gelmişti. Varvar Dudu'nun yemek sürprizleri bir türlü bitmek bilmiyordu.

O, arasıra bir iki dakika kaybolduktan sonra elinde yeni bir tabak veya tepsi ile sofraya dönünce başpapaz, ümitsiz bir hareketle kollarını kaldırıyor:

— Ah, matmazel... Ah, matmazel.. Niçin haber vermemişsiniz ki bunun için de bir yer bırakayım, diye âdeta ağlıyordu.

Fakat buna rağmen tabağını bir parça kokladıktan ve güzel bir tablo seyreder gibi uzun uzun içine baktıktan sonra yeniden gayrete geliyordu.

Varvar Dudu, piyasa bahanesiyle evin önünde toplaşan kalabalığa karşı kapı ve pencereleri sımsıkı kapamıştı, fakat yemek kokusunun çektiği birkaç çocuk, arkadaki boş bahçenin duvarından atlamışlar, tahtaperdenin öte tarafından bizi seyre koyulmuşlardı. Ben, epeyce zamandan beri bunun farkındaydım. Fakat Varvar Dudu'nun bir mesele çıkarmasından korkarak sesimi çıkaramıyordum.

Sokakta her zaman Simi diye bir küçük çocuk görürdüm. Kimsesi yoktu. Bir sokak köpeği gibi çerçöple geçi-

nir ve geceleri kilisenin yanındaki köpek kulübesi büyüklüğünde bir barakada yatardı.

Kızlardan öğrendiğime göre, mahalleli Simi'yi geçen seneye kadar himaye ederler ve geceleri evlerinin avlularında yatırırlarmış. Fakat çocuk, öteberi aşırmaya başlayınca korkmuşlardı. Şimdi, onu hangi açık kapının önünde görseler taş veya değnekle kovuyorlardı.

O gece arka bahçedeki çocukların arasında bu Simi de vardı. Fakat o arkadaşları gibi tahta deliklerden bakmakla iktifa etmeyerek yüzükoyun yere yatmış, karışık tozlu bir saç yığınından ibaret olan başını tahtaperdenin altından içeri sokmuş, bir yabani hindiba kümesinin arasına gizlenmişti.

Varvar Dudu, bir aralık nasılsa çocukları farketti ve eline geçirdiği bir ateş küreğiyle üzerlerine saldırdı. Tabii, ötekiler hemen kaçıştılar. Fakat fukara Simi, kafasını bir türlü kurtaramadı ve burnundan kapana kısılmış bir sıçan vaziyetinde ciyak ciyak bağırmaya başladı.

Ne olursa olsun çocuğu içeri almak ve bir köşede birkaç lokma bir şey yedirmek kararıyla yerimden fırladım. Fakat geç kalmıştım. Zavallı Simi, yiyeceğini daha evvel Varvar Dudu'nun elinden yemiş ve bağıra bağıra kaçmıştı.

* * *

Hasılı, o geceki ziyafet çok neşeli geçti. Yalnız, kahveler içilirken papaz Hrisantos Efendi'ye hafif bir uyku arız olmuştu. İkide bir gözlerini kapayarak kendinden geçiyor, ruhani bir rüya içinde Varvar Dudu'nun dolmalarına, tatlılarına gülümsüyordu.

Lefter Efendi'de de bir tuhaflık vardı. Fakat o, uyumuyordu. Gözleri bilakis, her zamankinden fazla açıktı.

Sandalyesinde dimdik ve hareketsiz oturuyor, yalnız ara sıra göğsü sert bir hıçkırıkla sarsılıyordu. Kaymakama gelince o, bilakis, kızları etrafında topladı ve günahı boynuna galiba bir parça da çapkınlık etti. Fakat yaşlı adamların çoluk çocukla edep dairesinde dalga geçme tarzını öğrenecek çağa gelmemiş olduğum için bunları babaca şakalar zannettim ve fena düşünmedim.

Evet, ziyafet çok neşeli geçmişti. Son dakikada Lefter Efendi hafif bir baygınlık geçirerek bizi birbirimize katmamış olsaydı, belki daha da fazla eğlenecektik.

—VIII—

Bir hafta sonra ateş yortusu gecesiydi. Kasabanın başka taraflarından da birçok Müslüman ve Yahudi seyirciler geldiği için Kilise Mahallesi her zamandan fazla kalabalıktı.

Ortalık karardıktan sonra meydanda ve sokak aralarında öbek öbek çalı ateşleri parlamaya başlamıştı. Sade çocuklar ve gençler değil, ihtiyarlar da alevlerin üstünden atlıyorlar, bu esnada birbirine çarpıp düşenler oluyor, çığlıklar, kahkahalar, şarkı sesleri ortalığı tutuyordu. Kilisenin daima kapalı duran büyük kapısı ardına kadar açıktı. Çan, çangır çangır çalıyor, yortu elbiselerini giymiş mahalle büyükleri kafile kafile içeri giriyorlardı.

Stematula beni kapıda yakaladı:

— Kemal Bey, siz gelmeyeceksiniz? dedi, çok kalabalık var kilisede... Eğleneceksiniz...

Yapılacak daha iyi bir işim olmadığı için ceketimi giydim ve Stematula'nın peşine takıldım.

Rina, birkaç gündür ortalarda görünmüyordu. Öteden, beriden kulağıma geldiğine göre yine maması tarafından bir parça okşanmış ve eve hapsedilmişti. Bu gece yortu

şerefine affedilerek kiliseye gönderilmiş olması muhtemeldi. Kilise veya bahçenin bir köşesinde onu sıkıştırarak "geçmiş olsun" demekten ve bir parça utandırmaktan pek memnun olacaktım.

Kapının önüne konmuş ve masadaki mumların en pahalılarından iki tane satın alarak birini Stematula'ya verdim ve kiliseye doğruldum.

Fakat o beni kolumdan tutarak:

— Daha başlamamıştır, dedi, bahçede dolaşmak istemezsiniz bir parça?

Yandaki manastırın avlusundan küçük, fakat çok ağaçlı bir bahçeye giriliyordu. Etrafı yüksek duvarlarla çevrili olduğu için o zamana kadar bunun farkında olmamıştım.

Birçoğunu tanımadığım on, on iki kızın burada ateşten atlamakla eğlendiğini görünce duraladım ve papazlara karşı ayıp bir şey yapmaktan korkarak geri dönmek istedim. Fakat, onlar, beni hemen hemen zorla aralarına aldılar ve bir iki defa ateşlerinden atlamaya mecbur ettiler.

Bunların arasında bir tanesi vardı ki, benim gibi acemi ve bir parça çekingen görünüyordu.

Ateşin biraz uzağında arkasını büyük bir ağaca dayamış yüzü, dalların karanlığı içinde kaybolmuş, eğlencenin uzak bir seyircisi kalmaktan başka bir şey istemiyor gibi bir hali vardı.

Fakat aksi gibi bütün kızlar da ona musallattı. Hepsi baloda dansa davet eder gibi tavırlarla yanına yaklaşıyorlar, elini tutmak ve kendileriyle beraber alevlerin üstünden atlamak için adeta birbirleriyle rekabet ediyorlardı.

O, her defasında bir parça tereddüt etmekle beraber hiç birini reddetmiyor, ateşin karşısında biraz duraladık-

tan sonra ürkek ve beceriksiz bir tavırla ufak bir sıçrama yapıyordu.

Kızların bu acemilikle alay etmemeleri, başkalarına yaptıkları gibi yüzsüz kahkahalar atmamaları şaşılacak şeydi. Gülseler bile küçüğün büyüğe, hizmetçinin efendiye gülmesi gibi bunu ses ve tavırlarında adeta dalakvukça bir nezaketle yapıyorlardı.

Bu, herhalde kasabadaki zengin Rum tüccarlardan birinin kızı olacaktı.

Rina hakkında bir şey öğrenmek maksadıyla bir aralık yanıma çağırdığım Eleniça'ya onun kim olduğunu sordum, gözlerini açarak:

— Yunanistan'dan gelmiştir, dedi, onun baba çok büyük adam... anlıyorsunuz?

— Anlıyorum... Burada misafir demek...

— E... Öyle...

Kilise mahallesinde bir prens, bir şehzade muamelesi görmeye alışmış olduğum için bu gece bu "baba çok büyük adam" kızın meclisinde ikinci plana düşmek bir parça kibirime dokunuyordu.

Kızların benimle onu, sosyetenin bu iki ehemmiyetli insanını birbirine tanıtmamaları garipti. Onlardan bir hareket görmeyince bunu kendiliğimden yapmaya karar verdim ve yanına yaklaştım.

Kendi mevkiimi de pek fazla düşünmeden ona hitab etmek için ne bulduğumu şimdi hatırlayamıyorum. Yalnız o kibar ve kibirli matmazellerde pek bulunmaması lazım gelen bir tereddütle bana Rumca cevap verdi.

Bu kızın Türkçe bilmemesi ihtimalini nedense düşünmemiştim. Vaziyetim müşküldü. Kendisiyle konuşmaya çalışıp muvaffak olamadıktan sonra kös kös geri dönmek beni incitecekti. Bereket versin, Stematula imdadıma yetişti ve aramızda tercümanlığa başladı.

Fakat buna rağmen ahbaplığımız bir türlü ilerleyemedi ve basmakalıp birkaç lâkırdıdan sonra ayrılmaya mecbur oldum.

Kibar matmazele bir ikinci defa da kilisede tesadüf ettim. O, bu defa arkadaşlarından büsbütün ayrılmıştı. Bir köşede, biraz evvelki ateş oyunu gibi buradaki dua ve ibadetlerin de alakâsız bir seyircisi vaziyetinde duruyordu.

Kalabalığın arasında güçlükle ilerleyerek bütün kiliseyi adım adım taradım. Rina yoktu. Zaten o, burada olsa sivri yüzünü bir yerden çıkarmamasına, hatta doğrudan doğruya beni arayıp bulmamasına imkân olur muydu? Suçu her halde büyük olacaktı ki, maması onu yortu şerefine de hapisten çıkarmamıştı. Sakın Turunçluk'ta, yahut başka bir yerde yabancı bir erkekle dolaşırken yakalanmış olmasın? Stematula'ya inanmak lâzım gelirse bu kızdan her şey umulurdu.

Yanlışlıkla ayağına bastığım bir ihtiyar madamdan af dilerken gözlerim gayrıihtiyari, kalabalığın arasından karşı tarafa kaydı ve yabancı matmazeli bana bakarken yakaladım.

Biraz evvel bahçede bana karşı o kadar soğuk bir vaziyet aldıktan sonra bu bakış niçin? Yakalandığını anlayınca birdenbire gözlerini kaçırması, hatta bunu da kafi görmeyerek direğin arkasına saklanmak ister gibi bir jest yapmış olması da manâlıydı.

Ayinin en ehemmiyetli noktasındaydık. Cübbesinin üstüne sırma işlemeli muhteşem bir harmaniye giymiş olan başpapaz, ağır bir sesle çok müessir olduğu anlaşılan birtakım cümleleri söylüyor, yırtık gömleklerinin üzerine işlemeli ipek harmaniyeler giymiş mahalle çocukları hep bir ağızdan makamla cevap veriyorlardı.

Kısa rahlelerin kenarlarına diz çökmüş kalabalık arasında benim arkadaşlardan birkaçının çehresini seçtim.

En önde sarı muhteşem saçları kürsüdeki mumların ışığından tutuşmuş gibi görünen Mariyanti, arasıra mendilini gözlerine götürerek ağlayan Eleniça, benim kendisine aldığım süslü mumunu bütün kiliseye meydan okur gibi bir tavırla başının bir karış üstünde tutan Stematula... Zavallı Stematula, bu pahalı mumla ömründe bir defaya mahsus olmak üzere bu gece bütün mahallelinin üstüne çıkıyordu. Mumun ikincisi de bir asâ gibi benim elimde sallanıyordu. Fakat dedikodudan çekindiğim için yakmaya cesaret edememiştim. Rina'ya filan tesadüf edersem belki verirdim amma onun gelmeyeceği artık muhakkaktı. Evet, bu işin içinde muhakkak bir erkek parmağı vardı. Belki yürürken elini şalvarının cebine sokarak içindeki bozuk paraları şakırdatan çapkın bir esnaf, belki mahalledeki kılıksız palikaryalardan biri...

Günlük ve ter kokusu boğazımı yakmaya, gözlerimi yaşartmaya başlamıştı. Kapıya doğru kendime bir yol açmaya çalışırken gözlerim ikinci defa yabancı matmazelin durduğu köşeye ilişti ve onu dikkati çekecek bunca şeyler arasında bir kere daha bana bakarken yakaladım.

Plan değişmişti. Kapıya kadar gittikten sonra tekrar geri döndüm ve kalabalığın arasında adım adım onun bulunduğu tarafa doğru yaklaşmaya başladım.

Yüzü öte tarafa dönüktü ve öyle kalacağına da katiyen emindim. Yine aynı kuvvetle hissediyordum ki, benim adım adım kendisine yaklaştığımı ve kalabalığı yarmak için harikulâde bir gayret sarfettimi biliyordu.

Aramızda sekiz, on adımlık bir mesafe kalıncaya kadar yürüdükten sonra durdum ve çekinmeden ona bakmaya başladım. Çekinmeden diyorum, çünkü halk ilerideki ışıklı, resimli ve ilahili sahneden başka bir şeyle meşgul olacak halde değildi. O da gözlerimi kendisine diktiğimi bildiği halde, tabii bana bakmayacaktı.

Çehresini profilden görüyordum. Karşı duvardaki başı hâleli, kucağı çocuklu Meryem gibi onun da bir yandan küçük bir kıza, bir yandan genç bir kadına benzeyen bir hali vardı. Havanın çok sıcak olmasına rağmen başı siyah dantelden bir eşarpla sımsıkı bağlıydı. Arkasına gri bir erkek pardösüsü giymiş ve yakasını kaldırmıştı. Pardösünün altında lacivert bir elbisenin akordeonlu etekleri, ayaklarında uzun topuklu siyah göderi iskarpinleri vardı.

Kiliseden çıkılırken onunla bir kere daha karşılaştım. Bu defa çekinmeden bana bir baş selamı verdi ve tekrar etrafını almış olan arkadaşlarıyla beraber kalabalığın arasına karıştı.

* * *

Ertesi sabah sokakta Stematula'yı yanıma çağırdım ve bir sual sordum:

— Sen her şeyi bilirsin Stematula... Bir şey soracağım. Fakat doğru cevap vermezsen bozuşacağız.

Kız, hayretle yüzüme baktı ve güldü:

— Niçin yalan söyleyeceğim size Kemal Bey?

— Söz mü?

— Söz...

— Ne soracağımı biliyor musun?

— Biliyorum... Rina nerededir, soracaksınız.

Birdenbire şaşaladım. Stematula'nın sırrımı bu kadar çabuk keşfetmesi ve benimle bu derece açık konuşmaya cesaret etmesi canımı sıkmıştı. Sert bir tavırla:

— Ne demek istiyorsun Stematula... dedim, Rina'dan bana ne? Onu sana neden sorayım?

Stematula, hiddetimin şaşkınlıktan ileri gelme bir kuru gürültü olduğunu anladı ve gözlerini gözlerime dikerek cevap verdi.

— Ben bilmiyorum sanıyorsunuz Kemal Bey?
— Ne biliyorsun?
— Söyleyeyim istiyorsunuz?
Vaziyet tehlikeliydi. Ne pahasına olursa olsun kızı kurtarmak lâzımdı.
Sesimi daha ziyade yükselterek hizmetçi azarlar gibi:
— Sus, dedim, ben öyle lâkırdılar istemiyorum. Sana başka şey soracaktım. Rina, bilmem ne, diye türlü münasebetsizlik karıştırdın. Rina da kim oluyormuş... Bende kabahat ki, sizinle konuşuyorum.
Arkama bakmadan hızlı adımlarla yürümeye başlamıştım. Stematula biraz durduktan sonra beni takip etti:
— Pardon Kemal Bey... Bana darıldınız? Ne yaptım size?...
Tehlikenin tamamıyla geçtiğini anlayarak durdum. Bununla beraber hâlâ yumuşamamış görünerek:
— Çok ayıp yaptın Stematula, dedim. Rina, sen, Piça, Mariyanti, Eleniça hep arkadaş... Daima gülüyoruz, şaka ediyoruz... Böyle tatsız lâkırdılar çıkarmaya lüzum var mı?
— Ben size bir şey söylemiştim?
Stematula yalancı bir saffetle gözlerini iri iri açıyor, istavroz çıkarıyordu.
— Söylemedin, fakat ben, senin ciğerinin içini biliyorum..
— Pardon Kemal Bey...
— Bravo Stematula... İşte böyle olmalı.. Rina'yı gördüğüm zaman seninle konuştuğum gibi, Piça ile, Mariyanti ile konuştuğum gibi konuşuyorum... Amma görmediğim zaman niçin merak edeyim?
Stematula hafif bir göğüs geçirerek beni tasdik etti:
— Doğru söylüyorsunuz Kemal Bey...

— Elbette doğru söylüyorum...

— O ki bana sormak istiyordunuz.

— O ki sana sormak istiyordum. Evet, sana bir şey soracaktım. Fakat bana unutturdun... Neydi o bakayım?.. Evet, aklıma geldi. Şu dün akşam gördüğümüz matmazel kimdi Stematula?

— ....

— Hani şu kilise bahçesinde gördüğümüz matmazel. Ne kadar güzel matmazel o... Öyle güzel gözleri, dişleri, saçları var ki...

Matmazelin karanlıkta yarımyamalak gördüğüm gözlerini, dişlerini şimdi karşımda olsa tanıyacağım şüpheliydi. Fakat herhangi bir genç kıza duyacağım meyli saklamaya mecbur olmadığımı Stematula'ya anlatmak ve Rina meselesini arada kaynatmak için onu alabildiğine methediyordum. Bir ateş gecesinde aramızdan gelip geçmiş bir yabancıyı gözüme kestirmiş olmam mesele değildi. Fakat her gün düşüp kalktığımız arkadaşlar için lâkırdı olmamalıydı.

Islanmış, kavrulmuş Stematula'nın bu masala inandığını pek zannetmiyorum. Fakat inanmış görünmeyi politikasına daha uygun gördü.

Yalnız yabancı kız hakkında sorduğum suallere pek iyi cevap vermiyor, birçok şeyler gevelemekle beraber izahatçı Eleniça'nın: "Onun baba Yunanistan'da çok zengin adam, çok büyük adam"ından ileri geçmiyordu.

— Ne zaman geldi bu matmazel?

— Var bir hafta... onbeş gün... Bilmiyorum.

— Niçin geldi?

— Var burada bir amcası... çok büyük adam...

— Milâs'ta mı?

— E...

— Ne iş yapar?
— Bilmiyorum... büyük tüccardır...
— Tüccar olduğunu biliyorsun ya...
— Ben bilmiyorum... öyle söylüyorlar...
— Pekalâ Stematula... Teşekkür ederim...

Stematula'dan ayrılarak yürümeye başladım. Fakat mahallenin hududunu aşmaya başladığımız halde o peşimi bırakmıyordu.

— Kemal Bey, size bir şey söyleyeceğim...
— Ne olmuş?
— O ki size söyleyeceğim... kimseye söylemeyeceksiniz.

Yeni bir mesele karşısındaydık:

— Peki Stematula, dedim. Söylemeyeceğim.
— Yemin ediyorsunuz? Ne zaman söyleyeceksiniz çok fena olacak, çok fena... Çünkü bana söylememişlerdir kimseye söylemeyeceğim...
— Anlaşıldı Stematula... Söylemeyeceğim.
— Akşam hep kızlar size yalan söylediler. O matmazel, Yunanlı değildir, Osmanlıdır.
— Yani sizin gibi Osmanlı tebaası mı?
— Yok tebaa... Osmanlı kadını... Müslüman...
— Sahi mi söylüyorsun?
— Niçin yalan söyleyeceğim?
— Peki, neden Türkçe bilmiyor?
— Türkçe biliyor, mahsus söylememiştir. Siz anlamayasınız için...
— Peki, sizinle hep Rumca konuşuyordu...
— Rumca çok iyi biliyor. Çünkü Giritlidir. Doktor Selim Bey'in kız kardeşidir... Ateş gecesi görmek için misafir gelmiştir.
— Bu çok tuhaf Stematula... Demek Müslüman olduğu için gizli geldi.

— E... Osmanlılar kiliseye gelmiyor... Belkim kardeşinin de haberi yok... Kimseye söylemeyeceksiniz Stematula söylemiştir diye...

— Merak etme Stematula...

— Çok mersi Kemal Bey...

Bununla beraber, Stematula'nın sırrı bundan da ibaret değildi. Selim Bey'in kardeşi kendini tanıtmadan beni görmek istemiş ve bir yolunu bulup beni kiliseye çağırmak işini Stematula'ya yüklemişti. Demek ki ben, farkında olmadan görücüye çıkmış bir kız vaziyetinde bulunuyordum.

— Benim bildiğime göre Selim Bey'in bir tek kız kardeşi vardır. O da İzmirli bir tüccarla evlidir. Bu kız, nereden çıktı? dedim.

— İşte bu o İzmirli tüccarla evli kız... Biz, hepimiz matmazel diyoruz amma o madamdır.

— Bu kadar genç! O, hemen sizden farksız gibi bir şey.

— Ne zaman çarşaf ile, peçe ile çarşıda göreceksiniz, böyle söylemeyeceksiniz... O, evlendi var tam dört sene...

Stematula bana bu sırrı söylemekle, biraz evvelki dargınlığın son izlerini de silmiş olduğuna emindi. Yanımdan ayrılacağı zaman ben de ona bir sır emniyet ettim:

— Ben Selim Bey'in kardeşini Yunanlı matmazel sandığım zaman onun kaşları, gözleri için birtakım münasebetsiz lakırdılar söyledim... Sen de sakın onları kimseye söylemeyeceksin.

Stematula, tekrar istavroz çıkararak yemin etti ve ayrıldık.

— IX —

Ateş gecesinden sonra çıkan ve birkaç gün ara ile birbirini takibeden iki vaka, bir parça neşemi kaçırır gibi

oldu. Bunlardan biri Milas'tan iki gencin Avrupa'ya kaçması idi.

Papaz ve muhtara göre, bu hareket padişah efendimize karşı affedilmez bir nankörlüktü. Fakat gariptir ki, vakayı anlatırken ikisinin de gözlerinin içi gülüyordu. Ziyafetten sonra benimle ahbaplığı ilerletmiş olan Lefter Efendi, bir akşam evime uğradı ve bana tatsız bir havadis verdi.

O gün, öğleden sonra mahalleye iki jandarma gelmiş ve evime kimlerin girip çıktığına dair kendisinden tahkikat yapmıştı.

O gece pek iyi bir uyku uyuduğumu söylersem yalan olur. Ertesi sabah erkenden kaymakama koştum ve meseleyi anlattım.

O, telaşımla eğlenerek yanağımı okşadı ve beni tatmin etti:

— Merak edecek bir şey yok... o adamları ben gönderdim. Çocukların yaptığı cahillikten sonra merkezin bizi bir parça siygaya çekmesi zaruri. Bu arada senin hakkında da bazı şeyler sorabilirler. Uyumadığımı göstermek için vaziyetini tespit ettirdim. Sen, bu işlerin içyüzünü bilmezsin. Her ihtimale karşı elde bir kâğıt bulundurmak daima faydalıdır.

Kaymakam, ben yaşta bir çocuğu niçin sürgün gönderdiklerine dair olan merakından hâlâ kurtulamamıştı. Arasıra ağzımı aramak için bana açılıyor, fakat memleket ve rejim hakkında bilmediğim birçok şeyleri öğretmekten başka bir netice elde edemiyordu.

O zamanki sürgünler, gittikleri yeri uyandıran bir nevi münevver propagandacılardı. Fakat benim için tamamiyle tersine olmuştur.

Edebiyat meraklısı kaymakam, sık sık Namık Kemal'-

den, Ziya Paşa'dan ve daha başka Tanzimat büyüklerinden şiirler okuyor, bunların manâsını anlatmak bahanesiyle bana memleketin nasıl bir uçuruma doğru gittiğini açıkça gösteriyordu.

Şunu da söylemeliyim ki, kaymakam, o zamana kadar daima ihtiyatlı ve üstü örtülü konuşmuştu. Adamcağız, fazla ileri gittiğini farkedince ürküyor, lüzumsuz tevillere sapıyor, memlekette olup bitenden haberi olmayan masum ve iyi kalpli padişaha dualar ediyordu.

— O çocuklara kızıyor gibi görünmek benim vazifem icabıdır, diyordu. Allah esirgesin çapkınları bugün yakalasam bileklerine cayır cayır kelepçeyi basarım. Fakat yüreğim de yanar mı yanar ha! Doğrusunu istersen ikisi de elmas gibi gençlerdir. Kaçtıklarına çok iyi ettiler. Kaçanlar Avrupa'da bir cemiyet kurmuşlar, gazete çıkarıyorlarmış. Bütün devletleri bizim lehimize çevirmeye çalışıyorlarmış. Muvaffak olurlar mı, olmazlar mı o başka bahis... Fakat hiç olmazsa ellerinden geleni yapıyorlar. Her halde mahalledeki kızlarla gizli gizli oynamaktan çok daha iyi bir hareket...

Bu son cümle, bana taşlı ve ağır bir sesle söylenmişti. Fakat kızardığımı ve başımı önüme eğdiğimi görünce dayanamadı, kahkahalarla gülmeye başladı.

— Açık söyleyeyim mi? Kulak asma. Bu da öteki çocuklara olan hiddetim gibi kurusıkıdır. Genç insan için muhakkak bir şey yapmak lâzımdır. Velevki mahalle kızlarıyla zengin dostluk şeklinde de olsa... Yoksa bizim gibi köşenizde küflenir kalırsınız.

Zavallı adam bunları söylerken gözleri bulanıyor, nefes almakta güçlük çeker gibi başını havaya kaldırarak eliyle kirli lastik yakalığını gevşetiyordu.

* * *

İkinci vakaya gelince, babamla annem bir program yapmışlardı. Ayrıldığımız gün babam Zaptiye Nezaretindeki zabite söylediği gibi iki ihtiyar el ele verecekler, hayattaki son senelerini bizim arkamızda dolaşmakla geçireceklerdi.

İlk numara Trablus'tu. Mektuplarında yazdıklarına göre evvela Trablus'taki orta ağabeyime gidilecek, sonra yaz nihayetine doğru bana sıra gelecekti. Fakat denize alışık olmayan annemin fazla rahatsız olması babamı bu programda bir değişiklik yapmaya, onu İzmir'de karaya çıkararak evvela Milas'a getirmeye mecbur etmişti. Kendilerini dağda, kasabanın üç, dört saat uzaktaki bir çeşme başında karşılamaya gittim.

Henüz tamamiyle düzelememiş olan anneme yaylının içinde bir yatak yapmışlardı.

Zavallı kadın, beni güneşten yanmış çehrem, yol teftişleri için yaptırdığım avcı elbisem ve tozlu dolaklarımla gördüğü zaman ağlamaya başladı.

Babam, bu birkaç ay içinde farkedilir derecede çökmüştü. Kendisini eskisi kadar kuvvetli zannederek evvela annemin mızmızlığı ile alay etmeye çalıştı. Fakat sertleşmiş yanağımı öptüğü zaman kendi de aynı şeyi yapmış olacak ki, başımı uzun müddet göğsünde tuttu ve yüzüne bakmama meydan vermedi.

Ağır ağır dağın yokuşlarını indiğimiz o akşamı nedense hiç unutamam ve annemle babamı daima o günkü çehreleriyle görürüm.

Annem, omuzlarında kahverengi bir atkı ile yatağının içinde doğrulmuş, başını babamın göğsüne yaslamıştı.

Ben, birkaç adım geriden onları takip ediyor, atımın başını arabadan ayırmıyordum. O kadar ki, hayvan, ara-

sıra yelesini silkeledikçe annem korkuyor, başını babamın koltuğuna sokuyordu.

Annem, beni belki kardeşlerimden fazla sevmezdi. Fakat ne olsa onlar yaşını, başını almış iki askerdi. Günün birinde uzak yerlere gitmeleri fikrine Soğukçeşme askeri rüştiyesine yazıldıkları günden beri kendilerini alıştırmışlardı. Sonra, ağabeylerimin ikisi de evliydiler. Bu sebepten ve ayrıca da yaşımın küçüklüğü için en çok benim vaziyetim ona dokunmuştu. Bu hüznüne yabancı bir memlekette kendine müstakil bir hayat yapmış bir oğula misafir gitmek gururu karışıyor, zavallı kadın bir yandan ağlarken bir yandan gülüyordu.

Babamın memnuniyeti de onunkinden az değildi. Kilise mahallesindeki hayatımı mümkün olduğu kadar kısa geçerek var kuvvetimle resmi vazifemin tasvirine sarfettiğim için beni mütemadiyen yollarda, köprü başlarında çalışıyor sanıyor:

— Yoruluyorsun... Fakat bilmelisin ki, bu yorgunluk bir insanın beden ve ruh sıhhati için çok faydalıdır, diyordu.

Zannediyorum ki, bu üç insan hiçbir zaman kendimizi bugünkü kadar birbirimize yakın hissetmemişizdir. Ayıp olmakla beraber itiraf edeyim ki, onları pek dört gözle bekliyor değildim. Babamın telgrafını aldığım zaman hatta bir parça şaşalamıştım.

Fakat, dağdaki o çeşme başında yüzlerini gördüğüm andan itibaren her şey değişmişti. Yalnızlığımın acısını kendilerinden uzak bulunduğum günlerdekinden daha fazla hissediyor, bunca zaman onlarsız nasıl mesut olduğuma hayret ediyordum.

Arabanın sarsıntılarıyla annemin başı babamın göğsüne çarptıkça içimde o baş kendi göğsüme dokunuyor-

muş gibi bir şeyler hissediyordum. Çocukken onları birbirine bu kadar yakın göreydim belki bu, daima böyle olacaktı. Sonra, bu beklenmez sevgi krizinin tesiri midir, yoksa bir presantiman mıdır? Bu saadetin son olduğunu onları yakında kaybedeceğimi düşünüyor, ayaklarımın altındaki uçsuz, bucaksız ovada havasız kalmış gibi bunalıyordum.

Odamı annemle babama vererek kendime karşısındaki küçük odada bir yer yatağı yaptırmıştım.

Varvar Dudu, yine eteklerini beline dolamıştı. Kız arkadaşlarımdan bazıları şimdi daha emniyetle evimize girip çıkıyorlardı. Fakat ben, onlardan artık eski zevki duymuyor, yalnız kaldığım zaman hayli garipseyeceğimi hissediyordum.

Varvar Dudu ile annem çabucak kaynaşmışlardı. Babam bahçedeki asmaları budamak, tahta perdeyi tamir etmek gibi işlerle eğlenirken, matmazel, karyolanın başına oturuyor, anneme Kegam'ın hikâyesini anlatıyordu.

Bu hikâye, annem için yeni bir ölüye ait olması itibarıyle çok enteresandı. O kadar ki, şimdi onu bir kere de onun ağzından dinliyor ve hoşuna gittiğini anladığım için ilk defa duyuyormuşum gibi bir alâka ve merak gösteriyordum.

Zavallı annem, bütün neşe ve hüsnüniyetine rağmen yataktan kalkamamıştı. Hastalığın yalnız bir deniz sarsmasından ibaret olmadığı meydandaydı.

Üçüncü gün babamla bir müşavere yaptık ve bir doktor getirmeye karar verdik. Böyle olunca ilk aklıma gelen tabiatıyle doktor Selim Bey oldu.

Annemde biraz yorgunluk ve üşüme neticesi hafif bir ciğer konjeksiyonundan başka bir şey bulamayan Selim Bey'in ondan ziyade babama dikkat ettiğini görüyordum.

İşini bitirdikten sonra:

— Beyefendi, siz Girit'te bulundunuz mu? diye sordu.

— Evet... İki seneye yakın bir zaman...

— Bursalı Binbaşı siz değil misiniz?

Babam, birdenbire şaşaladı:

— Evet... Hanya'da bana "Bursalı Binbaşı" derlerdi.

— Hanya yine sizi Bursalı Binbaşı diye anar, izin verir misiniz elinizi öpeyim?

Selim Bey, babamın kaçırmaya çalıştığı ellerinden yalnız birini değil, ikisini birden zorla tekrar tekrar öpüyor, her zamanki soğuk ciddiyetine uymayan bir heyecan kriziyle sarsılıyordu...

— Beni tanımadınız... hakkınız var... O vakit çocuktum. Ben, İbrahim Bey Sklavaki'nin oğluyum, merhum Celâl Sklavaki'nin kardeşiyim.

Bu Sklavaki ismi bana da yabancı değildi. Çocukluğumda onu babamın ağzından birçok defalar işittiğimi hatırlıyorum.

Selim Bey'deki heyecan babama da sirayet etmişti:

— Hatırladım çocuğum... şimdi ben de sizi buldum, diyor, doktoru yanaklarından öpüyordu.

Selim Bey, biraz sonra annemle bana izahat verdi:

— Hanımefendi... Hanyalılar hep Bursalı Binbaşı'nın oğlu sayılırız... Ah, onun gibi birkaç binbaşı daha gönderseydiler Girit'e... Vasos, dağları tutmuştu. Müslüman köylerini basıyor, silahsız çoluk çocuğu insafsızca doğruyordu. Biz, Hanya'da mahpustuk. Kale kapıları üzerimize kapanmıştı. Kendimizi müdafaa etmememiz için İstanbul'dan ferman vardı. Fakat Bursalı Binbaşı, ferman dinlemiyordu. Ahaliyi elaltından muhafızı bulunduğu silah depolarını yağma etmeye teşvik etti. Bu sayede şehir dı-

şında bir müdafaa kuvveti meydana geldi. Köylerden kaçanlar bize sığınıyorlar, silahlandıktan sonra Vasos'un çetelerine saldırarak onları dağlara kaçırıyorlardı. Bizim taraflardan ümidini kesen Vasos, uzak bir sahildeki birkaç Müslüman köyünü vurmaya gitmişti. O vakit de yine Bursalı Binbaşı imdadımıza yetişti. Ağabeyim Celâl Bey Sklavaki'ye dedi ki:

"Ne duruyorsunuz? Fuat vapurunun süvarisi fedakâr bir insandır. Sizi oraya götürmeyi reddetmez. İsterseniz ben, gizlice sizin için konuşayım. En cesurlarınızdan birkaç yüz kişi silahlı olarak oraya gidin, çetelerle kozunuzu paylaşın."

Fuat vapurunun limandan kalktığı günü hiç unutmam. Çocuk olduğum için ağabeyim benim gitmeme izin vermemişti. Vapura giden gönüllü kayıklarının birinden ötekine koşuyor, beni almaları için yalvarıyordum.

Fuat vapuru iskarça gibi dolu olarak kalktı, fakat burnu dönünce bir Yunan zırhlısı ile karşılaştı. Tahtadan bir zırhlı; fakat bizimkinden çok kuvvetli. Çocuklardan bir kısmı süvariye rampa teklif etmişler; borda bordaya baltalarla dövüşmek istemişler... Fakat bir kısmı razı olmamış.. Zavallı Fuat, akşam üstü tekrar limana döndü. Fakat binbaşının yaptığı unutulmadı.

Babam, artık bembeyaz olmalarına rağmen hâlâ muhafazada inat ettiği uzun bıyıklarıyla oynayarak bu hikâyeyi dinliyor, kâh memnun, kâh mahcup ve meyus, başını sallıyordu.

Selim Bey, bir aileden olduğumuzu söyleyerek hepimizi birden evine götürmek istedi ve annemin büsbütün ayağa kalkacağı zaman için söz almadan babamın yakasını bırakmadı.

Babam, duygularını ifade etmeyi bilmeyen, hele komp-

liman yapmayı hiç beceremeyen bir adamdı. Selim Bey ailesi hakkında ne düşündüğünü o gittikten sonra bize anlattı.

— Bilmezsiniz ne ailedir, diyordu. Cedleri Tekirdağlı imiş, serhadlerde dövüşürken esir olmuş. Biçareye ayağında pranga ile yirmi küsur yıl taş kırdırmışlar. Sonra nasıl bir yolunu bulup Girit'e kaçmış ve orada çoluk çocuğa karışarak bir daha memleketine dönmemiş. Esirken onu Sklavaki diye çağırırlarmış ki, galiba esir manâsına gelirmiş. Adamcağız, nedense hürriyetini tekrar kazandıktan sonra da bu fena hatıradan ayrılmak istememiş ve soyadları Sklavaki kalmış. Selim Bey'in babası İbrahim Bey Sklavaki ben oraya gittiğim zaman yeni ölmüştü. Adanın lâteşbih Allah gibi sayılan ve sevilen bir adamıymış. Büyük oğlu Celâl Bey de ateş gibi bir adamdı. Zavallı çocuk, Selim Bey'in anlattığı vakadan pek az sonra Rum çeteleri tarafından pusuya düşürülerek şehit oldu. Bu doktor Selim Bey o vakit sen yaşta, yahut biraz daha büyük bir çocuktu. Herhalde daha bıyıkları bile çıkmamıştı. Fakat, senin gibi sade boydan, bostan ibaret bir muhallebici çocuğu değildi. Silâh elde, bizim fedai çetelerinin peşine takılır. Rum köylerine baskın yapardı.

Garip şey! Kaymakam birkaç gün evvel Avrupa'ya kaçan gençlerden bahsederken yaptığı gibi bugün de babam, beni istihfaf ediyordu. Hem o lâkırdısını sakınmayı bilmediği için kaymakamınkinden çok daha ağır kelimelerle.

Birdenbire:

— Benim de böyle şeylere karışmamı ister miydin baba? dedim.

— !!!???....

— Memlekette işler bozuk gidiyor. Bir uçuruma doğ-

ru yuvarlanıyoruz... Hak, adalet, hürriyet kalmadı... Uzağa gitmeye ne hacet.. En iyi misal kendimiz... Kardeşlerimle ben, ne yaptık ki bizi sürdüler?... Sizi bu yaşınızda gurbet yollarına düşürdüler.

— !!!???...

— Boydan, bostan ibaret muhallebici çocukları akıllarını başlarına almazlarsa iş fena... Nasıl, sen öyle düşünmüyor musun baba?

Bunlar, kaymakamın ağzından yarımyamalak öğrendiğim şeylerdi ve tabii, sırf babamın istihfafına bir karşılık olarak tekrar ediyordum. Fakat! biçare adamın idrâk hududunu fazla aşmış olacağım ki, yüzü kıpkırmızı, bıyıkları dikilmiş, beni eliyle susturdu:

— Bunlar nasıl lâkırdılar? Kimden öğrendin?

— Yalan mı?

— Yalan... doğru. Bilmem... Yalnız, muhakkak olan şu ki, bunlar senin, benim aklımızın ereceği şeyler değil. Binaenaleyh, zihnine böyle fikirler girmiş olmasına çok üzüldüm. Bilmelisin ki, böyle şeyler düşünmek ve söylemek her şeyi herkesten iyi bilen Şevketmeap efendimizin iradesine muhaliftir... Ona isyan Allah'a isyandır.

Babamın artık susmamı istediğini anlıyordum. Fakat bir sual daha ilâvesinden kendimi alamadım:

— Peki baba... Fakat siz de Girit'te isyan etmişsiniz?

— Hâşâ... Kim haltetmiş...

— Selim Bey söylemedi mi?

Babam, duraladı. Fakat, bu duralama, bir tenakuzun yakalandığını gören adamın şaşkınlığı değildi.

— Hayır çocuğum... Ben padişahın idarelerini münakaşa etmeyi hiçbir zaman aklımdan geçirmedim. Onun arzusu olduğu için üç çocuğumun sürülmesini dahi muti

bir kul tevekkülüyle karşıladım. Sen, yanlış anladın. Padişah Girit'te askerin Rumlara karşı silah çekmemesini irade etmişti. Asker sıfatıyla buna itaat zaruriydi. Fakat tecavüz, onlardan geldiği için ben, sadece ahaliye can ve namuslarını müdafaa fırsatını verdim. Padişah da nihayet insandır. Yanılmış olabilirdi. Vaziyeti yakından görseydi, eminim ki o da bana hak verecekti. Girit Müslümanlarının hali o kadar yürekler yakıcı idi ki, birçok defalar içimden üniformaları söküp atmak, arkadaşım Celal Bey Sklavaki gibi, yahut kale kapılarını bırakarak dışarı çıkan adamlardan herhangi biri gibi elime bir tüfek veya balta yakalayıp dağlara, Vasos'u aramaya gitmek ateşiyle yandım. Bunu yapmadımsa ölmekten korktuğum içindir. Padişaha isyan etmiş olmaktan korktuğum içindir. Nereden beynine musallat olduğunu anlayamadığım fikirlerini hiç beğenmedim çocuğum.

Babam, bunları söyledikten sonra ayağa kalktı. Konsolun üstünde duran aşı bıçaklarını alarak ağır ağır aşağı indi.

Kaymakam, neticeye inanmamakla beraber, hiç olmazsa gençlerin bir parça çarpınıp çırpınmalarına taraftardı. Zavallı babamsa bunu da aklına sığdıramıyordu. Herhalde inkılâbı yapacak nesil bu değildi.

* * *

Ertesi akşam işimden dönüyordum. Kilise mahallesine yaklaşırken karşıdan bir araba geldiğini gördüm. İçinde iki çarşaflı kadınla bir erkek vardı. Daima biraz çarpık giydiği fesinden ve arkasından bakıldığı zaman uçları yanağının bir parça dışına çıkan uzun kumral bıyıklarından Selim Bey'i tanıdım, başımı öte tarafa çevirdim ve bakmadan yanından geçtim.

Doktor, herhalde kız kardeşlerini babam ve annemle görüşmeye getirmiş olacaktı. Arabadaki kadınlardan birinin ateş gecesi kiliseye gelen kız olduğuna hiç şüphe yoktu.

Sokağımızın ağzında Stematula ile karşılaştım. O, benim ağzımı açmama meydan vermeden havadisi yetiştirdi:

— Biliyorsunuz. Kilisede gördüğünüz matmazel öğleden sonra size misafir gelmiştir.

Kendimi tutamayarak:

— Hay Allah belâsını versin, diye mırıldandım. Bu hiddet, daire dönüşünde beni yakalayan ve bir saatten fazla bir zaman yazıhanesinde lâkırdıya tutan bir avukata karşıydı. İşimden çıkar çıkmaz doğru eve dönseydim mutlaka onlarla karşılaşacaktım.

Gerçi kaç göç devriydi; kadın misafirlere çıkacak zamanım çoktan geçmişti. Fakat bizi yakın akrabasından saydığını söyleyen Selim Bey, ayak üstü beni kardeşleriyle tanıştırırdı.

Kilisede kendini bana sahte hüviyetle tanıtan ve Türkçe bilmiyor gibi davranan genç kadının benimle karşılaşınca ne yapacağını görmek hoş bir şey olacaktı.

— X —

Babam bir akşam:

— Yarın erken gel... Selim Beylere davetliyiz, dediği zaman gayrıihtiyari:

— Ben de mi? dedim.

O hayret etti:

— Ne demek sen de mi? Elbette... Selim Bey seni kardeş addettiğini söylemedi mi?

Orası öyleydi. Fakat bunun beni selâmlık odasında oturmaktan ve Girit muharebelerine dair neşeli vakalar dinleyerek üç erkek başbaşa yemek yemekten men etmeyeceği muhakkaktı.

Bizi zorla alıkoymalarından korkarak çantasına tülbent, lokman ruhu gibi şeyler koyan annemin bu tedbirleriyle eğlenerek:

— Merak etme anne, dedim, benim sayemde bir kılınıza hata gelmez. Birkaç saat sonra sağ salim evimize döneriz.

Selim Bey'in evi kasabanın öte ucunda, Küllük şosesinin başladığı yerdeydi. O, Sklavaki ailesinin Girit'teki uçsuz, bucaksız topraklarından bir kısmını yok pahasına satmış, eline geçen paranın bir kısmıyla eski bir Rum tüccarına ait olan bir evi almıştı.

Selim Bey de babam gibi bahçe işlerine meraklıydı. Arabanın durduğunu işitince elleri toprak içinde sokak kapısına çıktı ve kenarlarına at kestanesi ve okaliptüsler dikilmiş bir yoldan bizi eve götürmeye başladı.

Yol, o kadar uzundu ki, yarısını biraz geçtikten sonra Selim Bey, annemi kenardaki bir hasır kanepede bir parça dinlendirmeye mecbur oldu. Babam, etraftaki ağaçlar arasından bahçenin sınırlarını seçmeye çalışarak:

— Beyim, burası çiftlik, malikâne, Allah âfiyet versin, diyordu.

Doktor, hüzünle:

— Kale dışındaki bahçemizi bilirsiniz, dedi, bir parça benzer değil mi?

İlerideki yayvan, soluk fıstıki renkli evin peronunda görünen iki siyahlı kadın, önlerinde bir küçük kız çocuğu ile bize doğru gelmeye başlamışlardı.

Bunlardan birinin kilisedeki matmazel olduğunu tanımakta gecikmedim. Fakat gariptir ki, ikisinin de başı açıktı ve hallerinde hiçbir çekinme alâmeti yoktu.

Annemle babamın elini öptükten sonra, gayet alışık oldukları bir şeyi yaparlarmış gibi bana ellerini uzattılar. Selim Bey, onlar için sadece "kardeşlerim" dedi ve eve doğru yürümeye başladık.

Babamla doktor, yolun kenarındaki bir fidanlığa sapmışlardı. Asma çubuğuna benzer birtakım değneklerin etrafında eğilip kalkarak elleriyle birbirlerine bir şeyler anlatıyorlardı. Burası herhalde bahçenin meraklı bir misafire gösterilmeye değer bir köşesi olacaktı.

Annem, iki kadının arasında ağır ağır yürüyor, ben sekiz, on adım geriden onları takip ediyordum. Şimdilik benimle meşgul olan yoktu. Ellerim pantolonumun ceplerinde, etrafımdaki ağaçları seyreder gibi yapıyor, onların konuşmalarına kulak tutuyordum.

Kırk yaşında kadar görünen büyük abla, Türkçe'yi herhalde bizim Stematula'dan daha fena söylüyor, kelimelerini bulmakta güçlük çektikçe, annemin başının üstünden kardeşine soruyordu.

Perondan camekânlı bir taşlığa, taşlıktan geniş bir salon veya sofaya girdik. Buraya bizim mahut ziyafet sofrasına hiç benzemeyen bir sofra kurulmuş, üzeri zengin kristal ve porselen takımlarıyla süslenmişti.

İki kadın, annemi yandaki küçük bir odada soymaya götürmüşler, bahçede olduğu gibi burada da beni yalnız bırakmışlardı.

Fakir kilise mahallesindeki güzel emniyetimi, şımarık şehzade jestlerimi kaybetmiştim. Ağır ağır sofranın yanından dolaşarak karşıdaki pencerelere yürüdüm. Bunlar, dağın bir kale duvarı sarplığıyla birdenbire başlayan

ve eteğine kadar giden bir zeytin ve incir korusuna açılıyordu. Burası Selim Bey'in arka bahçesiydi. Kollarımı açık pancurlara dayayarak bir zaman karanlığa baktım, sonra yine aynı adımlarla yoluma devam ederek sofranın etrafındaki turu tamamladım.

Maksadım usulca kapıdan sıvışmak ve kendimi erkeklerin yanına atmaktı. Fakat annemin girdiği odanın yanındaki merdiven başında bir üçüncü siyahlı kadın peyda oldu. Önünde beyaz bir prostela olmasaydı aileden sanacak ve belki de elini sıkacaktım.

Hizmetçi, beni başıyla selamladı, asker adımı diyebileceğim sert ve dik adımlarla önümden geçtikten sonra soldaki kapalı bir kapıyı açtı ve bana "buyurunuz" dedi.

Burası bir antikacı dükkânı gibi içinde binbir eşya, çarpmadan yürümek mümkün olmayacak kadar kalabalık bir misafir odasıydı. Sedef kakmalı Arap işi bir oda takımından başka büyüklü, küçüklü masalar, sigara iskemleleri, içi ve üstü kristaller, biblolarla dolu vitrinler, Acem basmaları ve halılarla kaplı duvarlarda yatağanlar, büyüklü, küçüklü fotoğraflar; kapının yanındaki bir küçük yazıhanenin üstünde estonç takımı, hastaları dinlemeye mahsus boru ve saire gibi bazı doktor âletleri...

Bu evde beni yakalayan sebepsiz sıkılganlığa kızıyordum. Güya bunu gizlemek için hizmetçiye münasebetsiz bir sual sordum. Bereket versin o da Türkçe bilmiyormuş. Utanır gibi bir tavırla Rumca bir şeyler söyledi ve pencerelerden birini açıp gitti.

Kendime bir vaziyet vermek için fesimi çıkardım, masa, yahut sigara iskemlelerinden birinin üzerinden bir sigara alıp yaktım, sonra ellerim ceplerimde duvardaki resimleri seyretmeye başladım. Bunlar herhalde Sklavaki ailesinin hatıraları olacaktı. Bir kısmı büyütülmüş ve mu-

fassal bir retuştan geçirilmişti. Apoletli ve çok nişanlı bir askerin yanında kolkola vermiş çeteci kılıklı üç delikanlı, biraz ötesinde bir tersane neferi, sonra cübbeli ve sarıklı bir hoca, keçe külâhının etrafına ince bir abâni sarmış sakallı ve şalvarlı bir ihtiyar köylü, onların altında ve üstünde gözlerini ölçüsüz bir surette açarak fotoğraf adesesine bakmış sekizer, onar yaşında erkek çocuklar... Asıl garibi, hepsinin fesi doktor Selim Bey'inki gibi yana eğilmişti ve hepsinin elinde, belinde, omuzunda silah vardı. Hatta kallâvi sarığı, kalın gözlükleri, bol şalvarı ile karıncayı ezmekten çekinir bir Allah adamı gibi görünen ihtiyar molla bile dizlerinin üzerine bir piştov koymuştu.

Gözlerim gayrıihtiyari duvardaki trofelerde ihtiyar hocanın bu piştovunu aradı.

Babamın dediği kadar vardı. Zavallı Sklavaki ailesi asırlarca zaman bütün çoluk çocuğuyla nefiriâm vaziyetinde Girit için dövüşmüştü.

Resimler bittikten sonra yazı levhalarına sıra gelmişti. Bu, benim yeni bir merakımdı. Yazımın pek iğribüğrü olduğunu gören kaymakam bana bir zamandan beri zorla hüsnühat dersi vermeye kalkmıştı. Kendi sevdiği beyit ve kıtalardan bazılarını meşk olarak yazıyor, bunları dikkatle kopye ettiriyordu.

Elim her işe az çok yattığı halde yazıya bir türlü alışamamıştır. Bu, bende âdeta bir yaradılış noksanı gibidir. Onun için zavallı kaymakamın emeği tamamiyle boşa gidiyordu. Fakat buna mukabil az zamanda modellerin manâsını deşifre etmekten zevk duymaya başlamıştım.

"Bülbül-i dilşüdenin bir gülüne göz dikenin
Sahn-ı gülzar-ı ümidinde dikenler bitsin."

Yahut:

"Hamiyde kameti mâh-ı hilâl zannetme
Fürûğ-i mihr-i ruh-i yâra serfürû eyler."

gibi hâlâ nenin nesi olduğunu öğrenemediğim beyitler eski edebiyata olan merakımın tohumunu teşkil eder.

Zavallı kaymakam:

"Seyreyle ser ü sebzimi gelsin de baharın
Hâk içre fenâyab olacak dane miyim ben."

tarzında beyitleri içini çeke çeke okurken galiba bende hüsnühat sevgisinden daha başka şeyler uyandırmak maksadını da güdüyordu.

Selim Bey, odayı ağır ağır basan alacakaranlığa rağmen gayet iyi seçilen levhalarını söktürmeye uğraşıyordum ki, bir öksürük sesi işittim. Sigaram ucuna kadar yanmış olmakla beraber, hâlâ dudaklarımda duruyordu. Kapı açılmış, babam, arkasında Selim Bey'le beraber odaya girmişti. Sigaramı atmak ve dumanları dağıtmak için yaptığım hareketi yakaladı. Titiz bir sele:

— Dikkat, dedi, elin evini yakmayalım.

Bir suçumu yakaladığı zaman beni yüzlemek babamın âdeti değildi. Tekdir ve ihtarlarını annem vasıtasıyla tebliğ eder, daha olmazsa başka bir odada benim işiteceğim kadar yüksek bir sesle söylenirdi. Fakat yabancı bir yerde olmamıza rağmen bilmem neden bugün aksini yapıyordu:

— Aferin delikanlı... Ben görmeyeli hayli terakki var... Senin kulaklarını çekerim.

Tesadüfün kötülüğüne bakın ki, tam o dakikada annemle Selim Bey'in kız kardeşleri de kapının önünde görünmüşler, eski mekteplerdeki meşhur tekdir-i aleni sahnelerine benzeyen bir sahne meydana gelmişti.

Bereket versin Selim Bey'in babamı elinden yakala-

ması ve onu duvardaki fotoğraflar arasında merhum Celâl Bey Sklavaki'yi görmeye götürmesi dikkati başka tarafa çekti.

Misafirlikte bir ufak çocuk gibi azarlanmak fena halde izzet-i nefsime dokunmuştu. O kadar ki, muhterem şehidin bu silahlı ve eğri fesli mücahitlerden hangisi olduğunu merak etmek bile içimden gelmedi.

Yemekte iki kadın yine annemi aralarına almışlar, babam, Selim Bey'le adeta diz dize oturmuştu. Sofranın diğer ucunda tek başına kalmış olan ben biçare ile Türkçe bilmez hizmetçiden başka meşgul olan yoktu. Bu evin servis usulünde de bir başkalık vardı. Hizmetçinin getirdiği yemekleri alırken akla gelmez beceriksizlikler yapıyordum. Çok şükür ki, herkes kendi işiyle meşguldü.

Her zaman ağzından dirhemle lâkırdı çıkan Selim Bey, babamı, yemeğinden alıkoyarak mütemadiyen Girit'ten bahsediyor, unuttuğu şeyleri ona zorla hatırlatmaya uğraşıyordu.

Babam, yalan söylemekten katiyyen hoşlanmazdı. Fakat doktor o kadar ısrar ediyordu ki, adamcağız soluk almak için bazen: "Evet, aklıma geldi" demeye mecbur oluyordu.

Kadınlar tarafına gelince, o da başka bir âlemdi. Selim Bey'in babama unuttuğunu hatırlatmak için yaptığı ısrarı onlar, anneme fazla yemek yedirmek için yapıyorlardı. Annem, zaten boğazsız bir kadındı. Geçirdiği hastalık, büsbütün iştahını kesmişti. Fakat iki gün evvel bir kaşık çorba ile küçük bir tabak muhallebi için Varvar Du du ile beni yanından kovduğu halde onların çocuk, yahut kuş besler gibi zorla ağzına soktukları yiyecekleri reddetmiyordu.

Nerede kilise mahallesinde bizim deli kızların cıvıltı-

ları arasında kaymakamla, papazlar, muhtar Lefter Efendi ile yemek yediğim gece, nerede bu!

Kimsenin benimle meşgul olmamasından aldığım cesaretle kadınlara bakmaya başlamıştım. Ateş gecesindeki matmazel, o gece de yine böyle ciddi olmakla beraber bambaşka bir insandı. Kilisede onu birkaç kere dikkatle bana bakarken yakaladığım zaman aramızda adeta bir macera havası esmişti. Fakat o şimdi uzun etekli siyah elbisesi, saçlarının o zaman ancak çoluk çocuklu kadınlarda görülen muntazam topuzu ile benim dünyama büsbütün yabancı bir genç kadındı. Bense bilhassa biraz evvel babamdan yediğim zılgıttan sonra ufak bir mektep çocuğu.

Artık çehresinde bile, ikide bir anneme eğilip güldüğü zaman sol yanağında beliren bir çukur lekesinden başka bir şey beni alakâdar etmiyordu. Doğrusunu söylemek lazım gelirse yüzü güzeldi. Çok bozulmuş ve biraz da gülünçleşmiş olan ablasına benzemesi insanın zevkini bozacak bir şeydi. Hayatın büyük bir hakikatini keşfetmiş gibi kendi kendime: "Beş, on sene sonra onun da olacağı bu!" diyordum

Ateş gecesi onun teşvikiyle kiliseye çağrılmış olmam beni birkaç gün vesveselendirmişti. Fakat bu geceki alakâsızlığa bakılırsa bu, şehirde çok bahsi geçen bir sürgün çocuğu görmek merakından ibaret olacaktı. Yahut da sadece Stematula'nın bir uydurması...

Herhalde bu gecenin beni tutan bir tarafı kalmamıştı. Yavaş yavaş kendi âlemime dalmaya başladım. Bir gün sonra başmühendisle Küllük'te yapacağımız bir teftişi düşündüm. Sonra, kilise mahallesine döndüm. Muğlalı bir tütün taciriyle nişanlanmak üzere olduğunu öğrendiğim Mariyanti'yi, üç dört günden beri Arap sıtmasından yatan Piça'yı, sokağa çıkmasına izin verilmiş olmakla be-

raber nedense bize uğramayan Rina'yı aklımdan geçirdim.

Rina ile benim için bir dedikodu geçmiş olduğuna iyiden iyiye inanmaya başlamıştım. Bunun Stematula'nın başı altından çıkmış olması pek mümkündü. Eğer böyle ise bu kızı hakaretle kovmalı ve bir daha semtime uğratmamalıydım.

Bunları düşünürken önümdeki tabağın kenarına bıçağımla hafif hafif vuruyordum. Bir aralık fazla gürültü etmiş olacağım ki, babam birdenbire döndü:

— Ne o? Şimdi de trampet mi çalıyoruz? dedi.

Derhal kendimi topladım. Fakat çok geçti.

Babam, o geceki anlaşılmaz aksiliğiyle bana bir kere daha çullandı:

— Çocuğum, insan ya çocuktur, ya büyük... Çocuksa trampet çalar amma sigara içmez... Büyükse sigara içer amma trampet çalmaz. Ya o, ya öteki?... Başka türlüsüne aklım ermez.. Doğru değil mi, Beyim?

Bu sual, Selim Bey'e idi. Bu sefer o da bir münasebetsizlik yaptı ve belki hikâyesinin yarıda kalmasından ileri gelen bir düşüncesizlikle:

— Kusura bakmayın beyefendi, dedi... Kemal Bey oğlumuz sigara içmez. Nasılsa bir defa olmuş, bir daha yapmaz.

Selim Bey, biraz daha ileri gidip: "Haydi, bey babanın elini öp de tövbe et!" deseydi galiba onu da yapacaktım.

Bu evde bütün gururumu, artık müstakil bir hayatı olan politika mahkûmu prestijimi kendim de farkında olmadan kaybetmiştim. Daha garibi, ikide birde kadınların önünde azarlanan küçük çocuk vaziyetini kabule de alışmıştım.

Birinci papara gibi bunu da mahcup bir sükûtla geçiştirdim ve uzun müddet başımı önümden kaldırmaya cesaret edemedim.

Bununla beraber babam, Selim Bey'e mütemadiyen benden bahsediyordu:

— Öteki çocuklarım yaşlı başlı, fail-i muhtar adamlar. Fakat bu çocuk, beni çok düşündürüyor... Gurbet illerde pek yalnız, pek baskısız kaldı. Kuzum beyim, mademki arada bir eski hukuk da var... Allah rızası için gözkulak oluverin. Babalık, ağabeylik edin. Ummam ya, bir yolsuzluğunu görürseniz bana iki satır bir şey çiziktiriverin kâfi... Bu suretle gittiğim zaman gözüm arkada kalmaz...

Babamdaki bu titizliği, bu huy değişikliğini evvela izah edememiştim. Fakat yemekten sonra kahveler içilirken, nasılsa gözüme ilişen bir jesti, o zamana kadar farkedemediğim birçok şeyleri bana bir anda anlattı: Babam, kahvesini dökmekten korktuğu için fincanı tutan sağ elinin altına sol koluğunu destek yapmıştı. Yudumlarını çekeceği zaman vücudunu eğiyor, başını ve dudaklarını zorlukla fincana uzatıyordu. Zayıf boynunun iki tarafında ok gibi dikilen iki kalın damar belirmişti. O zaman anladım ki, vücudunu ve beyaz bıyıklarını dik tutmak için hâlâ büyük bir gayret sarfetmesine rağmen, babam, kendisine artık darılmamak zamanı gelmiş bir ihtiyardır. Selim Bey'e benden bahsederken kullandığı bir söz de esasen bana garip gelmişti: "Çocuk gurbet illerde baskısız kaldı". Babam, eski kadınların pek sık kullandıkları bu gurbet kelimesine nedense kızar, onu ne zaman işitse: "Memleket hududu içinde gurbet ne kelime? Ben, öyle terbiyesizlik istemem!" diye söylenirdi.

Yalnızlığıma artık alışmış olduğum için yemekten sonra kendi kendime bahçeye çıkmış, evin önündeki yolda dolaşmaya başlamıştım.

Bu yolun kenarlarında bahçenin başka başka taraflarına giden ince patikalar vardı. Bir aralık bunlardan birine saptım ve yeldeğirmenli bir bostan kuyusuna doğru yürümeye başladım. Kenardaki tahta oluklardan sızan sular burada ufak bataklıklar meydana getirmişti.

Karanlıkta bunlardan birine ayağımı daldırmamaya dikkat ederek ağır ağır ilerlerken kuyu tarafında bir köpek havladığını işittim ve geri dönmeye hazırlandım. Fakat aynı zamanda bir kadın sesi: "Sopa Flora sopa... Skase pulimu" diye bağırdı ve köpek, birdenbire sustu.

Kuyunun öte tarafındaki ağaçlar arasında bir kadın gölgesi belirmişti. Birkaç adım ilerledikten sonra kolundaki sepete benzer bir şeyi yere bıraktı; etekleri etrafında dolaşan beyaz bir köpeği ipinden yakaladı; sonra yine yükünü eline alarak bana doğru gelmeye başladı.

Vücudunun üst kısmı dalların koyu karanlığında kaybolduğu için yandaki çıplak tarladan akseden ay ışığında ancak bacaklarını, sepetini ve bir de köpeğini görebiliyordum.

Buna rağmen Selim Bey'in küçük kız kardeşini tanımakta güçlük çekmemiştim.

Benimle konuşulmamasını evin bir kaidesi olarak kabul ettiğim için kenara çekildim, tarlaya bir adım attım. O, bunu, köpekten korktuğuma atfetmiş olacak ki: "Merak etmeyin, ısırmaz" dedi.

Gençliğin münasebetsiz gururu malûm! Selim Bey'den sonra şimdi de bu genç kadının beni himayeye kalkması fenama gitti. Ahmak bir cüretle:

— Size yol vermek için efendim, dedim, yoksa köpekten ne diye korkayım?

Aynı zamanda iddiamı ispat için elimi köpeğe uzatmıştım. Hayvan birdenbire sinirlenip hırladı ve bileğimi ısır-

dı. Bereket versin ki, bu Flora, gürültüsü zararından fazla maskara bir süs köpeğiydi. Fakat buna rağmen gömleğimin bileğini parçalamış, sol avucumun küçük parmak altına gelen kısmını kan içinde bırakmıştı.

Benim, kendimi köpeğe ısırtmak suretiyle cesaretimi ispat etmiş olmaktan memnun: "Bir şey yok efendim. Ehemmiyetli bir şey değil" diye elimi arkama saklamama mukabil genç kadın, telaşlanıyor, yaramı görmek için ısrar ediyordu.

Bizim zannımızda köpek tarafından ısırılmak gündelik vakalardandı. Hayvanda durup dururken saldırmak, ağzından salya akmak gibi açık bir kuduz alâmeti yoksa, yara, temiz bir bezle sarılır ve geçilirdi.

Kazayı içeridekilere haber vermek istemediğimizden kuyu başına kadar gittik ve katranlı oluklardan birinde kalmış su ile elimin kanını temizledik. Sonra ortadan ikiye yırtılmış keten mendilimle yara sarıldı.

O, bu işle meşgulken kâh Rumca olarak Flora'yı azarlıyor, kâh benimle konuşuyordu.

Bana elinde sepetle nereden geldiğini anlattı. Bahçenin bir köşesindeki birkaç kütükte vaktinden evvel yetişmiş biraz çekirdeksiz üzüm varmış. Anneme ikram için Flora'yı yanına alarak bunları koparmaya gitmiş. Bir aralık sepetteki salkımlardan birini bana vermek için davranır gibi oldu. Fakat gece karanlığında kuyu başında ne de olsa genç bir erkek olan misafire eliyle üzüm yedirmeyi fazla bulmuş olacak ki, vazgeçti.

Türkçesi ablasınınkinden çok güzeldi. Hatta bence Selim ağabeyisininkinden de...

Bunu kendisine söyledikten sonra o gece kilisede niçin Türkçe konuşmadığını sordum.

— İstemiyordum ki bilesiniz kim olduğumu, dedi. Abla ile sizin mahalleye misafir geldik o gece. Kızlar beni

kiliseye götürdüler... Girit'te her zaman bir yere giderdik. Fakat burada olmaz.

Biraz tereddütten sonra ilave etti:

— Anneye söyleyeceksiniz ki beni o gece kilisede gördünüz, bir Rum matmazel zannettiniz?

Korkusunu anlamıştım. Bundan biraz da memnun olarak:

— Ben, çocuk muyum efendim? dedim. Sizin istemediğiniz şeyi niçin yapayım?

— Mersi...

Güya ona daha fazla emniyet vermek için bir münasebetsizlik yaptım; zavallı Stematula'nın bana büyük yeminler mukabilinde tevdi ettiği sırrı satarak:

— Ben zaten kim olduğunu öğrenmiştim, dedim. Emin olun kimseye söylemedim.

— Stematula söyledi size?...

— Evet... Fakat siz de bunun için ona darılmayın...

— Darılmayacağım.

— Benim onu ele verdiğimi de söylemeyeceksiniz...

— Öyle istiyorsunuz... söylemeyeceğim... Fakat Stematula çok fena kız.

Neşesi kaçmıştı. Galiba Stematula'nın bana kendi teşvikiyle kiliseye çağrıldığımı yumurtlamış olmasından da şüpheleniyor, fakat mesele nazik olduğu için bir şey sormuyordu.

Annem, Sklavaki'lerin kızlarına adeta âşık olmuştu. O gece arabada, evde ve ertesi sabah yatağında kendisinde hiç tesadüf etmediğim bir heyecanla mütemadiyen onlardan bahsetti.

Büyük abla duldu. Yirmi küsur yıl evvel Girit'te asil bir ailenin çocuğu ile evlenmiş, senesine kalmadan ko-

cası bir gece baskınında Rum çeteleri tarafından şehit edilmişti. Zavallı kadın, o zamandan beri matemdeydi. Yaşımın çirkinliğe karşı olan gaddar merhametsizliğiyle:

— Desene ki, o da bir ikinci Varvar Dudu anne, dedim. Mamafih, ondan bir parmak fazla murada erdiği için daha bahtiyar sayılması lâzım...

Annem tecavüzün farkında olmadı:

— Hayır oğlum, dedi, Varvar Dudu hiç olmazsa bir yastığa başkoymadı... Bununki daha acı...

— Öyledir anne, dedim, ölen hayırlısıyla ölmüş, kurtulmuş. Allah kalanın yardımcısı olsun...

Kadıncağız, içini çekerek beni tasdik etti:

— Öyledir çocuğum.

Selim Bey'in kardeşleri anneme bütün tercümeihallerini anlatmış görünüyorlardı. Yalnız, küçük kızın hayatında bazı karanlık noktalar vardı.

Sklavaki ailesi Girit'ten Milas'a göç ettikten sonra henüz onaltı yaşında olan Fofo'yu (Asıl adı Afife'ydi. Fakat aile içinde ona Fofo diyorlar ve annem bu ismi dehşetli yadırgıyordu) İzmirli bir tüccarla evlendirmişlerdi.

Fakat genç kadın, senenin yarısından fazlasını Milas'ta geçiriyordu.

Bu gayritabii vaziyet annemin bile dikkatini çekmişti:

— Kocasının adı anılınca kızcağızın neşesi kaçıyor, diyordu. Hemen lakırdıyı değiştiriyor. Bu, iyi alâmet değildir. Ya sevmiyor, yahut da adam çapkın, serseri bir şey...

Biraz sonra münasebetimiz daha ziyade ilerleyince anlaşılmıştı ki, annemin bu tahminlerinin ikisi de doğrudur.

Rıfkı Bey, zengin bir halı tüccarının oğluydu. Evvela tahsil, sonra iş bahanesiyle birkaç defalar Avrupa'ya git-

mış, yaptığı haşarılıklarla babasının vaziyetini hayli sarsmıştı. Onun ölümünden sonra ise ticarethane büsbütün dağılmıştı. Rıfkı Bey, şimdi ötede, beride perakende işler yapıyor, çok zeki bir müteşebbis olduğu için hayli para da kazanıyordu. Fakat tutmasını bilmeyen için para nedir ki?

Bu adam kumar mı oynuyordu; müsrif bir hovarda mıydı? Yoksa eski serveti tekrar kazanmak hayaliyle ufak tefek kazançlarını havaya savuran bir bedbaht mı?

Bu muammayı hâlâ da halletmiş değilim. Yalnız, muhakkak olan şudur ki, o, bir ev erkeği, normal bir aile babası olmaya hiç kabiliyeti bulunmayan bir avantür adamıydı.

Afife onun ikinci karısıydı. İlki vaktiyle Avrupa'daki yarım tahsilinden dönerken getirilmiş Pireneli bir Fransızdı. Yürümeye ve konuşmaya başlamış güzel bir kız çocuklarına rağmen, Rıfkı Bey, bu kadını birkaç sene sonra memleketine göndermiş ve buna onun ahlâkça hafif olmasını, kendisinde sonradan inkişaf eden birtakım milli ve vatani duyguları sebep göstermişti.

Küçük kardeşine seçilecek koca bahsinde son derece titiz davranan Selim Bey bu dul ve üstelik de çocuk sahibi adamda en ziyade tamah ettiği şey bu asil duygular olmuştu.

Zavallı doktor, ahlâk zayıflığının hangi tarafta olduğunu anladığı zaman ise iş işten geçmişti. Afife, Rıfkı Bey'le evlendikten başka bir de küçük Slavaki dünyaya getirmiş bulunuyordu.

Genç kadın herhalde bedbahttı. Hayatının yarısı, belki hatta daha fazlası Milas'ta ağabeyinin evinde geçiyordu.

Bununla beraber Selim Bey ailesinin bütün fertleri yaralarını saklamasını bilen ağır ve mağrur insanlardı. Son-

radan birbirimizle daha içli dışlı olduğumuz zamanlarda bile bize tamamiyle açılmamışlar, hele damatları hakkında bir tek şikâyet kelimesi sarfetmemişlerdi.

Bütün bu anlattıklarım annemin pek zeki bir insan olmamasına rağmen, görgülü bir aile anası sezişiyle, rastgele, kelimeler ve vakalardan çıkardığı bir netice, evin havasından aldığı bir nevi yanık kokusuydu. Selim Bey ailesi Afife'nin uzun zaman Milas'ta yaşamasını, kocasının iş icabı mütemadiyen dolaşmasıyla izah ediyordu.

Şimdi üç yaşına yaklaşmış olan küçük Sklavaki'nin İzmir'de Rıfkı Bey'in annesinin yanında alıkonulması niçin? Bunu izah için söyledikleri yalan, zavallıların ağızlarından dökülüyordu: Büyük anne ile torun birbirlerine fazla düşkünmüşler, henüz tecrübesiz ve cahil olan Afife, çocuğa elbette kaynanası kadar iyi bakamazmış. Nihayet, Milas'ın havası çocuklara İzmir'inki kadar iyi gelmezmiş!

Anneme göre Rıfkı Bey, çocuğu adeta bir rehine olarak elinde tutuyordu. Yavrucak, arasıra kuşbazların çığırtkanı gibi uzakta öttürülüyor ve bununla genç kadının kısa bir zaman için tekrar tuzağa düşürülmesi temin ediliyordu.

Babamın tezi, anneminkinden biraz farklıydı. İzmir'deki büyük annenin biraz kırıntı malı vardı. Rıfkı Bey, sırf ihtiyar kadını kendine çekmek ve bu malı öteki mirasçıların elinden kurtarmak için çocuğu vasıta yapmıştı.

Bana gelince, meselenin bu tarafları beni hiç alâkadar etmiyordu. Ben, sadece ilk gördüğüm gün küçük bir Rum kızı sandığım bir insandan dört senelik evli bir genç kadın, daha sonra da üç yaşında bir çocuk anası çıkmasına şaşıyordum.

Evet, herhalde bu Selim Beylerin evinde normal olma-

yan bir şeyler geçiyordu. Afife, çok genç olduğu için çocuğundan ayrı yaşamaya razı olabilirdi. Fakat Selim Bey'in Sklavakiler sülalesinden gelmiş bir küçük oğlanın adını anmaması, onun İzmir'de yabancı bir terbiye görmesine tahammül etmesi hiç tabii görünmüyordu. Muhakkak olan şey, doktorun misafir odasındaki eğri fesli ve silahlı mücahitler galerisinde bu çocuğun resminin bulunmayacağı idi.

– XI –

Babamla annemin misafirlikleri kırk gün sürdü. Henüz yaz ortasında oluşumuza göre daha fazla kalabilirlerdi. Fakat biçareler henüz programlarının birinci numarasındaydılar. Milas'tan ayrıldıktan sonra Trablus'a gidecekler, en aşağı kırk, elli gün de küçük ağabeyimin gönlünü hoş ettikten sonra İstanbul'a döneceklerdi. Bütün bunlar, havalar değişmeden, güz fırtınaları başlamadan olup bitmeliydi.

İnsanda zaman şuurunu; günlerin sayısı değil, onları dolduran vaka, düşünce ve duyguların zenginlik derecesi tayin ediyor. Hele benim o zamanki halim gibi ruh ve bedenin sayılı istihalelerinden birine rastlayan devirlerde öyle geceler ve günler var ki, bizde bir saatinden öbür saatine geçinceye kadar ölçülmez zamanlar sarfetmiş gibi hatıra bırakırlar.

Babamla annemin Kilise sokağındaki evimde geçirdikleri bu kırk gün bana şimdi kırk ay kadar uzun görünmektedir. Kâh sokakta manasız gündelik işlerle, kâh evde onlarla meşgul olarak geçirdiğim zamanın görünüşte fazla bir hususiyeti yoktu. Fakat hakikatte bu saatlerin tayinine muktedir olmadığım bir garip madde ile dopdolu bulunduğu şüphesizdi.

Hemen her gün öğle sonlarında tatlı bir rüzgâr esmekteydi. Komşuların söylediklerine göre bu, Milas yazlarında şimdiye kadar görülmemiş bir fevkalâdelikti.

Varvar Dudu'nun bembeyaz kolalı perdeleri pencerelerde ipinden kurtulmuş gemi yelkenleri gibi çırpınırken karşı karşıya unutulmaz saatler geçiriyorduk.

Yalnız küçükken değil, boyum onunkini geçmeye, bıyıklarım belirmeye başladıktan sonra da ben, annem için çocuk kalmıştım. Aramızda, konuşulacak hiç bir şeyimiz olmayacak kadar büyük bir fark vardı.

Fakat geçen birkaç ay içinde bu fark birdenbire yokoluvermişti. O, şimdi benim için akran bile değil, bana inanan ve bütün aciz ve za'fiyle kendini ellerime teslim eden bir küçük kız kardeşti. Alnındaki ak saçları, yüzündeki çizgileri kaybedecek kadar çocuk gözleriyle yüzüme bakıyor, gülüyordu.

Bu saatler esnasında bana bütün aile sırlarını hatta kendi sırlarını uzun uzun anlattı, vaktiyle babamla olmuş ihtilaflarını bile saklamadı.

Annemin esas karakterinde de bir değişiklik olmuştu. Gençliğini müzmin bir isteksizlik ve bedbinlik içinde geçirmiş olan bu ihtiyar kadın, şimdi her şeyini rüzgâra savurduğu bir zamanda, yeni başlayan bir hayat karşısında gibi çocukça ümitler ve heveslerle heyecanlandırıyordu. Benimkinin yanında çok küçük ve cılız kalan vücudu ile koluma giriyor, odada, sofada uzun uzun dolaşıyoruz; pencerelerin önünde, aynanın karşısında duruyoruz. Gençliğinde bile kimseye karşı içinden gelmediğine emin olduğum bambaşka bakışlar ve hareketlerle bana sokuluyor.

Sonra, onun tekrar yatağına oturarak karşısına geçiyor, içi ateş gibi yanan avuçlarını ellerimin içine alıyorum.

Neler konuştuğumuzu şimdi hatırlamaya muktedir değilim. Zaten söyledikleri akılda kalacak gibi şeyler değildi. Bazen yüzüme bakarak cevap istediği zaman onun kelimelerini ziyadesiyle dinlememiş olduğumu farkediyor, müşkül vaziyete düşüyordum.

Annemden sonra babama sıra geliyordu. Varvar Dudu'nun avuç içi kadar bahçesinde budanacak dal, aşılanacak ağaç kalmadığı için o, şimdi tahtaperdeleri tamir etmeye ve boyamaya kalkmıştı.

Annemin beni artık büyümüş bir insan olarak kabul etmesine mukabil o, bana hâlâ çocuk gözüyle bakıyor ve aradaki mesafeyi itina ile muhafaza ediyordu. Beraber bulunduğumuz zaman pek az konuşuyorduk. Eskiden İstanbul'daki evimizin bahçesinde yaptığı gibi beni yine nebatattan imtihana çekiyor, fasileleri ayırdetmeyi hâlâ öğrenememiş olduğumu görünce, acı acı alay ediyordu.

İtiraza hiç tahammülü kalmamıştı. Söylediklerini olduğu gibi kabul etmediğim zaman pörsümüş ve incelmiş boynunda o iki mor damar derhal dikiliyor, gözlerinde süreksiz öfke şimşekleriyle beni haşlıyordu.

Bir gece, bu haksızlıklara isyan etmiştim. Doğrusu aranırsa, söylediğim fazla bir şey değildi: "Çocuk oluyorsunuz baba," nev'inden bir lâkırdı. Derhal mahzunlaştı: "Kalk hanım, bizim kısmet zembili kalktı artık. Babasına çocuk diyen büyük efendinin evinde benim işim yok.. Şimdiden tezi yok, buradan defolup gideceğiz!" diye tutturdu. Bir nöbetle aramızı bulmak için üzülen anneme sataştı. Fakat bu geçimsizliğine rağmen beni daima yanında istediği de muhakkaktı. Geç kaldığım zaman kapıda bekliyor, hatta bazen bastonunu alarak beni karşılamaya geldiği oluyordu.

Bir müddet sonra ben, dışarı çıkacağım zaman peşime takılmaya başladı. Araba getirtmek teklifini daima

reddediyor, sert jimnastik adımlarıyla bacaklarını silkeleye silkeleye önümden yürümeye başlıyordu. Fakat çok geçmeden sağ ayağının ağırlaşmaya, topraklar üzerinde sürünmeye başladığını büyük bir ıstırapla görüyordum. Yol üstünde boş bir araba rastgetiremezsek gözüne ilişen otları tetkik bahanesiyle yere çömeliyor ve uzun müddet dinleniyordu.

Bir merakı da benim dolaştığım yerleri öğrenmek, münasebette bulunduğum insanları tanımaktı. Böylece hükümet dairesinin odalarını, avukat ve ticarethanelerini birer birer gezdik.

O, Girit'teki macerasına —bazılarının tevazu zannettiği bir duygusuzlukla lakâyt— küçük ve ehemmiyetsiz meseleler üzerinde münakaşalar açıyor, bana yaptığı gibi başkalarına da titizlik ediyordu. Fakat biraz sonra hiddeti geçince yaptığına pişman oluyor, kırdığını zannettiği kalpleri tamir için bu sefer de zelil üzüntülerle yalvarmaya, helâllik dilemeye kalkıyordu.

Zavallının bir za'fı da beni önüne gelene, kaymakam, başmühendis, belediye reisi, vesaireye tavsiye etmesiydi. Bunu yaparken himayesiz bir öksüzden bahseder gibi lüzumsuz teessürler ve rikkatler göstermesi fena halde haysiyetime dokunuyordu.

Bir zamanlar, dünyanın yegane dayanılacak kuvveti gibi gördüğüm babam! Onun ihtiyarlığı yüreğimi ok gibi deliyor, içimde neye ve kime karşı olduğunu bilmediğim isyanlar uyandırıyordu.

Nihayet, vakitler doldu ve bir gün bir sabah saatinin alacakaranlığında kapımızın önüne bir yaylı dayandı.

Arabanın etrafını kuşatan kadın ve çocuk kalabalığı ortasında tekrar annemin yatağını yaptık. Babam, büyük bir sefere çıkılıyormuş gibi telaş ve heyecan içindeydi.

Temmuz sıcağına rağmen asker kaputundan bozma kalın paltosu sırtında, bastonunu kamçı gibi kullanarak emirler veriyor, arabaya yiyecek sepetleri, su şişeleri taşıtıyordu.

Ben, onları hiç olmazsa Aydın'a kadar uğurlamayı kafama koymuştum. Babam, beyhude yorulacağımı söyleyerek buna itiraz ediyordu. Bu esnada kaymakam da söze karıştı ve biraz sıkılarak kaza hududu dışına çıkmamının doğru olmadığını söyledi. Babam: "Görüyorsun ya, beyefendi de idare amiri sıfatıyla kazadan çıkmana izin vermiyor" dedi. Fakat neşesi kaçmıştı. Zihni hep bu mesele ile meşgul oluyor, başka şeyler konuşulurken ikide birde: "Sen çocuksun. Belki müteessir olursun. Nasıl olsa ayrılacak değil miyiz? Ha bugün, ha iki gün sonra!" diyordu.

Selim Bey'ler yine büyük bir nezaket yaptılar ve bizi bir araba ile Manastır tepesinin eteğindeki ağaçlığa kadar takip ettiler. Ben, atımın başı yine yaylının arka kapısında yola devam ettim.

Annem, ikide birde güneşe bakıyor, vaktin henüz erken olmasına rağmen karanlığa kalmamdan korkarak geri dönmek için yalvarıyordu.

Kendime son hudut olarak tayin ettiğim şimdiki Müştak Bey çeşmesine kadar bu ısrarlara kulak asmadım. Bizim yolcu teşyiimizde ayrılıkların çok kere su başlarında olduğuna dikkat etmişimdir. Hemen her Anadolu kasabasının bir ayrılık çeşmesi, yahut hiç değilse bir ufak pınar veya deresi vardır.

Son dakikada babam, barut gibi sertti. Annemi kaşıyla, gözüyle tehdit ederek: "Bana bak! Ben, öyle ağlama, sızlama istemem. Asker karısı asker olmalı. Bahara yine muhakkak geleceğiz ya... Ağlamaya filan kalkarsan vallahi, tallahi gelmem ha!" diye bağırıyordu.

Ayrıldıktan sonra onlara bir sürpriz yaptım. Atımı bir çitin üstünden aşırarak boş bir tarlanın içinde sürdüm ve onların artık beni göremeyeceklerini zannettikleri bir dakikada birdenbire karşılarına çıkıverdim. Niyetim bu oyunu birkaç kere tekrarlamaktı. Fakat düşündüm ki nihayet, buna da bir son vermek lâzım gelecek ve o zaman, biçareler yolun ötesinden, berisinden tekrar benim çıkmamı beklemeye başlayacaklar, karşıdan gelen atlıları ben sanarak inkisara uğrayacaklar.

Onlardan kat'i olarak ayrıldıktan sonra üzerimdeki ağırlık birdenbire gitmişti. Kendimi adeta şen ve mesut hissediyordum. Aradaki mesafe beş on dakikalık ve nihayet bir iki kilometrelik bir şey olduğu halde çehrelerini gözümün önünde bir hatıra kadar uzak buluyor ve ıslık çalarak, başımın üzerine eğilen dallara kamçımla vurarak atımı sürerken bu duygusuzluğa hayret ediyordum. Utanılmak lazım gelen bir duygusuzluk. Fakat bir iki saat sonra akşamla beraber hüznümün yeniden uyandığını, bir kurdun için için yüreğimi kemirmeye başladığını hissettim.

Bu fena istidadı defetmek için onlardan evvelki günlerimin garip tadını, babamdan ürkerek her biri bir tarafa dağılmış olan Mariyantileri, Eleniçaları, Piçaları düşündüm. Hatta ne olursa olsun Rina ile işi biraz ileri götürmeyi kendi kendime va'dettim. Fakati bunların hiç biri bende umduğum alâkayı uyandırmıyor, içimde bir çakıltaşı gibi cansız ve hareketsiz kalıyordu.

Buna mukabil dağın öte yamacını inen ihtiyarların şimdi nereye vardıklarını, birbirlerine verilecek beylik teselllileri bitirdikten sonra, her biri bir tarafa bakarak nasıl sustuklarını, yanlarındaymış gibi görüyordum.

Mektepte bir hocamız bize kalbi anlatırken onu em-

me basma tulumbalara benzetmişti. Kan yerine duyguları emip basan manevi kalp de işleme tarzı itibarıyla aşağı yukarı aynı cinsten bir tulumba. Hüzün veya sevinçlerimizin dış sebeplerinde bellibaşlı bir fark olmadığı halde bakıyorsunuz kabını çatlatacak kadar ağır maddelerin hücumu ile dolu, bakıyorsunuz bir anda hepsini görünmez bir kapıdan dışarı sürmüş, bomboş ve tamtakır...

Bana esas yaradılışım itibarıyla melankolik bir adam denemez. Zaman zaman bazı yeis akselerim olmamış değildir. Hatta, şimdi gülerek anlatıyorum. Bir defa intihara bile teşebbüs ettim. Fakat bunun başkalarına değil sırf kendime karşı bir nümayiş ve şantaj olmadığından emin değilim. Bazı insanlarda bir ömür boyu süren büyük ihtiraslar ve büyük fikirlerden nasibim olmamıştır. Hele kırkından sonra sertleşmeye başlayan damarlar bahsettiğim geçici akselerin devam ve şiddetini seneden seneye azaltmaktadır. Bir hastalığa, vücut ve sinirlerin meçhul bir afetine uğramazsam bundan sonra gelecek asıl ihtiyarlık günleri için de böyle bir tehlikeden korkmuyorum.

Hulâsa, bendeki emme basma tulumbanın işlemesinde, şimdiye kadar bir tek istisna ile, anormal bir şey görülmemiştir.

O istisnaya gelince, hâlâ bugün de anormal addetmekte devam ettiğim bu hal belki kızıl, kızamık, boğmaca gibi sayılı çocuk hastalıklarının bir nev'i, tam kıvamını bulduğu çağa kadar bir böcek gibi istihaleden geçen genç bir vücudun bu devrelerden birine musallat tabii bir ârızası idi.

Annemle babamı uğurlamaktan döndüğüm o akşam, kendimi açığa vurmuş olan bu hastalığın ilk ürpermelerini, onların geldikleri gün yine bu dağdan inerken his-

setmiştim ve bu nöbet, beni sonradan birkaç kere belli belirsiz yoklamıştı. Fakat asıl garibi, bu seferki buhran da yolun hemen hemen aynı noktasında başlıyor ve annemle babamdan birini kaybedeceğim hakkındaki aynı fikri kendine bir tezahür bahanesi yapıyordu. Yalnız bu seferki, kablelvuku duygu mahiyetinde bir şüphe değil, kat'i bir kanaatti. Bu ıstıraptaki anormalliğin bir delili de şudur ki, onları epeyce zaman sonra hakikaten kaybettiğim günlerde duyduğum acı, o akşamki hayalin bana verdiği acı kadar ezici olmamıştır.

Bu mevsimsiz ağrı neyi ifade ediyordu? Mevsimsiz, çünkü bu romanesk hüznü daha eski zamanlarda, mesela evden yatı mektebine geçtiğim, daha sonra tek başıma Milas'a sürgün geldiğim günlerde duymalıydım. Halbuki mektebe gittiğim gece hüzün değil, basit bir yadırgama hissi bile duymamıştım. Islanmış, kurumuş zibidi elbiselerim, çamurlu kunduralarımla, kulağıma geçirdiğim kirazları sallaya sallaya bu dağdan indiğim akşam da aşağı yukarı öyleydim.

İki ihtiyarın birkaç gün evime konup göçmesi neremde neyi bozmuş olabilirdi ki, bende bu kadar derin bir sarsıntı yapıyordu. Herhalde ben, sağlam kaldığı müddetçe duygusuz, fakat bir yerinden oyuk açıldığı zaman en küçük sebeplerle ağrımaya başlayan bir diş vaziyetindeydim. Mesele o oyuğun yerini ve sebebini tayin etmekteydi. Dediğim gibi, sonradan çok düşündüğüm halde bunu hâlâ bugün de yapabilmiş değilim.

Hastalığım, günden güne ağır ağır artıyordu. Hiç bir şeye hevesim kalmamıştı. Eskiden o kadar çok sevdiğim kilise mahallesi bana dayanılmaz bir pislik ve sefalet gibi görünüyordu. Etrafımdaki insanlardan yalnız Varvar Dudu, o da annemin hayatına karışmış bir insan olduğu için beni bir parça heyecanlandırıyordu.

Bahçede babamın boyadığı, yahut tamir ettiği tahtalara, sokakta onun yorulup çömeldiği yerlere bakarken izah edilmez garip hüzün ve ümitsizlik krizlerine düşüyordum.

Kendimi iyiden iyiye bırakmıştım. Eskiden kılık kıyafetime son derece merak ettiğim halde, şimdi saçlarım uzayıp karışıyor, pantolonumun paçaları toza, toprağa bulanıyor, güzel kravatlarım, yakası kirlenmiş, düğmesi kopmuş gömleklerim sarkıyordu.

Kolumun düğmesi koptuğu zaman onu bir çengel iğne ile iğnelemek bana bu düğmeyi Varvar Dudu'ya diktirmekten daha kolay geliyordu.

Potinimin bağları çözüldüğü vakit o halde seyretmekten, pabucundaki deliği parmağıyla genişletmekle eğlenen bir serseri keyfi duyuyordum. İşlerim, dairedeki kâğıtlarım ve hesaplarım da aynı haldeydi. Bende sefalete, derbederliğe karşı adeta bir zevk ve ihtiyaç uyanmış gibiydi.

Şimdi, sokaklardaki serserileri gördüğüm zaman düğmeleri olmadığı için iple belinden bağladıkları ceketlerine, ötesi berisi sökülmüş pantolonlarına bakar ve kalenderliğin bu derecesini yokluk ve sefaletten başka bir şeyle izah ederim.

Bendeki değişikliğe ilk dikkat eden kaymakam olmuştu:

— Ne oluyor sana Allahaşkına çocuğum, diye sordu ve cevap alamayınca gözlerinden birini kapayarak söylenmeye başladı:

— Sakın mahalledeki kızlardan birine abayı yakmış olmayalım; maamafih, böyle bir şey de olsa hastalanmaya sebep yok... Hangisini istersen üç, beş arşın basma mukabili... Bak, bak, ben de aklına neler sokuyorum.

Kırlar, beni şehirlerden daha ziyade çekmeye başlamıştı. Milas'ta boğucu sıcak nöbetlerini takip eden yağmurlarla karışık bir sonbahar başlamıştı. Başmühendisten izin alarak uzun uzun Küllük, Bodrum taraflarını dolaştım, yol amelelerinin çadırlarında birçok geceler geçirdim.

Benim hastalığımın bir arazı da kırlardan hoşlanmak, insanlardan kaçarak hayvanlara yaklaşmak olacaktı. Bu itibarla başında kuşlara yuva yaptıran derbeder Mecnun'u bizim büyük patronumuz saymak lâzım gelir. Yalnız onu değil, Ferhad'ı, Kerem'i, Kamber'i bir muayyen kadın çehresi şeklinde tecelli eden hastalıklardan kaçmak için sazını kırıp çöllere, dağlara kaçan meşhur masal âşıklarını da beraber...

Yalnız, benim bahanem şimdilik annemle babam, daha doğrusu kâh o, kâh ötekiydi. Bu esnada tekrar onlarla bir arada yaşamaya başlasam hastalığım geçecek miydi? Bence hayır. Zannediyorum ki, birinin yatağı, ötekinin aşı bıçakları, boya tenekeleri yanında pek kısa bir zaman kaldıktan sonra yine kırlara kaçacak ve hasretlerini uzaktan çekecektim.

Kaymakamın edebiyatla iştigali yalnız ezberindeki eski beyitleri tekrardan ibaret değildi. O, yeni kitaplardan da hoşlanır, çok kullanılmaktan ip haline gelmiş kıravatı değiştirmeyecek kadar hasis, yahut fakir olduğu halde İstanbul'da yeni çıktığını öğrendiği kitapların bir kısmını mutlaka getirtirdi.

Adamcağız, kendini benim fikir terbiyemle mükellef gördüğü için bir yandan meşk yazdırır ve eski beyitleri ezberletmeye uğraşırken, bir yandan da bu kitaplardan bazılarını bana okutmaya gayret ederdi. Hele ilk zamanlarda Rafael adlı bir tercüme romanı bana mutlaka okut-

mayı aklına koymuştu. "Çok mühim bir eserdir. İkdam gazetesi onu müsabakaya koyarak üç büyük edibe ayrı ayrı tercüme ettirmiştir. Ders gibi okumalısın, aynı zamanda kelime de öğrenirsin" derdi.

Evimizde kitap okuyan olmadığı ve zaten bir Muhammediye ile Fuzulî divanından başka kitap bulunmadığı için bende okuma hevesi uyanmamıştı. Kaymakamın Rafael'ini ne zaman açsam ya sokakta kızlardan birinin sesini işitir, ya bir işimi hatırlar ve okuduğum sayfanın kenarını kırarak kitabı bir tarafa atardım.

Bodrum'da amele çadırlarında geçirdiğim günlerden birinde nasılsa çantamda kalmış olan bu kitabı açmış, fakat vücut ve kafamdaki uyuşukluğun her zamandan fazla olmasına rağmen bu defa onu elimden atamamıştım. Romanın kahramanı, aklımda yanlış kalmamışsa Savua dağlarında tek başına gezen, geceleri boş ve viran şelalelerde su değirmenlerinde yatan ve cebindeki mum parçasını yakarak kitabını okuyan bana benzer bir çocuktu. Üstelik bir veremli kadını da sevmeye başlıyor, bir gün sandalla gezerlerken bileğini iple onun bileğine bağlayarak kendini göle atmaya kalkıyordu.

Herhalde bu roman, benim o zamanki hastalığımın kitabı olacaktı. Onu daha evvel tanımış olsaydım, hayatın kendi mayasındaki felâketlerden kitapları mesul tutan safdil ahlâkçılar gibi, ben de belki perişanlığımın bir kısmını ona yüklerdim.

Zavallı kaymakamın dişimi sıkıp bir defa okumam için o kadar ısrar ettiği Rafael'i ben gündüzleri ağaç veya kaya kovuklarına girerek, geceleri etrafını kanatlı haşare bulutları saran çadır fenerlerinin ışığında ezberlemişcesine tekrar ediyordum. Hastalığımın bu ilk devri, romanımın kahramanı gibi dağlarda dolaşırken düşüp bacağımı kırdığım bir güne kadar devam etmiştir.

— XII —

Kaza, ufak bir akarsuyun kenarındaki kayaların birinden ötekine atlarken olmuştu. Yüzümde, ellerimde sıyrıklar, sağ omuzumla sol bacağımda hafif ağrılar vardır. Yüzümde iz bırakması mümkün olan sıyrıklara bacağımdaki ağrı ve uyuşukluktan daha fazla ehemmiyet vererek yaralarımı su ile yıkadım. Ağaçların birinden kopardığım kuru bir dala dayana dayana aşağıdaki çadırlara indim.

Harputlu bir amele onbaşısı ilk pansumanımı yaptı. Sıyrıkların hâlâ ince ince kanamakta devam edenlerine tütün bastırdı, sonra bacağıma kendi usulünce bir masaj yapmayı faydalı gördü. Ameleden birine beni belimden tutturarak ayağımı var kuvvetiyle birkaç kere çekti. Şayet çıkık falan varsa kemikler yeniden yerli yerine takılmış olacaklardı.

Çadırdaki yatağıma uzandığım zaman ertesi gün sapasağlam ayağa kalkacağıma şüphem yoktu. Fakat, gece yarısına doğru beni şiddetli bir ateş bastı ve bacağımın dizkapağına kadar olan kısmı sabaha kadar üfürülüp şişti. Bereket versin o günlerde Milas'ta asker muayenesi için iki doktor bulunuyordu ve bunlardan biri operatördü.

Kemikte ehemmiyetlice bir kırık bulundu ve yirmi gün kadar kımıldamadan yatmama karar verildi.

Kaymakam, bana ve benden fazla olarak da o gece çadırda ayağıma masaj yapan amele onbaşısına ateş püskürüyordu. Zavallı adam, bir saat başımdan ayrılmayacak kadar vefa gösterdiği halde ikide birde:

— Oh olsun... Vallahi memnun oldum, diyordu. Çanak tuttun. Şunun şurasında rahat sana battı mıydı? Bir deliliktir tutturdun, akılsız kafanın cezasını ayak çeker der-

ler. Ata sözü tıpatıp doğru çıktı. Topal kalır da koltuk değneğiyle gezersen görürsün sen... Fakat inşallah o amele onbaşısı ayıyı da gördüğüm zaman suratına hiç olmazsa iki tokat atmak boynuma borç olsun... Düştüğün zaman muhakkak kırık mırık yoktu. O ayı, ayağına asılıp kırdı. Amma sözüm ona bu kadar okuyup yazdıktan sonra o ayıyı kendine doktor yaptığın için netice itibarıyla yine sana oh olsun...

Hastanede ayağım sarıldıktan sonra Selim Bey, beni sedye içinde bir arabaya bindirmiş, kendi de karşıma oturmuştu.

Biraz sonra arabanın yabancı bir istikamete döndüğünü görerek:

— Yanlış gidiyoruz galiba, dedim.

Selim Bey:

— Hayır, doğrudur, dedi, bize gidiyoruz.

Ben, telaşlandım:

— Aman beyefendi, nasıl olur?

O, biraz çatkın bir çehre ile beni azarladı:

— Nasıl olacağını size sormadım ki... Burada ben varken başka yerde nasıl tedavi olursunuz?

— Beyefendi, evim orası...

— Öteki de sizin eviniz. Ben, sizin büyük ağabeyiniz değil miyim? Bursalı Binbaşı ikimizin de babası değil mi? Çocukluk etmeyin. İyi kötü bir doktor nezareti lazım... Sonra büyük abla elbette Varvar Dudu'dan iyi bakar size...

Selim Bey, Türkçe konuştuğu zaman kardeşlerine adlarıyla hitap etmiyor, büyük abla, küçük abla diye çağırıyordu.

Doktor, bana bu hastalığımda hakikaten evin çocuğu muamelesi etti.

Odam; evin ikinci katındaydı ve galiba da o esnada yine İzmir'de bulunan küçük ablaya, yani Afife'ye aitti. Pencerenin karşısındaki karyolamdan odanın bir kısmını, Küllük ve Aydın şoselerinin ayrıldığı noktayı ve Manastır dağını görüyordum.

Büyük abla, bana hiçbir profesyonel hastabakıcının gösteremeyeceği ihtimamla bakıyordu. Bu biçare, kendi hayatlarında meşgul olmaya değer bir şey kalmadığı için başkalarına yardımla oyalanan ümitsizlerdendi. Muvakkaten de olsa ıstırap çeken bir insan olmam beni ona adeta yakınlaştırmış ve sevdirmişti.

Yüzüme konup kalkan sineklere kadar her şeyimle meşgul oluyor, yalnızlıktan sıkılmamam için ikide birde işini bırakarak odamda oturmaya geliyordu.

Yalnız, benimle konuşmaya Türkçesi müsait değildi. Acaba olsa da bilmem uzun müddet birbirimize söyleyecek şey bulabilecek miydik?

Besbelli çok alışık olduğu için sükût, onu sıkmıyordu ve daha garibi, bunun beni sıkabileceğini de aklına getirmiyordu. Büyük abla, duvarda işleyen bir saat, mangal altında horlayan bir kedinin yalnız insan için kafi bir ses olduğuna inananlardandı ve galiba pek de haksız değildi.

Arasıra onun işsiz zamanlarında durmadan ördüğü dantelinden, benim mütemadiyen hırpalanmaktan sonbahar yaprakları gibi sararıp buruşmuş kitabımdan kalkan gözlerimiz birbirine tesadüf ederse, o hafifçe gülümsüyor, fakat erkek gözüne devamlı surette bakmaya alışık olmadığı için pek az sonra başını önüne eğiyordu.

Bazen beni dalgın zannederek işini dizlerinin üstüne bıraktığı, ellerini göğsünde kavuşturarak biraz kısık boynunu dışarıdaki manzaraya çevirdiği oluyordu.

Çok kere Varvar Dudu'da tesadüf ettiğim bu jest, bana ümidini kaybetmiş bütün kadınların müşterek jesti gibi görünüyor ve bu dakikalarda büyük ablaya karşı duyduğum merhamet, onun bana duyduğu merhametten az olmuyordu.

Bununla beraber Selim Bey'in evinde büsbütün dışarı ile alâkamı kesmiş de sayılamazdım. Bir kere Varvar Dudu hemen her gün beni yoklamaya geliyordu. Kızcağız, bir defasında Stematula ile Piça'yı da peşine takmıştı. Benden yüz bulsa belki hatta ötekileri de getirmeye kalkardı.

Antparantez, benim uğradığım kaza, kilise mahallesinde büyük bir heyecan uyandırmıştı. Başpapaz ile muhtar Lefter Efendi henüz hastanede bulunduğum sırada komşular namına beni resmen ziyarete gelmişlerdi.

Varvar Dudu'nun bana hemen her gelişinde küçük şişeler içinde getirdiği spesyalite turunç kabuğu şurupları, menekşe likörleri arasında, bazen kız arkadaşlarımın da ufak çiçek demetleri, kendi elleriyle işlenmiş bez parçalarından hediyeler çıkıyordu.

Varvar Dudu, hastalığımın başka bir yerde geçmesine fena halde tutulmuş, bunu kendisi için adeta bir namus meselesi yapmıştı.

Ev sahiplerinin yüzüne karşı gayet dalkavuk olduğu halde odayı bir dakika boş buldu mu, hemen aleyhlerine dönüyor ve söylenmeye başlıyordu:

— Hastanın altına yumuşacık yerli bezi dururken kazık gibi damışka çarşaf konur? Surahideki su hamam suyu gibi olmuştur. Susadığın zaman sana bunu içirirler? Ben sana bu kadar bakamaz mıydım?

Bugünlerde sık sık beni yoklamaya gelenlerden biri de kaymakamdı. İki üç günde bir, havasına göre toz ve-

ya çamur içinde, odama düşüyor, elindeki paketi yatağımın üstüne atarak saatlerce oturuyordu.

Kaymakam, Varvar Dudu ile acayip bir şaka tutturmuştu. Onunla odamda karşılaştığı zaman kâh gülerek, kâh kaşlarını çatarak söylemeye başlıyordu:

— Kız, sen yine mi buradasın? Ben, bu işten şüphelenmeye başladım. Sen galiba Kegam merhumunun pabuçlarını dama atıp bu güzel delikanlıyı oynaş tuttun.

İhtiyar kız, şakayı şaka ile karşılarsa mesele kapanacak ve belki bir daha tekerrür etmeyecekti. Fakat Varvar Dudu, işi ciddiye alarak utanıp sıkılmaya, yahut hiddetlenmeye kalkıyor ve bizi bazen saatlerce güldürüyordu.

Bu, nasıl kaymakam beydi böyle? Böyle olmayacak şeyler söylemek onun gibi saçlı sakallı, okumuş yazmış bir zata yakışık alır mıydı? Nasıl olurdu da dünyasından geçmiş, elli yaşında bir Vardar Dudu, parmak kadar çocuğa karşı böyle şeyler aklından geçirirdi. O, beni seviyorsa öz kardeş gibi, öz evlât gibi seviyordu.

Kaymakamın hediyeleri kitaptı. Adamcağız kitaplarına, üstünden başından çok fazla düşkün olduğu halde Rafael'in elimde kirlenip dağılmasına adeta memnun oluyordu. Çünkü bu, benim okumuş adam olmaya başladığıma alâmetti.

Paketten çıkardığı roman veya benim anlayabileceğim cinsten kolay bir şiir mecmuasını yanıma koyduktan sonra konuşmaya başlıyordu:

— Cuma günü bıraktığım İffet ne halde?
— Okudum.
— Yalan söyleme sakın...
— Ne diye yalan söyleyeyim efendim?
— Okumadığına okudum demek muteber bir yalandır

da ondan. Bak, ben seni şimdi yakalayım da gör... İffet'-teki doktorun adı neydi bakayım?

Ben, güleren doktorun adını ve sonra romandaki daha başka şahısların adlarını söylüyordum.

— Aferin, tam istediğim gibi olmaya başladın. Ne çare ki, bunun için ayağının kırılması lâzımmış...

"Bazen felaketin de olurmuş hayırlısı."

— Yakında kalkacağım efendim.

— Ben, o vakit kolayını bulurum... Sürgün değil misin? Ben de buranın kaymakamı değil miyim? İpin elimdedir demek. Bir münafıklık yapar. "Kaçmaya teşebbüs etmesi meczum bulunmasına mebni" yolunda bir jurnal çiziktirerek seni bir yere hapsederim. İster istemez okursun. Ben sanıyorum ki, biz, biraz okusaydık bu hale gelmezdik. Her neyse sana bugün getirdiğim Asker Oğlu'nu da okumalısın. Meşhur Ahmet Rasim Bey'in eseridir. Kahramanı baban gibi bir askerdir. Amma tabii çok genç, henüz çiçeği burnunda bir piyade mülâzimi. Romanda bir ulvi ve ilahi kız göreceksin. Nişanlısı 313 muharebesinde topal olduğu halde bu kız, onunla evleniyor. Hele bir yeri vardır ki, bayılırsın. Koltuk merasiminde gelin, kocasının topallığını belli etmemek için koluna öyle bir girer ve onu merdivenlerden öyle bir kuş gibi uçurur ki, of efendim of.

Kaymakam, köşebaşında nasır ilâcı, leke sabunu satan ayak satıcıları gibi malını reklam ettikten ve bende romana karşı az çok bir merak uyandırdığına kanaat getirdikten sonra ilerisi için vaatlerde bulunurdu:

— Hele bunları oku... Sonra daha büyük eserler vereceğim sana... Adaşının Cezmi'si, İzmirli bir gencin Mavi ve Siyah adlı harikulâde bir romanı. Onları okursan anlarsın dünyanın kaç köşe olduğunu.

Kaymakamın her gelişte roman kahramanı adlarından yaptığı imtihanı az çok muvaffakiyetle geçirmeme rağmen, ben, başka eserleri hep üstünkörü şöyle bir karıştırmakla iktifa ediyor ve Rafael'e dönüyordum.

Kaymakam, bir iki defa kitap yerine Küllük'ten henüz gelmiş taze balık getirmişti. Adamcağız, benim görmem için onları da odama kadar getirttikten sonra Türkçe bilmez hizmetçiyi çağırıyor ve elleriyle uzun tariflerden sonra paketi teslim ediyordu.

Balıklı günlerde Selim Bey, tabii kaymakamı da akşam yemeğine alıkoyuyor ve ona takılıyordu:

— Kaymakam, biliyorsun ki, getirdiğin balıkları yemeden seni göndermeyeceğiz, hatta göndersem de gitmeyeceksin. Ne diye gelirken evine haber bırakmaz da bana akşam vakti adam aratırsın?

Kaymakam, ikide birde saatini çıkarıp "ben geç kalıyorum" diye bağırırdı ve her defasında kendine nihayet on dakikalık bir son mühlet verildiği halde ayrıldığımız zaman vakit çok kere gece yarısını geçmiş bulunurdu.

Bu yaşlı adama neşeli desek tam manasıyla neşeli değil, zeki, malumatlı, şair desek yine tam olarak bunların hiç biri değildi. Biçarenin her şeyi boyu gibi yarımdı. Fakat insana daima bilinmez bir şeyler va'deden ve bekleten bir hali vardı ki onunla geçmiş saatlerin doluluğuna ve süratine sonradan adeta hayret ederdiniz.

Öyle sanırım ki, onunla şimdi de karşılaşmak mümkün olsa beni aynı heyecanlarla önüne katıp sürükleyecek ve elli yaşımın artık fazla esrar ve büyüsü kalmamış dünyasında bana bir şeyler bekletmeye muvaffak olacaktı.

* * *

Misafirliğimin ikinci haftasında idi. Bir gece yarısı başucumdaki şamdanı henüz söndürmüştüm ki, evin sessizliği içinde garip bir hareket uyandı. Flora, bahçede, durmadan havlıyor, oda kapıları açılıp kapanıyordu, aşağı sofadan iri iri konuşma sesleri geliyordu.

Bazı geceler şehir dışında tütün kaçakçılarıyla kolcular arasında çarpışmalar olur, ertesi gün bir iki kişinin öldüğü, yahut yaralandığı öğrenilirdi. İlk aklıma gelen şey Selim Beye, kasaba hastanesine götürülemeyecek kadar ağır bir yaralı getirmeleri oldu. Fakat gariptir ki, aşağıdaki gürültüde kadınların sesi erkeklerinkinden fazla çıkıyordu. Biraz sonra kalabalık ağır ağır yukarı sofaya çıktı ve münakaşa Rumca olarak orada devam etti. Ne söylediklerini tabii anlamıyordum. Fakat Selim Bey, çok hiddetli, büyük abla heyecandan yarı boğulmuş bir haldeydi.

Daha tuhafı, bu münakaşaya hizmetçi de iştirak ediyor, Selim Bey, ara sıra sopa diye bağırdığı halde aldırış etmiyordu.

Bu arada kulağıma yabancı olmayan bir ses, Afife'nin sesi geldi ve derhal işi anladım.

Zavallı küçük abla, bu defa da İzmir'de dikiş tutturamamış ve kimbilir ne vakalar üzerine yangından kaçar gibi gece yarısı Milas'a dar düşmüştü.

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse o saatte kendi vaziyetimi bu bedbaht genç kadınınkinden daha ziyade düşündüm. Yattığım oda, herhalde onundu. Şimdilik ona başka bir yatacak yer de bulsalar, ki böyle yapacaklarına şüphe yoktu, genç bir adamın böyle davalı bir kadınla bir evde kalması tuhaf olacaktı. Herhalde yarından tezi yok, Selim Bey'e vaziyeti anlatmalı ve bir araba getirterek kilise mahallesindeki pansiyonuma taşınmalıydım.

Dava, herhalde tahmin ettiğimden daha büyük olacaktı. Münakaşa, bir saatten fazla sürdü. Selim Bey sustu mu büyük abla alıyor, o da sözünü bitirince hizmetçiye sıra geliyordu.

Bazen de hep bir ağızdan konuşmaya başlıyorlar ve o zaman gürültü büsbütün artıyordu.

Afife'ye gelince, o herhalde pek konuşacak vaziyette olmamalıydı. Arasıra hepsinden yavaş bir sesle başlıyor, fakat sonra birdenbire hıçkırarak susuyordu.

Bir aralık gürültü birdenbire durmuştu. Bir ayak sesi sofanın yanındaki küçük koridora girerek ağır ağır kapıma yaklaştı, onbeş yirmi saniye kadar durduktan sonra yine aynı ihtiyatla geri döndü. Aralarında bir yabancı bulunduğunu ancak o zaman hatırlamışlardı ki, herhalde bunu unutuş da, meselenin vahametinden başka bir şeye delâlet edemezdi.

Sofadaki münakaşa, o zamandan sonra bir fısıltı şeklini aldı ve bir zaman sonra ev, eski sükûnetine döndü.

Ertesi sabah, Selim Bey'le büyük abla, bir arada odama geldiler. Çehrelerindeki yorgunluktan fena bir gece geçirdikleri anlaşılıyordu.

İkisinde de bana karşı bir sıkılma alâmeti sezerek vaziyeti kurtarmaya çalıştım. Fakat bir şey duymamış ve duyduğum kadarı üzerinde de hiçbir şey düşünmemiş gibi bir ses ve tavırla:

— Onu soracaktım, dedim, gece bir aralık konuşma sesleri işitmiştim. Rumca olduğu için tabii anlayamadım. Yalnız, bunlardan birini Afife Hanımın sesine benzettim.

Selim Bey:

— Evet, gece yarısı birdenbire küçük abla geldi, dedi.

Oyunumu daha ileri götürmeye teşebbüs ederek:

— Gece yarısına kaldığına göre bir araba kazası filan olmamış ya inşaallah... dedim.

Büyük abla makul bir izah tarzı yakaladığına memnun, söze atıldı:

— Evet... araba çok fena... Hayvanlar, nasıl diyeceğim, çok deli... Dağda ayak ilen yürüdüler çok... Hasta oldular hepsi....

Selim Bey, kız kardeşinin zayıf Türkçesiyle kıvırmaya çalıştığı bu yalana kızdı ve Rumca olarak yavaş yavaş azarladı. Sonra benden af diler gibi bir tavırla:

— Yabancımız değilsiniz, dedi, siz de bir kardeşimizsiniz. Size yalan söylemek şîme-i vefâya muvafık olmadığını anlattım büyük ablaya... Bir aile ihtilâfımız var. Bir vak'a üzerine Afife, bize telgraf bile çekmeden yola çıkmaya mecbur olmuş. Bereket versin bir bildiğe tesadüf etmiş. Aydın'dan dün gece sabaha karşı hareket etmişler ve bu akşam, mutlaka buraya yetişmek istemişler... Yoksa araba kazası falan olduğu yok...

Zavallı Selim Bey, benim rastgele bir yalanla aldatılmamı şîme-i vefâya uygun bulmamıştı. Fakat daha ilerisine gitmek de ailenin aynı derecede kuvvetli olan sır saklamak şîmesine uyacak şey değildi. Onun için, küçük ablayı, telgraf bile çekmeyi akıl edemeyecek bir perişanlık içinde buraya atan hakiki sebebi ondan sonra ne kimse bana anlattı, ne ben sordum.

Konuşmamızın sonuna doğru kendimi çok iyi bulduğumu ve artık Kilise mahallesine dönmek istediğimi söylediğim zaman Selim Bey aynı aile büyüğü otoritesiyle beni bir kere daha haşladı ve cesaretimi kıran bir sesle:

— Zamanı gelince onu ben size haber veririm, dedi.

— XIII —

Afife, o gün akşama doğru odama uğradı ve karyolanın ayak ucunda durarak hatırımı sordu.

Çehresi dinlenmiş görünüyordu. Geceki krizden sonra uzun uzun yıkandığı, cildindeki kızıltılardan ve küçük küçük örgülerle örülmüş ıslak saçlarından belliydi.

Öğleden sonra hemen hiç yanıma gelmemiş olan büyük abla onu bir bebek gibi dizlerinin arasına oturtmuş ve saatlerce bu örgülerle uğraşarak onu teselli etmiş olacaktı.

Odaya girdiği zaman gözlerindeki parlaklık sesindeki neşe beni adeta şaşırtmıştı ki, onun istediği de galiba buydu. İhtimal, kapıdan girmeden evvel sofadaki endam aynasında kendine bakmış ve bunun bir provasını yapmıştı.

Bununla beraber ben de yattığım yerde ondan daha az aktör değildim. Sabahleyin Selim Bey'le büyük ablaya oynadığım küçük oyunu bir kere de ona tekrarladım ve kendi derdimden başka bir şey düşünecek halde değilmişim gibi bir vaziyet aldım.

İki eliyle karyolamın ayakucundaki demirleri tutarak duruşundan hemen gideceği anlaşılıyordu. Fakat benim münhasıran ayağımdan şikayet ettiğimi görünce fikrini değiştirdi; ağır ağır pencereye doğru yürüyerek her zaman ablasının oturduğu koltuğa oturdu.

Uğradığım kaza onun için henüz aktüalitesini kaybetmemişti. Dağda nasıl düştüğüme, ilk geceyi çadırda nasıl geçirdiğime ve kendimi amele onbasışına nasıl tedavi ettirdiğime dair olan tafsilatı evvel hakiki bir alâka ile dinliyordu. Fakat biraz sonra bakışları dalgınlaşmaya, tavırlarına bir gevşeklik gelmeye başladı.

Yüzü adeta göz göre göre zayıflıyor, alnında, dudaklarının kenarında kırışıklıklar, göz kapakları etrafında mor halkalar beliriyordu. Hatta saç örgülerinin birinde beyaz teller parlamaya başlamıştı. Böyle bir şey maddeten imkânsız olmasa, bu saçların gözümün önünde ağardığına inanacaktım.

Arasıra bir uykudan uyanır gibi silkinip doğruluyor, son kelimeleri tekrar ederek, yahut sualler sorarak beni dinlediğini ispata çalışıyordu.

Nihayet, gittikçe artan bu dalgınlıklarla başa çıkmak mümkün olmayacağını kendi de anlayınca, ayağa kalktı, gözleri yine odaya girdiği zamanki gibi parlak, komodinin üstündeki romanları karıştırdı.

Bunlardan birini götürüp okumak arzusu göstermesi üzerine ona Rafael'i tavsiye ettim. Fakat derhal pişman olduğum için kitabı uzatmamla geri çekmem bir oldu. Bereket versin, bunu kendisinin de gözü tutmamıştı. Belki büyüklüğü, yahut da yapraklarının kirliliği için. Onun yerine şimdi adını hatırlamadığım kırmızı ciltli bir ufak romanı aldı ve odadan çıktı.

Günler geçmeye başlamıştı. Kriz herhalde için için devam ediyor olacaktı. Fakat evin havasında bunu gösterecek en küçük bir alâmet ve iz kalmamıştı. Son günlerde Girit'ten gelen bazı fena haberler, Selim Bey'in aktüalitesinde birinci safı işgal ediyordu. Doktor, şahsi bir kaygusu, zihninin bir köşesinde kendisini rahatsız eden bir meselesi olmayanlara mahsus bir heyecanla bu haberleri tefsir ve münakaşa ediyor, hükümete ateş püskürüyordu. Öte taraftan büyük abla da aynı inhisar ile kendini kış hazırlıklarına vermişti. Rum köylüleri gibi başı siyah bir bezle kundaklı, eteklerinin uçları kuşağına sokulmuş, çıplak kol ve ayakları ile soğuklardan havuç gibi kırmızı,

mütemadiyen evden bahçeye, bahçeden eve girip çıkarak soba borularını temizletiyor, asma yaprağı ve zeytin salamurası basıyor, ağaçlardaki son yemişleri toplatarak üveyz hevenkleri bağlatıyor, tahta kerevetlere serilmiş tülbentler üzerinde erişteler, domates ezmeleri, bizim cevizli sucuğa benzeyen mustalivra diye bir nevi üzüm pelteleri kurutuyordu.

Büyük davalarda evin esaslı erkânından biri salâhiyetiyle aile meclisine giren ve efendisinin sopa diye dehdit etmesine aldırmayarak bağıra bağıra rey ve fikrini söyleyen Mina (Emine) yine o gündelik hayattaki ehemmiyetsiz hizmetçi mevkiine inmişti.

Afife'ye gelince, o da bu birkaç gün içinde hayli kendini toplamıştı. Yalnız, geçirdiği fırtınadan kalma bir hafif şaşkınlığı, dalgalı bir denizde uzun müddet sallandıktan sonra karaya çıkanların sendelemelerine benzer bir şeyi vardı ki, bu nedense bir türlü geçmiyordu.

Öteden beri çocukların bir za'fına dikkat etmişimdir. Onlar, kendilerinden nihayet iki, üç yaş farklı bazı çocuklar karşısında garip bir hayranlığa kapılırlar ve bu çocukların otoritelerini hakiki büyüklerinkinden daha kolaylıkla kabul ederler.

Küçük ablanın benim üzerimde bu neviden bir tesiri olmuştu. İlk davet gecesinden beri bende ona karşı lüzumundan fazla bir ehemmiyet veriş ve konuşurken kelimelerimi şaşıracak derecede bir çekinme hissi vardı.

Nihayet, Selim Bey'le büyük ablanın kardeşi olmasından ileri gelen ağırlık ve durgunluğu bana esrarengiz bir büyüklük alâmeti gibi görünüyor ve bütün cesaretimi kırıyordu.

Bunda belki yeni erkek olmuş çocuklarda bir nevi hastalık olan istihfaf edilmek, güzel ve yüksek bir kadına

gülünç görünmek korkusunun da bir rolü vardır. Bunun için Afife ile aramızda (Selim Bey, büyük abla ve kaymakamla olduğu tarzda) bir arkadaşlık meydana gelmesine imkân tasavvur edemiyor, uzun müddet başbaşa oturmak mecburiyeti hasıl olursa hususi bir mektep gezintisinde müdürü ile konuşan bir mektep çocuğu gibi dilsiz ve ahmak kalmaktan korkuyordum.

Nihayet, çocuk desen çocuğa, büyük desen büyüğe benzemeyen ikisi arası bir acayip mahluk karşısında onun da vaziyetini ve sözlerini ayar etmesi kolay değildi. Odama her uğrayışında daima ayağımın nasıl olduğunu sorar sormaz gidecekmiş gibi bir tavırla ellerini karyolanın demirlerine dayayıp durması belki de bundan ileri geliyordu. Fakat ikimiz de konuşacak bir mevzu bulmaya teşebbüs etmediğimiz halde adeta kendiliğinden gelir gibi bir söz açıyor, o, hemen hemen farkında olmadan ilk vaziyetini değiştirerek odanın içinde dolaşıyor, ablasının koltuğuna oturuyor ve kalıyordu. Hem o kadar ki, bazı ziyaretlerinde güneş, onu bu koltuğu biraz kenara çekmeye mecbur edecek kadar kuvvetli olduğu halde yanımdan ayrıldığı vakit ortalık kararmış, lambalar yanmış bulunuyordu.

Büyük ablanın büyük bir sırlı küp içine sonbahar meyveleriyle kurduğu tükenmez şerbeti gibi hiç tadını ve kokusunu kaybetmeyen klasik bir mevzuumuz kaymakamın bana, benim ona verdiğim romanlar üzerinde yaptığımız konuşmalardı.

Bizim zamanımızda tenkit modası henüz başlamamıştı. Okuduğumuz masalı olduğu gibi kabul ederek hoşumuza giden taraflarını birbirimize tekrar ederdik.

Afife konuşkanlık itibarıyla kardeşlerinin ikisinden de çok farklıydı. Söze başladığı zaman fikirler ve kelimeler

ona kolaylıkla geliyor ve rastgele bir mevzuu üzerinde oradan oraya atlayarak uzun uzun konuşuyordu. Söylediklerini başka bir ağızdan işitsem bilmem nasıl bulacaktım? Tahsil ve fikir seviyem ne de olsa onunkinden yüksek bulunduğu için, ihtimal ki, bir hayli basit. Fakat dediğim gibi, onun benden farklı olan yaşından, evli ve çocuklu kadın vaziyetinden ve belki bir parça da Sklavaki ailesinin sakin vakalarından ileri gelen otoritesini evvelden kabul ettiğim için her kelimesini adeta hayranlıkla karşılıyordum. Alışkanlık neticesi olarak da oradaki sükûtlardan da korkmamaya başlamıştım. Ablası gibi onun da her boş kaldıkça cebinden çıkarıp devam ettiği bir danteli vardı.

Bir gün, bunun ne olacağını sordum:

— Hiç, dedi, bir yaka.

— Sizin için mi?

— Hayır, küçük için... İzmir'e gidecek.

Sesinde ve tavrında hiç bir değişiklik olmamasına rağmen bir gaf yaptığımı zannederek kulaklarıma kadar kızardım.

Onun başını güneşe çevirerek danteli üzerine eğerek sükût ettiği zamanlarda ben de kitabımı açarak okumaya başlıyordum. Fakat pek az sonra gözlerim gayrıihtiyari satırlardan ayrılıyor ve ilk hareketi üzerine hemen kaçmaya hazır bir vaziyette yüzüne dikiliyordu.

Küçük ablanın çehresine dikkatli bakmak için bundan iyi fırsat olamazdı. Onun profili herhalde karşıdan bakıldığı zamanki çehresinden çok başka türlü güzeldi. Pencereden gelen ufki ışık benim tarafımdaki yanağı gölgede bırakmasına mukabil bu profilin kenarını —alnın üst kısmında saçların sarı kuş tüyleri hafifliğiyle bitmeye başladığı noktadan— boyun çukuruna kadar olan kıs-

mı adeta bir resim kalemi niteliği ve temizliğiyle, çiziyor; ince kanatlı düz grek burnunu kemiklerin iskeleti seçilecek kadar şeffaflaştırıyordu.

Çocuk ahlâkı pek öyle rivayet edildiği kadar sağlam bir şey değildir. Bu dakikalarda küçük abla hakkındaki düşüncelerim ablaların küçük, büyük, herhangi bir nev'i için düşünülecek ve hele zavallı Selim Bey'in ikide birde tekrar ettiği zavallı şîme-i vefâsının ne manâsına, ne ahengine yakışacak şeylerden değildi.

Muhakemelerim aşağı yukarı hemen daima şu silsileyi takip ediyordu. Afife evliydi; çocuğu vardı. Bu çocuk herhalde zembille gökten inmemişti. Demek ki, küçük ablanın, Varvar Dudu'nun duvardaki mumlu Meryem tasvirine benzeyen usluluğuna inanmamalıydı.

Dört senelik evlilik hayatında kimbilir kaç defa böyle gurup zamanlarında kocasıyla yalnız odalarda kapanıp kalmıştı. Ve aralarında neler, neler geçmişti...

Işık, bu dakikalarda da onun profilinde yine bu çizgileri çiziyor; yağ ve yaldız pırıltılarına benzeyen cilalarla biraz da cildin beri taraflarına yayılıyordu. İnce burun kanatları yine böyle pembe ve şeffaftı. Kapalı gibi görünen kirpiklerinin ucunda yine böyle damladan küçük bir ziya sızıltısı; dudağının lâl gibi kızarmış sivrisinde ve üst dişinin ucunda iki başka parlak damla...

O dakikalardaki kanaatime göre, Rıfkı Bey'in velevki bir akşam bu genç kadından uzak yaşamaya katlanması Allah'ın en akıl ermez sırlarından biriydi.

Bununla beraber Rıfkı Bey'in yalnız odasındaki bir fotoğrafından yarımyamalak tanıdığım kara Alman bıyıklı, ortasından ayrılmış kıvırcık saçlı çehresi çok geçmeden aramızdan kayboluyor ve Afife ile halvetimizde baş başa kalıyorduk.

Yalnız bir akşam, onun, yüzünde dolaşan görünmez bir böcekten rahatsız olmuş gibi ani bir silkinişle başını kaldırması üzerine o kadar fena yakalandım ve rezil oldum ki, bir daha ne vaziyette olursa olsun çehresine bu kadar dikkatle gözlerimi dikmeye cesaret edemedim.

* * *

Kaymakam, yine gün aşırı beni yoklamakta devam ediyor ve bu ziyaretlerinde Afife'yi yanımda bulursa fevkalâde hoşlanıyordu.

Bir defasında kendini tutamayarak:

— Bayılıyorum şu Giritlilerin medeniliğine billahi, demişti. Ne iyi etmişler de şu kaçgöz belâsını hiç olmazsa aile arasından defetmişler. Bak, ne güzel kardeş kardeş oturuyorsunuz? İnsanın gözü, gönlü açılıyor vallahilâzim... Sabahtan akşama kadar sakal, bıyık görmekten midesi bulanıyor insanın...

Afife'nin de kaymakama karşı garip bir sempatisi vardı. Onu ne zaman görse çehresi derhal çocuklaşıyor, dili açılıyor ve her söylediğine gülüyordu. O kadar ki, adamcağız, bazen mesela Fuzuli'den okuduğu bir beyitteki hüznü yana yakıla bize anlatmaya çalışırken onun güldüğünü farkediyor ve komik bir hiddetle: "Kızım, bunda gülünecek ne var?" diye bağırıyordu.

Bir gün bilmiyorum hangi romandaki hasta bir kızın ölürken sevdiği adama söylediği son lakırdıları anlatıyordu. Adamcağız, o kadar coşmuştu ki, gözleri yaşarıyor ve kelimeleri adeta romandaki kızın sesiyle tekrar ediyordu. Arkasında oturan Afife'nin hafif bir kahkahayı tutamadığını işitince fena halde çarpıldı ve hain bir alayla:

— Bu Sklavakilerin namaza durmuş gibi ciddi yüzle-

rini güldürmek, mintarafillâh, yalnız bize nasibolmuş bir imtiyazdır, dedi. Nitekim birader bey de ayda, yılda bir ancak şöyle bir dudak ucu ile bize tebessüme tenezzül buyururlar.

Halbuki zavallı küçük abla bu işte tamamiyle suçsuzdu. Onun kahkahası sakallı bir küçük ihtiyarın kendini hasta bir kız yerine koyarak onun sesiyle ve göz yaşlarıyla konuşmasındaki tuhaflıktan ileri gelen bir şeydi.

Bununla beraber, Afife'yi güldürmek, kaymakamın kendisinin de çok hoşuna gidiyor ve adamcağız, bunun için işi bazen paskallığa kadar götürüyordu.

Kaymakamın bir yabancı olarak arasıra aramıza girmesi, Afife ile mahremiyetimizi azaltacağı yerde bilâkis artırıyor gibiydi. Bir kere onun bulunduğu yerde hava birdenbire değişiyor, konuşma sıkıntısı denen şey ortadan kalkıyordu. İkincisi de onun açtığı çığırlar üstünde kolayca yürüyor, yalnızlıktan birbirimize bulup söyleyemeyeceğimiz şeyleri söylüyorduk. Sonra, bu saatlerde küçük ablanın bana karşı olan üstünlük iddiası ortadan kalkıyordu ve bir zaman için âdeta akran ve arkadaşları oluyorduk.

Nihayet, Afife'nin gülmesi onu kendi lehine çok başkalaştıran bir şeydi. Diyebilirim ki, bu genç ve güzel kadının hissedip de neden ileri geldiğini tayin edemediğim büyük eksiğini bu ihtiyar adam, bana keşfettirmişti.

Kaymakamın küçük ablayı arasıra hafifçe iğnelemek için daha başka marifetleri de oluyordu. Konuşmalarımız çok kere kitaplar üstünde olduğuna göre, kaymakam, bazen bir kadınla bir erkek arasında geçmiş bir aşk macerasını yalancı bir hüzün ve ciddiyetle anlatırken münasebetsiz tafsilata girişir, hatta bir kısmını da kendinden uydururdu.

Bunları dinlerken Afife'nin dudağındaki gülümseme kaybolur, yüzünün rengi değişir, alt dudağını hafifçe ısırarak başını elinde bir işi varsa ona, yoksa başka tarafa çevirirdi. Ben de utanıyor, başımı önüme eğiyor gibi yapmakla beraber göz kuyruğu ile ona bakmaktan ve zavallının ıstırabından acayip bir zevk duymaktan kendimi alamıyordum. Bu oyun, biraz devam ettikten sonra kaymakam, bu sefer de yalancı bir hayretle gözlerini açar:

— Niye gülümsüyorsunuz ya, derdi, gülsenize... Nedir bu ciddiyet... Ha! Şimdi anladım, pardon kızım, pardon. Kadın meclisinde olduğumu unutarak biraz perdebirûnâne konuştum galiba... Kusura bakmayın, ben artık ihtiyar adamım, bazen nerede olduğumu unutuveriyorum.

Kaymakam, bir gün de bana saldırmıştı. Hem de birkaç gece uykumu kaçıracak bir tarzda...

Ayağım artık iyi olmuştu. Fakat Selim Bey, arasıra parmağını bastıkça ağrıyan bir kemiği merak ediyor, "neden geçmedi bu, şimdiye kadar geçmesi lâzımdı!" diye söyleniyordu.

Bu yüzden benim kilise mahallesindeki evime dönmeme de tabii izin yoktu. Halbuki ben, bilhassa küçük ablanın odasını aldığımı anladıktan sonra adamakıllı sıkılmaya başlamıştım.

Bir gün, bundan şikayet ettiğim zaman kaymakam, başını iki tarafa salladı, gözlerinden birini kırparak:

— Seni, seni, dedi. Kilise mahallesindeki kızlara geç kaldın değil mi?...

Sonra, Afife'ye döndü:

— Efendim, Varvar Dudu'nun evi, kimseler duymasın, bizim Saray-ı hümayûn gibi... Vıcır vıcır kız kaynıyor... Küçük bey, boy boy, renk renk yarım düzine kızı etrafına toplamış, Allah versin, bir rezalettin gidiyor. Delikan-

lımızın kumral kâhkülleriyle ipek boyunbağları için neredeyse cinayet çıkacak.. Kızlardan âşık olup saçını yolan mı dersin, meseleyi açığa vurup anasından sopa yiyenler mi dersin? Yalan mı? İnkâr et bakalım? Sen, bunları nereden öğrendin diye şaşarsın bana... Ben kaymakamım, kaymakam, bostan korkuluğu değil... Bazen gözümüzün önünde devlet hazinesini soyarlar, farkında olmam. Fakat böyle çapkınlık dalaverelerini de şıp diye yakalarım. Yalan mı? Haydi geç kaldın, kırık bacağınla Rina mı nedir onun peşinden koş da anası onun da bir bacağını kırsın. İki topal sallana sallana, Turunçluk'tan mehtap sefasına çıkın. Hadi inkâr et de birkaç rezaletini daha anlatıvereyim. Sen de şaş, abla da şaşsın...

Benim inkâra değil, yatağımda parmağımı oynatmaya mecalim kalmamıştı. Başımdan aşağı sular boşanıyordu. Başka birinin yanında olsa neyse ne, fakat Afife'nin yanında!...

Bereket versin ki, kaymakamın bu konuşma tarzını o da doğru bulmamıştı. Kaşlarını çatıyor, Selim Bey'i hatırlatan bir ciddiyetle.

— Yok yok, iftira ediyorsunuz, diyordu. Murat Bey öyle fena çocuk değil... O, hem daha kendisi çocuk..

— XIVV —

Nihayet, bir gün Selim Bey parmağıyla ayağımdaki ağrıyan kemiğe bastığı zaman biraz dişimi sıkarak bir şey duymadığımı söylüyor ve o gün, ikindiye doğru kilise mahallesindeki evime dönüyordum.

Varvar Dudu'nun cuma günlerini esas tutarak yaptığı bir parmak hesabına göre misafirliğim yirmi sekiz gün devam etmişti. İhtiyar kız, beni arabada görünce aldatıl-

mış bir mâşuka gibi ince ince: "Git, seni istemiyorum artık... Nereden geliyorsan oraya git!..." diye bağırmasına rağmen yalnız yürümeme razı olmadı ve kaymakamın "Asker Oğlu"sundaki gelin gibi beni âdeta koltuğunda merdivenden çıkardı.

Zavallı Dudu, hastaya nasıl bakılacağını kendisinin de bildiğini göstermek için iyi olduğumu bir türlü kabul etmiyor, beni zorla yatağıma yatırmaya kalkıyordu.

O gün, kilise mahallesinde âdeta bir küçük bayram oldu ve başta muhtarla başpapaz olduğu halde hemen bütün komşular bana hatır sormaya geldiler.

Kız arkadaşlarım da yortuluk elbiseleriyle evin içinde dolaşıyorlar, ben, büyüklerle konuşurken sofadan el işaretleri yapıyorlardı. Hatta, bir sıra onların arasında Rina'nın sivri yüzü de görünüp kaybolmuştu.

Fakat ben, Selim Bey'in evinde geçirdiğim uzun yalnızlık esnasında çok özlediğimi zannettiğim bu kalabalıkta umduğum zevki bulamıyor, odamda kendi kendime kalacağım zamanı sabırsızlıkla bekliyordum.

Vardar Dudu gece yarısına doğru son misafir üzerine sokak kapısının kol demirini vurduktan sonra karşımdaki koltukta çene çalmaya gelmişti. Yaptığı mukaddemeye göre, çoktandır aramızda sözü geçmemiş olan Kegam'ı konuşacağımız anlaşılıyordu.

Fakat, galiba karyolamla pencere yanındaki koltuğun karşılıklı vaziyeti bana küçük ablanın arkadan vuran güneşle kenarları şeffaflanıp kızaran sedef profilini hatırlattı ve ihtiyar kızın bana o zamana kadar batmamış olan karikatür çehresi gözüme tahammül edilmez bir şenaat gibi göründü.

Aşyerme zamanındaki bazı sinirli kadınlara mahsus tiksintiyle gözlerimi kapayarak uyuyacağımı söyledim ve zavallı matmazeli odadan sepetledim.

Afife'yi sevmeye başladığımın birkaç günden beri farkındaydım. Fakat bunun derecesini o gece odamda yalnız kaldığım zaman anladım. Gariptir ki, İstanbul'daki Melek'e, buradaki Mariyanti vesaireye karşı duyduğum gel geç hevesleri büyük aşk sandığım halde çocukluğumun en güzel birkaç senesini yiyecek olan bu bela, ilk başladığı zaman bana bir sempati kadar zararsız ve yumuşak görünmüştü. Büyük aşk denen şey bu mudur, bilmiyorum? Fakat, o geceden itibaren başlayan nöbetlerim hatta uzaktan benzeyenini bir daha kimseye karşı geçirmemiş olduğuma göre, hiç olmazsa kendim için, öyle kabul etmek lâzım...

Otuzla kırk beş arasında iken bunun aksini düşündüğüm ve kendi kendimle alay ettiğim çok olmuştur. Kemal yaş dediğimiz ve fırsatını bulursak maddi menfaat, mevki, gösteriş, tahakküm vesaire hırslarımızı doludizgin salıverdiğimiz bu tam erkeklik yaşında insan için aşk, ancak muhakeme ve tahlile kadir mütekâmil kafa ve kalblerin vergisidir. Yeni yetişen çocuğun hiç bir şeyini ciddiye almak âdetimiz olmadığından, aşkı için de tabii öyle yaparız.

Fakat, artık öyle düşünmüyor ve hayatta normal bir seyir ile derece derece yükselerek mukadder kavsimi çizdikten sonra şimdi kendimi çocukla daha fazla anlaşacak bir seviyeye yaklaşmış buluyorum. Yeni başlanan hayatı bütün keskinliğiyle duyup yaşama ve aynı zamanda istikbalini hazırlama çağında genç bir çocuğu ateşleriyle, henüz teşekkül halindeki kafasının muvazenesini sarsan türlü acayip tecellileriyle, hesapsız nükteleri ve nihayet uzun süren nekahatinin yıpratıcı hüzün ve melâlleriyle en aşağı üç, dört sene çıldırtmış bir aşka büyük denmezse hangisine deneceğini bilemem. Bununla beraber bu nokta üzerinde yine de fazla ısrar etmeyeceğim. Bu, bel-

ki de ayağımın kırılmasına tekaddüm etmiş günlerdeki anlaşılmaz hastalığın kısa bir fasıladan sonra devamı, yahut daha vahim olan ikinci devresi idi. Bir kere her ikisinin de arazı arasında aşikâr bir benzerlik görünüyordu. İkisi de yüreğimin ucunu yakan aldatıcı merhamet ve şefkat krizleriyle başlamıştı. İkisinin nöbetlerinde de ortada görünür bir sebep yokken muayyen gün ve saatlere göre denizlerin med ve cezri gibi, muayyen azalıp çoğalma alâmetleri belli oluyordu. Nihayet, ikisi de bende aynı uyuşukluğu, vücudumda hareket ve faaliyetin bir nev'ine karşı aynı nefreti uyandırmıştı. Masamın üzerine devrilmiş bir hokkadan mürekkebin damla damla döküldüğünü gördüğüm halde elimi uzatıp doğrultmak içimden gelmiyordu. Öyle sanıyorum ki, bir doktor, bu devrimde beni bir fizyolojik muayeneden geçirse kalb ve mideden başlamak üzere bütün uzuvlarımın faaliyetini korkunç nispetlerde ağırlaşmış bulacaktı.

Yalnız görünür sebep, şikâyetimdeki nihayetsiz tenevvüllerin tek **theme**'i şimdi artık Afife'ydi. Annemle babam o kadar yok olmuşlardı ki, biçarelerin arasıra gelen mektuplarını açmayı ve okumayı ihmal ettiğim oluyordu.

Sabaha doğru ağır ağır bir uyku içinde kendimi kaybetmişken, başımda birdenbire bir ampul yanmış gibi sıçrayarak gözlerimi açar, perdelere, kafeslerin iskeleti arasında belirmeye başlamış beyaz aydınlık lekelerine karşı anlaşılmaz bir korku ve ümitsizlikle tutulurdum. Bu lekeler, gittikçe çoğalıp ağaracak, güneş gökyüzünde bir uçtan bir uca uzun ve ağır devrini yapacak, fakat o, görünmeyecekti.

Afife'nin odama girmesinin ne harikulâde bir saadet olduğuna niçin dikkat etmediğime, elimde iken niçin bunu birkaç gün daha uzatmadığıma çıldırıyordum.

Hastalığımın bu devrinde gece beni gündüzlerden daha az korkutuyordu. Nevrasteni ve daha başka sinir hastalıklarıyla güneş ışığı arasında münasebet bulan bazı doktorlar, bunu belki gecenin daha tatlı ve örtülü aydınlıklarıyla izah ederler. Fakat onun yine bu aydınlıklarındaki tesiriyle çabucak hayat ve rüyada tebeddül eden düşüncelerden de, tavandaki bir budaktan bir göz, çehre bir heyûlâ çıkaran vizyonlardan, uyku ve uyanıklık aralarının türlü türlü verimleri ve eskilerin vecd ü istiğrak hali dedikleri hallere benzeyen teheyyüçlerden meydana gelen bir ayrı âlemi bulunduğunu da unutmamak lâzımdır.

Nihayet, gece, içinden ne renkte bir sabah çıkacağı bilinmediği için ümide de hayli pay bırakan bir kapalı kutudur.

Otuz küsur sene evveline ait olan bu aşkta hâlâ içinden çıkamamış bulunduğum daha başka muammalar da vardır. Afife, bana karşı daima ağır durmuştu. Muamelesinde onu koketlikle bana ümit ve hayal vermiş olmakla itham ettiı əcek hiç bir şey yoktu ki, buna esasen karakteri müsait değildi. Hatta, bilâkis, ağırbaşlılığı ifrata götürmüş, buna karşı ukalâ bir kız kardeşin tahakküm ve istihfafına benzer tavırlar takınmıştı.

Hayatın en büyük fırtınasını geçirmekte olduğu halde bana buna dair tek kelime söylemek ihtiyacını duyduğunu hatırlamıyorum. Verdiği tesir oydu ki, ben kendiliğimden bir şey sormaya cesaret etsem hayretle yüzüme bakacak: "Çocukların böyle şeylere karışması doğru değildir!" yolunda ağır ve soğuk bir cevapla ağzımı kapayacaktı.

Evet, Afife'nin beni teşvik edecek hiç bir hareketi, hiç bir yakınlığı olmamıştı. Fakat, ihtimal ki, beni asıl çile-

den çıkaran şey de bu aramızdaki anlaşılmaz mesafe ve bu mesafenin onu benim için olduğundan başka türlü bir insan, bir muamma haline getirmesiydi.

Hayatım marazi bir faaliyetle hep onun etrafında işliyor, ona ait olan şeyleri durmadan değiştiriyor, ilâhileştiriyordu. Bunun delili şuydu ki, Afife'yi her ayrılık fasılasından sonra tekrar gördüğüm zaman âdeta bozulup çirkinleşerek yeni bir çehre almış buluyordum.

Kendi kendime izah edemediğim bir şey de onu her zaman görmek mümkün olduğu halde uzun müddet kendimi bundan mahrum etmiş olmamdır.

Henüz kimsenin bir şey sezinlemiş olmasına imkân yoktu. Selim Bey, beni resmen evin çocuğu sayıyor, her rastgeldikçe: "Gelmiyorsunuz, ayıp ediyorsunuz!" diye azarlıyordu. Hatta, bu da olmasa, iki günde bir kapılarını çalsam, sevimli bir yüzsüzlükle: "Ne yapalım, beni alıştırdınız, sizi görmeden olmuyor." desem beni sevinerek karşılayacakları muhakkaktı. Fakat kimbilir hangi çocuk vehmiyle neden çekiniyordum ki, bunu bir türlü yapamıyor, akşam üstleri evlerinin arkasındaki tepede hırsız gibi dolaşarak onu uzaktan görmeye çalışıyordum.

Afife'yi mütemadiyen düşündüğüm için çok kere çehresi gözümden kayboluyordu. Evlerinde hasta yattığım günlerde büyük ablanın elime tutuşturduğu bir albümde onun da resimleri vardı. Bunlardan birini çalıp cebime atmamış olmamı bir türlü affedemiyordum. Bu olmadığı için onun uzun zaman elinde tutmuş olduğu bir kitabı koltuğumun yanındaki sigara iskemlesine koyuyor ve kitabın arkasında Afife'nin ellerine, vücudunun ve çehresinin belirmesini beklemekle oyalanıyordum.

Onun böyle çok tahayyül edilmekten —elde fazla hırpalanmış karakalem resimler gibi— vuzuhunu kaybeden

çehresini tekrar bulmak için daha başka usullere başvurduğum da oluyordu.

Meselâ, yağmurlu bir kış gününde onu ilk gördüğüm yere, manastırın papazlara mahsus olan kısmındaki iç bahçeye girdiğimi ve bunun için mutlaka makul bir sebep göstermeye lüzum varmış gibi saatlerce zihin yorduğumu hatırlarım.

Ateş bayramı gecesi Afife'nin altında durduğu ve dayandığı ağaç, benim için titremeden yanına yaklaşılamayacak bir nevi rölik olmuştu. Çıplak dallarının arasından çiseleyen yağmura aldırmıyor, çürümüş yapraklarla dolu su birikintilerinde onun atladığı ateşin yerini tayine çalışıyordum.

Bir pazar sabahıydı. Aynı ihtiyaçla çoluk çocuğa katılarak kiliseye girdim. Aristidi Efendi isminde bir mütekait asker eczacının armonikle mahalle çocuklarına söylettiği ilahiyi dinliyor gibi yaparak kalabalığın içinde dolaşıyor, küçük ablayı yakası kalkık gri seyahat pardösüsü ile saçlarını uçlarında iki küçük altın halka sallanan kulaklarına kadar kapamış siyah fişürü ile sütunların arasında görmeye çalışıyordum. Bir hayal arkasında böyle yarı viran, yarı karanlık yerleri dolaşmak meylimde herhalde okuya okuya artık bazı parçalarını ezbere tekrar edecek hale geldiğim Rafael'in de hayli tesiri olsa gerekir.

Ayağım artık iyi olmuş sayılabilirdi. Fakat uzunca yürümelerden sonra Selim Bey'in korktuğu kemikte hafif ağrılar hissettiğim için bastonu hâlâ atamamıştım. Bu, kılık kıyafetimde gittikçe artan ihmali daha ziyade belirtiyor, bana verdiği tavırlarla içimdeki düşkünlüğün bir alâmeti olmaya başlıyordu.

Bir akşam, yine Selim Beylerin arkasındaki dağdan dönüyordum. Ayağımın ağrısı her zamankinden fazla ol-

duğundan, çamurlu potinlerimi çıkarmak bahanesiyle sokak kapısının arkasındaki sandalyeye oturmuştum.

Karşımda ellerini beline dayayan ve şüpheli bir bakışla dikkatli dikkatli yüzüme bakan Varvar Dudu:

— Senin ayağında yine bir şey var, dedi.

Gülmeye çalışarak inkâr ettim.

O, bu sefer âdeta kızdı:

— Saklayacak ne var bunda? Şimdi, sen gelirken dikkat ettim. Adamakıllı topallıyordun.

— Sana öyle gelmiştir. Elimde baston var da...

— Ağrımıyor da neden bastonu taşıyorsun?

— Hoşuma gidiyor. Baston şık bir şey...

Dudu, içini çekti:

— Uzak olsun öyle şıklık... Kimbilir yine nerelerde dolaşmışsın... Şu ayaklarının haline bak.

Eteklerini toplayarak yere çömeldi, potinlerimi çözmeye başladı. Bir yandan da konuşuyordu:

— Sen, acayip bir insan oldun... Halini hiç beğenmiyorum. Böyle giderse galiba babana bir mektup yazdıracağım. Bilirsin, herkes bana kabahat buluyorlar. "Sen Kemal Beye mukayyet olmuyorsun!" diyorlar. Benim suçum ne ki... Kemal Bey, beni adam yerine koymuyor ki, ben ona bir şey yapabileyim?

— Bunu kimler söyledi matmazel?

— Kim olacak?... Selim Bey'in kardeşleri!...

Titremeye başlamıştım:

— Nerede gördün onları?

— Burada... Sana söylemeyi unuttum. İki gün evvel Aristidi'nin kızlarına misafir gelmişler... Buraya da uğradılar. Seni gelmiyor diye bir şikâyet bir şikâyet ki, anlatamam... Gûya sen her zaman evlerine gitmeye mecbur-

muşsun gibilerde... Doğrusu, ben de az buçuk senden şikâyet ettim. Evde hiç oturmadığını söyledim. Canları sıkıldı. Canları da sıkıldı değil ya... beni haşlamak için bahane... Gûya ben, sana söz geçiremiyorum diye... Benim hatırımı saymayana ben ne yapabilirim ki?..

Varvar Dudu, hastalığımda bana bakmak şerefini kendisinden çalan Selim Beyleri hâlâ affedememişti. Üstelik büyük abla ile Afife'nin evimize gelerek kendisini ayıplar gibi konuşmuş olmaları, ihtiyar kızı büsbütün kudurtuyordu:

— Hele küçük kıza öyle canım sıkılmıştır ki... Âdet, misafir dediğin nereye alırsan orada oturur, kahve, likör ve ne verirsen içer, sonra Allahaısmarladık deyip gider. Sen, bana sormadan kalk, patır patır senin odaya çık.. Bir roman kitabı arayacakmış, nedir? Onun da yolu var, izi var... Burada eşekbaşı değiliz. Halimize göre biz de ev kadınıyız. Hem bir genç kadının genç bir delikanlının odasına paldır küldür girmesi yakışık alır şey midir? Sonra aksiliğe bak ki, odanı da daha düzeltmemiştim. "Nedir bu odanın hali?" diye bana çıkışmasın mı? Verecek cevap çok amma, senin hatırın da var... Amma yine de kabahat sende... Nedir odadaki perişanlık... Anladın mı efendim, inek girse buzağısını bulamayacak... Sen, böyle idin önce... Ne oldu sana?

Varvar Dudu, hiddetinden bir türlü potinleri çözemiyor, bana bir hizmette bulunmak istediği halde hırpalayıcı hareketlerle farkında olmadan canımı yakıyordu.

Bununla beraber bu, daha iyi olmuştu. İhtiyar kız, bu kadar hiddetlenmiş olmasaydı, haberi aldığım zaman gösterdiğim şaşkınlıktan mutlaka şüphelenecekti.

Kendime kâfi derecede hâkim olacak bir hale geldikten sonra sordum:

— Niçin bu haberi bana daha evvel vermediniz matmazel?

Dudu, birdenbire şaşaladı ve:

— Unuttum, aklıma gelmedi, diye yalan söyledi ve buna bir acı sitem de ilave etmekten kendini alamadı:

— Bu kadar memnun olacağını bileydim, unutmayayım diye parmağıma bir iplik bağlardım.

Akşam yemeğinde biraz da benim teşvikimle yine bu bahse dönen ihtiyar kız, hanımların bir tehdidini de anlattı. Bana haber bırakmışlar, eğer fazla dolaşarak ayağımı yoracak olursam beni yine zorla evlerine götüreceklerini söylemişler.

Bu sözün şakadan başka bir şey olmayacağı meydanda idi. Fakat Varvar Dudu, tehdidi ciddiye alıyor, bunun kendisi gibi beni de korkutacağını zannederek: "Bak, günah benden gitti. Selim Bey acayip adamdır, seni yine o vapur kamarası gibi odaya tıkarsa karışmam!" diyordu.

— XV —

O gece, hayatımın sayılı gecelerinden biri olmuştur. Afife, evime geldiği, odama kadar çıktığı halde benim bulunmayışım evvela beni çıldırtacak gibi olmuştu. Bunu artık bir daha dönmesine imkân olmayan bir fırsat sanıyordum.

Fakat bir müddet sonra, hadisenin sinirlerimde yaptığı büyük sarsıntı geçince —gecenin tesirinin de yardımıyla— başımda zengin bir imkânlar âlemi uyanmaya başladı.

Selim Beyler, benim kendilerini aramadığımdan şikâyet etmişlerdi. Demek ki, yarından tezi yok, evlerine gitmek benim için hatta bir vazife oluyordu. Bunun için ka-

pılarında geçireceğim heyecana karşı ufak bir cesaret kâfiydi. Afife'yi bir kere görmek! Bana öyle geliyordu ki, bütün buhranlarımın kesilmesi için bu, kâfiydi. Halbuki bu ziyaret, bir defaya mahsus da kalmayabilirdi. Madem ki bana evin çocuğu diyorlardı, madem ki içimdeki fesattan henüz kimsenin haberi yoktu. Kendimi olduğumdan daha küçük ve budala bir çocuk gibi göstermek, küçük ablaya yalnız başını başka taraflara çevirdiği zaman hırsızlamadan bakmak daima elimde olan bir şeydi.

Onların evine gitmek bu kadar kolay olduğu halde buna ne mâni tasavvur ettiğimi anlamıyor, kendi kendime kızıyordum.

Vücudumda garip bir hareket, bir çarpınıp çırpınma ihtiyacı uyanmıştı. Odanın içinde dolaşıyor, sofaya çıkıyor, Varvar Dudu'nun aynası karşısında durarak yarın onunla konuşurken alacağım saf çocuk tavırlarının provasını yapıyordum.

Kulaklarımdaki uğultulara ve aynanın içinden bakan yaşla dolu gözlerimdeki ateşe göre, büyükçe bir nöbet geçirmekte olduğum muhakkaktı. Uzun süren uyuşukluğumun bir reaksiyonuna benzeyen bu teheyyüç, beni bütün imkân kayıtlarının dışında garip bir âleme sürüklüyor, çılgın ümitler ve projeler ilham ediyordu.

Bir ikinci kazaya uğramam pekâlâ mümkündü. Hatta kasten zararsız bir yerimi kırmama ne mâni vardı? Selim Bey, bunu öğrendiği zaman beni yine bir arabaya atarak aynı odaya götürecekti. Afife, her gün yine karyolamın ayakucunda durarak benimle konuşacak, sonra pencerenin yanındaki koltuğuma oturarak yüzünü güneşe doğru çevirecekti. Bunun için hatta bir kaza, yahut kasta da lüzum olmayabilirdi. Yarın Selim Bey'i bir yerde görerek ayağımdaki sızının hâlâ devam ettiğini söyler-

dim, derhal telâşlanarak beni evine götürürdü. Evet, bu iş, bu kadar kolay olduğu halde niçin haftalarca boş yere kendimi azaba sokmuştum?

Nöbetin gittikçe arttığını, bir hezeyan ve sayıklama derecesini bulduğunu kendim de farkediyordum. Çantamda, ayağımın çok fazla sancıdığı ilk gecelerden kalma uyuşturucu tozlar vardı. Herhalde afyon mürekkebatından birşey olacaktı. Bunlardan birini suya karıştırarak içtim. Fakat en azılı ağrıları az çok hafifleştirdiği halde buna o da tesir etmedi. Yattığım yerde düşünürken kendimden geçer gibi oluyordum. O vakit düşündüğüm şey birdenbire rüyaya inkılâb ederken o şekilde devam ediyordu. Yanımda gördüğüm Afife'nin ellerine, eteklerine sarılarak ağlıyor, imkânsız şeyler söylüyordum. Bu vizyonlar o kadar haklıydı ki, kendimi kaybettiğimin belki saniyesinde sıçrayarak uyandığım zaman onun üstüme eğilmiş vücudunun adeta yeni çekilip kaybolduğunu görüyor, yaşlarla ıslanmış yüzümde nefesinin sıcaklığını duyuyordum.

Fakat, pek az sonra yine düşüncelerin vücutsuz ve renksiz âleminden rüyanın zengin imkân ve hayal dünyalarına düşüyordum ve bu, böyle devam edip gidiyordu.

* * *

Ertesi sabah yatağımda yine her zamanki gibi bedbaht ve ümitsiz uyandığımı söylemeye hacet yok. Fakat bir ateş gecesinin çılgınlığı içinde verilmiş olsa da karar karardır. Bir ümidim olmamakla beraber giyinip sokağa çıktım. Niyetim Selim Bey'i aramaktı. Şayet şehre inmişse ne yapacağımı sonradan düşünecektim.

Fakat, çok geçmeden onu çarşı içinde bir avukat yazıhanesinde buldum. Yanında fakir kıyafetli birkaç Girit

muhaciri vardı. Doktor, bunlara civar köylerden birinde verilecek arazi için vekâletname yapıyor, büyük bir heyecan ve hiddete delâlet eden jestlerle mütemadiyen Rumca konuşuyordu.

Selim Bey'in fena bir zamanına rastlıyordum. Kapıdan girerken kasten topalladım, bastonuma dayanarak oturduğum zaman ayağıma gayritabii bir vaziyet verdiğim halde dikkat etmemişti. Buna rağmen hatırımı sorduğu zaman:

— Fena değil doktor, yalnız bir parça ayağım ağrıyor, dedim.

Ağrının itiraf ettiğimden daha fazla olduğunu zannettirmek için hafifçe yüzümü takallûs ettiriyor, gözlerimi kapıyordum.

Selim Bey, değişir gibi oldu ve beni dükkânın arka tarafına çekerek derhal ayağımı görmek istedi. Yalnız, ben, daima potinimi çıkarmaya çalışırken o, yine kendi meselesine dönmüş ve başını çevirerek tekrar Giritlilerle konuşmaya başlamıştı.

Sinirli parmaklarıyla ayağımın ağrıyan yerlerini ararken, Varvar Dudu'nun bir akşam evvel yaptığı gibi beni hırpalıyor, sahiden canımı yakıyordu.

Muayeneyi bitirdiği zaman:

— Şiş falan kalmamış maşallah, dedi, rahat oturmuyorsunuz, fazla dolaşıyorsunuz. Eh, biraz da evham var. Ne kadar olsa İstanbul çocuğusunuz.

Doktor, bana Giritlilerden birini gösterdi:

— Şu zavallıyı görüyor musunuz? Kılık kıyafetine bakmayın. Âdeta zengin bir köylüydü. Çifti, çubuğu, zeytinlikleri vardı. Kapısında sekiz, on fakir geçinirdi. Saye-i şahanede şimdi bunlardan, beş yıldır kafa kemiğinin içinde dönüp dolaşan bir kurşun parçasından başka bir şey

kalmadı. Allah derdin böylesini vermesin. Ne korkuyorsunuz? Mamafih, yine de kendinizi yormayın; şöyle yatağınızda uzanın, alın kitabınızı elinize... Sizi zorlayan kim canım?

Bu vaziyet karşısında benim için bastonumu almaktan ve artık lüzumu kalmamış olmasına rağmen topallamakta devam ederek sokağa çıkmaktan başka yapılacak iş kalmıyordu. Yalnız, Selim Bey'den ayrılırken heyecanla:

— Onu söyleyecektim, dedim. Hemşire hanımefendiler dün lütfen bana uğramışlar, kendilerini ziyaret etmediğim için darıldıklarını söylemişler... Kusurum çok, biliyorum... Fakat vakit bulamadım.

Doktor, arkamı okşayarak güldü:

— Malûm, malûm... Kilise mahallesi kızları adama vakit mi bırakırlar? Haydi uğurlar olsun! Bekleriz...

Bekleriz, fakat ne zaman? Çağırılmadan gidecek olursam kendimi kapılarından geri dönebilecek kadar zayıf ve kararsız buluyordum. Böyle bir hezimetin karşısında da bilmem artık ne yapmalıydı?

Aklıma o esnada çocukça bir çare geldi: Kaymakam, Ona, Selim Beylerin bir gün evvel bana geldiklerini ve sitem ettiklerini söyleyecek olursam mutlaka beni teşvik eder, hatta belki kendisi de beraber gelmeye kalkardı. Yahut daha başka bir şey de yapabilirdi. Biraz hava almak için ona Küllük yolunda bir araba gezintisi teklif ederdim. Parası kendisinden çıkmamak şartıyla kaymakamın böyle bir şeyi reddetmesine imkân yoktu. Sonra, Selim Beylerin önünden geçerken bir yolunu bularak...

Kaymakam, yanımda olursa kendimi bir nevi himaye altında göreceğimi ve korkmayacağımı hissediyordum.

O, mûtat neşe ve konuşkanlığı ile ablaların dikkatini kendi üstüne toplayacak, ben, bir nevi karanlık içinden Afife'yi doya doya seyredebilecektim. Yalnız, bunun için hiç olmazsa ikindi zamanını beklemek lâzımdı.

Şakaklarımda akşamki nöbeti hatırlatan bir uğultu, sakat ayağımda birdenbire hasıl olmuş bir hafiflikle çarşıyı geçiyordum. Manifatura dükkânlarından birinin önünde bir araba gözüme ilişti... Bu, Selim Beylerin öteye beriye giderken bindikleri araba idi. Hatta babamla annemi Manastır tepesinin eteklerine kadar onunla teşyi etmişlerdi. Arabacı, bir tahta perdenin dibine çömelmiş, kamçısını bacaklarının arasına almış, ekmek yiyordu.

İkindiye doğru hükümet konağı önünde beni bulmasını tembih için yanına yaklaşıyordum. Gözlerim gayrıihtiyarî dükkândan tarafa çevrildi ve tezgâhın önündeki sandalyede büyük ablayı tanıdım.

Evvela başım önümde, etrafıma bakmadan hızlı hızlı yoluma devam ediyordum. Fakat kırk, elli adım ilerledikten sonra birdenbire geri döndüm ve aynı süratle dükkâna yürüdüm.

Büyük abla, bir tahta kutunun içinden renkli ibrişim yumakları seçmekle meşguldü. Beni görünce sevinçle yerinden kalktı ve dükkânın daha içerlek bir tezgâhı önünde duran ve bize arkasını çeviren kardeşine seslendi:

— Fofo, bak kim geldi?

Tahminim hilâfına son derece sakindim; hatta gülümseyerek bana gelen ve beyaz eldivenli elini uzatan Afife'ye çekinmeden bakıyordum.

İki kardeş, evvela İstanbul'dan mektup alıp almadığımı sordular, sonra yakında evlenecek bir fakir Giritli

kıza hediye almak için çarşıya indiklerini izah ettiler. Benden ziyade alacakları eşya ile meşgul olmalarına rağmen işlerini bitirinceye kadar yanlarından ayrılmadım:

Güneşe çıktığım zaman büyük abla yüzüme bakarak:

— Sizi zayıf görüyorum biraz, dedi.

Peçesini indirmiş olan Afife:

— Ben de öyle, diye tasdik etti.

Arabacı, kırmızı mendilindeki ekmek kırıntılarını silkeledikten ve atların başındaki yem torbasını çıkardıktan sonra yerine oturmuştu.

Büyük abla:

— Bize hiç gelmeyecek misiniz artık Kemal Bey, dedi.

Başımı önüme eğerek:

— Niçin gelmeyeyim efendim, dedim, rahatsız etmek istemedim.

— Sizden niçin rahatsız olalım? Yarın ne? Çarşamba.. öbür gün düğündeyiz. Daha öbür gün, cuma günü sizi yemeğe bekleyeceğiz olmaz mı? Amma unutmayın. Bu sefer hiç barışmayız.

Arabacının kamçısı havada, atların nalları çamurlu taşlar üzerinde şakırdadı. Afife'nin beni görmek için öne doğru eğildiğini ve peçesinin altında gülümsediğini hafif bir göz karartısı içinde farkettim. Arka tekerlek potinimin burnunu sıyırarak geçti.

Olduğum yerde duruyor, arabanın uzaklaşmasını seyrediyordum. Karşı dükkândaki bir esnafın bakışından, halimde bir acayiplik olduğunu anlamasaydım, daha da duracaktım.

* * *

Bazı ağır yaz gecelerinde odaya azgın bir arı musallat olur; korkunç bir uğultu ile lambanın etrafında çarpı-

nıp çırpınmaya, odanın içinde dönmeye başlar. O kadar hızla ki, vücudunun hareketini ancak duvarlarda, tavanda büyüyen gölgesinden takip eder, bu mahlûkun bu kadar kuvveti nereden bulduğuna, bu kadar ısrar ve kudurganlıkla neyi isteyip kovaladığına şaşarsınız.

Afife'yi görünceye kadar geçen iki gün içinde ben de böyle mütemadi bir çarpınıp çırpınma ihtiyacıyla kuduran bir küçük canavar oldum. Herhalde bu, aylardan beri devam eden uyuşukluğumun bir aksülâmeli.

Eskiden bucak bucak insanlardan kaçtığım halde şimdi, en ufak bir tanışıklığım olanların âdeta üzerlerine saldırıyor, taşkın ve yersiz sevgi tezahürleriyle adamcağızları şaşırtıyordum. İlk önce iyi olduğuma ve neşemin yerine geldiğine hükmederek sevinen Varvar Dudu, gayrıtabii azgınlıklarım karşısında korkmaya başlıyordu. Sabahleyin merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indiğimi gören ihtiyar kız:

— Ne yapıyorsun? Delisin? Ayağını yeniden kıracaksın, diye bağırmıştı.

Ben, bu hiddete karşılık onu kucakladığım gibi havaya kaldırdım ve yukarıda bahsettiğim arının kudurganlığına benzer bir hızla taşlığın ortasında fırıl fırıl döndürmeye başladım.

O, evvela ayağımı unutmuş.

— Aman kasığın çıkacak, diye bağırıyordu.

Sonra, onu da bırakarak feryadını: "Başım dönüyor, bırak, çıldıracağım"a çevirdi.

Daha garibi, taşkınlıklarımın Afife'ye ait hiçbir fikirle alâkası görünmüyordu. Dişçiye giderken duran ağrı gibi, hastalığım, bütün krizleriyle adeta birdenbire durmuştu. O kadar ki, fevkalâde bır mâni çıksa da o gün onu görmeyecek olsam fazla bir şey duymayacağım sanıyordum.

Aşkımın akılla izahı müşkül tezahürlerinden biri daha: öğleden sonra sokağa çıkmak için giyinmiştim. Yağmurun hafiflemesini bekliyordum. Rina'nın, siyah eski pelerinini kukuleta gibi başına geçirmiş, koşa koşa meydandan geçtiğini gördüm ve hiç tereddüt etmeden camı sürüp seslendim.

O, birdenbire kendini alamayarak birkaç adım daha koştuktan sonra durdu, başını pencereye çevirdi. Kollarımla sokağa atılacak gibi jestler yaparak gülüyor, onu çağırıyordum:

— Çabuk gel Rina. Çabuk... Sana bir söyleyeceğim var.

Meydanın bomboş olmasına rağmen kız, bir sevkitabii hareketiyle etrafına göz attı, sonra tereddütle kapıya doğruldu.

O gelirken, ben de süratle merdivenlerden indim. Kendimi o kadar hafif hissediyordum ki, mutfakta bulaşık yıkamakla meşgul Varvar Dudu'nun, ayak seslerimi işitmemiş olması pek mümkündü.

Rina, herhalde uzunca bir yoldan geliyordu. Başının pelerinle kapalı olmasına rağmen, yanakları sırılsıklamdı. Şüphe ile yüzüme bakarak, içeri girmekte tereddüt ederek sordu:

— Bir şey mi istiyorsunuz Kemal Bey?

Ben, sadece gülüyor, ne istediğimi söylemiyordum. Başımla mutfak kapısını işaret etmekten başka bir ihtiyata lüzum görmeden onu kolundan yakaladım, sokak kapısının arkasındaki köşeye çektim.

Rina, neye uğradığını anlamamıştı. Islak elbiseleriyle, koşmaktan kızarmış yüzü ile denizden yeni çıkmış bir balık gibi titriyor, çırpınıyor, fakat sesini çıkarmıyordu.

Zavallı kızın bileklerinden yakalayarak çarmıha gerer gibi kollarını arkasına kıvırdım ve bu vaziyette ileri

fırlayan göğsü göğsüme yapışık, rastgele yanaklarından gözlerinden öpmeye başladım.

Rina, evvela kaçınıyor, kollarımın arasında kıvranarak zayıf müdafaa hareketleri yapıyordu. Fakat bu, pek az sürdü ve onun derin bir nefes aldıktan sonra sivri burnunu burnuma yapıştırdığını hissettim. Bir an evvel çıldıracak gibi titreyen ürkek ve acemi kız çocuğu, şimdi aşkın bütün tecrübelerini geçirmiş bir kadın olgunluğu ile beni kendine çekiyor, dudaklarıyla sülük gibi dudaklarıma yapışıyordu. Mahallede değilse bile evde büyük bir rezaletin meydan alması için bu dakikada Varvar Dudu'nun kapıyı açması kafiydi.

Bilmiyorum ne kadar sonra Rina'nın başını —çenesinden, saçlarından çekerek— âdeta zorla başımdan ayırdığım ve yüzümden biraz uzak mesafede tutarak baktığım vakit, hemen hemen yabancı bir çehre gördüm. Yüzünün yüzüme yapışan kısımları adeta şekil değiştirmiş ve ıslak bir yanık kızıltısı bağlamıştı. Yaş içinde olan gözleri bambaşka renkler ve ışıklarla bana bakıyor, gülüyordu.

Sabahleyin Varvar Dudu'ya yaptığımı bu defa da ona yaparak belinden yakaladım ve kucağıma aldım. Maksadımın ne olduğunu kendim de bilmiyordum. Belki sabahleyin matmazele yaptığım çocukluk nev'inden bir oyun belki de hakikaten fena ve ciddi... Fakat Rina için bu hareketin iki manâsı olamazdı. Kendisini yukarı götürmek istediğimi zannederek çırpınıyor, elinin yetiştiği yerlerde eşyayı, kapı tokmaklarını yakalamaya çalışıyor ve yalvarıyordu:

— Rica ediyorum Kemal Bey... Ne zaman bırakmayacaksınız, bağıracağım...

Fakat biçare çocuk bu bağırma tehdidini benim bile

zorla işitebileceğim bir fısıltı ile yapıyor ve ağzını âdeta kulağımın içine sokuyordu:

— Rica ediyorum Kemal Bey... Ayaklarınızdan öpeceğim... bırakınız...

Ben, kedi ile oynayan bir çocuk gibi zalim, gülüyorum, ağzıma en yakın olan yerlerinden öperek, gözlerimle yukarısını göstererek onu ürkütmeye devam ediyorum.

— Rica ediyorum Kemal Bey... Görecekler... mamaya söyleyecekler... bana dayak verecek... Bırakınız gideyim...

Yalnız, garibi şuydu ki, kızcağız, bir yandan kendisini bırakmam için yalvarırken, bir yandan dişleriyle hafifçe kulağımı yakalıyor ve beni bırakmamaya teşvik eden asıl kendisi oluyordu.

— Yine geleceğim Kemal Bey... Başka zaman... ne zaman evde kimse yok... ne zaman siz istiyorsunuz...

Zavallı Rina! Ne bugün, ne hiç bir zaman!...

Mutfakta bir takunya şıkırtısının dolaşmaya başladığını işiterek onu usulca kucağımdan indirdim ve hırpalanmaktan tüyü tüsü birbirine karışmış bir köpek yavrusu gibi kapının aralığından sokağa salıverdim.

Vaktinden evvel kadına alışmış bazı nadir çocuklar müstesna, benim o zamanki yaş ve halimdeki bir çocuk için, bir kadını kollarına alıp öpmek, hayatın en vâhim bir hadisesidir ve buna ancak uzun tasavvurlar, tereddütler, utanıp sıkılmalarla dolu bir hazırlık devresinden sonra derece derece alışmış olarak cesaret edilir. Nitekim münhasıran Rina ile meşgul olduğum, onu çılgıncasına istediğim günlerde yapılmış macera planımda bile bu kadar ilerisini zihnime sığdıramamıştım.

Halbuki bir genç kızı kapının arkasından bir soğuk su testisi alır gibi şuursuz bir sükûnetle kollarıma alıp, kaldırıyor, yanaklarını öpüyordum.

Sonra bu süfli çapkınlık vakası benim en ahlâklı zamanıma, büyük bir aşkın ateşinde yanarak bir mücerret ruh kadar temizlendiğim ve bütün hayat zevkleriyle alâkamı kaybettiğim bir devre tesadüf ediyordu.

Bence bunun tek izahı şudur ki, Rina benim için artık bir sene evvelki Rina değildi, hatta belki bir kadın bile değildi.

Annemle babama olan heyecanlarım gibi ona karşı olan heyecanlarım da içimde derece derece donarak bir toprak hareketsizliği almıştı. Gerçi Rina'yı kucağımda sıkarken bir an maddi bir zevkle sarsılmamam mümkün olmamıştı. Fakat, bu, sadece bir netice, hayranlık, yahut daha doğrusu insanlığımın sonradan beni içine düşürdüğü bir tuzaktı. Yoksa onu kollarımda havaya kaldırırken dediğim gibi, bir toprak testiyi, hatta içi boşalmış bir testiyi almaktan ehemmiyetli bir şey yapıyor vaziyetinde değildim.

Geri dönülmesi mümkün olmayan bir tünele dalmıştım. Yalnız babam, annem ve Rina'yı değil, her şeyi derece derece gözümden silen ve karşımda Afife'nin çehresinden başka hayat bırakmayan bir karanlığın en kesif ve vahim noktasına süratle yaklaşıyordum.

— XVI —

Selim Beyleri ziyaretim yalnız o cuma gününe münhasır kalmadı. Bütün zamanım karışık yalanlar, hiç lüzumlu olmayan desiseler düşünmekle geçiyor, sekiz, on günde bir mutlaka Afife'yi görmenin kolayını buluyordum.

Meselâ, günün birinde bana İzmir'den bedeli mukabilinde bir palmiye saksısı geliyordu. Ben, bunu, etiketi-

ni söktükten sonra bir arabaya koyuyor ve oturduğum pansiyon odasında işime yaramayacak bir arkadaş hediyesi diye kapıdan Selim Beylere bırakıyorum.

Acele, çok acele işlerim bulunmasına rağmen, onlar arabayı savıyorlar, beni zorla yemeğe alıkoyuyorlardı. Hatta, zavallı büyük abla, kendisini çiğneyip geçtiğim için bana bir parça da sitem ediyordu.

Selim Bey'e yaranmak için birçok fakir Girit muhacirleriyle dost olmuştum. Adamcağızların hükümetteki, mahkemedeki işlerine koşuyor, istidalarını yazıyor, kendilerine ufak tefek para yardımlarında bulunuyordum.

Doktor, benim Girit davasını bu kadar kuvvetle benimsememe pek memnundu. Bazen:

— Bursalı Binbaşının oğlundan başka türlüsünü bekleyemezdik, diyor ve bunu söylerken âdeta gözleri yaşarıyordu.

Bununla beraber Giritlilere gösterdiğim alâka, yalnız riyadan ibaret değildi. Bu adamcağızların konuştukları yanlış Türkçe uzaktan uzağa bana Afife'nin sesini ve aksanını hatırlattığı için bu alâkanın temiz ve hasbi olan bir tarafı da var sayılırdı. Afife ile karşı karşıya bulunduğum saatlerde bütün heyecanım kaybolmaktaydı. Yalnız beceriksiz tavırlarım, önüme inik başım, titrek bakışlarımla değil, ruhumla da uyuşuk, aptal bir mektep çocuğu oluyordum.

Arada bir bana bir şey soracak olursa, onun günden güne artan üstünlüğü ile ezilmiş gibi, akla gelebilecek cevapların muhakkak en çocukça ve ahmakçasını bulup veriyordum.

Afife'yi her görüşümde biraz çirkinleşmiş buluyordum. Bu, evvelce de söylediğim gibi, onun hayalimdeki çehresiyle hakikatteki çehresinin yan yana gelmesinden ha-

sıl olma bir şeydi. Fakat bazen tuvaletindeki ihmal meselâ henüz bir öğle uykusundan uyanmış gözleri etrafındaki hafif şiş, yahut dudağındaki bir nezle uçuğu ona hakikaten de maddi güzelliğinden bir şey kaybettiriyordu.

Bu manzara karşısında akşamın azaldığını zannederek adeta seviniyordum. Fakat ayrıldıktan sonra bir el onun çehresini tekrar işlemeye başlıyor ve kusurlar beni daha ziyade yakıyordu.

Afife'nin şehre ineceği gün ve saatleri öğrenmek için adeta bir küçük Entellicens Servis teşkilatı kurmuştum. En umulmayacak yerlerde elim vardı. Onların şehirde kimlere misafir geleceklerini inceden inceye tetkik ediyor, arabacılarını daima gözaltında bulunduruyordum.

Bin zahmetle hazırladığım, saatlerce kahvelerde oturmak, yol ağızlarında beklemek, soluk soluğa sokak aralarında koşmak pahasına temin ettiğim tesadüfler bazen bir dakika bile sürmüyordu. Hatta birkaç kere de sokakta karşı karşıya geldiğim halde onların beni görmeden geçtikleri, benim kendimi göstermeye cesaret etmeden yürüyüp gittiğim olmuştu.

Bizim eski çarşaf, kadını hakikaten başkalaştıran bir şeydi. Afife'yi çarşaf içinde gördüğüm zaman onu daha ziyade büyümüş, benim çocukluğum için daha erişilmez mesafelere yükselmiş zannediyordum. Peçenin kafesleri çehresinin öteki kısımlarını kaybetmesine mukabil, gözlerini, dudak ve dişlerini olduğundan daha aydınlık gösteriyor, beni çılgın bir ümitsizliğe sevkediyordu.

Birbirimize iyice alışmış ve iki akraba vaziyetinde girmiş olmakla beraber bana muamelesi daima uzak ve biraz soğuktu. Bu, belki de muhacir hüznü ve kendi hususi hayatındaki bedbahtlıkla, hatta biraz da şark kadını çekingenliğiyle izah edilmesi lâzım gelen bir hava idi. Hal-

buki ben, bunu sırf şahsıma karşı bir istihfaf addetmekte devam ediyor, fakat haysiyet namına bir şeyim kalmadığı için gücenmeyi aklımdan geçirmiyordum.

Afife'yi görmek için kullandığım aletlerden biri de kaymakamdı. Münasip bir hile ile bu adamcağızı kurarak önüme düşürür ve teşebbüsün mesuliyetini ona yüklersem Selim Beylere gitmekten daha az sıkılıyordum.

Bazen ikindiye doğru kaymakama uğrar:

— Beyefendi, yine başım ağrıyor. Sizinle bir araba gezintisi yapalım mı? derdim.

O, derhal sevinerek:

— Dur, şu dükkanı kapayalım, der ve önündeki kâğıtları acele acele çekmecesinin gözüne kilitleyerek önüme düşerdi.

Programımız ne olursa olsun dönüşte araba, mutlaka Selim Beylerin önünden geçerdi.

O zaman, ya doktoru bahçede görürdük, yahut da kaymakam, kendiliğinden:

— Buraya kadar gelmişken doktora beş dakika uğramazsak ayıp olur, derdi.

Onun beş dakikası en aşağı bir saatti. Fakat bazen gece yarısına kadar uzayıp gittiği de oluyordu.

Kaymakamın benimle beraber gelmesinden bir istifadem daha vardı. Onlar, karşı karşıya konuşurlarken ben, seyirci vaziyetinde bir köşeye çekiliyor ve kendimi unutuyordum.

Afife; onun ardı arkası kesilmeyen hikâyeleri, latifeleri ile meşgul bulunduğu için bana dikkat etmiyordu. Ben de bu sayede korkmadan ona bakıyor, konuşulan şeylere göre değişik manalar alan yüzüne, düşünen, yahut gülen gözlerine bir ibadet vecdi ile dalmakta bir tehlike görmüyordum.

Aylar geçtiği halde sıhhatimin bir türlü düzelmemesi kaymakamı düşündürmeye başlamıştı. Evvela kilise mahallesindeki kızlardan birine tutulduğumu zannederek, ustalıkla ağzımı aradı. Bir netice elde edemeyince, daha esaslı zannettiği bir sebep üzerinde dururdu:

— Ben zannediyorum ki, sen gözlerini kapayıp aileni, İstanbul'u düşünüyorsun, diyordu. Bu, dâüssıla denen bir yurt acısı hastalığıdır. Üzülme, bu da geçer... Yaşın ne, başın ne? Nasıl olsa bir gün memleketine kavuşacaksın.

Mütemadiyen benimle meşgul olan bu adamın bir gün hakiki sebebi keşfetmesinden korktuğum için dâüssıla faraziyesini reddetmiyor:

— Olabilir efendim. Ne olacağımı bilmiyorum. Üzülmemek kabil mi? diye cevaplarla onu atlatmaya çalışıyordum.

Adamcağız, beni oyalamak için ne mümkünse yapıyor, bir yandan yeni yeni kitaplar bularak zihnimi meşgul etmeye uğraşırken, bir yandan da bana fazla iş vermesi için Nafia mühendisini mütemadiyen sıkıştırıyordu.

Fakat bunların hepsi boştu. Ne yapsam, nerede olsam kendimi sabit fikrimin pençesinden kurtarmaya muvaffak olamıyordum.

Hiçbir işi tam yapmaya, hiçbir şeye uzun bir alâka göstermeye kabiliyetim kalmamıştı.

Dairede başladığım hesaplar yarım, evde yazmaya başladığım mektup yarım, okumak için açtığım kitap yarımdı. Bir gömlek almak için dolabımı açtığım zaman bütün eşyamı odanın ortasına döküyor ve bir daha toplamaya kuvvet bulamıyordum. Etrafımdaki insanlara karşı vaziyetim de tamamiyle değişmişti. Bana söylenen şeyleri dinlerken çabucak yoruluyordum. Bunun neticesi olarak tanıdıklarımı birer birer kırmaya ve kendimden kaçırmaya başlamıştım.

Titiz, sinirli hareketlerim Rina'ya kadar bütün kız arkadaşlarımı dağıtmıştı. Ufak tefek bazı menfaatler hatırı için nazımı çekmekte devam eden fakir Stematula'dan gayrısı artık bana uzaktan bakıyorlardı.

Yeknesak ıstırabımın ve bir tek insan etrafında dönen düşüncelerimin inkişafını durdurması ve beni dağ başında koyunlarıyla yalnız kalan bir çoban gibi gabi ve hayvan yapması tehlikesi vardır. Fakat bereket versin ki, ıstırap, dış dünya ile alâkamı kesmemden ileri gelen kaybı beni kendi dar âlemimde derinleştirmek suretiyle bir dereceye kadar telafi ediyordu.

Kaymakamın bana verdiği kitaplar içinde zaman zaman bir cümle veya beyit, ok gibi yüreğime saplanıyordu. Bunu hemen bir kâğıt parçasına yazıyor, günlerce ve bazen gözyaşlarıyla tekrar ediyordum. Günden güne çoğalan ve bir büyük defter teşkil eden bu beyitler ve satırlar, benim için hiç yoğa nispetle yine bir şey, bir terbiye sayılırdı. Bununla beraber aylar geçtikçe ıstırabım, daha sakin, daha az vahşi bir şekil alıyordu. Yatağımda uyanırken ve perdeleri ağartan sabaha sakin bir hüzünle bakıyor ve artık korkmuyordum.

* * *

O senenin yazına doğru Afife ile kocası arasında muvakkat bir anlaşma teşebbüsü oldu.

Havadisi arabacıdan almıştım. Ona inanmak lâzım gelirse Rıfkı Bey, iki günden beri Selim Beylerin evinde, karısının yanında idi. Yapılacak başka bir şey bulamadığım için kaymakama koştum. Fakat aksi gibi o da kendisince çok ehemmiyetli bir işle meşguldü. Habere şaşmıyor: "Ya, öyle mi? Çok âlâ.. Çok âlâ... Demek barışmışlar ha... Oh, oh" gibi sözlerle beni savsaklıyordu.

Ben, tabii kene gibi yapışmıştım. Lakırdıyı döndürüp dolaştırıp oraya getiriyordum.

Yanındaki birkaç köy muhtarının çıkmasını sabırsızlıkla bekledikten sonra:

— Selim Bey size bir şey söylemedi mi? dedim.

O, omuzlarını silkti:

— Selim Bey'in ne esrar küpü olduğunu bilmez misin?

— Demek siz hakikaten bir şey bilmiyorsunuz?

— Söylemezse nereden bilirim?

— Ona ne şüphe... Herif her halde aklına estiği için çat çat kapıyı çalmadı.. Öyle olsa kovarlardı.

— Peki, bu kadar rezaletten, gürültüden sonra...

— Herif adamakıllı madrabaz... Selim Bey'e kimbilir neler yazdı? Alt çenesinden girdi, üst çenesinden çıktı. O da zaten uzun ahmak... Ne diyelim, Allah dirlik düzenlik versin...

Fazla ısrar manasız, hatta tehlikeliydi. Fakat kendimi tutamıyordum:

— Peki ama küçük ablanın madrabaz dediğiniz bu adamla geçinebileceğine nasıl ihtimal veriyorsunuz?

— Geçinir, geçinmez, o başka bahis... Anlaşılan herif, kadını rüyada gördü. Şununla birkaç gün daha bir ahkâm sürelim, dedi. Hakkı da yok mu? Yumurta içi gibi kadın... Yüzünün bir yanından baksan öte yanı görünüyor.. Birkaç gün onu koynunda öpüp koklasa ne zarar eder? Üstelik Selim Bey aptalına da besbedava kendini besletecek...

"Yumurta içi gibi kadın", "yüzünün bir yanından baksan öte yanı görünüyor."

Kaymakamın bu âmiyane ve bir parça da cynique tasvirleri o zamanki toy çocuk hayalimi şiddetle kamçılamış, Afife'yi gözümde büsbütün başka renklere boyamıştı.

Haftalarca kafama musallat olan bu gülünç kelimeleri birer lirik şiir mısraı gibi yüksek sesle tekrar ediyor ve ağlıyordum. "Birkaç gün koynunda öpüp koklasa" sözünün benim üzerimdeki tesiri de bundan az olmamıştı.

Afife'nin kocasını kendi odasına alması, onunla bir yatakta, benim yatağımda yatması tabii idi. Fakat kaymakam, bu sözleri söylemiş olmasaydı, onu bir erkeğin kucağında, yarı çıplak vücudu ile mütemadiyen hırpalanıyor görmeyeceğim muhakkaktı.

Birkaç gün sonra kaymakam:

— Şunları bir yoklayalım seninle, dedi, damatları da gelmiş. Adamcağıza bir hoş geldin demezsek ayıp olur.

Onları bir arada görmemek hakkındaki kat'i kararıma rağmen derhal razı oldum.

Rıfkı Bey, resimde görüldüğünden biraz daha yaşlı, saçları kısmen dökülmüş ve ağarmaya başlamış, zeki ve sempatik bir adamdı. Tarif ettikleri serseriye benzeyen hiç bir hali yoktu. Bilakis, neden bahsetse insana garip bir emniyet telkin ediyordu.

Kaymakama yeni bir teşebbüsünden uzun uzadıya bahsetti. Çine ile Aydın arasındaki uçsuz, bucaksız boş arazide meyankökü yetiştiriyordu. Bunları Avrupa'da satmak için İzmir'deki bir şirketle anlaşmıştı. Yapılacak masraf, bunları toplayarak işsiz kôy kadın ve çocuklarına verilecek ehemmiyetsiz bir yevmiyeden ibaretti.

Kaymakam, biraz evvel bu adamın "Allah bir" dese inanılmayacak bir serseri olduğunu söylediği halde yavaş yavaş ateşleniyor, yakında tekaüt olursa kendisine de bir iş verilmesini istemeye kadar varıyordu.

Rıfkı Beye benden uzun uzadıya bahsedildiği muhakkaktı. Çünkü beni bir yabancı gibi karşılamamış, Milas'taki vaziyetime, hatta geçirdiğim kazaya dair sarih su-

aller sormuştu. Bir politika sürgünü olduğuma göre bende az çok inkişaf etmiş bir zeka farzediyor, kaymakamla konuştuğu meselelere beni de karıştırmak istiyordu. Fakat hastalıktan küçülmüş çevremle, ürkek bakışlarım ve manasız cevaplarımla o gün o kadar çocuktum ki, bu teveccühü beş, on dakika içinde kaybettim ve odanın bir köşesinde unutulup, kaldım.

Rıfkı Bey'in karşısındaki bu şaşkınlığımın muhtelif sebepleri vardı. Bir kere kendimizi iki rakip vaziyetinde görüyor, birbirimize daima uzak ve soğuk kalmamız lâzım geldiğine hükmediyordum. Sonra, Afife'ye olan aşkımın kendi kendine gelin güvey olmak nev'inden bir şey olmasına rağmen bir suç işlediğime bu adama karşı bir vicdansızlık yaptığıma kani idim. Nihayet, onları bir arada gördüğüm zaman kıskanacağımı, hatta ihtiyatsız birtakım hareketlerle foyamı meydana vereceğimi kendi kendime telkin etmiştim. Bunun için ne Rıfkı Beyin, ne kimsenin artık benimle meşgul olmaması bana bir parça cesaret veriyor, bir kaplumbağa yavrusu gibi başımı yavaş yavaş kabuğumdan çıkararak etrafıma bakıyordum.

Rıfkı Beyin, aile içindeki vaziyetinde bir gayrıtabiilik hissedilmiyordu. Hatta, onun büyük abla ile birbirlerine şakalar, cilveler bile yaptıklarını hayretle görüyordum.

Selim Bey, gerçi ağır ve durgundu, arasıra hafifçe kaşlarını çatarak, uzun kumral bıyıklarının uçları ile oynayarak düşüncelere dalıyordu. Fakat bu, onun aşağı yukarı her zamanki haliydi. Ben bile onu iyi tanımadan önce bu haşin sükûtlardan kuşkulanmış, doktorun beni istihfaf ettiği, yahut bilmediğim bir suçumdan dolayı bana gücendiği yolunda vesveselere kapılmış değil miydim?

Afife'ye gelince, o bugün boynu bir beyaz tülbentle, omuzları kalın bir atkı ile sımsıkı sarılı, yalnız dolu dolu öksürüyor ve kısık bir sesle bir türlü geçiremediği bir bronşitten şikâyet ediyordu.

Yüzü renksiz, gözleri yorgun ve kırmızıydı. Arasıra fazla öksürdüğü vakit, Rıfkı Bey, başını çeviriyor:

— Sen bu rüzgârlı odada oturacağına, odanda yatsan daha iyi edersin, diyordu.

Bir aralık Rıfkı Beyle kaymakam arasında bir tavla partisi başlamıştı. Afife, bir sandalye alarak, kocasının arkasına oturdu ve onun omuzu üzerinden oyunu seyretmeye başladı. Bazen kendini bırakarak hafifçe Rıfkı Beye dayanıyor, saçları onun yanağına, çenesine sürünüyordu. Bu hareketi, bana evvela onun gizli bir meyli, kocasına karşı duyduğu bir sokulma ihtiyacının ifadesi gibi görünmüştü. Fakat gariptir ki, beni kıskandırması lâzım gelen bu yakınlık, Afife'nin kendi ihtiyarıyle meydana getirdiği bu aşk levhası beni lakâyt bırakıyordu ve sebebini tayin edemediğim hafif bir hüzünden başka hiç bir şey duymadan onu gözucu ile seyrediyordum.

Büyük abla, bir köşede örgüsüne dalmıştı. Elleri ceplerinde kâh duvardaki resimlerin önünde, kâh tavlacıların başucunda durarak dolaşan Selim Bey bana:

— Siz de galiba tavladan hoşlanmıyorsunuz Kemal Bey, dedi, haydi, bir parça bahçede hava alalım.

İçim sızlayarak yerimden kalktım ve doktoru takip ettim. Fakat Afife'nin bulunduğu yerden uzaklaşmamak için kalbim ve vücudum öyle bir enerji ile doluydu ki, Selim Bey, bahçenin ortasına doğru yürümek istediği halde muvaffak olamıyor, bir manyetik dalga içinde gibi pencerenin önüne dönüyordum.

Sona doğru oyun kızışmış, heyecanlı bir maç şeklini

almıştı. Kaymakam, kendinden geçmiş bir halde zarları okuyup üflüyor, Rıfkı Bey'in zarları tavlanın üstüne düştükçe heyecanlı çığlıklar koparıyordu. O kadar ki, büyük abla bile işini bırakarak onların başucuna dikilmişti.

Selim Beyle beraber pencerenin dışından komediyi seyre başladık. Afife'nin başı hâlâ kocasının omuzu üzerindeydi. Loş odaya pencerenin sarmaşıkları arasından giren akşam ışığı bir maden levhaya vurur gibi yalnız onun çehresinde bir parıltı meydana getiriyordu. Kocasının mütemadiyen tavlanın üzerine eğilip kalkan mütekallis yıprak başı yanında bu çehre, ne kadar çocuk, ne kadar beyaz ve tazeydi.

Deminden beri bana bir aşk gibi görünmüş olan bu yakınlık şimdi feci bir mahkûmiyet, bir esir insanın mecburi itaatine benzer bir şey görünüyordu. Kimbilir, belki biraz evvel Afife'yi fazla kıskanmamış ve onların birbirine dokunan başları karşısında hüzünden başka bir şey duymamış olmamın sebebi de buydu.

O günden sonra Rıfkı Beyle Afife'yi birçok defalar beraber gördüm, hatta onların bana fazla ehemmiyet vermeyerek yahut dikkat etmediğimi zannederek birbirlerine yaptıkları bazı karı-koca cilvelerine de şahit oldum. Fakat her şeye rağmen hakim duygum daima bu kaldı.

Kaymakamın çiy kelimelerle hayalime musallat ettiği aşk sahnelerinde onu boş ve zevksiz gözlerle, hiç bir zevk duymayan yarı çıplak ve sefil bir esir vücudu ile bu adamın kollarında sadece hırpalanıyor görüyor ve ona acıyordum.

Kaymakam, arabada boğula boğula öksürüyordu. Afife'nin lakırdısını açmak için:

— Küçük abladan size nezle geçmiş olmasın, dedim.

O, gıcığını geçirdikten sonra:

— Değil, dedi, değil... O hınzır herifin sıkıştırmasından. Zar mı tutuyor nedir teres? Her türlü madrabazlık memuldur böylelerinden...

Kaymakamı biraz iğnelemiş olmak için:

— Gelirken Rıfkı Bey'in aleyhindeydiniz efendim, sonra pek sevişmiş ve anlaşmış göründünüz. Şimdi yine tekrar aleyhine dönüyorsunuz, dedim.

O, kendini müdafaa etmedi, mahzun bir tavırla:

— İnsan zayıf mahlûk dedi, demin Selim Bey'i ayıplıyordum ama madrabazın böyle tatlı dillisi herkesi aldatır. Bereket versin tesirleri, çenelerinin işlediği zamana münhasırdır. Fakat insan, salim kafa ile bir dakika düşündü mü, tongaya bastığını anlar. Herif, bana meyankökü ticaretinden bahsederken Çine tarlalarına altın yağıyor sandım. Kimbilir Sklavaki budalalarını da böyle mi aldatıyor nedir?

Kaymakamı bu kadar kuvvetle Rıfkı Bey aleyhine çeviren şey, oyunda iki çeyreğini kaptırmış olmasıydı.

— Kabahat sizin, dedim, tavlaya başlarken: "Ben çeyreğine oynarım" demediniz mi?

— Dedim ama latife kabilinden bir şey... Demez olaydım... İki parti kaybedince almaz kanaatiyle çeyrekleri çıkardım. Ne dersin, cayır cayır almasın mı kerata?

Afife bahsinin kapanmasını istemiyordum:

— Tamamiyle barışmış görünüyorlar dedim, siz ne dersiniz?

— Belli olmaz... Herhalde zavallı kadına yazık olmuş. Selim Bey dayanmalı, yol yakınken bu işin bir icabına bakmalıydı. Mamafih, bu kadınlar da bir acayip millettir. İhtimal ki, herife yapışan o olmuştur. Selim Bey de

lakırdı anlatmaktan aciz kalmıştır. Dediğim gibi herif, adamakıllı madrabaz...

– XVII –

Bu ziyaretten bir hafta kadar sonraydı. Bir ikindi vakti çarşıdan geçerken bir Rum çocuğunun beni adımla çağırdığını işittim ve başımı çevirince büyük ablanın bir manifaturacı dükkânının kapısında bana şemsiyesiyle işaret ettiğini gördüm.

Evvela Afife'yi de beraber zannederek heyecana kapılmıştım. Fakat o, yalnızdı. Tezgâhın üzerinde duran birkaç parça ipekliyi bana göstererek fikrimi sordu ve bunlardan Afife'nin çocuğuna elbiseler dikileceğini söyledi.

— Küçük buraya mı geliyor efendim? diye sordum.

O, gülümseyerek:

— İzmir'deki büyükanne bırakır mı onu gelsin? dedi. Fofo gidecek yakında... onunla göndereceğim.

Şaşkınlığımdan:

— Afife Hanım İzmir'e mi gidecek, dedim, peki ya siz?

O, tekrar gülümseyerek omuzlarını silkti:

— Ben ne yapacağım, yine yalnız kalacağım.

— Belki yazları birkaç ay gelir. Küçüğe oyuncaklar da alacağım. Burada iyisi yok ama ne yapalım?... Hiyanın oyuncak da göndermesi lâzım...

Dükkâncı, raflardan boyalı trampetler, yelkenli kayıklar, kurşundan askerler indirerek tezgâhın üzerine sıralıyor; biz, bunlardan beğendiklerimizi pazarlık ederek bir tarafa ayırıyorduk.

Büyük abla ile evvela makul ve sakin konuştuğum, hatta oyuncakları seçerken şaka yaptığım halde sonra-

dan dalmaya ve sapıtmaya başlamıştım. Halimdeki acayipliği o da hissederek:

— Neniz var Kemal Bey? dedi, hasta mısınız?

Gülmeye uğraştım:

— Hiç efendim, dedim, niçin hasta olayım?

— Görmüyor musunuz, yüzünüz ne kadar sarı...

Bir bahane bulmak lazımdı; aklıma bir gün evvel İstanbul'dan aldığım mektup geldi. Bu yaz yine bana misafir gelmek isteyen babam mektubunda annemin son günlerde tekrar bir rahatsızlık geçirdiğini, bu yüzden seyahatlerini sonbahara bıraktığını söylüyordu.

— İstanbul'dan bir mektup aldım efendim, dedim, annem yine hastaymış. Hem galiba ziyadece hasta...Biliyorsunuz, benim için İstanbul'a gitmek imkânı yok.

Büyük abla birdenbire herşeyi unuttu ve büyük bir endişe ile bana tafsilat sormaya başladı. Dakikadan dakikaya ağırlaşan kalbim ve kısılan çenemle çok şey düşünecek halde olmadığım için ilkönce rastgele birtakım cevaplar veriyordum. Fakat o, belki Selim Bey'in İstanbul'dan telgrafla malumat isteyeceğini söyleyince, korkudan aklım başıma gelir gibi oldu:

— İhtimal, korktuğum kadar değil efendim. Babam da fazla bir şey söylemiyor zaten... Ben, kendim merak ediyorum, gibi teviller aramaya başladım.

Zavallı büyük abla, hayatında birkaç kere gördüğü bir ihtiyar kadın için gözleri dolu dolu:

— Lazım ki sizi bize götüreyim Kemal Bey, dedi.

— Müsaade ediniz efendim, dedim, rahatsız etmeyeyim.

— Çok ayıp yapıyorsunuz... Nasıl istiyorsunuz ki sizi yalnız bırakayım. Selim, bizim gibi sizin de kardeşiniz, bir parça konuşacaksınız, açılacaksınız.

Fazla bir şey söylemeden büyük ablanın paketlerini aldım ve köşebaşında bekleyen arabaya yürüdük.

* * *

Selim Bey, eniştesiyle beraber sokağa çıkmıştı. Afife, bahçede yalnızdı. Büyük abla Rumca bir şeyler söyleyerek beni ona teslim etti ve kendisi soyunmaya gitti.

Annem için uydurduğum yalan Afife'de de aynı alâkayı uyandırmıştı. Fakat o, ablası gibi telaş göstermiyor, ihtimal beni daha fazla müteessir etmemek için sual sormaktan çekiniyordu.

Beni evvela içeriye götürmek istedi, fakat sonra nedense bundan vazgeçti:

— Yorgun değilseniz bahçede dolaşın bir parça, dedi, açık hava iyi...

Bina ile sokak kapısı arasındaki yolu ağır ağır inmeye başladık. Flora bizimle beraberdi. Arasıra kapıya koşarak sokaktan geçen mandalara havladıktan sonra tozu dumana katarak geri dönüyor, ayaklarımızın altında arkaüstü yatıyor ve debeleniyordu.

Köpeğin bu oyunları bir insan saygısızlığı gibi Afife'nin canını sıkmıştı. Onu zincirinden yakalayarak yolun kenarındaki bir ağaca bağladıktan sonra ara yollardan birine saptı.

İtiyat, ne garip kuvvettir. Burası bir yaz evvel, babam ve annemle birlikte onlara ilk geldiğim gece beraber geçtiğimiz yoldu. Aynı ağaçlar arasından yürüyerek bostan kuyusuna kadar ilerledik:

Afife:

— Biraz yüzünüzü yıkamak istemez misiniz, Kemal Bey? dedi, soğuk su iyidir. Açılırsınız.

Sesimi çıkarmadan kuyunun kenarındaki oluklardan birine eğildim ve evvela yüzümü, sonra tekmil başımı birkaç kere soğuk suya daldırıp çıkardım.

Hareketlerim o kadar sert ve muvazenesizdi ki, başımla beraber ceketimin üst kısmı da sırılsıklam olmuştu. Yakalarımdan giren kuyu suyu soğuk soğuk göğsüme ve sırtımın ortasına sızdığı için vücudumu dik tutamıyor, reverans yapar gibi öne eğiliyordum.

Afife, gülmekten kendini alamayarak:

— Ne yaptınız Murat Bey, diye haykırdı, hasta olacaksınız.

Bunun ehemmiyeti olmadığını anlatmak ister gibi bir tavırla omuzlarımı kaldırdım.

— Biliyorsunuz ben, ne kadar çektim; hâlâ öksürüyorum... Kurulayınız başınızı rica ederim.

Kurulayayım, fakat neyle? Elimi cebime attım, mendil yok. Derbederlikten kaç gündür onu bile ihmal etmişim.

Afife avucundaki minimini tül mendili gösterdi:

— Bunu vereyim, fakat ne yapacak? Size peştemal lâzım...

Sağ kolumu ensemden başlayarak saçlarımın üzerinden ve yüzümden geçirdim. Ceketlerinin kolu ile burnunu silen fukara sokak çocuklarının jestine benzeyen bu jestimle, karmakarışık başımla ve bilhassa bu vaziyette hâlâ muhafazasına çalıştığım vakur ve mahzun ciddiyetle o kadar komiktim ki, Afife, bu defa sesli güldü. Fakat bu gülmenin kendime karşı bir saygısızlık olmasından korkarak hemen eliyle ağzını kapadı:

— Kravatınızı çözünüz Murat Bey. Hatta yakanızın düğmesini de çözseniz iyi olacak...

Bir şey söylemeden itaat ettim. Fakat, ıslanmış ince kravatım düğümünün içinde biraz kaydıktan sonra sıkıştı ve Flora'nın tasması gibi ne ileri, ne geri boynumda asılı kaldı.

Afife, beceriksizliğimi görerek bana yardım etmek ister gibi bir hareket yapmıştı, fakat, galiba genç bir adamın vücuduna el dokundurmayı doğru bulmayarak vazgeçti.

— Başınızı güneşe tutun... Ne olsa biraz fayda eder...

Kuyunun karşı tarafındaki iki büyük incir ağacı arasından gelen güneş ışığına doğru bir, iki adım yürüdüm ve karşı karşıya durduk.

— Ne oldu size Murat Bey?

Afife'in sualinde bir genişlik, bugünkü kaderimin daha derin sebeplerine inmek isteyen bir şey sezer gibi oldum. Gözlerimi kamaştıran güneşe karşı sırf kendi kurunma işimle meşgul göründüğüm ve yüzüne bakmaya cesaret edemediğim halde onu beni hüzünle, merak ve merhametle seyrettiğini hissediyordum.

Foyamı meydana vermekten korkar gibi sadece:

— Annem, dedim.

O, aynı vakur ciddiyetle:

— Evet, anneniz, dedi, hepimizin annesi... Fakat, büyük abla bana yanlış anlatmadıysa o kadar telaş edecek bir şey yokmuş... Belki şimdiye kadar yatağından bile kalkmıştır.

Ben, kâh ayaklarımın ucuna, kâh yana ve havaya bakarak gözlerimi kırpıştırıyor, cevap vermiyordum!

Afife, bu defa daha açık konuştu:

— Ne oldu size Murat Bey? Geçen sene böyle miydiniz siz? Neşeli, kuvvetli bir çocuktunuz. Niçin bu kadar bıraktınız kendinizi?

Afife'nin bu sualleri, benden ziyade kendi kendine sorar gibi bir hali vardı. Böyle olduğu halde benim cevap vermemi bekliyor, inatla sustuğumu gördükçe geçen seneki halimle şimdiki arasındaki fark hakkında bazı şeyler söylüyor ve sözünü hep aynı cümle ile bitiriyordu:

— Niçin bıraktınız bu kadar kendinizi?

Niçin mi bu kadar bıraktım kendimi? Bunu söylemek imkânsızlığı karşısında gözlerimden damla damla yaşlar sızmaya başladı. Afife'nin bunları yarı kapalı kirpiklerimden göz bebeklerime işleyen güneşe atfedeceğini ve belki de hâlâ saçlarım ve alnımdan gözkapaklarıma sızmakta devam eden su damlalarıyla karıştıracağını umuyordum. Fakat o, anladı ve devam etti:

— Yapmayınız bu kadar Murat Bey... Belki burada mesut değilsiniz... Sevdiklerinizi göreceğiniz geliyor... Amma ne yapabiliriz? Biliyorsunuz benim de çocuğum var uzakta... Bazı o da hasta oluyor, yüreğim yanıyor... Fakat yapılacak şey yok...

Pek farkında değilim. Fakat Afife bana galiba çocuğundan ilk defa bahsediyordu. Belki de babasına olan kininden istemeyerek ona da pay ayırdığı için başka zamanlarda küçük Sklavaki'den bahsedildikçe hatta biraz hırçınlaştığını ve araya başka lakırdılar karıştırdığını görmüştüm. Fakat şimdi, sırf ona ait olduğundan şüphe etmediğim bir teessürle gözleri bulanıyor, başını uzaklara çeviriyordu.

Kalbim çarparak sordum:

— Evet, fakat siz çocuğunuzu yakında göreceksiniz, öyle değil mi?

O düşüncelerinden kendini alamayarak müphem bir hareket yaptı.

Israr ettim:

— Belki pek yakında... Öyle değil mi?

Yine dalgın ve bir şey ifade etmeyen bir cevap:

— Bilinmez ki...

Utanıp sıkılmayı bırakıyorum, saygısız bir ısrarla suallerime devam ediyorum:

— Belki birkaç güne kadar... Mesela haftaya bugün İzmir'de olabilirsiniz.

— Zannetmiyorum.

— Büyük abla çok yakın olduğunu söyledi.

— Öyle mi?

— Hatta bugün ona elbiselikler, oyuncaklar aldı.

Afife, istemeyerek gülümsedi:

— Abla benden ayrılmaktan korkuyor... Onun için sanıyor ki, gideceğim gün çok yakındır.

— Demek o kadar değil?

— Belki kışa doğru... Biliyorsunuz, onun Çine'de, Aydın'da işleri var.

— Şu halde kışa kadar muhakkak buradasınız.

— Öyle görünüyor.

Vücudumu baştanbaşa bir sıcak dalgası sarmıştı. Saçlarımın bir ocak karşısında gibi kendiliğinden kuruyup kıvrıldığını, rengimin kızardığını, yalnız vücut hareketlerimle değil, üzerimdeki cansız eşyaya, kol ve bacaklarımdan sarkan elbiselerime, boynumdan sarkan kravatıma kadar bir kıvraklık geldiğini hissediyordum.

Demek büyük abla kendisiyle beraber beni de aldatmış! Afife, kışa kadar burada... Kışa kadar... Ne uzun?

Onun kendi ağzından bu müjdeyi aldıktan sonra görmeye başladığım bu ağaçlar daha birkaç defa renk değiştirecek; henüz tomurcuk halindeki yemişler büyüyecek,

sararıp kızaracak; yağmur ve sisler içinde başlıyor gibi görünen bir yalancı kıştan sonra tekrar havalar açacak, ortalık yeşerecek... Ondan kimbilir ne kadar uzun zamanlar sonra da sahici kış... Bir gün öleceğimiz de muhakkak. Fakat mühlet uzun ve şüpheli olduktan sonra ne çıkar!

Beni en süfli düşkünlükten cesaret ve neşenin en çılgınına atan sayılı sinir nöbetlerimden birini geçiriyordum. Bu dakikada bana her şey o kadar kolay görünüyordu ki, Afife'yi bileklerinden yakalayarak göğsüme çeksem, kendini bırakacak sanıyordum.

Ateşli bir gevezelik ihtiyacı bana hemen tehlikeli şeyler söyletmeye başlamıştı:

— Hakkınız var küçük abla, diyordum, bilmiyorum belki bir hastalık... Ben, hiç eskisi gibi değilim. Bana ne kadar iyilik ettiniz bugün... Zaten siz her zaman bana karşı o kadar iyi, o kadar iyi oldunuz ki... Ayağım kırıldığı zaman, bugün, her zaman, her zaman...

Afife, sayıklamaya benzeyen bu sözlerden ve mütemadiyen gözlerimden akan yaşlardan bir mana çıkaramıyor, ayağım kırıldığı zaman ve hele bugün bana nasıl bir hizmet ettiğini anlayamayarak yüzüme bakıyordu.

Ancak, bu nevi nöbetler saridir:

— Siz sahiden çocukmuşsunuz Murat Bey, diye beni ayıplar gibi göründüğü halde kendi de heyecana kapılıyor, benimkinden daha az çocukça olmayan sözler ve tavırlarla beni teselli ediyordu.

Konuşa konuşa kuyunun yanından uzaklaştık ve bahçenin daha iç taraflarına doğru yürümeye başladık. Selim Bey'in bahçesi ne kadar büyük olsa, nihayet birkaç parça meyvelikle biraz bağdan ibaret bir ev bahçesiydi.

Fakat o akşam bu bahçede Afife ile yaptığım gezinti,

bende uçsuz, bucaksız bir ormanda, günlerce devam etmiş bir seyahat hatırası bırakmıştır. Ağaçların karanlığı içinden aydınlık meydanlara çıkıyor, üzüm kütükleri arasında dolaşıyor, sonra yine bir ağaçlığa, ihtimal aynı ağaçlığa giriyorduk. Bazı yerlerde tepemize dallar dokunuyor, ayaklarımıza çalılar takılıyor. Birkaç defa bir çukurun, belki aynı çukurun üzerinden atladım ve onun da atlamasına yardım etmek için elini tuttum. Her defasında onun bir sene evvel kilise bahçesinde eteklerini toplayarak ateşten atladığını hatırlıyor ve gülümsüyordum. Hatta zannederim bunu kendisine de söyledim.

Gezintinin bu kadar uzun sürmesi, Afife'nin benim yanımda kendini bu derece unutması galiba bu akşamki marazi gevezeliğimden ileri gelmişti. Birkaç defalar onu durdurduğumu, gözlerim, dudaklarım ve sesimde nöbetimin ateşleriyle uzun uzun bir şeyler anlattığımı hatırlıyorum. Söylediğim belki çocukça şeylerdi. Fakat bunlar, içimdeki büyük adam ihtirasından garip renkler alıyor ve Afife'yi gayrıihtiyarı alakâdar ediyordu.

Hâlâ büyük yoldaki ağaca bağlı olan Flora'nın arasıra havladığı işitiliyordu. Bir defasında Afife, başını kapı tarafına çevirdi:

— Ağabey geliyor, dedi.

Bu, gezintinin artık nihayet bulduğuna işaretti. Fakat o nedense kardeşiyle kocasını ara yoldan karşılamak istedi ve beni bahçenin arka tarafından dolaştırarak eve götürdü.

* * *

Selim Bey, meseleyi büyük abladan öğrenmişti. Beni görünce endişeli bir çehre ile:

— Mektup üzerinizde mi? dedi.

Elimi ceketimin iç cebine attım, fakat derhal kendimi toparlayarak:

— Hayır, dedim, galiba evde, yahut da dairede...

— O mektubu görmek isterdim. Hastalık hakkında tafsilat var mı?

— Hayır... Galiba geçen seneki hastalıkmış... Babamın söylediğine göre tamamiyle geçmiş...

— O halde niçin bu kadar telaşlandınız?

— Pek fazla telaşlanmadım. Büyük abla belki yanlış anladı.

Ben, şimdi lüzumsuzluğu kadar da tehlikeli olmaya başlayan bu hastalık masalını kapatmaktan başka bir şey düşünmüyor, suçu kurnazlıkla büyük ablaya yüklemeye uğraşıyordum. Selim Bey, elimi tutarak, saçlarımı okşayarak:

— Yeni bir hastalık değilse ehemmiyeti yok, dedi. Ben annenizin naturasını bilirim. Zayıf, sinirli, fakat sağlamdır, Allah'a emanet... Mamafih, şimdi binbaşıya telgraf çekeceğim, soracağım.

Selim Beyi bu fikrinden vazgeçirmek için çok uğraştım. Fakat mümkün olmadı. Bunu belki de babama karşı bir arkadaşlık vazifesi addediyordu.

Selim Beyler o gece beni yemeğe alıkoydular. Sofrada bir başka misafir de vardı. Sklavaki'lerin uzak akrabalarından çok ihtiyar ve fakir bir Giritli.

Bu garip ailenin sizi bütün sevgi ve şefkatiyle tutması için bir parça bedbaht olmak kafiydi. Sofradaki bütün konuşmalar benim hayali kederim etrafında dönüp dolaşıyordu. Bazen yarı bunak bir halde olan ihtiyar Giritli'ye tuhaf şeyler anlattırıyorlardı ki, bunun da netice itibarıyle beni biraz meşgul edip eğlendirmek için olduğunu gayet iyi anlıyordum.

Bu gece, aramızda en çok sıkılan zavallı Rıfkı Beydi. Adamcağız, anneme karşı en küçük bir sempati duymasına sebep bulunmadığı halde, nezaket icabı, bize uymaya mecbur oluyor, yalancı teessürle suratını sarkıtıyordu.

Doğrusu aranırsa, bir ananın büsbütün de yalan olmayan hastalığını istismar etmek ayıp bir şeydi. Fakat besbelli şahsiyetim henüz böyle nükteleri kavramaya müsait olacak derecede inkişaf etmediği için bunu duymuyor, bilakis kendi yarattığım havanın yine kendime çarpmasından ileri gelen hüznü —Afife hakkındaki korkularım artık geçtiği için— hakikaten anneme ait sanıyordum.

Zavallının aylardan beri hatır ve hayalime uğramayan çehresini hafif sızılarla tekrar görmeye başlamıştım. Selim Bey, yahut büyük abla ondan bahsettikçe boynumu bükerek, acı acı gülümseyerek:

— Üzülmeyiniz, diyordum, belki inşaallah, dediğiniz gibi hafif bir şeydir. Fakat değilse de ne yapalım. Herkes ölecek... Metin olmak lâzım!

Etrafıma karşı böylece bir de yalancı kahraman rolü oynadıktan sonra başımı pencereye çeviriyor, gözlerimdeki yağ buğusunu dağıtmak için kirpiklerimi kırpıştırarak karanlığa bakıyordum.

Selim Beyin biraz sinirlerimi yatıştıracak bir ilaç diye bana zorla bir bardak şarap içirmesi, nöbetimin teheyyüçlerini büsbütün çoğaltmıştı.

İçimde sevinçle hüzün karmakarışık bir haldeydi. Bunlar, ardı arkası kesilmeyen dalgalarla göğsümden başıma yükseliyor, etrafımdaki eşya bulanıyor, şamdanların aksinde Afife'nin çehresinden başka bir şey kalmıyordu.

O, şimdi kocasının yanındaki sandalyede dirsekleri masaya dayalı, çenesi açık avuçları içinde, sessiz ve hareketsiz düşünmekteydi.

Aradan iki saat geçmediği halde bahçedeki gezintimiz, bana bir mazi görünmeye, onun büyülü tesirleriyle şekil değiştirmeye başlamıştı.

Konuşulan şeyleri dinlemekte, bana sorulan suallere cevap vermekte devam etmekle beraber, etrafımdaki realiteden daha kuvvetli olan bu rüya içinde kendimi kaybediyor, uçsuz, bucaksız korularda onu takip ederek, başımın süründüğünü duyarak dolaşıyor, dolaşıyordum.

Kışa kadar, o kadar çok, o kadar çok uzun günler vardı ki! Fakat uzak da olsa nihayet geleceğini kabul etmek lazım olan o gün için de bir kolaylık icadetmiştim... Afife'den ayrılır ayrılmaz kendimi öldürecektim.

Başka hastalıklarda olduğu gibi, aşkın da muayyen devrelerde kendini gösteren muayyen arazları vardır ve intihar, galiba, onların her seven insanı velevki fantezi halinde mutlaka yoklayanlarından biridir.

Bende o gece ilk defa uyanan bu fikir, mühletin uzunluğu ve şimdilik bir hayalden ibaret bulunması itibarıyle beni ürkütmüyor, başımda birtakım romanesk tasavvurların uyanmasına saik oluyordu.

O geceki kararıma göre ölmek icap ederse Afife'ye bir mektup bırakacak, hepsini söyleyecektim. Yaşadığım müddetçe imkânsız olan bu şeyin ölümümden sonra yapılmasında hiç bir güçlük yoktu. O, muhakkak ağlayacak ve belki hatta beni sevecekti.

Afife'ye aşkımı itiraf etmek arzusu ve onun tarafından sevilmek ümidi bana o gece, bu intihar fikrinin bir neticesi olarak gelmiştir.

Güneş batarken, havanın açık olmasına rağmen ufukta hafif şimşek izleri parlayıp sönüyordu. Yemek esnasında rüzgâr ve gök gürültüleriyle beraber yağmur başlamış ve panjurları kapamak lazım gelmişti. Şimdi iki-

de bir prostelasının ucunu başına örterek terasa çıkan asker yapılı hizmetçinin, yüzünden ve elbiselerinden sular akarak içeri girdiği görülüyordu.

Selim Bey, bu yağmurda eve dönmemin mümkün olamayacağını söyledi ve geceyi misafir odasında geçirmemi teklif etti.

Benim, bilakis, yağmur ve fırtınadan çok daha büyük kuvvetlere meydan okumak ihtiyacıyle yandığım bir gecemdi. Mutlaka eve dönmem lazım geldiğini söylüyor, Sklavaki'lerin beni daima ürkütmüş otoritelerine umulmaz bir inatla karşı koyuyordum.

Fakat o esnada aklıma gelen bir şey beni birdenbire yumuşattı.

Biraz sonra Afife, kocası ile, Selim Bey ihtiyar misafirle beraber yukarı çekiliyorlar, ben, yemek odasındaki masanın yanında bitip tükenmez örgüsüne dalan büyük abla ile yalnız kalıyordum.

* * *

Bana birdenbire karar değiştiren sebebe gelince, bu misafir odasında köşe bucağı ve çekmeceleri karıştırarak Afife'nin resmini aramaktı.

Odada yalnız kaldıktan sonra uzun uzun etrafı dinledim; dışarıda yağmurun her zamankinden şiddetli yağmasına ve kimsenin bahçeden beni gözetlemesine imkân olmamasına rağmen, perdeleri sımsıkı kapadım ve işe giriştim.

Bir saatten fazla süren bir araştırma neticesinde, Selim Bey'in ecza ve hırdavat dolaplarının birinde Afife'nin henüz erkekten kaçmadığı zamana ait bir çocukluk fotoğrafını elde edebiliyordum.

Doğrusunu söylemek lazım gelirse, Afife'nin o zamanki

çehresinde hiç bir güzellik yoktu. Üstelik de başında hotoz gibi bir başlık, arkasında kabarık kollu bir acayip elbise, boynunda da bir dizi beşibirlik ile fotoğraf karşısında gülünç bir poz almıştı. Fakat bu, benim neşemi kaçırmıyordu. Zaten bu fotoğrafın rolü Afife'nin çehresini zaman zaman gözümden kaybettikçe bana onu tekrar bulduracak bir iki çizgi vermesinden ibaret kalacaktı.

O gece, birkaç defa uykudan uyandım. Bu sefer de Sklavaki'ler beni aramaya geleceklermiş gibi, yeleğimin gizli cebine sakladığım fotoğrafı çıkarıyor, başucumdaki mumu yakarak içimde derin sarsıntılarla uzun uzun seyrediyordum.

– XVII –

Rıfkı Bey, hiç beklenmedik bir zamanda nasıl birdenbire meydana çıktıysa, günün birinde onun yine böyle sessiz, sedasız ortadan kaybolduğunu haber aldık.

Sklavakiler'in evinde ne geçtiği bilinmiyor, saraylarda birdenbire ortadan kaybolan büyük rical için olduğu gibi, kimseye bir şey sormak kabil olmuyordu.

Bununla beraber kaymakamın fikrince bu seferki ayrılık kat'i idi. Ben iki gün güç belâ dayandıktan sonra üçüncü gün bir bahane ile Selim Bey'lerin kapısını çalıyordum.

Ortada bir fevkalâdeliğe delâlet edecek hiçbir şey yoktu. Fakat ben, bu sükûnun bir örneğini de Afife'nin İzmir'den geldiği geceki kıyametten sonra gördüğüm için buna inanamadım.

Hatta başına siyah bir çatkı çatmış olan büyük abla ile hizmetçinin müfrit hamaratlıkları, Selim Bey ile Afife'nin daha derinleşmiş sükûtları bana sarsıntının zannedildiğinden de daha fazla olduğu hissini verdi.

Büyük ablanın Izmir'deki çocuk için dikmekte olduğu elbiseler ortadan kalkmış, Rıfkı Bey'in birinci dargınlıkta duvardaki yerinden oynamayan resim bu defa yok olmuştu.

Sklavakiler'in yanında Rıfkı Bey'in adını ağzıma almadığım halde kaymakamla mütemadiyen onu konuşuyordum.

Kaymakam, Selim Bey'in bu defa sıkı durmasına ve ne pahasına olursa olsun Afife'yi bu serserinin elinden kurtarmasına taraftardı.

Çay semaveri gibi durduğum yerde keyfimden fıkır fıkır kaynadığım halde kaymakama itiraz ediyor: "Böyle söylemeyin... Ev bark yıkımı kolay değildir. Arada çocuk var!" gibi boyumdan büyük kelimeler kullanıyordum.

Bazen de Rıfkı Bey'den riyakâr bir sempati ile bahsediyor: "Bilmem neden bu adamı çok beğendim. Sevimli, zeki, terbiyeli bir insan. Kendisini daima arayacağım!" diyordum. Maksadım, tabii, kaymakamı, adamcağızın aleyhinde bulunmaya ve beni onların artık bir araya gelmeyeceklerine iknaya sevketmekti.

* * *

Bununla beraber o ay içinde Sklavakiler'e gelen bir misafir, sevincimi burnumdan getirdi ve Rıfkı Bey'i bana hakikaten arattı.

Bu, otuz, otuz iki yaşlarında bir doktor yüzbaşıydı ve Selim Bey'in uzak akrabalarındandı. Erzurum'da vazife görürken boğazından hastalanmış ve sıcak bir yer olan Rodos'a kaldırılmıştı.

Selim Bey, kendisine ağabey diyen bu yüzbaşıyı çok seviyor ve beş aylık tebdil-i hava raporundan kalan iki ay tamam olmadıkça Rodos'a bırakmayacağını söylüyordu.

Onun adı da benim gibi Kemal'di. Yüzünde hafif bir çiçek bozuğu bulunmasına rağmen güzel vücutluydu.

Onu ilk defa şehrin merkez eczanesinde Selim Beyle beraber gördüğüm zaman sebebini pek anlamadan burkulmuştum. Boynu üniformasının yakası içinde siyah bir band ile bağlıydı. Biraz kısık, fakat tatlı bir sesle ve en acı şeylerden bahsederken bile kaybetmediği bir neşe edasıyla Erzurum'u anlatıyordu.

Eczanede bulunanlar onu zevkle dinliyorlardı. Fakat ben, biraz evvel Selim Bey tarafından tanıştırıldığım zaman bana söylediği güzel şeylere rağmen, baştan ayağa tenkit kesilmiştim. Yalnız bana değil, bütün etrafındakilere olan ezici üstünlüğünü kabul etmemek için oturduğum yerde sebepler arıyor, sözlerine alaka gösterenlere sinirleniyordum.

Ayrıldığım zaman o, tekrar bana iltifat etti: "Selim ağabeyim sizi ailenin çocuğu diye takdim etti. O halde gece gelin de görüşelim" dedi.

Zahiri nezaketine rağmen bir ev sahibi edasıyla yapılan bu davet azametime dokundu ve derhal "imkân yok" diye kafa tuttum. Fakat gururum pek öyle sonuna kadar dayanacak kuvvette bir gurur olmadığı için, mahzun ve somurtkan, ilave ettim:

— Belki bir başka akşam...

Benim o zamanki bir başka akşamım, iki günden daha ötesi olamazdı. Onu bile ne azaplar ve kararsızlıklar içinde beklediğimi ben bilirim.

Her başım sıkıldıkça yaptığım gibi kaymakama gittim:

— Selim Beyin yine bir misafiri var, dedim, beni davet ettiler... Isterseniz bu gece sizi araba ile evinizden alayım... Beraber gidelim.

Kaymakam, köylerde bir hafta devam eden yeni bir devirden dönmüştü:

— Yorgunum, dedi, yarın akşama bırakamaz mıyız? Sonra, karımın da gelir gelmez misafirliğe gidiyorsun diye kavga çıkarmasından korkarım.

Evvela mazereti doğru bulduğum halde, sonra yavaştan yavaşa mızıklanmaya başladım. İki gündür kendisini beklediğim için bu ziyareti geciktirdiğimi, fakat daha fazla beklemenin doğru olmayacağını söyledim.

— Peki, yalnız git, dedi.

İşi çaresiz dalkavukluğa vurdum:

— Bir hafta bizi bıraktınız. Sizi göreceğimiz geldi. Hem misafir can sıkıcı bir adam. Siz beraber olmazsanız tahammül etmek güç... Siz oldunuz mu her şey değişiyor.

Kaymakam, gıdıklanmış gibi gevrek gevrek gülmeye başladı:

— Pekalâ giderim... Lakin sen, araba ile kapıya gel, "Çabuk bekliyorlar, hep toplandılar" diye bir gürültü kopar ki, karıyı sersemletelim... Yorgunum falan dersem aldırma, sıkı dayan...

Kaymakam, bundan sonra misafir hakkında izahat istedi.

Dudaklarımı bükerek:

— Kendini beğenmiş, soğuk ve zevzek bir yüzbaşı, dedim, bilirsiniz, Selim Bey en olmayacak insanlara yapışır, evine musallat eder.

Gece, araba ile giderken de Selim Beyin misafirini kaymakama birçok çekiştirdim.

— Yüzünde çiçekbozuğundan parmak basılacak yer yok, diyordum. Fazla olarak da sesi kısık... İhtimal, gırtlak veremidir... Başka türlü insanı Erzurum'dan Rodos'a gönderirler mi?

Kaymakam, Kemal Bey'i henüz tanımadığı halde ne söylersem kafa sallıyor, Selim Bey'i, her önüne gelene kardeş diye kollarını ve kapısını açtığı için benimle beraber tenkit ediyordu.

Fakat o, misafirin yüzünü görür görmez yine derhal değişti ve adeti üzere ölçüsüz komplimanlara başladı:

— Beni iki Kemal arasında görürlerse topun ağzına bağlarlar, diye siyasi şakalar yapıyor, "nur-i aynım, doktorum" diye kırk yıllık ahbap gibi adamın ağzının içine giriyordu.

Yüzbaşı, burada hakikaten kendi evinde gibi serbest ve laubaliydi. Üniformasını çıkararak güzel bir gri elbise giymiş, yalnız yaka ve kravat yerine boynundaki siyah bandı muhafaza etmişti.

Afife'yi ablası gibi Fofo diye çağırıyor ve ikide birde çekinmeden onu işe koşuyordu. Arada uzak bir akrabalık bağı da bulunsa doktorun bu teklifsizliğini fazla buluyor ve için için öfkeleniyordum. Daha fenası Afife de bu muameleden memnurdu. O, ne söylerse dikkatle dinliyor, en adi şakalarına kahkahalarla gülüyordu.

Doktor, bir aralık büyük ablaya takılmaya, onunla bana, ablasına karşı bir hakaret, ondan beklenmeyecek feci bir yüzsüzlük gibi göründü.

Sükut ve durgunluğum dikkati celbedecek bir raddeye gelmiş olacak ki, Kemal Bey bana:

— Hiç konuşmuyorsunuz, dedi, galiba siz de Selim ağabey gibi sükutu fazla seviyorsunuz...

Fena bir maksatla söylenmediği muhakkak olan bu sözü Selim Bey gibi kendime karşı da bir tecavüz telakki ettim. Fakat, hücum pek birdenbire olduğu için kendimi toparlayıp, cevap veremedim.

Sonradan: "Konuşmaya meydan bulamıyorum da on-

dan", "manasız konuşmaktansa sükut daha iyi değil midir?" yolunda o zamanki çocuk kafamla çok kuvvetli zannettiğim bazı mukabeleler aklıma geldi. Bereket versin, vakit geçtiği ve araya başka sözler karıştığı için buna imkân bulamadım.

Selim Bey budalası bu adamın muamelelerine darılmak şöyle dursun, bilakis ona son derece alaka gösteriyor, doktor gitmekten bahsettiği zaman: "İznin bitmeden ve tamamiyle tedavi olmadan evvel şuradan şuraya gidemezsin" diyordu.

Nihayet, Afife'nin bir aralık dışarı çıkan Kemal Bey'i takip etmesi ve sofada gülüşerek konuşmaları beni büsbütün çileden çıkardı.

Hastalığımın arazlarından biri de beni son derece vehimli, vesveseli yapmış olmasıydı. İki kişi başbaşa verip konuştuğu zaman benden bahsettiklerine şüphe etmiyor, uğuldayan kulaklarımla adeta fısıldadıkları kelimeleri işitiyordum.

Evet, bu adam, yüzüme karşı benimle alay etmişti. Şimdi, muhakkak, dışarıda taklidimi yapıyor, biraz evvel ablasına yapılan hakarete gülmüş olan Afife, şimdi de bana gülüyordu.

Dönüşte başımı arabanın bir köşesine dayamış, gözlerimi kapamıştım. Şakaklarım zonkluyor, çenelerim kilitleniyordu. Söylediği lakırdıların cevapsız kaldığını nihayet farkeden kaymakam:

— Ne o, sende bir tuhaflık var, dedi.

Bu gece herkese düşmandım. Fakat belki yanımda bulunduğu için ona karşı duyduğum öfke hepsinden fazlaydı. Biçarenin bütün o zamana kadar sevdiğim tarafları birdenbire gözümde gülünç ve şeni bir karikatür oluyor, sesi batıyor, sözleri batıyordu. Ufak toparlak vücudu ara-

barının sarsıntılarıyla vücuduma dokundukça nefret ürpermeleri geçiriyor, onu belinden yakalayıp bir bohça gibi sokağın ortasına fırlatmak istiyordum.

Ağzımı açarsam, olmayacak bir şey söylemekten korkarak sualine cevap vermemiştim. Bir daha tekrar edince, kuru bir sesle:

— Hiç, dedim, başım ağrıyor.

— Sebep?...

— O çopur ve zevksiz heriften sıkıldım.

Kaymakam, yerinde doğruldu, karanlıkta yüzümü görmeye çalışarak:

— Veminelgaraip, sen bu huyları yeni çıkardın.

Sinirli bir hareketle omuzlarımı silktim ve gözlerimi sımsıkı kapadım. O, devam etti:

— Ben, Kemal Bey'i senin anlattığın gibi bulmadım. Pekala, sevimli, nazik, terbiyeli, hoşsohbet bir çocuk...

Artık kendimi tutamadım, sinirli bir sesle:

— Yüz yüze geldiniz mi, sizin için fena adam yoktur ki... Herkes maaşallah iyi, herkes maaşallah tatlı ve hoşsohbet...

Kesik kahkahalarla gülüyor, kaymakamın vereceği cevapları dinlememeye evvelden karar vermiş gibi küstah ve terbiyesiz bir tavırla ıslık çalıyordum.

Kaymakam, bu yeni çehre karşısında şaşalamıştı. Mütemadiyen bağırıp çağırarak bozuk kaldırımlar üstünde arabasını süren arabacıya daha yavaş gitmesini ihtar ettikten sonra:

— Yani dalkavukluk mu ediyorum demek istiyorsun, dedi.

Kendimi biraz toparlayarak:

— Estağfurullah, demem lazım geldi.

O, hüzünle gülerek devam etti:

— Öyle bir şey düşünüyorsan çekinme... İçinde kalmasın. Fizamanena böyle bir ithamı reddedecek babayiğit devede kulaktır. Allah kabul etsin, sırası geldikçe hepimiz asır icabına uymakta kusur etmiyoruz. Maksat o değil... Sen, ne diye bu gece birdenbire bana şahlandın... onu anlayalım. Asıl mühim olan bu...

Kaymakam, yüzümü iyi görmek için yan dönüyor, sık sık tekerrür eden şiddetli sarsıntılardan biriyle, sokağa fırlamamak için iki eliyle arabanın tente demirini sımsıkı yakalıyordu.

Onda bir zamandan beri bir hal peyda olmuştu. Bazen ufak tefek şeylere sinirlendiğimi, yaşamaktan bıktığımı söylediğim zaman bana karşı bakışlarının değiştiğini, içimdeki daha derin bir şeyi görmek ister gibi gözbebeklerinin adeta büyüdüğünü görüyordum. Gözlerimi kapamakta devam etmekle beraber kendimi bu gece de öyle tarassut altında hissettim ve hemen vaziyetimi değiştirdim:

— Belki sizi gücendirdim efendim... Biliyorsunuz ki, ben hastayım... Saatim saatime uymuyor.

Kaymakam sadece:

— Malum çocuğum, malum... dâüssıla, dedi ve tekrar köşesine çekilerek başını arkaya dayadı.

Araba, arasıra yokuşun taşlarına çarptıkça "ay, ay" diye bağırıyor, başka bir şey söylemiyordu. Kaymakamı şüphelendirdiğim muhakkaktı. Bunu gidermek için mutlaka bir şey yapmalıydım.

Bir türlü düzelemeyen yollardan şikayet ettikten sonra:

— Garip hastalık efendim, dedim, bakınız şimdi de kendimi iyi buluyorum... Hatta Kemal Bey hakkında fikirlerim bile değişti. Hakikaten sevimli ve terbiyeli bir insan. Siz, zaten her şeyi gayet iyi görürsünüz..

O, gülümsedi:

— Barıştık... zahmet etme...

— Yok vallahi onun için değil. Ciddi söylüyorum efendim.

Kaymakam, beni yine tasdik etti:

— Malum... malum... Ciddi konuşmamak için ne sebep var?... Hastalık hali... Senin tarifine göre ben, bu Kemal Bey'i hakikaten suratsız, herzevekil bir adam sanmıştım... Halbuki karşıma akar su gibi kıvrak, canlı bir insan çıktı. Yüzünde beş, on çiçek izi varmış; ne çıkar? Manası olan, zekası olan çehreyi hangi çiçek bozabilir ki?... Fazla olarak da neşeli insan. Sklavakiler'in protestan kiliselerine benzeyen evlerinin tadı, tuzu gelmiş... Dikkat ettin mi? Afife bile ne kadar canlı. Ne kadar olsa genç bir kadın... Etrafında erkeğe benzeyen bir erkek görünce adeta değişmiş... Fıkır fıkır konuşuyor kızcağız, gözlerinin içi gülüyor... Ben, Selim Bey'in yerinde olsam ne yapardım bilir misiniz? Hazır akrabalık, falan da varmış aralarında... Kızı o Rıfkı Bey olacak serseriden çatır çatır ayırtır, Allah'ın emriyle bu çocuğa verirdim. Ne kadar yakışacaklar bir birlerine...

Bu sözleri bir tuzaktan başka bir şey değildi. Kaymakam, belki fena bir merak sevkiyle, yahut da derdimin hakikatini öğrenerek bir çare aramak gibi güzel bir niyetle beni gafil avlamak istemişti. Bunu gerçi senelerden sonra anlamış bulunuyordum. Fakat iyi hatırlıyorum ki, o gece bir müdafaa sevk-i tabiisi bana bu baskını mümkün olduğu kadar serin karşılamayı emretti. Bu feci sözlerin yüzümdeki alametlerinden bir kısmı karanlıkla, gerisi çocuğun bazen büyük adamınkinden daha aldatıcı olan sahte saflığı ile saklı, sakin ve hemen hemen neşeli bir sesle:

— Ne iyi olur efendim, dedim, küçük ablanın mesut olmasını ben de çok isterim.

* * *

Afife'nin ellerini kocasının omuzlarına dayadığını, yanağını onun yanağına yaklaştırdığını görmüştüm. Sonra, kaymakamın âmiyane, sinik, fakat garip bir tasvir ve telkin kuvveti taşıyan kelimeleri delâletiyle onları karı kocalık hayatlarının en mahrem sahnelerinde hemen hemen gözlerimle görmüştüm. Fakat gariptir ki, bütün bunlar, bana küçük abla hesabına bir merhamet ve hüzünden başka bir şey ilham etmemişti. Halbuki yine kaymakamın misafir doktorla Afife için söylediği birkaç kelime beni şimdi kıskançlıktan kudurtuyordu.

Onların seviştikleri benim için artık şüphe edilmeyecek bir hakikatti. Hem de nasıl!

Geceleri ortalıktan el ayak çekilir çekilmez bir kuvvet, gözlerinin içi gülen kadını, akar su gibi kıvrak ve canlı olan genç adamın kollarına sürüklüyordu ve bu aşkın sahnesi yine ve daima benim odamdı.

Afife'nin bu kadar çabuk düşmesini kabul etmememde, manevi kıymetler hakkında henüz yerleşmiş bir fikrim bulunmamasının da tesiri olacaktı.

O zamana kadar etrafımdaki çocuk arkadaş, hizmetçi gibi basit insanlardan öğrendiğime göre erkekle kadın birbirine mukavemeti olmayan iki mahluktu. Hele aralarında ufak bir sempati varsa, erkek istediği vakit, benim Rina'ya yaptığım gibi, elini uzatıp kadını bileğinden yakalar ve aşkın istediği şekline sürükleyebilirdi. Bunun için kimsenin bulunmadığı bir yer, boş bir oda, hatta bir kapı arkası kafiydi.

Afife'ye olan bütün hürmetimi kaybetmiştim. Selim Bey'in evini bir şenaat yuvası, Afife'yi fahişelerin en yüz-

süzü gibi görüyor ve ona ne büyük bir haksızlık yaptığımı farkedemiyordum.

Daha garibi, bende Rıfkı Bey hesabına da bir gayret peyda olmuştu. Besbelli kendimde bir şikayet hakkı görmediğim için bu adama, hatta İzmir'deki küçük Sklavaki'ye karşı yapılan ahlaksızlığa isyan ediyordum. Hiçbir zaman bunu yapmaya cesaret edemeyeceğimi bilmekle beraber, birkaç kere Rıfkı Bey için zihnimde "Karınızın rezaletini görmek isterseniz hemen buraya koşunuz!" yolunda telgraflar tasarladım.

Afife hakkındaki şüphemin bir fena neticesi de çalınmış resmini önüme koyarak çehresini bulmaya çalışmak, bahçedeki gezintimizin hatırasını tekrarlamak için zevklerimden mahrum kalmış olmamdı. Aramızda bir şey bulunmamasına rağmen, izzetinefsim ağır surette yaralanmıştı. Bir daha bu eve ayak atmamaya yemin etmiştim. Bu kadar ahlâksız bir kadını sevmem mümkün olmadığına kendimi ikna ediyordum ve bu uğraşma, beni yoruyordu.

Vaktiyle Afife'nin Milas'tan gideceği gün için düşündüğüm intihar fikri yeniden canlanmıştı. Fakat artık sebep o değildi. Kocasını aldatan, kardeşlerinin evinde yabancı bir erkekle türlü rezalet yapan bir kadın için kimse kendine kıyamazdı.

Ben, sırf ümitsiz ve istikbalsiz bir sürgün olduğum için ölecektim. Kaymakama hakiki derdimin izini kaybettirmek için tekrar ettiğim "artık yaşamakan bıktım" nakaratını bu defa da kendime karşı kullanıyor, hatta babamla annemin hasretine bile bir mesuliyet payı yüklüyordum.

Bir mezattan iki altına bir küçük rovelver satın almıştım. Sedef saplı, oyuncak gibi bir şey. Bu rovelver, sade

şekliyle değil, vazifesi itibarıyle de bir oyuncak vazifesini görüyordu.

Kararımdaki ciddiyetle kendimi inandırmak için arasıra onu kılıfından çıkarıyor, emniyet tetiğini kontrol ettikten sonra ayna karşısında gülünç intihar taklitleri yapıyordum.

Bu maskaralıklar, hâlâ gözümün önündedir. Kâh gömleğimin düğmelerini çözerek göğsüme, kâh şakağıma namluyu dayayarak kendimi seyrediyor, sonra Minakyan aktörleri gibi kollarımı kaldırarak kendimi sandalyenin üstüne bırakıyordum.

Ölümümün Afife ile bir alâkası olmamakla beraber, nedense onun beni ölüm yatağında mutlaka görmeye geleceğini ümit ediyordum.

Tabii, artık ona hakaretten başka söyleyecek bir sözüm kalmıyordu. Fakat buna rağmen onu müebbeden yaralı yaşatacak bir mektup yazmadan gitmeyecektim. Mektubun metnine karar vermemiştim. Fakat bu, herhalde kocasına ve çocuğuna yaptığı fenalığı yüzüne vuracak gibi bir şey olacaktı.

İntihar hakkındaki kararım, hiç değilse Afife'nin suçu derecesinde muhakkak olduğuna göre daha fazla beklemenin manası kalmıyordu. Bunun için kendime üç günlük bir mühlet tayin etmiştim. Bu, hakikatte bilinmez bir ümidin payı idi. Fakat, ben onu birtakım vazifelerle izah ediyordum. Mesela anneme, babama, kardeşlerime mektup yazmadan, onlardan yana yakıla helallik dilemeden nasıl giderdim? Başmühendisin bana havale ettiği haritayı tamamlamak bir namus borcu değil miydi? Hele hafta sonunda para alacak yol amelelesinin hesabı hiç şakaya gelmezdi.

Fakat serseri gibi sokakları dolaşmak, yahut şakağım-

da oyuncak rovelverimle ayna karşısında intihar provası yapmak yüzünden bu işleri tamamlayamadığım için bu üç gün bir türlü tükenmiyordu.

Nihayet, bir gece kendi kendime:

— Artık ne olacaksa olmalı, dedim, fakat bu şenaat yuvasına artık ayak basmamak hususundaki yeminime rağmen son bir defa onları ziyarete mecburdum. Ne de olsa Selim Bey'le büyük ablanın üzerimde hakları var. Sonra, Afife'den ayrılırken bir daha unutmayacağı bir kelime söylemeliydim.

Yalnızlıktan kendi kendisiyle kağıt oynayan ve partönerinin elini bilmediğine kendini ikna eden insanlara dönmüştüm.

— XIX —

O kış Rafael'den sonra en çok hırs ve heyecanla okuduğum resimli bir Verter tercümesiydi. Kafama bu intihar maskaralığını sokan biri de herhalde o olacaktı.

Sıcak bir ağustos sonu ikindisinde arabayla Selim Beylere giderken ikide bir Verter'in, (yahut da Rafael'in, çünkü artık ikisini de karıştırıyorum) şöyle bir cümlesini tekrar ediyordum:

— "Bizim için artık yarın kalmadı."

Bahçede beni görünce havalamaya başlayan Flora'dan başka canlı bir mahluk yoktu.

Sokak kapısından eve giden ağaçlı yolu muhakkak bir ölüme yürüyen cesur bir asker adımlarıyla geçtim. Yalnız, kuyu tarafına ayrılan ince ara yolun ağzında beş on saniye durmaktan ve "bizim için artık yarın kalmadı" nakaratını bir kere de burada tekrarlamaktan kendimi alamadım.

Kapı ve pencerenin açık olmakla beraber, ev bugün

nedense tamamiyle boş hissi veriyordu. Fakat taş merdivenden birinci katın sofasına girince kendimi garip bir manzara karşısında buldum.

Afife, alçak bir mutfak iskemlesine oturmuş, başını önüne eğmişti. Arkasında daha yüksek bir sandalyede oturan büyük abla onun saçlarını örüyordu.

Kapıdan girer girmez ilk hareketim tekrar dışarı çıkmak oldu. Fakat onlar bunu, sahnenin fazla mahremliğinden ileri gelme bir saygı hareketi sanarak beni çağırdılar.

Büyük abla:

— Ziyanı yok... Siz yabancı mısınız? dedi.

Yalnız, açık bir bacağına eteğini kapamakla iktifa eden Afife, başını kaldırmadan bir espri yaptı:

— Murat Bey o kadar kendini unutturdu ki, yabancı sansak da hakkımız var.

Yüzümün ne renk aldığını bilmiyorum. Fakat son günlerde güneşten Habeş'e döndüğüm için bir şey farketmelerine imkân yoktu.

Pencerenin yanında, onlara oldukça uzak bir yerde ben de bir iskemleye oturdum.

Büyük abla, benim hatırımla beraber İstanbul'dan taze havadisler de sorduktan sonra:

— Fofo'yu şıklaştırıyoruz bugün bir parça, dedi.

Soğuk vakarımı muhafazaya çalışarak:

— Evet efendim, dedim ve sustum. Sonra kendime bir vaziyet vermek için bir sigara yaktım.

Büyük abla, masanın üstündeki sigaralardan almayarak kendi sigaramı içmeme kızmakla beraber:

— Beybaba görürse fena... Kızacak, bağıracak diye şaka etti.

Ekseri saf insanlar gibi büyük ablanın latifeleri mahduttu. Ne zaman beni elimde sigara ile görse, babamdan

azar işittiğim geceyi hatırlatır, bunun beni sıkabileceğini aklına getirmezdi.

"Benim için artık yarın yok.. beybaba korkusu yok!" diyemedim. Fakat bunu sözden daha iyi ifade eden bir vücut hareketi yaptım. Onlar, tabii bunu farketmediler.

Büyük abla, yavaş yavaş işine devam ediyor, pek nadiren bana, yahut Afife'ye bir, iki kelime söylüyordu.

"Murat Bey o kadar kendini unutturdu ki, yabancı sansak da hakkımız var..."

Afife'nin bu cümlesi zihnime takılmıştı. İçimden mütemadiyen onu tekrarlıyor ve her kelimesinden abuk sabuk manalar çıkarıyordum:

"O, beni artık tanımayacak derecede unuttuğunu söylüyor. Ben, zaten onun için bir çocuktan başka bir şey olamadım. Fakat bunu hiç olmazsa kendi ağzıyla söylememeliydi. Demek yeni aşkı ona her şeyi unutturmuş. Hem niçin herkes beni Kemal diye çağırdığı halde, o, daima Murat Bey diyor? Demek ki, bu Kemal Bey'i o eskiden beri seviyormuş, başkasını onun adıyla çağırmaya dili varmıyormuş..."

Bu ağustos ikindisindeki durgunluk, onların mizacındaki sükûnetle o kadar imtizaç ediyordu ki, bir müddet sonra kendimin de bütün azap ve isyanlarımla beraber uyuşmaya başladığımı hissettim.

Evvela hiddetimden, Afife'ye bakmadığım halde gözlerim ağır ağır ona doğru kayıyor ve ayrılmıyordu. Büyük abla, ayaklarının dibine bir sarı hamam tası koymuştu. Arasıra eğilerek elindeki tarağı ıslatıyor, sonra Afife'nin saçlarından ayırdığı ufak demetleri avucunun içinde taradıktan sonra kibrit uzunluğunda kâğıt parçalarının etrafına sarıyordu.

Afife'nin İzmir'den döndüğü o fırtınalı gecenin saba-

hı hatırıma geldi. Yorgunluğunu ve gözyaşlarını gidermek için hamamda uzun uzun yıkanmış, ıslak saçlarını küçük ve sıkı örgülerle başının etrafına dolamıştı.

Kimse bir şey söylemediği halde ablasının onu bir çocuk gibi bacakları arasına çömelttiğini, kâh okşayıp, kâh hırpalayarak saçlarını taradığını tahmin etmiştim. Gariptir ki, bugün halleri o tahminimin şaşılacak derecede isabetli olduğunu gösteriyor ve hatta büyük abla, zihnimden geçenleri biliyormuş gibi bunu bana sözleriyle de izah ediyordu:

— Biliyor musunuz, koca kadın hâlâ saçlarını taramasını beceremez. Amma kabahat benim... Ben alıştırdım küçükten beri, annesi yok diye... Ama rahat durup beni yormasa...

Afife, uzun müddet hareketsiz oturmaktan sıkıldığı, yahut da çocukluktan beri alışılmış bir oyunu tekrara ihtiyaç duyduğu için oturduğu yerde kımıldamaya, ablasını rahatsız edecek hareketler yapmaya başladı.

Büyük abla, içinden memnun, fakat dışından şikâyetçi, sahte tehditlerle kaşını, gözünü oynatarak kardeşini uzun uzun azarladı. Kelimeler Rumca idi. Fakat belki de eskiden beri aynı olan bu temi arasıra benim şerefime Türkçe'ye tercüme ediyordu.

— Uslu duracaksın koca bebek? Yoksa çekeceğim saçlarını... ısıracağım kulağını...

İki kardeşin bu cilveleşmeleri epeyce zaman devam etti.

Afife, büyük ablanın yalancı tehditlerine ve tekrarmalarına karşı bazen can acısından bağıracak gibi dişleriyle dudaklarını ısırıyor, bazen dilini çıkarıp gözlerinden birini kapayarak onunla eğleniyordu.

Alçalmış güneşin arka pencerelerden giren ufki ışığı

büyük ablanın elleri arasından geçerek onun yüzünü yer yer parıldatmaya başlamıştı.

Yaptığı yaramaz çocuk mimiklerinden çıkan yepyeni çehreye bu parıltılar da inzimam edince tekrar nevrim döndü ve hiddetlenmeye başladım.

Afife, bugün ne yapsa bana yaranamayacaktı. Yüzünü ablasının dizlerine kapayarak sessiz ve hareketsiz durduğu zaman doktoru düşünüyor, geceyi düşünüyordu. Başını kaldırıp gülmeye, şakalaşmaya başladığı vakit gözlerinde, dişlerinde beliren parıltılar, dudak ve yanaklarında değişen renkler, bütün bu şenlik, onun şerefine idi.

Afife'nin tuvaletiyle beraber kavga da bitmişti. Büyük abla kardeşinin ufak kâğıt parçalarına sarılı buklelerle dolmuş başını ellerinin içinde çevirerek seyrediyor:

— Bakmayınız şimdi böyle... Biraz sonra kâğıtları çıkardığım vakit göreceksiniz ne güzel olacak, diyordu.

Halbuki hep o alçak doktorun yerinde olsam bu kâğıtların kalmasını daha çok tercih ederdim.

Büyük abla, anlayabileceğim bir şeymiş gibi, bana saç kıvırma usullerinden bahse başladı. Kızgın maşa saçları yakar, renkleri bozarmış, halbuki ıslak tarak ve kâğıt parçası ile yapılan bukleler için böyle bir tehlike yokmuş. Büyük abla, Afife'yi bıraktıktan sonra benimle de meşgul oldu, aptal aptal gülümseyerek:

— Biliyorsunuz, siz maaşallah çok iyileştiniz... Renginiz düzeldi ve biraz da şişmanladınız, dedi.

Ne talih! Zehirlenmiş sokak köpeği gibi ayakta can çekişiyorum da kimse farkında olmuyordu.

Artık daha fazla beklemekte mana kalmamıştı. Doktorun, vurdumduymaz Selim Bey ahmağının kolunda eve geldiğini görmek, Afife'nin bu kıvır kıvır başla, zevkin-

den mercan gibi kızaran dudaklarla ona koştuğunu görmek için mi?

Büyük abla, kapının yanındaki iskemlenin üstünden fesimi aldığımı görünce çığlık çığlığa beni azarlamaya başladı. Gittikçe gevşeyerek gösterdiğim mazeretlere karşı: "Yalan... yalan... Siz yalancı çocuk oldunuz... Kilise mahallesindeki kızlar kaçmıyor!" diye bağırıyor, kendileriyle hiç olmazsa bir akşam kahvaltısı etmeden şuradan şuraya gidemeyeceğimi söylüyordu.

Ayrılırken Afife'ye söylemeyi tasarladığım acı ve unutulmaz kelimeler yerine onun elinden reçelli ekmek ve üzün mustavlirası yemek garip bir talih ama ne yaparsınız?

Kahvaltı esnasında güneşten kararmış yüzümü bir kat daha karartmaya ve yakın ölümüme dair bazı karanlık imalarda bulunmaya gayret ettim. Fakat onlar, iki kardeş, münasebetsiz bir tavuk bahsi tutturmuşlardı. Selim Bey'in bilmem nereden getirip üretmeye başladığı bilmem ne cins tavuklara dair yarı Türkçe, yarı Rumca münakaşalar yapıyorlar ve bana bir türlü dikkat etmiyorlardı. Büyük abla, son ikram olarak kardeşinin bana bu tavukları göstermesini istedi. Kendisi kahvaltı sofrasını toplarken Afife, beni bahçenin arka tarafındaki kümeslere doğru sürüklemeye başladı.

Yolumun üstündeki ağaçların kuru dallarını koparak, yerdeki muzır otları söküp atarak önümden yürürken arasıra bana sualler soruyordu.

Facia oynamak gayretiyle somurtkanlığı fazla ileri götürmüş olacağım ki, bir aralık döndü:

— Neniz var sizin yine? diye sordu.

Uzaklara bakarak sadece:

— Bilmem, dedim.

— Milas, sizi artık fazla sıkmaya başladı galiba?

Küçük bir tereddütten sonra başımı önüme indirerek, sesimi daha ziyade alçaltarak:

— Belki Milas... belki daha başka şeyler... dedim.

— Anlıyorum...

Afife'nin bu daha başka şeyleri İstanbul'da, annemle, daha fenası kilise mahallesindeki kızlardan biriyle izah etmesi ihtimali beni heyecanlandırdı. Birdenbire tavrımı değiştirerek ve gözlerinin içine bakmaya cesaret ederek:

— Anlayamayacaksınız, dedim, yahut pek geç anlayacaksınız.

Bu, hemen hemen bir itiraftı. Fakat Afife, yine anlamıyor, sesimdeki hırçınlığı, bakışlarımdaki kini neye vereceğini bilemiyordu.

Âdeta resmi diyebileceğimiz bir şefkatle ailenin meşhur nakaratını tekrar etti:

— Siz ailedensiniz. Bir derdiniz varsa bize söylemelisiniz.

Yaptığım jest beni esasen ürkütmüştü. Soluk soluğa bir şeyler kekeledim ve yürüdük.

Sklavaki'lerin toprak ve hayvan muhabbeti Afife'de de vardı. Ağabeyisinin yeni merakı ile eğlenir gibi göründüğü halde acayip isimli tavuklarla kendisi da alâkadar oluyor, kümeslerden piliçler tutup çıkararak bana ayaklarındaki, başlarındaki karakteristik işaretleri gösteriyordu.

Duvarın kenarında etrafı telle çevrili bir yerde, arkalarında palazlarıyla iki kaz dolaşıyordu. Afife, bir aralık beni buraya da sokmuştu. Kazlar kuşkulandılar. Bir tanesi yavrularıyla beraber duvarın deliğinden dışarı çık-

tı. Öteki fazla bir telaş göstermiyor, yalnız yuvarlak gözlerinden biriyle, benim misafir doktora yaptığım gibi, yan yan, aksi aksi bize bakıyordu.

Biz yaklaşınca, kaz daha paytaklaştı. Karnını ve yılan gibi uzayan boynunu topraklara sürdükten sonra korkunç bir mahalle karısı çığlığı ile üzerimize saldırdı. Hücum o kadar şiddetliydi ki, Afife birdenbire kendini geri attı, yüzüme yapışan yüzü, göğsüme yapışan göğsü ile tam bir sarılışma vaziyetinde kucağıma düştü.

Bir yerimizi parçalatmadan kazdan nasıl kurtulduğumuzun farkında değilim. Fakat telin dışına çıktığımız vakit ben bir muharebeden çıkmış kadar perişandım.

Afife, halime bakarak:

— Siz korktunuz, yahut bir yerinize çarptım, diyor, fakat gülmekten de kendini alamıyordu.

Biraz sonra anlattı ki, bu kahkahanın sebebi yalnız benim halim değildir.

— Bu kaz çok fena diyordu, geçen gün de Kemal Bey'in elini ısırıp kanatmış... Türkçe'yi iyi bilmeyen abla ne diye bağırıyor biliyor musunuz? Kaz, Kemal Beyin parmağını soktu, diyor.

Afife bunu anlatırken o kadar gülüyordu ki, yanakları sert parmaklarla makaslanmış gibi parça parça kızarıp sararıyor, yüzünün çizgileri darmadağın oluyordu.

Çoktan beri bu kadar yakından ve bu kadar iyi bir ışık içinde görmediğim çehresinde sivrilen dudağının, titreyen burun kanatlarının, gözleri etrafında beliren hafif kırışık ve morartıların sinirlerimde yaptığı sarsıntı bana onu başkasıyla geçmiş bir gecenin ihtirasıyla solup yıpranmış gösteriyordu. Çehresindeki leke bir ısırma iziydi. Boynun altındaki iğne sıyrığı mutlaka bir boğuşma

esnasında gömleğinin göğsü yırtılarak açılırken meydana gelmişti.

Vücudumu kaplayan ateşin bu dakikada beni yeni bir çılgınlığa sevketmesi pek mümkündü.

Fakat o, biraz sakinleştikten sonra her zamanki sesiyle konuşmaya başlamıştı:

— Misafirimizi dün yolcu ettik, dedi, o kadar üstüne düştük, daha fazla alıkoymak mümkün olmadı.

Yanlış işittiğimi zannederek şaşkın şaşkın yüzüne bakıyordum:

O, devam etti:

— Ama hakkı var. Kemal Bey'in işleri çok sıkışıktı.

— ? ? ? ! ! !

— Size söyleyeyim mi acaba? Ama şimdilik kimseye bir şey söylemeyeceksiniz... söz mü?

Başımla birkaç kere "evet" işareti yaptım.

— Kemal Bey evlenecek...

— ? ? ? ! ! !

— Bizim akrabamızdan bir Perihan var... Mersin'deki büyük amcamızın kızı. Kemal Bey'le de tabii akraba... Kemal Bey onu çoktandır ister... Fakat amca razı olmuyordu. Kızını askere vererek yanından ayırmak istemiyordu. Bu defa Kemal Bey, Rodos'a gelince yumuşadı... Selim Bey, üç haftadan beri mektup üstüne mektup yazıyor... Nihayet evvelsi gün cevap aldı. Görseniz Kemal Bey ne seviniyordu! Belki biz de düğüne gideceğiz...

— ? ? ? ! ! !

— İkisi de ne iyi çocuklardır... Perihan kukla gibi güzel... Sonra şakacı, Kemal Bey'den daha şakacı... Düğünde ne kadar güleceğiz... Siz de memnun oldunuz, değil mi?

Memnun olmak ne kelime? Fakat bunu Afife'ye söy-

leyemiyorum. Konuşmak değil, muvazenemi bozacak en küçük bir vücut hareketi yapsam hıçkırarak ağlayacağımı hissediyor ve bu korku ile taş gibi duruyorum.

— Fakat vaadinizi unutmayın... Büyük ablaya bile bir şey söylemeyeceksiniz nişan olmadan... Çünkü gevezelik ettim diye beni azarlayacak...

Ah, bu Sklavaki'lerin sır saklama huyu... Milas'ta Kemal Bey'i kim tanıyacak, onun Mersin'deki bir Giritli kızla evlenmesinden kime ne?

O zamanki bir şark kadını için evlenme, hayatın en ağır davasıydı. Afife, aile ananesini kırmayı göze aldıktan sonra durmuyor, beni bahçenin içinde oradan oraya dolaştırarak mütemadiyen bu meseleden bahsediyordu.

Daha garibi, yavaş yavaş kendime gelerek ben de konuşmaya ve bahse alâkadar olmaya başlamıştım. Doktora karşı nefretim birdenbire büyük bir sevgiye dönmüştü. Çiçekbozuğu çehresini dünyanın en güzel şeyi gibi gözümün önüne getiriyor, âdeta gözlerim yaşararak onu methediyordum.

Afife, Mersin'de yapılacak düğünden bahsederken kendimi tutamayarak:

— Ben de geleyim mi? dedim.

O, bunu ciddiye aldı, memnun bir çehre ile:

— Ne güzel olur, dedi, siz de bizdensiniz. Hep beraber gideriz... Yalnız sizin vilâyetten çıkmanıza izin verirler mi acaba?

— Sürgünüm diye mi? Hakkınız var... Vermezler.

Bunu söylerken hafifçe göğüs geçirmemi ve sesimdeki hüznü, vaziyetimi hatırlamış olmama atfetti ve beni teselliye başladı.

Henüz çocuk olduğumu, hayatı daha iyi bilen ağabeyiyle kaymakamın daima tekrar ettikleri gibi, yakında

her şeyin değişeceğini söylüyordu. Nihayet evlenmeyi hayatın en ehemmiyetli hadisesi ve her şeyin tesellisi addeden o şark kadını saflığı ile:

— Hiç üzülmeyiniz Murat Bey, dedi, bir gün siz de Kemal Bey gibi güzel bir meslek sahibi olacaksınız, siz de onun gibi beğendiğiniz bir kızla evleneceksiniz ve çok mesut olacaksınız.

— Bunu söylemeyiniz... Benim için mümkün değil...

Afife, sesimdeki hırçınlığa dikkat etmedi, gülümseyerek:

— Âdettir, hep öyle söylenir, dedi, ama vakti gelince... Belki sizin düğününüz için de İstanbul'a geliriz...

Artık, cevap vermedim., gözlerimdeki yaşları göstermemek için başka taraflara bakarak arkasından yürüdüm.

* * *

Ye'sin insanı cesur ve atak yaptığını söylerler. Bende bu, daima tamamıyle aksine olmuştur. Hayatta ne vakit meyus oldumsa vehim içinde kabuğuma kapandım ve her türlü hakaretten kaçındım. Bilâkis, cemiyet hayatındaki ufak tefek muvaffakiyetlerimi hemen her zaman büyük sevinçlerime borçlu idim. Böyle zamanlarımda ölçüsüz ve frensiz bir küstahlıkla ileri atılıyordum ve gariptir ki, bu, ekseriya tutuyordu.

Bahçenin içinde döne dolaşa meşhur kuyunun yanına geldiğim zaman sevincim artık zaptedilmez bir dereceye yükselmişti. O kadar çok konuşuyor, gülüyor ve hareket ediyordum ki, Afife:

— Neniz var Murat Bey, diye sordu.

Yarım saat önce kümeslerin önünde söylediğim şeyi bir kere daha tekrar ettim:

— Anlayamayacaksınız... Anlamanıza imkân yok...
Fakat, bu defa korkmuyordum, cesaretle gözlerine bakarak gülümsüyordum.
Afife, keşke üstüme düşmeseydi. Fakat ikidir aynı şeyi söyleyişim onu şüphelendirmişti:
— Bugün sizde bir şey var, dedi, anlayamayacağım şeyin ne olduğunu öğrenmek isterim.
— İmkânı yok...
Başımı iki yana sallayarak, dilimi dişlerimin arasında çevirip ısırarak ve gülerek yaptığım çocuk hareketlerinden cevabımın da çocukça bir şey olacağına hükmetti.
— Haydi nazlanmayın, dedi, bekliyorum. Yoksa darılacağım.
— Söylersem belki daha çok darılacaksınız. Belki değil muhakkak...
Öyle bir sükûnet ve nikbinlik havası içindeydik ki, Afife, yine bir fenalık düşünmedi:
— Darılmayacağım, dedi, söz veriyorum size...
Parmaklarımı yanımdaki oluğa sokup çıkararak ve uçlarından akan suları seyrederek bir kere daha sordum:
— Yemin eder misiniz?
O, artık kızıyordu:
— Niçin bu kadar inat? Evet...
İşte o zaman meyus ve kuşkulu bir zamanımda asla yapamayacağım falsoyu yaptım. Kemal Bey hakkındaki şüphelerimi Afife'ye anlatmaya başladım. Evvela serbesttim. Hatta sözlerimin nereye varacağını henüz anlamayarak hayretle yüzüme baktığı zamanlarda ben de ona bakıyordum. Fakat yaptığım şeyin vahametini, geri dönmeye imkân kalmadığını hissedince başımı önüme indirdim. Kelimelerimi şaşırıyor ve kekeliyordum.
Anlatışıma göre bu teessürüm sırf Rıfkı Bey de İzmir'-

deki küçük Slavaki hesabına idi. Nitekim gözlerimden akan yaşları —ki biraz da belki kendimi acındırmak içindir— onları da yine bu koca ve çocuk için duyduğum merhametle izaha uğraşıyordum.

Sözlerimi son bir kurnazlıkla: "Size iftira ettim Afife Hanım... Bunu itiraf ederek size kendimi affettirmedikçe yaşamam mümkün değildi" yolundaki soğuk bir iki roman cümlesiyle bitirdikten sonra korka korka başımı kaldırdım.

Afife ellerini yüzüne kapamıştı. Onları açtığı zaman kızacağını, yahut büyük bir teessür göstereceğini zannediyor, kendimi yeniden müdafaaya hazırlanıyordum.

Fakat netice beklediğim gibi çıkmadı. O, yüzüme bakmadan ağır bir sesle:

— Ayıp, çok ayıp, dedi, sizden beklemezdim. Artık sizinle konuşmayacağım.

Beni olduğum yerde bırakarak eve doğru yürümeye başlamıştı. Arkasından birkaç adım yürüdükten sonra:

— Artık evinize gelmeyeyim mi? dedim.

Farkında olmadan Afife'yi en nazik tarafından yakalamıştım. Zannederim ki, o dakikada ne söylesem onu bu kadar müteessir edemezdi.

— Öyle bir şey söylemedim, dedi, bizim evimiz hiç bir misafire kapalı olamaz... Kardeşlerimi istediğiniz zaman görmeye gelebilirsiniz. Ben, sade kendim için söylüyorum.

— XX —

Karakterimin değişik ve çürük bir tarafı daha... Afife'nin suçsuz olduğuna kanaat getirerek biraz rahatlamıştım... Kilise mahallesine döner dönmez, vaktiyle yine böyle bir sevinç ve taşkınlık gününde Rina'ya yaptığım sar-

kıntılık nev'inden bir ahlâksızlık yapmak ihtiyacını duydum. Fakat bu defa tesadüf karşıma Mariyanti'yi çıkarmıştı. Kızcağız, sabahleyin Varvar Dudu'dan aldığı bir kase pirinci iadeye geliyordu. Biraz evvelki muvaffakiyetin hızıyla onu da Rina kadar müsait ve yumuşak bulacağımdan şüphe etmeyerek üzerine saldırdığım zaman beni şiddetle göğsümden itti, sert bir çehre ile:

— Ne yapıyorsunuz Kemal Bey... siz delisiniz? dedi.

Aldırmadım, bu defa da belinden yakalayarak havaya kaldırmaya ve öpmeye çalıştım. Fakat o, daha iri ve kuvvetli olduğu için bir silkinişte beni arkamdaki duvara yapıştırdı ve ağzıma elinin tersiyle hürmetlice bir şamar attı. Sonra "ayıp, çok ayıp... bir daha gelmeyeceğim bu eve... Çok ayıp" diye söylenerek çıkıp gitti.

Bu ayıp, birkaç saat içinde yaptığım ayıpların ikincisiydi. Fakat bugün bende yüzsüzlük o hale gelmişti ki, fırsat elverirse kimbilir daha ne münasebetsizlikler yapacaktım. Şimdi bir mahalle çocuğu pişkinliğiyle kızın arkasından dilimi çıkararak taklidini yapıyordum.

Afife kovuyor; Mariyanti dövüyor; yalvarışlar, göz yaşları ve garip garip jestlerle kendimi türlü gülünç vaziyetlere düşürüyordum. Zilletin bundan aşağısı sağlık. Fakat o kadar başka bir heyecan içindeydim ki, bunların hiçbirisini hissetmiyorum, bir sabit fikre takılmış meczup gibi havamda gülüyor, ağlıyor, çırpınıyordum.

Bugünkü konuşmadan sonra Afife ile münasebetimde yeni bir devre giriyorum. Aramızda hiçbir mahrem tesmasa imkân bırakmayan renksiz ve meselesiz dostluk sona ermiş, bizi nerelere sürükleyeceği kestirilemeyen bulanık bir ihtilâf ve dava başlamıştı. O vakit, bunu kendime bu kadar açık izah edememiş olmakla beraber, mü-

nasebetlerimizdeki değişikliği müphem surette hissetmiştim.

Afife'nin tehdidi beni korkutmuyordu. "Sizinle konuşmayacağım artık" derken sesi ve tavırları sertti. Fakat cümlenin bu şekli bana âdeta ehemmiyetsiz bir çocuk dargınlığı hissi veriyordu. Nihayet, bana kardeşlerini görmek için evlerine girip çıkmakta serbest olduğumu söylemişti. Bu da gösteriyordu ki, yaptığım münasebetsizlik hakkında onlara bir şey söylemeyecek ve yanlarında karşılaştığımız zaman bana surat asmaya cesareti olmayacaktı.

Evlerine ilk gidişimde Afife, topuklu terlikleriyle yukarıda birçok gezindiği halde yanıma gelmemişti. Bu, bana uzun bir mektup yazmak fikrini verdi. Tabii, yalnız onu incittiğim ve darılttığım için duyduğum ıstırapları anlatan politik bir mektup. Günlerce süren bu mektubu yazarken bazen heyecana kapılıyor, geceden ve odamın yalnızlığımdan aldığım cesaretle ona adeta aşkımı ilân ediyordum. Sabahleyin tabii, bunlar değişiyor ve müsveddenin tehlikeli kısımları ufak ufak yırtılarak Varvar Dudu'nun sobasında yakılıyordu. Birçok tadillerden sonra mektubun ne şekil aldığını bilemiyorum. Fakat bütün ihtiyatıma rağmen eminim ki, saklamak istediğim şeyler oluktan yağmur akar gibi bu satırların arasında akıyordu ve Afife, biraz dikkatli olsa beni burnumdan yakalardı.

İkinci gidişimde, Afife'yi büyük abla ile beraber aşağı sofada bastırdım. Kardeşine bir şey belli etmemek için yüzüme bakmadan bana birkaç kelime söylemeye mecbur oldu.

Aramızda ikimizden başka kimsenin bilmediği bir sırrın yaşamasından garip bir lezzet duyuyor, yalnız onun

farkedebileceği riyakâr bir hüzünle titreyen gözlerimi yerden ayırmıyordum.

Afife, bu oyunu kısa keserek yanımızdan ayrıldı, yukarı çıktı.

Biraz sonra büyük abla, elindeki kemik tığ iğnesini kırmıştı. Odasından bir başkasını getirmek için yerinden kalktığını görünce fırladım ve Afife'yi, ayak seslerimi işiterek odasına kaçmadan yukarı sofada bastırdım. Yine başımı önüme eğerek ve beni ablasının gönderdiğini iki defa tasrih ederek söyleyeceğimi söyledim.

O, cevap vermeden kardeşinin odasına girip çıktı ve getirdiği iğneyi masanın üzerine koydu.

Ben, yerimden ayrılmıyordum. Titreyerek bir şey sor dum. Afife, yine yüzüme bakmadan:

— Biliyorsunuz ki, ben sizinle dargınım, konuşmuyorum, dedi.

İç cebimden çıkardığım mektubu masanın üzerine bırakarak:

— Sizi gücendirdiğime ne kadar müteessir oldğumu bundan anlayacaksınız, dedim ve kaçmaya hazırlandım.

Afife, arkamdan bağırdı:

— Alınız onu, dedi, ben dargın olduğum insanın mektubunu okumam.

Döndüm:

— Yapmayınız Afife Hanım, dedim, yine darılın, fakat okuyun...

İş, bir çocuk inadı şeklini almıştı. Afife, sür'atle:

— Hayır, hayır, dedi, istemiyorum.

Ben, artık dinlemeyerek acele acele merdivenleri inmeye başlamıştım.

Arkamdan:

— O halde yırtıp atıyorum, dedi.

Artık, başımı çevirmiyor, vakit bırakmazsam mektubun yırtılmayacağına yüzde yüz emin olarak merdivenleri ikişer ikişer atlıyordum.

* * *

Afife'nin dargınlığı bir müddet daha devam etti. Fakat dediğim gibi, ben yüzsüzlüğü ele almıştım. Vakitli vakitsiz evlerine gidiyor, kardeşlerinin yanında sualler sorarak onu konuşmaya mecbur ediyordum. Bu esnada gözlerimiz birbirine tesadüf ediyordu. Afife, benimkilerden memnun ve muzaffer gülümsemeyi görerek kızıyor ve bazen kendisi de gayrıihtiyari bir sinir gülmesini zaptetmek için dişleriyle alt dudağını ısırıyordu.

Bir kere duymamazlıktan geldiği bir sualim için ona Selim Bey'den:

— Fofo, uyuyorsun? Sana sual soruyorlar, diye azar işittirdim.

Bir kere de sinikliği daha ileri götürerek kardeşlerinin yanında masum bir çehre ile:

— Acaba sizi darıltacak bir şey mi yaptım? diye sordum ve onu adeta güleryüzle teminat vermeye mecbur ettim.

Nihayet, ağır bir sebepten doğan bu dargınlık zamanla bir çocuk oyununa dönüp, dejenere oldu ve Afife ile aramızda bir şey kalmadı.

* * *

Mamafih, Afife'nin sarsılan otoritesi bir daha yerine gelmemişti. Eski pasif itaat ve hayranlık yerine bende ona karşı isyancı ve hemen hemen mütecaviz bir ruh doğmaya başlıyordu. Konuşurken mütemadiyen birbirimize itiraz ediyorduk. Daha doğrusu itirazları yapan bendim.

Büyüdükçe canavarlaşan bir kurt yavrusu gibi oynaşmaya benzeyen hareketlerle sinsi ısırma tecrübeleri yapıyordum. O, tabii her defasında hafifçe başıma vurarak, kulağımı tutarak beni sindiriyordu. Münakaşalar esnasında sesimin ahengi değişiyor, tavırlarıma, bakışlarıma garip bir oynaklık geliyordu.

Afife'yi şaşırtmak, hırpalamak ve hatta bir parça küçük düşürmek bende marazi bir ihtiyaç olmuştu. Ehemmiyetli bir fikrini çocukça buluyor, beğendiği bir insanın karikatürünü yapıyor, satın aldığı bir kumaşın çiçeklerini çalı fasulyesine benzetiyordum.

Fakat, bunlar o kadar sevimli ve darılmaz çocuk jestleriyle yapılıyordu ki, Afife bir türlü eski inzibatı iadeye muvaffak olamıyor, yaptığı mukabil hücumlarla kendini yavaş yavaş bir akran seviyesine düşürüyordu.

Sonra, onun zayıf taraflarını da iyice yakalamıştım. Bir sözümden alındığını, bana ciddi surette darılmaya hazırlandığını hissettiğim vakit yalnızlıktan bunaldığımı anlatan kelimeler ve tavırlarla kendime acındırıyordum.

Etrafımızdakilerden kimse bu oyunun farkında değildi. Bazen ciddi şeyler konuşulurken yalnız ikimizin anlayacağı kelimelerle ona taş atıyordum.

Afife, çok kere bu kelimeleri karşılıksız bırakmıyor, bunu yapamadığı vakit gizli bir bakışla beni tehdit ediyor, yahut dudağını ısırarak ve gülümseyerek başını öte tarafa çeviriyordu.

Münasebetimizin bu gizli tarafı ne kadar aşka benzeyen bir şeydi.

Afife'nin sözlerime ehemmiyet vermemeye, hatta benden biraz ürkmeye başlaması, cesaretimi artırmıştı. Doktor Kemal Bey'in Afife'ye olan serbest ve mütehakkim muamelesi adamakıllı içime işlemiş olacak ki, ben de bir-

çok hareketlerimde istemeden onu taklide başladığımı farkediyordum. Kemal Bey'in beni en çok isyan ettiren hareketi büyük ablanın saflığı ile eğlenmesi olduğu halde, şimdi ben de Afife'nin yanında biçareyi karikatürize etmeye yelteniyordum. Sonra, işi daha ilerlettim ve büyük abla ile beraber Selim Bey'in, kaymakamın ve daha başka tanıdıklarımızın taklitlerini yapmaya başladım.

Kardeşlerinin taklidi yapılırken, bazen alınır gibi olan, fakat bunlara daima gülerek beni gittikçe cesaretlendiren Afife, bir gün:

— Benim taklidimi de yapsanıza, dedi.

Ciddileşerek:

— Sizinki yok efendim, dedim. Fakat aynı zamanda da sinsi sinsi gülüyordum.

O, ısrar etti:

— Gülüşünüzden belli... haydi nazlanmayın, dedi.

Çenemi okşayarak düşünüyor gibi yaptım ve tuhaf bir bakışla:

— Hakikaten yok efendim, dedim, fakat çalışırım. Yalnız, darılmanızdan korkuyorum.

— Niçin darılayım?

Taşı gediğine koydum, şaka mı, ciddi mi olduğu anlaşılamayan yeni jestlerimden biriyle:

— Bir kere daha böyle bir vaatte bulunmuştunuz. Fakat, sonra bana haftalarca kan kusturdunuz, dedim.

Afife, bu meselenin şakaya gelmeyeceğini anlatan bir tavırla ağırlaştı, hatta taklitten vazgeçer gibi olarak başka şeyler konuştu. Fakat merakını yenemediği için, biraz sonra emretti:

— Haydi Kemal Bey... Öyle istiyorum.

Afife için hakikaten bir şey tasarlamış değildim. Fakat onun çehre ve ruhuna ait hususiyetlerle o kadar do-

luydum ki, en sevdiğim jestlerinden biriyle parmaklarımı çenemin altında kilitleyerek ve dişlerimle alt dudağımı ısırarak kendi sesiyle konuşmaya başladığım zaman taklit adeta su gibi aktı. Pencerenin yanındaki bir koltukta yüzümü bahçeye döndürerek, arasıra güneşe karşı kirpiklerimi kırpıştırarak etamin işlerken Flora eteklerimi çekiştirip dağıtıyor, gülerek ve kızarak onu kovuyordum, sonra karşımdakine belli etmeye çalışarak bu etekleri düzeltiyorum ve yine böyle bir el hareketiyle göğsümü kapıyorum.

Kaymakamın bir sözüne herkesin güldüğünü görerek ben de anlamadan gülüyorum, fakat bir saniye sonra bunun bir açık ihtiyar şakası olduğunu sezerek bozuluyorum. Başımı önüme eğerek, kaşlarımı çatarak çehreme bir ciddiyet vermeye çalışıyorum. Sözün arkasını dinlemiyor gibi görünmekle beraber, yine dudağımı ısırarak kızarıyor, yahut gülümsüyorum.

Bu dakikalarda Afife, o kadar içimdeydi ki, bir an yaptığım taklitte imkânsız sayılacak bir harikaya eriştiğimi, yanağımın onun yanağı gibi çukurlaştığını, burnum, dudaklarım ve sesimin aynen onunkilere benzediğini hissettim.

Afife'nin hangi hususiyetleri beni en fazla yakmış ve kıvrandırmışsa, en çok onların üzerinde duruyor, belki bir intikam hissiyle, belki de za'fımı açığa vurmamak için insafsızca onları karikatürize ediyordum.

Afife, bir kadının bu kadar ince teferruatıyla meşgul olmanın ve onları bu kadar kuvvetle ifade etmenin neye delâlet edeceğini anlayamadı. Beni seyrederken şaşırıyor, gülüyor, hatta kızıyordu.

Bitirdiğim zaman:

— Siz hakikaten fena çocuksunuz, dedi, ben Türkçe'yi o kadar kusurlu mu konuşuyorum?

Taklit esnasında onun Türkçe'sinde kalmış hafif Girit aksanı ve ahengini de ihmal etmemiştim. Afife, bunun için bana darılıyordu. Halbuki ben, bu Türkçe'yi dinlemek için yollarda Giritli çocukları türlü bahanelerle durdurarak dakikalarca lakırdıya tutuyordum.

Neticeden pek memnun görünmemekle beraber, Afife, bir iki ay sonra bu taklidi benden bir kere daha istedi. Fakat bütün hüsnüniyetimle çalıştığım halde muvaffak olamadım. Demek ki, o, ışık ve ateş nev'inden bir anâ mahsus bir şeydi.

— XXI —

Valinin bir telgrafı üzerine birkaç gün İzmir'e gidip gelmiş olan kaymakam:

— Sana iyi bir haberim var, dedi, bakalım bana ne vereceksin?

Gülerek:

— Ne emrederseniz efendim, dedim.

— Benim adetim müjdeleri peşin almaktır... Varvar Dudu'ya söylersin, bu akşam biraz öteberi hazırlar... Bahçede seninle başbaşa bir yemek yer ve mufassalan konuşuruz. Müjdem öyle yemekle falan ödenir şey değil ya, neyse...

— Bahçede yine konuşuruz efendim, fakat siz, bana şimdiden bir parça bir şey çıtlamalısınız.

O: — Hayır, hayır, dedi, böyle sokak ortasında tadı çıkmaz... Her şeyin bir adâbı erkânı var...

Gençlik merakı malûm... Kaymakamın yakasını bırakmıyor, "şu mu, bu mu?" diye sualler sorarak ağzından bir söz kapmaya çalışıyordum.

Fakat o, bu tahminlerin hepsini reddediyor:

— Nafile yüreğini üzme, bunların hiçbiri değil... Aklına gelmeyecek kadar güzel bir şey, diyordu.

— Acaba hürriyete, meşrutiyete dair bir haber mi var? dedim.

Böyle şeyleri kaymakamla artık açıktan açığa konuşabiliyorduk. Fakat o, âdeti üzere gözleriyle etrafını araştırarak ve bizi dinleyen varmış gibi öksürerek:

— Hayır, hayır, oraları karıştırma, dedi, bu sırf, senin şahsına ait bir müjde... Fakat bil ki, ne kadar yırtınsan zamanı gelmeden ağzımdan tek bir kelime alamazsın, haydi bakalım.

Kaymakam, o akşam Varvar Dudu'nun bize hazırladığı masa başında da beni biraz üzdükten sonra:

— Senin için vali ile konuştum, dedi, ağzı süt kokan bir mektep çocuğu olduğunu, devlet, millet işlerine katiyyen aklının ermediğini, beş vakit namazda padişaha dua ettiğini söyledim.

— Ben, namaz kılmam ki efendim...

— Malûm... Ben de öyle, Allah affetsin... Dua-yi padişahın ancak bayram ve donanma günlerinde başkaları bize bakarken dilimizi tezyin ettiği de muhakkak... Fakat seni valinin gözüne sokmak için öyle konuşmak lâzım geldi.

— Teşekkür ederim efendim.

— Vazifem, çocuğum, vazifem... Şimdi geliyorum asıl meseleye... Senin burada dâüssıladan hastalandığını ve günden güne eridiğini anlattım... Kendisi de evlat sahibi olduğu için sana acıdı. Seni himayesine almaya, İzmir nafiasında bir işe tayin etmeye karar verdim. Buradakinin üç misli maaş... Nasıl, Dudu'nun tavuk dolmasına değdi mi bu haber?...

Şaşkın şaşkın:

— Ben, şimdi buradan gidecek miyim? dedim.

— İstediğin de o değil miydi zaten... İzmir Kordonu'nda kızlarla al takke ver külah keyif sürersin... Orası koca memleket... karışıp görüşenin yok... Para bol... Bak bakalım İzmir yosmaları Kilise mahallesindeki dokuma fistanlı dudu yavrularına benziyorlar mı? Fakat garip şey... sen gülüp sevineceğine, çehreni bir karış sallandırıyorsun...

— Hayır efendim, dedim, birdenbire bir tuhaf oldum da... Demek büsbütün gideceğim... Fakat, efendim, ben, buraya alıştım...

— Oraya da alışırsın. Güzel şeye daha kolay alışılır. Yalnız, senden ricam: fazla azma!...

Teessürden boğazım tıkanmaya, gözlerim yanmaya başlamıştı.

— Evet, ben buraya alışmıştım, hele size o kadar alışmıştım ki... Eksik olmayın, bana adeta baba oldunuz.

Kaymakam, teessürümü farketmiyordu. Rakısına düşen bir pervaneyi küçük parmağının ucu ile çıkarmaya çalışarak:

— Ne mutlu bana, dedi, demek seni İzmir'e gitmekten ürkütecek kadar yer tutmuşum kalbinde...

En kuvvetli bahaneyi keşfettiğimi zannederek heyecanla:

— Ona ne şüphe, dedim, ben buradan ayrılmak istemiyorum. İnsanın kendi evi ve şehri olmadıktan sonra burası da bir, İzmir de... Hem de, tecrübesiz bir çocuğum efendim... Dediğiniz gibi, belki orada azarım, yazık olur bana...

— Yani açık konuşalım... sen bu ikbali reddetmek, yine bu neşesiz, küçük kasabada mı kalmak istiyorsun?

— Evet, efendim.

Kaymakam, ciddi bir tavırla kaşlarını çatarak:

— Olmaz evladım, dedi, hiç öyle şey olur mu? Karar çıktı.

— Siz isterseniz bozdurursunuz o kararı... ne olur efendim?

O, bu defa korkmuş gibi kollarını kaldırdı:

— Yoo, devlet çocuk oyuncağı mı? Hem sana daha hepsini söylemedim... Valinin başka bir vaadi de var... Seni birkaç ay yanında alıkoyduktan sonra Mabeyinden affını isteyecek... Sarayda çok hatırı sayılan bir adam olduğu için yüzde yüz muvaffak olacağına eminim... Şu halde kışa değilse bahara muhakkak İstanbul'dasın... Yeniden mektebe gideceksin, arkadaşlarına kavuşacaksın... Sonra bunların hepsinin fevkinde annen, baban, burada hasretiyle yanıp kavrulduğun bu insanlar...

Artık, yerimde duramaz hale gelmiştim. Kapağı açılınca kutusundan fırlayan zemberekli bebekler gibi ikide bir yerimden fırlıyor, bu vaziyette mutlaka bir şey yapmak lâzım geldiği için muvazenesiz hareketlerle masanın etrafında dolaşarak tabakları birbirine karıştırıyordum.

Bu fuzuli gayretlerden biri neticesinde küçük bir sirke şişesini pantolonuna döktüğümü gören kaymakam, yerinden fırlayarak bağırmaya başladı:

— Yahu! Çocuk, çıldırdın mı? Beni karı ile dövüştürecek misin? Sana kimsenin yapamayacağı bir iyiliği yaptım, teşekkür yerine sirke mi döküyorsun?

İşte o zaman, bir nöbet içinde çenelerim kilitli, yumruklarım sıkılmış, gemi azıya aldım. Gözlerim kinle dolu:

— Kim size söyledi bana iyilik edesiniz diye... Ben, kimseden iyilik istemedim, anlıyor musunuz? Ben, buraya pa-

dişahın emriyle geldim... Kimse beni buradan ayıramaz, anlıyor musunuz?

Kaymakam, pantolonunu silmek için ıslattığı peşkiri bırakmış, dikkatle yüzüme bakıyordu:

— Ver ellerini Kemal, dedi.

Ellerimi ne yapacağını anlayamayarak ben de ona baktım.

Kaymakam, birdenbire yumruğunu masaya vurdu ve köpürdü:

— Kulağın işitmiyor mu? Ver ellerini diyorum sana... Şimdi bak gözlerime... Öyle değil, gözümün içine bakacaksın...

Kaymakam, biraz gevşek davransaydı azgınlığımın daha çok artması ve bana belki bir daha yüz yüze getirmeyecek şeyler söyletmesi mümkündü. Fakat, onun belki de ufak tefek mâdun isyanlarına karşı mücerrep ve hesaplı bir idare adamı hilesinden ibaret olan bu âni parlayışı, sesindeki şiddet, emirlerinin hikmetinden sual edilmez acayipliği beni afallattı. Aptal aptal bileklerimi ellerine teslim ettim, gözlerine bakmaya başladım:

— Biçare çocuk... Çektiğin yurt acısının ne olduğu anlaşıldı... Zaten çoktandır şüphe ediyordum... Demek öyle ha!

Sesiyle bakışlarının değişen manâsından her şeyi bir anda anlamıştım! Yeni hayata çıkan toy çocuk, onun bin nergeleliği içinde ıslanıp kurumuş yaşlı erkeğe mağlup oluyor, kurulduğunu hissettiği tuzağa eli, ayağı bağlı düşüyordu.

Kaymakam, artık bu hileyi açıktan açığa itiraf etmekten de sıkılmıyordu:

— Valiye senden bahsettiğimin aslı faslı yok tabii. Herifin huzuruna salâvatla giriliyor... Böyle ceberut sahibi

firavunlar karşısında ağız açmak haddimize mi düşmüş? Valinin Mabeyinden senin affını istirham edeceği de masal... Ancak kör kör parmağım gözünde olmasına rağmen hâlâ şüphe ediyordum. Emin olmak için bunu yapmaya mecbur oldum. Demek ateş bu derece bacayı sardı ha! Vah, yavrucuğum vah...

Son bir gayretle çırpındım:

— Hayır efendim... Yanılıyorsunuz... vallahi bana iftira ediyorsunuz...

Ellerimi bırakmayarak, yalancı bir gayretle gözlerini açıp gülerek:

— Ne söyledim ki, ne de yanılıyorum... Ağzımdan bir kelime, bir insan ismi çıktı mı?

— ! ! ? ? ?

— Ben bilmiyorum... Sen biliyorsan söyle... Anlat bakalım sana ne diye iftira ettim, kimi kastettim?

Bu vaziyet karşısında benim için hiç bir kurtuluş yolu kalmamıştı. Hain cüce, beni parmaklarının üstünde kukla gibi oynatıyor, kıvrandırıyordu.

Aczimden ve utancımdan ağlamaya başladım.

Kaymakam, ellerimi bıraktı; kedi yavrusu okşar gibi parmaklarıyla çenemin altını kaşıyarak ve yine gülerek devam etti:

— Demek bu derece ha! Vah vah vah vah... Bu vaziyette bir parça ağlamak iyidir, insanı serinletir... Fakat pek ileri gitmemek şartıyla... Dudu ikide bir kafasını yılan gibi mutfak kapısından uzatıyor... Bir şey farketmesin... Haydi yüzünü yıka şu tulumbada...

Yüzüm yıkanıp kurutulduğu, sofrada kaymakamın karşısındaki yerime süklüm püklüm oturduğum halde ağlayışım hâlâ devam ediyordu.

Kaymakam, rakısından bir yudum içerek, kadehini tepemizdeki fenere kaldırıp uzun uzun seyrederek:

— Hayattır bu Kemal, dedi, böyle şeyler olur, olacak... Nasip dağarcığında ne miktar gözyaşı ve ne miktar kahkaha bulunduğunu kestirmek mümkün değil... İnşallah kahkahalar daha çok olur. Fakat lakırdıma nişan koy... Bu geceki gözyaşlarının tadını ileride bir daha hiç bir şeyde bulamayacaksın... Benim, toprağımın bile kalmadığı zamanlarda onları aklına getirdiğin vakit burnunun direği sızlayacak...

Sırrımda artık saklanacak bir taraf kalmadığı halde kaymakam, Afife'nin adını anmıyordu. Yalnız, Selim Beylere karşı hareket ve sözlerimde daha ihtiyatlı olmam için bana ufak tefek tavsiyelerde bulundu:

— Seninle açık konuşmayı isteyişim asıl bunun içindi, dedi. Farkında olmadan tuhaf şeyler yapmaya başladın. Bereket versin Sklavaki'lerin meşhur vurdumduymazlığı imdadımıza yetişiyor... Selim Bey, mesleği olan tababet de dahil olduğu halde Girit meselesinden gayri bir şeye akıl erdirecek vaziyette değil. Büyük ablanın hali de malûm... Belki öteki biraz bir şey sezinlemiştir ama ondan da emin değilim. Benim ne düşündüğüme gelince, yaptığın münasebetsizlik elbette doğru değil... elbette doğru değil, fakat Allah belasını versin, insan bu münasebetsizliği bu yaşta yapmazsa ne zaman yapar, ona da akıl erdiremiyorum... Seninle bu meseleyi arasıra konuşacağız... Tabii, pek öyle hissiyat tarafına kaçarak yüzgöz olacak değiliz... Elliyi aşmış tinton sakallı bir ihtiyarın tüysüz bir çocukla böyle şeyleri akranca konuşması ayıp bir şey... Fakat bir üslûb-i hakimane ile bu meselelerden bahsetmek, muhtelif noktalardan faydalı olur. Dediğim gibi, arasıra eteğini çekerek bir münasebetsizlik yapmana mani olurum. Sonra, sen de biraz ferahlarsın...

* * *

Kaymakam, o geceki vaadine sadık kaldı ve beni açık konuşmaya mecbur edecek hiçbir şey yapmadı.

Günler, hatta haftalarca bu işe dair küçük bir imada bile bulunmuyor, beni o geceki konuşmanın bir rüya olmasından şüphe edecek hale getiriyordu. Sonra, akla gelmeyecek bir zamanda:

— Yurt acısı ne halde Kemal? diye soruyordu.

— Bir şey yok efendim, diyor, acele acele lakırdıyı değiştirerek ezberimdeki bazı divan beyitlerinin manasını soruyordum.

Kaymakam, dinlemeyeceğimi bildiği halde bunları bana özene özene izaha başlıyor, fakat benim uyanık görünmek için yaptığım cehde rağmen tekrar daldığımı farkedince:

— Ah, bu yurt acısının en iyi ilacı senin bir ayak önce yurduna dönmek olacaktı ama, diyor ve hükûmete beddua ediyordu.

Kaymakam, bazen de yine eski bir beyitten ilham almış görünerek bana tamamiyle afâki bir şekilde platonik aşkın müdafaasını yapardı.Onun fikrince aşk, temiz kaldığı ve uslu durduğu müddetçe korkulacak bir şey değildi. Avamın zannettiği gibi iki taraflı olmasına da mutlaka ihtiyaç yoktu. Hatta doğrusu aranırsa onun asıl güzelliği ve zevki bir taraflı kalmasındandı. Bir hastalık gibi müddetini bitirdikten sonra yalvarsan durmaz ve kalbi biraz derinleştirmekten başka hiç bir iz bırakmayarak ağır ağır sönerdi.

Bilmiyorum, bu, onun hakiki fikri miydi? Fakat beni teskin etmek için böyle konuşmuş olması da mümkündür. Nitekim, şüphe ettiği ve ağzımı aradığı müddetçe bana Afife'yi daima tahrik edici kelimelerle tasvir ettiği halde şimdi onu adeta karikatürize etmeye ve gözümden dü-

şürmeye uğraşıyordu. Böyle olmakla beraber adamcağızın beni fazla dalgın ve meyus gördüğü günlerde bana kendiliğinden, "Selim Beylere şöyle bir uzanmayı" teklif ettiği de oluyordu. Bu ziyaretlerden birinde Afife'yi ablasıyla beraber sokağa çıkmaya hazırlanmış bulduk.

Koridorda bizi görünce:

— Ne aksi tesadüf, dedi. Abla ile şehre iniyoruz. Selim ağabeyle yalnız kalacaksınız...

Siyah ipek çarşafıyla, kapalı peçesinin söz söylerken yanakları ve dudakları üzerinde oynaşan küçük benekleriyle o kadar güzeldi ki, gayrıihtiyari titremeye başladım.

Kaymakam, göz ucuyla bana baktı ve kısa bir teredütten sonra:

— Olamaz küçük hanım, dedi. Araba birkaç dakika bekleyiverirse kıyamet kopmaz... Haydi bakalım içeriye...

Vestiyerin aynası önünde duran çantası ile eldivenlerinden birini alarak onu hemen zorla misafir odasına soktu.

Bu, benim içindi. Zavallı adam, akla gelmez maskaralıklar icat ederek, Afife'yi meşgul ediyor, güldürüyordu. Bir aralık çarşafının kumaşını daha iyi görmek istediğini söyleyerek onu pencerenin ışığı önüne götürdü ve adeta poz aldırdı. Daha rahat bakabilmem için bana arkasını çeviriyor ve Afife'yi o vaziyette tutuyordu. Böylece kaymakamın istediği birkaç dakika bir çeyreğe yakın uzadı.

— XXII —

O sıralarda bana ufak bir kız musallat olmuştu. Kasabanın ileri gelenlerinden yerli bir avukatın kızı. Daha

evvelki baharda, yani ben Milas'a geldiğim vakit, henüz tamamiyle erkekten kaçmıyor, akşam üstleri başında hafif başörtüsü ile babasını yazıhanesinden almaya geliyordu. Seniye ismindeki bu kızın, kasabanın çarşaflı, peçeli, iskarpinli, eldivenli, evlenecek kızları sırasına geçmesi ve sonra da bana aşık olması için bir buçuk senelik bir zaman kafi gelmişti.

Seniye, çirkin bir kız değildi. Kıvırcık sarı saçları, daima titreyen uzun kirpiklerinin arasında rengi pek belli olmayan mavi, yahut yeşil gözleriyle başka bir zamanda beni belki meşgul ederdi. Fakat ilk aylarda Kilise mahallesindeki Rum kızlarına, sonra da malûm büyük derdime düştüğüm için, hiç dikkatime çarpmamıştı. Daha garibi kızın bu fantezisine büyükler de yardakçılık etmekten geri durmuyorlardı. Benim yirmisine bile girmemiş tüysüz ve daha fenası talihsiz ve mesleksiz bir çocuk olmam Seniye ile evlenmemize ciddi bir mani sayılmıyordu. Çocuk ve torun sahibi kadınlar, saçlı, sakallı erkekler baş başa vererek bunu bir mesele gibi konuşuyorlardı.

Ailemi görmüşlerdi. Selim Bey'in reklamı sayesinde babam, şehirde büyük bir kahraman şöhreti kazanmıştı. Kendim de fena çocuk değildim. Daima kaymakam, belediye reisi, ceza reisi ve doktor Selim Bey gibi büyük adamlarla düşüp kalkıyordum. Gerçi kilise mahallesindeki hayatımda şüpheli bazı noktalar vardı ama, el altından yapılan tahkikat bunun pek ehemmiyetli bir şey olmadığını göstermişti. Hasılı şehrin sayılı zenginlerinden olan avukat için damadın bundan iyisi sağlıktı.

Anlaşıldığına göre bu iş, Seniye'nin İstanbullu anasının başı altından çıkmıştı.

İstanbul'un hangi bağının çiçeği olduğu malûm bulunmamakla beraber, bu kadın, daima kocasının dışarlıklı olmasından şikayet eder ve kızını ancak bir İstanbullu ile evlendireceğini söylerdi.

Müstakbel kaynanam, birkaç defa Varvar Dudu'ya misafir gelmişti. Bu, Dudu için kıymetine paha biçilmez bir şerefti. İhtiyar kız, sandığından çıkararak ütülediği siyah gron elbiselerini giyiyor, altın saatini kurup göğsüne iğneleyerek araba ile bu ziyaretleri iadeye gidiyordu.

Varvar Dudu'ya herhalde büyükçe bir şey vaadedilmiş olacaktı. Yahut da ona bir nevi dünür mevkii vererek zayıf tarafından avlamışlardı ki, akla yakındı. Çünkü ihtiyar kızda gösteriş ve azamet duygusu, menfaat duygusundan çok daha kuvvetliydi.

Kasabada herkesi tenkit ettiği halde onlar için "fena insanlar değil; hanım da çok nazik, kızı da Allah için eteği belinde namuslu kız. Eyüp Bey de soyzade adam. Evleri, dükkânları, bağları, bahçeleri vardır. Gözünü kapadı mı bunlar, kızı ile damadınındır" diyor ve bana alttan alta propaganda yapıyordu.

Kasabada bu işi ciddiye almayan yalnız kaymakam vardı. O, bazen öfkeleniyor gibi yaparak:

— Be çocuk!... Sen, benim kafamı altüst etmeye mi geldin? Bak, kızcağız iki gözü iki çeşme ağlıyormuş... Ümit vermişsin, renk renk kravatlarınla yavrucuğun aklını çelmişsin... Temizle bakalım şimdi... Vallahi zorla nikâhı basarım, diye bağırıyor, sonra: "Yarabbi, sen bilirsin!" diye kahkahalarla gülüyordu.

Kaymakamınki alaydan ibaret olmakla beraber, Seniye ile benim aramda bir gizli anlaşma bulunduğunu rivayet edenler de yok değildi. Daha fenası, Seniye de bu fikirdeydi. Kızcağızın gezdiği, dolaştığı yerde benden bir nişanlı gibi bahsettiğini Stematula'dan ve daha başkalarından sık sık işitiyordum.

Seniye'ye sokakta tesadüf ettikçe bana peçesinin altından gülümsediğini görür, bunu henüz erkekten kaç-

madığı zamanlardaki tanışıklığımızın bir devamı zannederek ben de mukabele ederdim. Ortadaki dedikodunun bütün sebebi bu olsa gerekti.

Halbuki ben, evli ve çocuklu bir kadını sevmeye başladıktan sonra, çok değişmiş ve ruhen yaşlanmıştım. Seniye yaşındaki kızlar ve Kilise mahallesindeki arkadaşlar bana artık manasız bir çoluk çocuk alayı gibi görünüyor, çarşafın empozan manzarası bile bu görüşümü değiştiremiyordu.

Seniye'nin annesi bir yandan Varvar Dudu'yu ekip etmeye çalışırken, bir yandan da benim bir nevi akrabam addettiği Selim Beylere yanaşmıştı.

Şehir, küçük olduğu için iki aile zaten tanışırlardı. Fakat, son zamanlarda İstanbullu hanımın ziyaretleri sıklaşmıştı. Bazen Seniye'yi de süsleyip püsleyip yanına alıyor, büyük ve küçük ablalarla adeta açıktan açığa konuşuyordu. Ortada halledilecek bir Girit meselesi dururken bir erkeğin evlenmeyi düşünmesi Selim Bey için abes bir şeydi. Bunun için büyük abla, İstanbullu hanımın gayretlerinden bahsederken o, kaşlarını çatıyor, ağır bir sesle:

— Çıldırdılar mı bu insanlar? Kemal Bey yaşında bir çocuğun evlenebileceğini düşünmek bile ayıp, diyordu.

Büyük abla da bu işe muarızdı. Fakat onun tezi büsbütün başkaydı. Beni evlendirmek hakkı sırf anneme ve babama ait bir mukaddes haktı. Kendi evlerinde böyle bir meselenin lakırdısı bile edildiğini duyacak olurlarsa haklı olarak darılırlardı. Keşke İstanbullu hanım kendilerini araya sokmaya kalkmasaydı. Fakat kendi ayağıyla gelen ve istediğini konuşmaya hakkı olan bir misafire ne denebilirdi?

Bununla beraber büyük abla, benim bu Seniye işine göründüğüm kadar lakayt olmama bir türlü inanamıyor, ciddi bir endişe ile ellerini ve kaşlarını kaldırarak:

— Ama yine karışmam, diyordu. Kemal Bey gençtir, belki gönlünü kaptırmıştır; gözlerini kapayıp düşünecekse o başka... Böyle bir şey varsa mutlaka İstanbul'dakileri çağırmalılar.

Halimdeki acayipliği büyük abla da nihayet sezmişti. Fakat o, kaymakam gibi yaraya parmağını basabilmek için çok fazla saf ve temizdi. Dalgın, savruk halim, kararsız ve bedbin fikirlerimle bu Seniye hikâyesi arasında bir münasebet bulmayı kurnaz bir keşif sanıyor, üstü örtülü kelimelerle ağız aramaya çalışıyordu.

Afife'ye gelince, onda kendimin doktor Kemal Bey hakkındaki vesveselerime benzer bir şey görmeyi ne kadar isterdim. Fakat o, bu meseleye, şakasını bile belli etmeye lüzum görmeyecek kadar lakayttı. Bir defa büyük abla:

— Seniye neredeyse Fofo'nun ağzının içine girecek, demişti, neydi hani geçen gün sana Kemal Bey için bir şeyler söylemiş?

Afife, sadece omuzlarını silkti ve:

— Seniye ne söylediğini bilir mi? Daha çocuk o, dedi.

* * *

İşte o günlerde Milas'ın dağ köylerinden birinde bir eşraf düğününe davet edildim. Daha doğrusu asıl çağırılanlar Selim Beylerdi; ben, davetlinin davetlisiydim. Fakat teşrifat düşünülecek sıra değildi. Öğleden sonra hareket edilerek sabaha doğru şehre dönüleceğine göre bir yarım gün ve hemen bütün bir gece Afife ile beraber bulunacaktım.

Yolda birçok talikalar ve üstlerine şilteler, halılar serilmiş uzun arabalar arasında Seniyelerin arabasına da rastlamış ve bir müddet arka arkaya gitmiştik. Zavallı kız, henüz pek toy olduğu için ara sıra bize bakarken gülünç acemilikler yapıyor, Selim Bey:

— Hay Allah cezasını versin, mahsus takip ediyormuşuz gibi oluyor, diye kızıyordu ve hep birden gülüyorduk.

Bir yarım gün ve bütün bir gece! Bu, on dokuz yaşında bir çocuğa neler neler vaadeden bir zamandı. Fakat düğün yerine varır varmaz kadınları bir tarafa, erkekleri bir tarafa ayırdılar.

Köy, fundalıklarla dolu bir yamacın üst başında idi. Ufak ufak meydanlarda pehlivanlar güreşiyor, kırmızı, sarı, yeşil mintanlı delikanlılar davul, zurna ile zeybek oynuyordu.

Bütün günümü ikide birde kalabalığın arasından karşıma çıkan Seniye'den kaçmak ve uzaktan Afife'yi görmeye çalışmakla geçirdim.

Kaymakam, birkaç ehlidil eşrafla kuytu bir köşede bir incir ağacının altına çekilmişti. Okkalı bir kahve fincanı içinde yaprakların arasında sakladığı rakısını arasıra çıkararak bir yudum içiyor, ellerini sallayarak şiir okuyordu.

Bazen yorgunluktan ayakta duramayacak hale geldikçe, ben de yanına uğruyordum.

Yalnız ikimizin anladığı bakışlarla:

— Ne haber!... Sen fazla yoruluyorsun galiba, gel, dinlen biraz, diye beni yanına oturtuyor, önündeki üzümlerden ikram ediyordu.

Bir müddet hiçbir şeyin farkında değil gibi, şiirlerine devam ettikten sonra yine o yalnız ikimize mahsus bakışla:

— Eh, haydi biraz dolaş bakalım, diyordu.

Akşamla beraber ortalık serinledi; gölgelerin yer yer ağaç gibi büyüttüğü fundaları derinleştirdiği sel çukurları ile daha müessir bir güzellik almaya başladı. Mehtaba karşı ötede, beride çıra ateşleri parlıyor; kır sofra-

larından oparlörden geçer gibi büyüyen yaygaralar, kahkahalar, kab kacak gürültüleri içinde grup grup düğün yemeği yeniyordu.

Afife için artık ümidim kalmamıştı. Birinin beni yakalayarak zehir gibi ağzım, dolu kalbimle sofraya oturtmasından korkarak kalabalıktan ayrıldım; fundalar arasında rastgele yürümeye başladım.

Muhakkak ki yine bir kriz geçiriyordum. Ortada yalancı bir vaat ile beni oyalamış ve verdiği sözde durmamış bir mesul varmış gibi:

— İki gün sevinçten çıldırdım... bunun için mi? diye söyleniyor, isyan ediyordum.

Gözlerimde ve boğazımda garip bir yanma hissi vardı. Fakat ağlamıyordum.

Bir aralık, boylu boyunca fundaların arasına uzanıp yattım. Elbiselerimin arasından vücuduma dikenler batıyordu. Bana âdeta marazi bir zevk duygusu veren bu acıları çoğaltmak için yattığım yerde ağır ağır bir yandan öbür yana dönüyordum. O zamana kadar talihsizlik bana — bir saçak altında dinmesi beklenen bir sağanak gibi — hayatın geçici bir arızası şeklinde görünmüştü. Fakat bir çocuk kalbi için fazla devamlı ve ağır olan bu aşkın getirdiği vakitsiz olgunluk ve bedbinlik tesiriyle onu artık sonu gelmeyecek bir hal olarak gösteriyordu, beni hayatın kendisinden şüphe ettirmeye başlıyordu. Dikenli yatağımda buna benzer birçok gecelerin beklediklerimizden hiç birini getirmeyerek beyhude mehtapları ve yıldızlarıyla sıra sıra akıp gideceklerini görüyor, "Anlaşılıyor ki bu, daima böyle gidecek. Ölmekten başka çare yok" diye söyleniyordum.

Düğün, gecenin içinde bir saniye durmadan davul, zurna sesleri ve yaygaraları ile devam ediyordu. Vaktin hayli

geciktiğini hissederek ihtiyar bir adam tevekkülü ile ayağa kalktım; üstümdeki otları, dikenleri temizledim ve kadın kalabalığının arasında Afife'yi tekrar görmek ümidiyle yola düştüm.

Köyün birkaç yüz metre ilerisindeki yolda bir sıra boş araba duruyordu. Arabacılar, hayvanları kıra salıvermişler, kendileri oyunları seyre gitmişlerdi. Ellerim ceplerimde, dalgın dalgın yürürken bu arabaların birinde bir gölge kımıldadı; bir ses, Afife'nin sesi:

— Siz misiniz Kemal Bey? dedi.

Hayret ve sevincimden öyle bir sıçradım ki, adeta düşüyordum. Afife, bunu korkuya atfederek gülmeye başladı:

— Ne oldunuz Kemal Bey? Korkuttum mu sizi?

— Niçin korkayım, efendim?

— Bilmem, o kadar sıçradınız ki...

Sırasını düşürdükçe birbirimizi hafifçe iğnelemek yeni adetimizdi.

— Siz hiç boş bulunup ürkmez misiniz? Mesela geçen gün Flora penceredeki saksıyı düşürdüğü zaman...

Afife, acele acele:

— Siz onu bırakınız da cevap veriniz bakalım, dedi. Akşamdan beri neredeydiniz? Birdenbire niçin ortadan kayboldunuz? Şimdi nereden geliyorsunuz?

Onun bu kadar alâka göstermesine inanmıyormuş gibi parmağımla göğsümü göstererek:

— Ben mi? dedim.

O, gülerek:

— Elbette siz, dedi, sizi görmek isteyenler, arayanlar varken kaçmak olur mu?

Seniye'den bahsettiğine birdenbire intikal edemeyerek heyecanla:

— Beni mi? diye sordum.

O, daha fazla güldü:

— Elbette sizi. Görmüyor musunuz? Size nasıl bakıyor zavallı kız!

Arabanın kapısına kollarımı gererek durmuştum. Bu Seniye hikâyesinin fazla uzadığını anlatmak ister gibi bir usanç hareketiyle omuzlarımı silktim.

— Bize karşı böyle. Fakat onu yalnız gördüğünüz vakit kimbilir nasıl? Herhalde ümit vermezseniz bu kadar peşinize düşmez bu çocuk! Hiç doğru değil yaptığınız!

Garip şey! Belki de Sklavaki'lerin muhafazakâr terbiyesi icabı, Afife, şimdiye kadar Seniye hakkındaki şakalara iştirakten çekinmiş, hatta bir gün onun kendisine söylediği bazı şeyleri tekrar etmesini isteyen ablasını hafif tertip haşlamıştı. Halbuki bu gece nedense bu bahsi bırakmak istemiyor, Seniye'nin söylediklerini bütün tafsilatıyla kendiliğinden anlatıyordu.

Benim sokak tesadüflerindeki bir iki ahbapça gülücük, hakikaten bir mesele olmuştu. O kadar ki, avukat baba iğfal töhmetiyle beni mahkemeye verse hemen hemen hak kazanacaktı. Kız, durmadan benim lakırdımı ediyor, ikide bir teklifsizce Afife'nin boynuna sarılarak yanaklarını öpüyormuş.

— Öyle bebek ki, utanmayı bile bilmiyor biçare, diyordu. Akraba gibi olduğumuzu düşünerek aranızı bulacağımızı zannediyor.

Afife, bunları anlatırken kâh onunla, kâh benimle hafif hafif eğlenmekle beraber, bazen de âdeta ciddileşiyor:

— Seniye hiç fena kız değil, diyordu. Büyüdükçe daha da güzelleşecek... Ne yapsın istiyor işte... Ben, çok acıyorum kendi hesabıma... Mademki ümit verdiniz, o halde.

Kendimi temize çıkarmak için artık yeminden başka vasıtam kalmamıştı. Büyük bir üzüntü içinde başımı bir yandan bir yana çevirerek:

— Vallahi bir şey yok Afife Hanım, diyordum, billahi bir şey yapmadım... Daha dün sokakta geziyordu. Babasının yanında galiba bir iki lakırdı da konuşmuştum. İnsan, tanıdığına rastgelir de selam vermez olur mu?

— Çarşafa girdi mi vermez... O vakit her şey biter.

— Amma işte akıl edemedim... Annemin üstüne mi yemin edeyim bilmem ki... güldüğüme bakarak siz de gülüyorsunuz... Yalan söylüyorum zannediyorsunuz. Vallahi sinirden... siz de gülüyorsunuz, ben de gülüyorum.

Afife, dirseklerini dizkapaklarına dayayarak başını bana doğru uzatmıştı. Arabanın içi karanlıktı. Fakat gecenin hafif dağınık ışıkları, her zaman olduğu gibi onun çehresinde toplanıyor; gözlerinde, diş ve dudaklarında, burnunun kenarlarında parıltı akisler meydana getiriyordu.

Sesinde ender tesadüf edilen bir uyanıklıkla bana bir kere daha hücum etti:

— Hem niçin benden saklıyorsunuz? Ayıp mı? Ablanız değil miyim? Görüyorum ki sizde bir tuhaflık var... Belki de bir yardımım olur size...

— Ablam, dedim, ablamsınız, teşekkür ederim. Yalnız, ablam fazla eğleniyor benimle... Dediğiniz doğru olsa ablaya hacet var mı? Seniye orada... Kendi işimi pekâlâ kendim görebilirim.

Afife, hafif bir kahkaha kopardı ve hayretle gözlerini açtı:

— Maşallah... demek o kadar büyüdünüz?

Ben de artık yavaş yavaş tecavüze geçiyordum:

— Bilmem siz ne fikirdesiniz? Fakat zannederim ki, epeyce... İstanbullu olmasaydım asker elbiselerini giyme-

ye hazırlanıyordum. Şimdi müsaadenizle artık Seniye'yi bırakalım... Siz, niçin buradasınız, kendi kendinize... Bu atları çıkarılmış arabada gelin gibi...

Afife'nin şakalarına bir mukabil taarruz yapmak isterken birdenbire ağzımdan çıkan bir gelin kelimesi benim gibi ona da bir tuhaf geldi. Gülecek gibi olduğu halde kendini tutarak ve ciddileşerek:

— Sıkıldım, dedi. Davul, başıma dokundu. Hiç durmadan çalıyorlar. Başım ağrımaya başladı. Buraya doğru yürüdüm, baktım arabalar boş... Bir tanesine girdim. Ne kadar rahat burası... davul yok... Sonra baktım birisi geliyor, elleri cebinde, yavaş yavaş... büyük bir erkek. Bazı yürüyor, bazı düşünüyor. Kimbilir kimi düşünüyor?

Nesi vardı Afife'nin bu gece? Bir dakika evvel ağzımdan nasılsa çıkan gelin kelimesine karşı irkildiği, şakayı bırakmaya karar vermiş gibi göründüğü halde tekrar bana çatıyordu.

Gülümseyerek:

— Yine mi benimle alay? dedim.

Gözlerini açarak kendini müdafaa etti:

— Katiyyen değil... Hem birisini düşünenle alay edilir mi? Bir dalgınlığınız, bir kederiniz olduğunu görüyorum, bir abla gibi...

Yine aynı gülme ile sözünü kestim:

— Bir abla gibi alay ediyorsunuz. Yüzünüzünden anlamıyor muyum?...

Afife, biraz evvelki vaziyetini değiştirerek arabanın içindeki köşeye çekilmişti.

— Karanlıkta yüzümü nasıl görüyorsunuz? dedi.

— Sizi karanlıkta daima görmek mümkündür, dedim.

O, bu sözüme haklı olarak hayret etti, yine gülerek:

— Neden? diye sordu.

Afife için uzun zamandan beri düşündüğüm bir şeyi anlatmaya başladım:

— Ağabeyinizin odasında Fransızca bir mecmua, bunun kapağında radyom diye bir yeni keşif resmi vardır... Kendinden ışığı olan taş gibi bir şey... Sizin yüzünüzün cildinde de galiba radyom var küçük abla... Dikkat ederim, karanlıkta hiçbir şey görünmediği zaman sizin çehreniz daima görünür.

Daha doğrusu aranırsa fikir kaymakamındı. Radyomu besbelli düzgün gibi lüzuci bir madde sanan ihtiyar çapkın, bir gün bana usulca: "Bu kadının yüzüne radyom sürülmüş gibi karanlıkta adeta kendiliğinden parlıyor!" demiş ve beni günlerce kıvrandırmıştı.

Onun bana musallat ettiği bu hayal üzerine yaptığı edebiyat şimdi fazla lirik ve tehlikeli kısımlarını çıkararak, kendi malımmış gibi, Afife'ye satıyordum. Yalnız, ne de olsa genç bir kadına çehresinden bahsetmek ve bu lisan ile bahsetmek büyük bir cüretti. Bunu kendim de hissediyor, fakat artık dönmeye imkân olmadığı için sözlerimi bir çocuk saflığı kisvesine bürümeye çalışıyordum.

Kardeşinin mecmuasındaki radyomdan ne çıkacağını kestiremeyerek beni bir gülümseme ile dinlemeye başlamış olan Afife, sonradan ciddileşti, kaşlarını çattı. Fakat beni büsbütün cevapsız bırakmayı da doğru bulmadığı için sadece "tuhaf" dedi ve arabadan atladı. Bana bakmamak için bir şey unutmadığından emin olmak ister gibi tekrar arabanın içine bakıyordu. Sonra, oturmaktan buruşmuş eteklerini düzeltmekle meşgul oldu.

Ben, onun bu işleri bitirdikten sonra köye doğru yürümesinden korkarak:

— Ne kadar güzel şu taraflar, dedim, hele şu tepeci-

ğin ötesinden Milas o kadar güzel görünüyor ki... Bir parça yürüyelim mi sizinle?...

O zamanda genç bir kadının velev ki yakınlarından bir erkekle karanlıkta yalnız dolaşması, Seniye'ye başımla verdiğim selamlardan çok daha vahimdi. Fakat evlerine girip çıktığım bir seneden fazla zaman içinde ne Afife'de, ne de kardeşinde böyle bir korkunun en küçük alâmetine tesadüf etmemiştim. Belki Girit'teki daha serbest hayattan kalma bir töre olarak, belki de kabul ettikleri bir insana karşı nahoş bir şüphe ifade edeceği için.

Evlerinin kapalı bahçesinde dolaşıyormuşuz gibi, hiç tereddütsüz yanımda yürümeye başladı.

Konuşuyorduk. Yalnız biraz evvel gösterdiğim tepeciği geçtiğimiz zaman:

— Hani Milas görünüyordu buradan? diye sordu.

— Yanılmışım... Bir parça ileride olacak, dedim.

Fundaların arasında ağır ağır ilerliyorduk. Afife, birdenbire:

— O ne, dedi, bir şey parlıyor.

Başımı çevirerek gösterdiği noktaya baktım. Burası biraz evvel benim yattığım yerdi. Parlayan şey bir yandan bir yana döndüğüm sırada dikenlerin üzerine düşmüş olan gümüş çakımdı.

Koşup alarak:

— Ne iyi ettiniz, dedim, benim çakım... Trablus'taki kardeşimin hediyesi olduğu için bence çok ehemmiyeti vardır.

Afife, hayretle:

— Peki, ne işiniz vardı orada? diye sordu.

— Hiç dedim, demin orada yatmıştım... düşmüş olacak.

— Dikenler üstüne mi?

— Diken değil, ot... arada dikenler de var ama...

Hangi şeytan bu gece Afife'yi durmadan dürtüklüyordu.

— Seniye'yi düşündünüz mutlaka orada?...

Hava, yaprak kımıldamayacak kadar sakin olduğu halde başındaki papaziye örtüyü rüzgâra karşı müdafaa eder gibi iki eliyle kenarlarından tutarak şakaklarına yapıştırıyor, manalı bir bakışla gülümsüyordu.

Bundan sonra Seniye vesilesiyle yapılacak her hücuma derhal hücumla karşı koymaya karar vermiş olduğum için:

— Buraya yatarak bir şeyler düşünmüş olabilirim, dedim, fakat niçin mutlaka Seniye?...

— Herhalde onlardan biri olacak... Ben, hepsini tanımıyorum; içlerinde çok güzelleri var...

Yeni cevabımı beklemeden sualini değiştirdi:

— Siz düğün yemeği yediniz mi?

Kaçamaklı bir cevap vermek istedim, fakat ısrar etti:

— Yemediniz değil mi?

— Bilmem, canım istemedi. Kaymakam üzüm vermişti, daha başka şeyler de vermişti ya...

— Ne olursa olsun yemediniz, aç gidiyorsunuz...

— Her zaman az yerim, biliyorsunuz...

— Niçin?

— Kâr olsun diye...

— Yemiyorsunuz, çünkü düşünüyorsunuz. Abla gibi birer birer soruyorum size... Seniye mi? Hayır... Kilise mahallesinden biri mi? Hayır... Daima hayır. Ama ben inanmıyorum.

Günden güne bozulan sıhhatimle herkes az çok alâkadar olduğu halde Afife, bunun hiç farkında değil gibi görünmüştü. Fakat konuşmamız ilerledikçe anlıyorum ki,

o, beni Milas'ta çarpan havayı herkesten evvel hissetmişti. Nasıl ki, bu hastalık için yapılan tahminlere ve Kilise mahallesindeki kızların dedikodusuna varıncaya kadar benim hakkımdaki her şeyi herkesten iyi biliyordu.

Mevzuun ağır ciddiyetine rağmen konuşmamız bir latife tonuyla, birbirimize hafif takılmalarla devam ediyordu. Afife'nin hastalığım için saydığı sebeplere, Seniye vesaire hikâyelerine ikimizin de kulak asmamız ihtimali bulunmayışına göre, daha derin ve karanlık bir şeylere, asıl sebebe doğru sürükleniyor, fakat bu latife tonu bizi aldattığı için tehlikenin farkında olmuyorduk.

Tehlikeyi artıran sebeplerden biri de onun beni daima yaşça üstünlüğünün tesiri altında bırakan vakur edayı bu gece terketmiş olması ve beni söyletmek için yaptığı meraklı ısrarlarla kendini benimle akran, hatta benden daha küçük bir kız çocuğu vaziyetine düşürmesiydi.

Biraz daha yürüdükten sonra dönmeye başlamıştık. Afife, yattığım yeri bir kere daha aradı, yarı acıyarak, yarı eğlenerek:

— Dikenlerin üstünde yattınız, dedi, yemek yemeyi unuttunuz. Belki bir çaresini ararız diye sordum, cevap vermediniz. Bir şey yok diye beni aldattınız.

Gülmeye başladım:

— Bir şey yok dediğimi iyi hatırlıyor musunuz? dedim. Seniye için evet... Kilise mahallesi güzelleri için de evet... fakat bunun dışında bir şey yok dediğimi iyi hatırlıyor musunuz? Düşünün bakalım...

Afife, benden daima inkar cevabı beklediği için birdenbire şaşaladı:

— Durunuz bakayım, durunuz, dedi. Şeytan şeytan gülüyorsunuz. Ben biraz geç anlarım. Siz, bana bunların bi-

risi için olduğunu açık açık söylüyorsunuz... Öyle değil mi?

— Zannederim... İstediğiniz bu değil miydi? Sordunuz, söyledim.

— Doğru söze ne denir?... O halde kim?
— İşte onu söylemeye imkân yok...
— Kendisi biliyor mu?
— Hayır... Katiyyen.. Ona da söylemedim...
— Bizim tanıdıklarımızdan mı?
— Belki evet, belki hayır...
— Tuhaf şey... Kim olabilir acaba? Kendisi biliyor mu?

— Belki biliyor, belki bilmiyor. Herhalde ben bir şey söylemedim.

— Ne zamandan beri?

— Bir seneden fazla... Bir akşam Kilise mahallesindeki ateş gecesine gelmiştiniz ya... aşağı yukarı o sıralarda... Yahut da biraz daha evvel...

Aşkımızın başlama tarihini onunla ilk tanıştığım gecenin birkaç gün evveline atmak gibi bazı küçük kelime ihtiyaçlarına rağmen, itirafın bundan daha açığı olamazdı. Fakat Afife, anlamıyordu. Daha doğrusu bunu ben kendim de farketmiyordum: çünkü Afife ile münasebetimizin tarzında bir değişiklik olabilmesi ihtimalini bir saniye kabul etmiş değildim. Gerçi bir tarihte ona bir mektup müsveddesi yazmaya cesaret etmiştim. Fakat bu mektup, o zaman muhakkak zannettiğim bir ölüm pahasına idi. O, itirafımı okuduğu zaman bir daha yüzyüze gelmemize imkân kalmamış olacaktı.

Gerçi arasıra onu düşünürken, yahut bir elişinin üzerine eğildiği zaman yanaklarında ve burun kanatlarında oynaşan, beyaz dişleri üzerine yarı açılmış dudakları-

nı mercan rengine boyayan ışıkları seyrederken yaptığım hayallerde korkunç surette vahşi ve alâkasızdım. Yalnız, bu içyüzümün ona ve başkalarına daima kapalı kalacak bir ayıbı olduğu için fazla telaşlanmaya lüzum görmüyordum.

Fakat, beni küçük bir kardeş gibi seven ve aynı zamanda da yine bir küçük kardeş gibi istihfaf eden Afife'ye, evli ve çocuklu bir büyük kadına, kendisini sevdiğimi hissettirmek!

İşte bu noktada muhafazakâr aile terbiyemden, aşka karşı enstenktif çocuk korkularımdan Selim Bey'in şime-i vefasına kadar bir sürü mâniler, önümde kale duvarları gibi sed sed yükseliyor ve ufkumda en küçük bir ümide yer bırakmıyordu.

Bununla beraber bir vücut hastalığı ile ihtilâtı muhakkak olan ve yaşımın çok üstünde bulunan aşkım ağır ağır seyrini yapmış ve görünürde hiçbir şey değişmemiş olduğu halde beni kimbilir nasıl gizli hazırlıklarla mukadder neticesine doğru sürüklemişti. Bunun belki hatta bu gece olması zaruri idi.

Maneviyat ve mistiğe ufak bir kabiliyetim bulunsa, beni iki günden beri çıldırtan ümidimi bir kablelvuku his addeder ve bizi arabaların yanında karşılaştırarak bu karanlığa sevkeden garip tesadüfe bu neticede bir rol verirdim.

Afife'ye her şeyi açık açık söylerken bir fevkalâdelik yaptığımı hissetmiyor, imkânsız zannettiğim şeyin ağzımdan çıkmasına birkaç dakika kaldığını anlayamıyordum.

Anlasam derhal korkarak fren yapacaktım ve olan tabiatıyla olmayacaktı.

Sevdiği insana karşı kendini benim kadar ümitsiz ve ezilmiş bir vaziyette gören toy bir çocuğun evvelden ve-

rilmiş bir kararla aşk itirafı yapması zaten bu şekilde olamazdı. Bu, hayatın en vahim bir hadisesiydi ve ancak varlığı kökünden sarsan bir şaşkınlık içinde ağlayarak ve titreyerek yapılabilirdi.

Halbuki ben, bu sözleri adeta yaşını, başını almış ve kadın kandırmayı sanat edinmiş profesyonel bir zendost sahtekârlığı ile, elindeki piyese göre bir aşk rolü oynayan bir aktör maniyerleriyle söylüyordum. Ne olsa ben, bu kadar pişkin olamazdım ve hareketim ancak yaptığım şeyin bir oyun olduğunu zannetmemle izah olunabilirdi. Sinirlerim hiçbir zaman hissetmediğim kadar tam bir muvazene içindeydi. Fikirlerim açık bir yaz gecesinin yıldızları kadar seçkin ve pırıl pırıldı. Varlığım etrafıma mâsum bir sükûnet ve emniyet neşrediyordu diyebilirim.

İşte kenarında sendelediğim uçuruma karşı Afife'yi de, beni de aldatan bu olmuştu. O, ağzımdan çıkan kelimelerin açık delâletine rağmen bahsettiğim insanın kendi olmasına bir türlü ihtimal veremiyor, belki hatta şüphesinden utanıyordu. Gözlerini havaya kaldırarak kendi kendine sorar gibi:

— Belki tanıyorum... Belki tanımıyorum... Ateş gecesinden biraz evvel... Kim olabilir acaba? dedi.

Bu, Afife'nin seri halindeki suallerinin en vahimiydi. Vereceğim cevapla her şeyin tamir edilmez bir surette biteceği gözönünde olduğuna göre bir saniye bir uyanıklık bana kendimi toplatabilirdi. Fakat, belki de şaşkınlığın bir başka şekli olan ve çiçekli bir balkona çıkar gibi mesut adımlarla darağacı iskemlesine çıkan bazı mahkûmlarda görülen seri ve neşeli sükûnetimle:

— Siz, küçük abla, dedim, siz!...

Afife, gözlerini açarak bir çığlık kopardı:

— Ne dediniz? Ne dediniz?

Sonra, hâlâ kenarları ile oynadığı ve şakakları üzerine gerdiği papaziyeyi birdenbire yüzüne kapadı. O andaki şaşkınlığıma rağmen çehresini gece karanlığında kendisine bakan gözlere karşı saklamak için yapılmışa benzeyen bu jest, hâlâ gözümün önündedir.

İşte o zaman çıkardığım kazanın azameti birdenbire bütün neticeleriyle karşımda belirdi ve sinirlerimde beklenen boşanmayı yaptı.

Havaya atıp tutmakla eğlendiği bir antika billûru düşürüp parçaladığını gören bir çocuk dehşetiyle titremeye ve ağlamaya başladım. Aynı zamanda ellerimi açarak şimdi hatırlayamadığım saçma sapan kelimelerle ona yalvarıyordum.

Fakat, hiçbir yalvarma, Afife'nin biraz sonra açtığı yüzündeki donuk huşuneti gideremeyecekti. Yüzüme bakmaya mecbur kalmamak için yan dönüyor, ne yapacağımızı, bu çirkin vaziyetten nasıl sıyrılacağımızı kendi de kestiremediği için dimdik ve hareketsiz duruyordu.

Başladığım tarzda devama muvaffak olaydım netice belki başka türlü olabilecekti. Fakat biraz evvel sükûnetimin verdiği parlak bakışlarla, derin sesle ve bütün jestlerimdeki hesaplı ve muammalı ahenkle hemen hemen zarif bir genç erkekken şimdi ceza korkusu ile afallamış bir mektep çocuğu gibi gülünçtüm. Gözyaşlarım dudaklarımın uçlarından ağzıma sızıyor, sesim kâh tıkanıp, kâh açılıyor ve sivri, ince vücudumu bir örümceğe benzeten uzun kol ve bacaklarım sarsak otomat hareketleriyle oynuyordu.

Hasılı, bir aşk sahnesi için ne kadar gülünç bir mahlûk tasavvuru mümkünse, tesesürün hakiki ve samimisi bir insanı ne kadar zarafetsiz ve ahmak yapabilirse öyleydim. Zillet ve sefaletin son mertebesi...

Afife, hâlâ bir şey söylemiyordu. Bir aralık sözlerimin bitecek gibi olmadığını görerek yürüyüp gitmek istedi. Fakat derhal yolunu kestiğimi görünce, şaşkınlık ve yeisle münasebetsiz bir hareket yapmamdan, ellerine ve dizlerine sarılmamdan korkarak durdu, bir iki adım geri çekildi.

Sonra:

— Bırakınız gideyim, rica ederim, dedi.

Sesinde o kadar hâkim bir sükûnet vardı ki, gayriihtiyari sarsıldım. Fakat halâ yolunun üstünden çekilmemekte devam ediyordum.

— Şimdi beni affetmeyeceksiniz değil mi?

Cevap yok.

— Hakkınız var. Ben çok fena yaptım. Ama yine siz sebep oldunuz.

Yine sükût:

— Evet, evet... siz sebep oldunuz... o kadar ıstırap çektiğim halde bir şey söyledim mi size? Sormasaydınız yine söylemeyecektim.

— ....

— Beni artık evinize de sokmayacaksınız... öyle değil mi?

— ....

— Belki kardeşlerinize de söyleyeceksiniz.

— ....

— Sizi artık görmeyeceğim, değil mi?

— ....

— Görmeyeceğim, fakat ne çıkar? Zaten çok yaşamayacağım ki...

Afife, suallerime bir küçük işaretle bile cevap vermediği halde ben, her birinden sonra en fena cevabı almış gibi bir ümitsizlik hareketi yapıyor ve devam ediyordum.

İlk dakikaların şaşkınlığından sonra bir parça kendimi toplamıştım. Hatta sağa, sola biraz bocaladıktan sonra Afife'nin zayıf damarını nihayet yakalamış olduğuma göre, farkında olmadan tekrar hile ve hud'aya da başlamış sayılırdım. Çünkü tabii olması mümkün olmayan acı bir gülümseme ile dudaklarımdan dökülen bu "zaten çok yaşamayacağım ki" cümlesi Afife'yi ok gibi vurmuştu. Kendini tutamayarak adeta haykırdı:

— O nasıl söz? Deli çocuk...

Deli çocuk! Bütün toyluğuma rağmen bu "deli çocuk"-daki fevkalâdeliği içimde tatlı bir ezinti ile hissettim. Bu söz, aramızdaki yabancılığı kaldırıyor, bana darılındığı halde yine acınacak ve alâkadar olunacak aile çocuğu vaziyetimi iade ediyordu.

Evet, Sklavaki'lerin zayıf damarı artık elimdeydi. Gittikçe hesaplı ve kendime hakim devam ettim:

— Siz herkesten iyi biliyorsunuz ki, ben zavallı bir hastayım... Siz, bir tarihte Izmir'e gidecektiniz ya... hani kuyunun yanında ağlayarak rezil olduğum gün... İşte o gün, bu haberin doğru olmadığını sizin ağzınızdan işitmeseydim, kendimi öldürecektim... Hatta size bir mektup bile yazmıştım...

Mendilimle kuruladığım gözlerimi kapadım. Gecelerce uğraştığım için harfi harfine aklımda kalmış olan mektubu ezbere okumaya başladım.

Sözlerimin doğruluğunu Afife'ye ispat edecek bir vesika diye okuduğum bu mektup, yeni bir ilân-ı aşk demekti. Fakat o, bu nüktenin farkında olmuyor, zihni sırf benim ölümümle meşgul, derin bir hayret ve teessürle dinliyordu.

Bu okumanın komedi cephesi sesime ve jestlerime müessir bir masumiyet verirken vakanın doğru olan tarafı

beni tekrar ağlatıyor ve Afife'de tehlikenin ciddiyetine şüphe bırakmıyordu.

Hasta... Büyük abla, küçük abla ve galiba bütün Sklavaki'ler görgüleriyle uzlaştıramadıkları bir basit suçunuz için sizi kırabilirlerdi. Fakat hasta olduğunuz, yaralı olduğunuz dakikadan itibaren gözlerinde kutsi bir mahlûktunuz. Artık o zaman, ailenin bu garip za'fını dilediğiniz gibi istismar etmek insafınıza kalmış bir şeydi.

Ben artık haşin ahlâklı Afife karşısında suçlu bir çocuk değildim, sadece acınacak bir hastaydım.

Afife, kaşları çatılmış, gözleri dalgın yere, göğe, dağlara bakıyor, ne yapacağını bilemiyordu.

Nihayet, yüzüme bakmadan:

— Bakınız Murat Bey, dedi. Yaptığınız büyük kabahat... Affedilemeyecek kadar büyük kabahat... Fakat burada kimseniz yok... Bir delilik yapmanızı istemiyorum... Sizi bir şartla affedeceğim... Bundan sonra ne bana, ne kimseye... anlıyor musunuz?... Bu mesele hakkında ne bana, ne kimseye bir kelime yok...

Zavallı Afife'nin de kendisine göre bir komediciliği vardı. Anlaşılan benim kendimi tutamayarak olmayacak birisine bu meseleyi açmamdan korkuyor, bu sözleriyle bunu emniyet altına almak istiyordu.

Boynumu bükerek:

— Yemin ediyorum, dedim.

— Ben, yaşlı, başlı bir kadınım... Evli ve çocuklu bir kadın... Duyacak olurlarsa ölürüm...

— Mademki size yemin ettim...

Afife'nin bana daha bir şeyler söylemek istediğini anlıyordum. Fakat buna bir türlü karar veremiyor, üzüntüden papaziyesinin kenarlarını yırtıyordu. Nihayet:

— Bir şey daha, dedi. Kimsenin bir şey bilmeyeceğine

göre size nasihat vermek de bana düşüyor... Artık üzülmeyeceksiniz, düşünmeyeceksiniz, anlıyor musunuz? Hiç düşünmeyeceksiniz...

Suali anlamamış gibi yalancı bir saflıkla:

– Neyi? dedim.

Zavallı Afife "beni" demeye utandı. Fakat sualimi tekrar cevapsız bırakmak da istemeyerek:

– Böyle şeyler düşünmeyeceksiniz işte, dedi. Yahut da düşünürseniz bu kadar kız var: Seniye, Rina...

Seniye evet... Fakat niçin Rina? Kilise mahallesindeki kızlar arasında bilhassa Rina'nın beni meşgul ettiğini Afife nereden biliyor?

O, devam etti:

– Çocukluk yok artık... Aç kalmayacaksınız, dikenlerin üzerine yatmayacaksınız. Hiçbir delilik yapmayacaksınız.

– Söz veriyorum.

– Söz kafi değil... yemin.

– Yemin... En sevdğim insanın üzerine...

– Annenizin üstüne... anlıyorum... Artık eskiden neysek yine oyuz... Ben, sizin ablanızım... Haydi, şimdi gidelim.

– XXIII –

Aşk, yahut hastalığımın başlangıcından beri uykularım intizamını kaybetmişti. Geceleri dalgın bir uyku içinde uyurken başımda birdenbire bir ampul yanmış gibi hiç sebepsiz birkaç nöbet gözlerim açılırdı Ne zihnimde bir rüya artığı, ne bir yerimde bu ani uyanmayı izah edecek bir ağrı ve sızı... Bilâkis, tam ruh ve vücut rahatlığına delâlet eden bir boşluk ve sükûnet... Fakat, bu hal, pek

az sürer, neden ileri geldiği belli olmayan bir geniş ümitsizliğin hiçbir şekil ve bahanesi olmayan hemen hemen mücerret bir acının dalga dalga göğsümü kapladığını duyardım.

Afife'ye derdimi söyledikten sonra, bir iki hafta, bu uyanışlar daha sıklaştı. Fakat o sebep ve bahanesi görünmediği için çaresi de görünmeyen ağır bedbahtlıktan eser kalmamıştı.

Uyanır uyanmaz ilk düşüncem "o, kendisini sevdiğimi biliyor artık" oluyor ve bu cümleyi yüksek sesle tekrar ederek dinliyordum.
Her defasında bunu henüz öğreniyormuşum gibi yüreğim yepyeni sevinçler, heyecanlar, huşûlarla sarsılıyordu. Yeni vahye eren ve kendini başka bir insan hissederek varlığından ürken bir peygamber huşûu...

O, kendisini sevdiğimi biliyor artık...

Yaptığımdan utanmıyordum. Mukabilinde beklenecek bir şeyim de olmasa evli ve çocuklu bir kadına kendisini sevdiğimi söylemeye cesaret etmiş olmak, bana adeta bir büyük insan gururu veriyordu. Sonra, yenilik daima ümittir. Yeni muhit, yeni ev, yeni rejim en bezgin insana mutlaka bir parça bir şey bekletir.

Bu yeni vaziyetten hayal meyal bazı kazançlar umuyordum. Afife, henüz bıyıkları bile çıkmamış bir çocuğa elbette tenezzül etmeyecek. Fakat ne de olsa ben, onun için eski çocuk değilim. Artık kendisini ölesiye sevdiğimi biliyor... Belki münasebetsizliğime kızıyor, belki beni ahlâksız olarak ayıplıyor. Fakat ister istemez benimle meşgul oluyor. Kendim kıvranırken onu da rahat bırakmadığımdan eminim. Evlerinde akşam yemeğinden sonra ismim geçtiği vakit sinirli bir hareketle yerinden kalktığını, kızarmış çehresini pencerenin camına daya-

yarak karanlık bahçeyi seyrettiğini görüyorum. Benim hakkımdaki konuşma devam ediyorsa gayriihtiyari arkasına kulak veriyor, bahis hastalığıma dairse omuzlarını silkerek kendi kendine: "Ölsün terbiyesiz çocuk" diyor. Fakat muhakkak ki, aynı zamanda da bana acımaktan kendini alamıyor. Buna hiç şüphe yok.

Afife'nin geceleri küçük odadaki karyolasına uzandığı zaman da benden kurtulamadığı muhakkaktı. Bu karyola bir zaman benim olmuştu. Pencerenin yanındaki koltukta otururken birçok defalar gözlerimin iki küçük böcek gibi yanaklarında, burnunda, dudaklarında gezindiğini hissederek ürpermişti.

Aşkımın bu karyolada başladığını, içimdeki fesadı masum çocuk bakışları ile gizleyerek kendisini istediğimi biliyordu. Ne yapsa beni bu yataktan tamamiyle atmaya, yastığının bir kenarında benim de başımı görmemeye muktedir değildi.

Ümidim hatta bu kadarla da kalmıyordu. Güzelce bir çocuktum. Bunu herkes söylüyor. Kilise mahallesinin kızları beni paylaşamıyordu. Bunun en yeni delili Seniye'nin çılgınlığı değil miydi? Gerçi Afife, bunların hiç birisine benzemezdi. Bir kere yaşça akran değildik. Sonra evli ve çocukluydu. Aramızda bir nevi akraba yakınlığı hasıl olmuştu. Nihayet, ahlâk ve namus meselelerinde mutaassıptı, mağrurdu. Çocuk diye bana daima tepeden bakmıştı. Hasılı, o vakitki kafama göre Afife'nin beni bir genç erkek gözü ile görmesine bin bir mani vardı.

Fakat kendisini otuz yaşındaki bir erkekten çok daha büyük bir ihtirasla sevdiğimi öğrendikten sonra onda bir parça değişiklik olmamış mıydı? O, ne de olsa bir kadındı. Yüzümün bazı taraflarını o da Seniye gibi beğenmiş olabilirdi. "Şu küçük Murat üç beş yaş daha bü-

yük olsaydı, yahut ben Seniye yaşında bulunsaydım, beni bu kadar sevdiğine göre, onunla evlenmek galiba fena bir şey olmayacaktı!" diye düşünmesine imkân yok muydu? Şimdi, kendisine ne nazarla baktığımı öğrendikten sonra gözgöze geldiğimiz, yahut vücutlarımız tesadüfen birbirine süründüğü zaman duyduğu râşe bile benim çok lehime bir şeydi.

Afife'ye karşı vaziyetim eskisinden çok daha mahçup, korkak ve miskindi. Fakat bu sadece bir hesap, bir hile, bir roldü. Kendimi yaptığımdan korkmuş ve utanmış göstermek istiyordum. Bu vaziyette sükûtum, duruşlarım, her hareketim bir mana alacaktı. Bende bir cüret, yeni bir tecavüz istidadı sezecek Afife'nin bir müdafaa vaziyeti alması ve hatta kendini büsbütün geri çekmesi tehlikesi vardı. Fakat beni ilk uçma teşebbüsünde kanadını kırmış bir sakat leylek yavrusu halinde görmesi onda bana karşı bir merhamet ve sempati uyandırabilirdi.

Meşhur geceyi hatırlatacak her şeyden kaçınıyordum. Selim Bey'le küçük abla sıhhatimi sordukları zaman müfrit bir neşe ile çok iyi olduğumu ve artık hiç bir şeyim kalmadığını anlatıyordum.

Son derece geveze ve şakacı olmuştum. Milas'a dair öğrendiğim ve hatta uydurduğum dedikoduları mübalağalı şekillerde anlatıyor, Kilise mahallesindeki meşhur simaların, papaz, muhtar vesairenin taklitlerini yapıyordum. Hatta araya Kilise mahallesindeki bazı kızlara karşı pek hissiz olmadığımı gösterecek çapkınca sözler de karıştırmaktan geri durmuyordum.

Sonra, ikide birde, yerli, yersiz hayatın güzel, yaşamakla doyulamayacak derecede güzel bir şey olduğunu anlatıyordum.

Fakat, bütün bunları söylerken sesimde ve tavırla-

rımda hepsinin yalan olduğunu, yalnız Afife'ye anlatacak hesaplı bir hüzün ve yorgunluk nüansı vardı. Hesabım öyleydi ki, Afife artık bir daha o meseleden bahsedilmemesini bana emretmiş olmasına rağmen, kendisi dayanamayacak bir gün beni bir köşeye çekerek: "Vaadinizde durmuyorsunuz. Yine beni düşünüyorsunuz, sözlerinize, neşenize inanmıyorum. Siz ölmek istiyorsunuz. Bu yalancı neşeniz bana daha ziyade dokunuyor" yolunda bir şey söyleyecekti.

Neticesi itibariyle doğru, yahut yanlış bir hesap! Fakat, o zamanki toyluğuma göre bu, oldukça ustalıklı bir tertipti. Yalnız, şu var ki, sinsi hilekârlığım beni umduğum neticeye götürmedi. Hatta bilâkis!

Afife benden kaçınıyor görünmekle beraber, son derece resmi olmuştu. Sözlerime alâka göstermiyor, bazen beni yarıda bırakarak dışarı çıkıyor ve bir daha dönmüyordu.

Hiçbir yerde yalnız kalmamamıza son derece dikkat etmekteydi. Beraber bulunduğumuz zaman kardeşi dışarı çıkacak olur ve kendisi de bir bahane ile onu takip etmezse hizmetçiyi çağırarak lakırdıya tutuyordu. O kadar ki, bir zaman sonra o geceyi hakikaten unutmuş olmasından şüpheye başladım.

Bir aralık, taktiği değiştirerek yeni eski şikâyetlerime döndüm. Bunun da tesir etmediğini görünce, daima yanımızda bulunan büyük ablanın Türkçe'yi ve daha bazı şeyleri biraz güç anlamasından istifade ederek daha açık imalara başladım.

Cesaretim gittikçe artıyordu. Afife'ye yeni bir hücumda bulunmak için adeta maddi fırsat arıyordum. Hatta, her şeyi göze alarak iki defa mektup yazdım.

Fakat Sklavaki'lerin kızı bütün bunlara karşı bir çakıltaşı kadar hareketsiz ve soğuktu. Artık, benimle he-

men hiç konuşmuyor, şakalaşmıyor, hatta kasten bile canını sıkacak şeyler yaptığım halde kızma tenezzülünü bile göstermiyordu. Bir gün, gözünün önünde masa üstünde duran bir küçük fotoğrafını çerçevesinden çıkararak cebime koyduğum halde hiç bir heyecan göstermemişti.

Afife'nin evvelki vaziyetinde gücenecek bir şey yoktu. Fakat şimdi, her şeyi öğrendikten sonra bana bu kadar lakayt durması âdeta gücüme gidiyor, insanlık gururumu kırıyordu. Onun bu istihfafına karşı bir zaman sonra da içimde hafif bir kin duygusu belirmeye başladı. Bu kinin bir parçası da bana bu kadar tepeden bakan bir kadını sevmekte ısrar ettiğim için kendi kendime karşıydı. Afife'nin bana ait hiçbir hayal ve heyecanı bulunmadığına şüphem kalmadığı için ben de ona ait düşünce ve tahayyüllerimde artık eski zevki bulamıyordum. Hatıralar tesirlerini kaybetmeye başlamışlardı. Onun bazı sözlerine ve jestlerine kendi hayalimle izafe ettiğim kıymetleri birer birer geri alıyordum.

Hasılı, başımın üstündeki tılsımlı ağaç, beni hâlâ yapraklarının gölgesi ve esrarengiz hışırtılarıyla sarsmakta devam ettiği halde ötesinden, berisinden dal dal kurumaya başlıyordu.

Bu, belki de ağacın kuruma zamanı hakikaten geldiği içindi. Kendimi hâlâ hasta zannetmeme rağmen kışı ve onu takip eden baharı oldukça iyi geçirdiğimi hatırlıyorum.

Temmuz'da Meşrutiyet İnkılâbı olunca bir kere daha şaşaladım. Selim Beyler iki sene evvel annemle babam için yaptıkları gibi beni de Manastır dağının eteğine kadar araba ile selâmetlediler. Son defa Afife'nin elini sıkarken fazla bir teessür duymayışıma kendim de hayret ediyor, beklediğim büyük ıstırabın beni biraz sonra dağ

yolunda yakalayacağını tahmin ediyordum. Fakat tepenin bir dönemecinde Milas'ı kaybederken ileride buraya dönmek ve Afife'yi tekrar görmek hakkındaki çocukça bir kararın beni teselliye kafi olmasına göre hastalığın artık bittiğine hükmetmek daha doğru olurdu.

İKİNCİ KISIM

I

1918 yazı... Sürgünden dönüşümün tam onuncu senesi...

Yıkılan rejimin mirası İttihatçılar arasında kavga, dövüş pay edilmiş, kalbur üstü kalan beş on kişiye mukabil ötekiler — zaman zaman yapılan temizliklerle — sindirilip susturulmuş, yahut eski sürgünlerine iade edilmişlerdi. Parti, buna mukabil müsavi hak davasına kalkışacak karakterde olmayan ve inkılâp tarihinde rolü değilse de adı bulunan küçük ihvana şefkat kucağını açıyor ve onlara büyük memuriyetler, kârlı işlerle mesut bir hayat yaşatmaya başlıyordu.

Kardeşlerim ve ben, bu ikinci sınıf ihvanlardandık. Arzumuz hilâfına da olsa birkaç sene sürgün hayatı yaşamakla vatan ve inkılâba karşı kafi bir hizmette bulunmuş sayılıyorduk. Hele Mühendis Mektebinin parmağında mürekkep lekeleriyle sürgüne gönderilmiş on yedi yaşındaki talebesi yalnız halk için değil, İttihatçılar için de sempatik bir küçük kahraman oluvermişti.

Milas'tan dönüşümün ikinci ayında Nafia Nezareti, beni Avrupa'da tahsile gönderdi. Beş sene Almanya'da kalarak oldukça muvaffakıyetli bir tahsil yaptım. Dönüşte

Anadolu'da bir yere gönderileceğimi beklerken, — yine eski vatani hizmetime hürmeten — beni İstanbul'da alıkoydular. Birkaç defa resmi heyetlerle Avrupa'ya gönderildim. Sonra, Umumi Harbde — yine büyükler tarafından sevilen ve tutulan eski küçük sürgün sıfatıyla — ufak tefek ticaret işlerine atıldım ve birkaç sene içinde halime göre küçük bir harb zengini vaziyetine geldim.

Zekaca biraz durgun olmakla beraber kalb ve ahlâkça benimle kıyas edilemeyecek kadar yüksek vazife adamları olan kardeşlerim de süratle ilerlemişlerdi.

Büyük ağabeyim, Suriye'de kumandandı. Enver'in sınıf arkadaşı olan küçük ağabeyim Harbiye Nezareti'nde ehemmiyetli bir mevki işgal ediyordu.

Aradan on sene gibi büyükçe bir zaman geçmiş olmasına rağmen aile kadromuzda büyük bir değişiklik yoktu. Yalnız Balkan Muharebesinde babamı kaybetmiştik. Annem, yetmişi geçen yaşına ve öteden beri bozuk sıhhatine rağmen yaşıyor ve bir kaza olmazsa daha bir zaman bizi ağlatmayacak gibi görünüyordu.

Bahsettiğim 1918 yazının ilk günlerinde bir sabah Almanya'dan İstanbul'a gelmiş, günü çok acele işlerimle geçirdikten sonra geceye doğru küçük ağabeyimle beraber Üsküdar vapuruna binmiştim. Küçük ağabeyim, çocukluğumdan beri kır hayatını ve yalnızlığı çok severdi. Hayatının en mesut zamanı, galiba Trablus'taki sürgün seneleri olmuştu. Hiçbir şeyden şikâyeti yoktu. Fakat bir seneden fazla kaldığı bir Derne köyündeki evini, bahçesini ve kuyularını anlatırken her zamanki riyaziye formülü gibi kuru kelimelerinin aldığı lirik heyecan ve renkten anlardım ki, İstanbul'a döndüğüne hatta biraz da mahzundur.

Birkaç sene evvel bir ev almak fikrinde olduğunu ha-

ber alan bazı komisyoncular ve aferistler ona yanaşmak için bir fırsat çıktığını zannederek etrafına üşüşmüşler, İstanbul'un en lüks semtlerinde konaklar, apartmanlar teklif etmişlerdi.

Bunlar, ince birtakım metruke kombinezonları neticesinde kendisine hemen yok pahasına mal olacaktı. Kanuna ve hatta vicdana pek aykırı bir tarafları bulunmadığını da ben kendisine temin etmiş ve birçok çarpınıp çırpınmış olmama rağmen o, bu tekliflerin hiç birini kabul etmemiş, Sultantepesi'ndeki eski bir mabeyinci köşküne saplanıp kalmıştı. Alabildiğine geniş bir bahçenin ortasında Boğaz'a ve Beylerbeyi korusuna karşı istediğinden daha yalnız bir köşk...

Akşam, daireden döner dönmez üniformasını, kılıcını, çizmelerini fırlatıyor, vaktinden evvel çıkmaya başlamış karnına beyaz patiska entarisini, çıplak ayaklarına Mercan terliklerini geçirerek kendini bahçeye atıyordu. Bununla beraber kardeşim, zevklerinde göründüğü kadar sade ve mütevazi değildi. Hatta idare ve bakımı çocuk, büyük, iki düzine insana ihtiyaç gösteren bu eski vükelâ konağı ile uçsuz bucaksız bahçe, hesapsız bir megalomani mahsulü gibi görünebilirdi.

Zavallı adam, aldığını, bulduğunu köşkün seneden seneye çoğalan tamir ihtiyaçlarına sarfediyor, döşenemeyen birçok odalar toz, toprak içinde kapalı duruyordu.

Bazen bana: "Kemal, çocuğum! Bizim bildiğimiz eşya kullandıkça eskir, halbuki bu bizim evin kullanmadığımız tarafları daha çabuk harap oluyor" yolunda masum hayretler ve keşiflerle dert yandıkça, kendimi tutamayarak kahkahalarla gülüyordum.

Ağabeyim, binanın demirbaşı arasında köşkün bahçıvanını da devir almıştı. Bayram Ağa isminde âsar-ı ati-

kadan şirin bir Arnavut'tu. Koç boynuzu gibi birkaç defa kıvrılmış uzun bıyıkları; iri kartal burnu ve çıkık kemiklerinin altında derin göz çukurları ile köşkün tahta sütun başlıklarına ve trabzan babalarına oyulmuş yarı nebat, yarı hayvan kafa motiflerine benzeyen bu çehreye kıymak kimsenin aklından geçmezdi. Binanın canlı bir cüzü olan ve bazı uyanıklık zamanlarında köşkün eski debdebesine ait hikâyeler ve hatıralar anlatarak bizlere de bir nevi asalet payı temin eden Bayram Ağa, Allah gecinden versin, ölünceye kadar burada yaşayacaktı.

Harbiye Nezaretinde işler gittikçe sıkıştığı için kardeşimin bahçe ile meşgul olacak zamanı değildi. İhtiyar Bayram Ağa ile iki gayrı müsellâh neferin iş ortaklığından pek iyi netice alınmıyor, bina etrafındaki birkaç çiçek tarhı ile biraz kabak ve domates yetiştiren bir zerzevatlık müstesna, bahçenin geri kalan kısmı otlar, dikenler, ağaçlar arasında birbirine kol atarak büyüyen yabani sarmaşıklarla bir vahşi orman halini alıyordu. Boşaldığı kabın biçimini alan bu suya benzeyen yengem bu hayatta şikâyet edilecek bir şey görmüyordu. Üç kızından o sene on üçüne basan Süheylâ, hafiften hafife sızıldanmaya başlamakla beraber, küçükler şimdilik kuzular ve horozlarla otların arasında yuvarlanmaktan pek memnun görünüyorlardı.

Bununla beraber aralarında en mesudu muhakkak annemdi. Gençliğini ağır bir melâle boğan sebepsiz bedbinlik ve azabı yaşla sükûn bulmuş, kafacığı zayıfladıkça ve saçları ağardıkça yeşeren taze bir çocuk ruhu ile heves ve nikbinlik dolu bir sonbahar geçiriyordu.

Bana gelince, çalışırken delicesine de eğlenmiştim. Benim gibi yarı politikacı, imtiyazlı bir talebenin bütün girebileceği yerlere girip çıkmış, bütün karışabileceği işlere burnumu sokmuştum.

Dönüşte ise İttihatçılar, beni âdeta tepelerine çıkarmışlardı. Elinde yetişmiş genç elemanı bulunmayan ve bende okşandıkça artan enerji ve çalışkanlığıma rağmen muti bir alet karakteri sezen merkez-i umumi, beni oldukça nazik idare ve parti işlerinde kullanıyordu. Ikide bir istikraz vesaire meseleleri için Avrupa'ya giden misyonlara katılıyor, içeride cephe gerisi hayatını tanzim için durmadan yapılan komisyonların hemen hepsine giriyordum.

Yaş, kabiliyet ve karakterim itibarıyla daima ikinci, üçüncü sınıf rollerde kullanıldığım için heyetler değiştikçe birinci mesuliyet safının kodamanlarıyla beraber düşmüyor, onların yerini alan truplarla beraber yine sahnede görünüyordum. Politika hayatının püf noktalarını kavradığım gibi çehre ve kıyafetimle de emniyet ve sempati telkin ettiğim için büyükler beni araba ve meclislerinde karşılarına, yanlarına almaktan çekinmiyorlar ve bu, benim için bir reklam oluyordu.

O yıllarda bu reklamdan hayli istifade ettiğimi saklamayacağım. Vagon alım satımı, altın alışverişi nev'inden yolsuz kazançlar karşısında ilk önce biraz irkilir gibi olmuştum. Fakat erbabının bunları birer uçlarından kanuna uydurduklarını göre göre sonradan ben de yumuşadım. Kazancın tadını aldığım zaman ise bu işlere bu kadarını da aramayacak derecede alışmış bulunuyordum. Nihayet, bu yaşama tarzı bana sefahat itiyatları da vermişti.

Hasılı, otuz yaşıma kadar aşağı yukarı bütün zevkleri tamamlamış, hayatta istenecek büyük bir şey bırakmamış, fakat şanssızlık denen şeyi Milas macerasından beri unuttuğum için bir zirvede bulunduğumu farkedemiyor, tasavvur edemediğim daha birtakım yeni saadetlerle bunun kır-sür böyle devam edeceğini zannediyordum.

Sözün kısası, birçok insan için en temiz ve menfaatsiz emellerin, bir kelime ile idealin tahakkuk yaşı olan o cömert otuz yaş, benim ahlâkça en zayıf ve bozuk bulunduğum bir yaştı. Yalnız, şunu da ilave etmeliyim ki, gitgide tutulacak noktası kalmayan kötü bir arrivist olup çıktığımın kendim de farkında değildim.

Namussuz, kendini müdafaa ederken: "Yüzsüzce yalan söylüyor!" deriz. Farkında mıdır biçare? Memleketin cephede ve cephe gerisinde çektiği ıstıraba duygusuz kalmamayı kendi lehime iyi bir not, bir fazilet sanıyordum. Bazen tercümanlığını yaptığım bir ecnebi diplomatın, yahut vaziyeti tetkike giden bir yerli büyüğün otomobiliyle bir karargâhı, yahut yıkılmış bir köyü gezerken yüreğim sızlıyordu; bir kibar kokotlar meclisinde viski ve şampanya içerek gezdiğim yaralılar hastanesini anlatırken, kokotlarla beraber benim gözlerimden de yaşlar akıyordu. Lüks otomobilden, ayaklarımın ucunu ıslatmadan, çamura boğulanları seyrederken duyduğum hüznü hakiki ıstırap, şampanyanın akıttığı yaşları hakiki gözyaşları sanıyor, bu artistik temaşa hüzünlerini duymakla insanlık vazifelerimi yaptığıma samimi surette inanıyordum. O vakitki anlayışıma göre ıstırap çekene acımak o ıstırabı paylaşmak demekti ve bunu duyan insan vatana ve halka karşı vazifesini yapmış bulunuyordu.

Hasılı, o büyük felaket senelerinde nefsime karşı oynadığım, bu şeni komedya ile vicdanımı uyutuyor, vazifesini yapmış bir insan sükûnet ve gururuyla hayvanca yaşayışıma devam edip gidiyordum.

Bununla beraber bu sefer niyetim bozuktu. Bir gece annemi gördükten sonra ertesi sabah bir bahane ile Beyoğlu'ndaki apartmanıma kaçacaktım. Hayatlarını taklit ettiğim bazı kodamanlar gibi hesap verecek bir ailem olmamasına rağmen, apartmandan başka bir de garsoni-

yerim vardı. Almanya'da iken aldığım bir sipariş mektubuna ilave edilmiş birkaç kelimeye göre bu garsoniyer bugünlerde İstanbul'un meşhur kokotlarından biri tarafından şereflendirilecekti. Bu, hiç bir fevkaladeliği olmayan rastgele bir kadındı. Harbin iptidasında fakir bir memurun karısı iken birdenbire yıldızı dönmüş, evvela bir harb zengininin, sonra bir nazırın metresi olmuştu. Bazı kibar meclislerinde korkmadan yaptığı terbiyesizliklerinin alkışlandığını ve bir gece masa başında uyuklayan bir nazırın ensesinden gömleğinin içine şampanya döktüğünü gördüğüm bu kadının garsoniyerime gelmesi bana heyecan verici bir muvaffakiyet gibi görünüyordu.

* * *

Harbin son aylarındaydık. Nihai zafer teranesi her zamandan daha kuvvetle devam ettiği halde her taraftan yanık kokuları duyulmaya başlamıştı.

İngiliz tayyareleri sık sık İstanbul'a akın ediyor, Rusların çözülmesiyle şimalde biraz gelişmemize mukabil Suriye tarafları karardıkça kararıyordu.

Üsküdar vapurunun güvertesinde ağabeyimle baş başa hep bunlardan bahsediyorduk.

Benim dolaştığım yerlerden getirdiğim intibaı, kardeşimin merkez hakkındaki verdiği haberlerle karşılaştırınca meydana çıkan manzara neşeli bir şey değildi.

Kardeşim, son günlerde Nezarette Bulgar askeri heyetiyle yaptığı konuşmayı ikide birde tekrarlıyor: "Suratlarını sarkıtarak, gözlerini gözümden kaçırarak homur homur bir şeyler gevelemelerini hiç beğenmedim. Herifler, pis pis düşünüyorlar" diyordu.

Üsküdar iskelesinde bizi bekleyen çarpık körüklü bir asker faytonuna bindiğimiz zaman ağabeyim, kemerini gevşetti, belinden meçini çıkararak kalpağı ile beraber

karşımıza koydu. Çizmelerine ümitsiz bir nazar atfettikten sonra başını arabanın köşesine yasladı.

Ferahlayan karnı ile beraber kafasındaki gerginlik de hafiflemiş gibi görünüyordu.

Araba, dar ve karanlık yokuşlardan, şimdiden kapıları ve pencereleri kapanmış viran ve çarpık evler arasından çıkarken Bulgarların bozuk çehrelerini de, daha başka işleri de unutuyor, şimdiden bahçesinin kokusunu almış gibi neşeleniyordu.

Geleceğimi öğleyin telefonla öğrenmiş olan çocuklarla yengelerim, beni kapının dışında bekliyorlardı. (Suriye'deki büyük ağabeyimin ailesi beş, altı aydan beri köşkte misafirdi).

Annem de onlarla beraber kapıdaymış; fakat guruptan sonra bahçede kalmasına izin olmadığı için biraz evvel zorla odasına götürmüşlerdi.

Ağabeyim önde, ben etrafımda çocuklarla arkada alay halinde bahçeye girdik. Ortasında şadırvanlı mermer havuzu ve etrafında yaldızları dökülmüş sütunları ile bir cami avlusuna benzeyen taşlıktan sonra merdiveni çıktık; annemin uzun bir sofa nihayetindeki odasına doğrulduk. Fakat o; daha evvel davranarak dışarı çıkmış, omuzlarından hiç eksik olmayan kalın yün atkısıyla ağır ağır beni karşılamaya geliyordu. Arkasında yeni yürümeye başlamış bir çocuğa yardım eder gibi hafifçe eğilen, bana hiç yabancı olmayan nazik bir jestle onu belinden ve omuzundan tutan siyahlı bir kadın vardı.

Her kavuşmada yaptığım gibi onu incitmeden kucaklayarak havaya kaldırdım, yanaklarını tekrar tekrar öpmeye başladım. Annem, her zamankiden daha başka türlü bir sevinç ve heyecan içindeydi. Yere indirdiğim zaman hatırımı sormadan:

— Kemal, bak kim geldi, diye haykırdı ve arkasındaki kadını ellerinden yakaladı.

Tavandaki muhteşem avizenin altında (onun ikbal mevkiinde bir merkez paşası için şimdilik imkânsız bir lüks olan ışıkları yerine) ağabeyim hantal bir petrol lambası astırmıştı. Henüz yakılan bu lambanın aydınlığı ile panjur aralıklarından giren akşam kızıllığının karışmasından hasıl olan bulanık havada, birkaç saniyelik bir tereddütten sonra Afife'nin çehresini tanıdım.

Bu çehre, artık karanlıkta parlamıyordu. Gözlerinin altı hafifçe çukurlaşarak kararmış, yanaklar süzülmüş, çizgiler derinleşip yumuşamıştı. İnce bir gölgeden ibaret kalmış dudaklarıyla gülümseyerek elini uzattığı zaman üst çenesinde bir altın diş gözüme çarptı. Afife'yi bıraktığım yaşta bir kadın için on sene epeyce bir zamandı.

Eli buz gibi soğuktu. Arkasındaki yıpranmış siyah tayyörden ziyade avucunda ve parmaklarındaki sert kırışıklıklardan bir anda anladım ki, Afife, artık fakir ve bedbahttır.

Sofanın nihayetindeki kapıdan dar bir koridora, oradan annemin odasına geçtik.

Annem, kimseye ağız açtırmıyor, hep onunla meşgul oluyordu.

Yorulmaması için ettiğim ricalara rağmen soluk almadan Afife'nin hikâyesini anlattı:

Kocası yedi sekiz sene evvel İzmir limanında bir vapur kazasında boğulmuş. Meşrutiyetten sonra iki defa Girit'e gidip gelen Selim Bey, Balkan muharebesinde tifodan ölmüş, Milas'taki büyük evi satmışlar, iki kardeş kasaba içinde aldıkları başka bir evde oturuyorlarmış. Çocuk da uzun zamandan beri yanlarındaymış. Babasının

ölümünden birkaç ay sonra büyükannesi de ölünce İzmir'deki akrabaları küçük Sklavaki'yi Milas'a göndermişler. Daha fenası büyük abla birkaç seneden beri böbreklerinden ve kalbinden hastaymış, sık sık ayakları, gözleri şişiyor, doktorlar çalışmasına ve heyecanlanmasına müsaade etmiyorlarmış.

Annem, Afife'yi incitmekten korktuğu için açık konuşamıyordu. Fakat anlattığı bazı davalardan, alacaklı ve avukat hilelerinden anlaşılıyordu ki, Selim Bey'in ölümü iki kardeşi çok fena bir vaziyete düşürmüştü. Sklavaki'lerin servetinden ellerinde Milas'ın fakir bir mahallesindeki o küçük evden başka bir şey kalmamıştı. Üstelik harbin ilk senesinde büyük abla hasta düşünce bütün bu yıkıntılar ortasında tek başına çarpınıp çırpınmak vazifesi Afife'nin omuzlarına çökmüştü.

Hâlâ, facianın tesiri altında bulunan annem, bunları anlatırken arasıra kendini tutamayarak ağlıyordu. Fakat Afife, geçen seneler içinde zehiri ağır ağır hazmetmiş, felâketlerine kanıksamış olduğu için annemin bu üzüntüsüne adeta gülümsüyor, sebepsiz bir çocuk elemiyle yanaklarını siliyordu.

Afife'nin burada bulunması sebebine gelince: küçük Sklavaki şimdi onbeş yaşında koskoca bir delikanlıydı. Genç kadın, onu Kuleli idadisine vermek için bu uzun ve zahmetli seyahati göze almaya mecbur olmuştu.

Bir aydan fazla bir zamandan beri Fatih'te bir akrabalarının yanında misafirdi. Büyük ablayı komşulara emanet ederek İstanbul'a geldiğinde çocuğunun kaydını yaptırır yaptırmaz hemen geri dönmek fikrindeydi. Fakat yol, iz bilmediği için haftalarca bir şey becerememiş, hatta karşısına çıkan hatır ve hayale sığmaz güçlükler karşısında bir aralık büsbütün ümidini keserek ağlamıştı.

Fakat sonradan ağabeyimin bir iki satırlık bir mektubu üzerine her iş yoluna girmişti.

Afife'nin artık İstanbul'da işi kalmıyordu. Yalnız, şimdi de annem, ona musallat oluyor, onu iki günden beri zorla köşkte alıkoyuyordu.

Annemin yıllarca evvel bir seyahat esnasında yarımyamalak tanıdığı ve sonradan belki çehresini bile unuttuğu bir kadına bu kadar yapışması neden ileri geliyordu? Bu, artık çocuk haline gelmiş bir hasta ihtiyar kaprisi miydi? Yoksa kendisini hoş tutmaya son derece gayret etmelerine rağmen yengelerimin şefkatinde bir eksik taraf mı vardı?

Zannederim ki sebep ne o, ne ötekiydi. Milas seyahati annemin mağrur ve yeknesak hayatında ilk ve son macera olmuştu. Ani bir felaketin sarsıntısı ile kalbinin uyandığı ve ilk defa bir yeniliğin heyecanına açıldığı günlerde ilk gördüğü çehre, onun genç çehresi olmuştu. Afife, ona daha yaklaşırken karşıdan açılmış sempati ve muhabbet dolu kollarıyla yanaklarını öpen dudakları ile onun için hayatta bir defa bulunup kaybedilmiş uzağı ve meçhulü temsil ediyordu.

Annem, Afife'yi bugüne kadar alıkoymak için beni sebep göstermişti. Evimizde on senede belki üç defa ismi geçmediği halde her zaman ondan bahsettiğimi, beni görmeden giderse hatırım kalacağını söylemişti.

Annem, şimdi kat'iyyen eski annem değildi. Kalbinde her şeye karşı süreksiz, fakat şiddetli çocuk hevesleriyle gülüyor, ağlıyor, yalvarıyor, tehdit ediyor, olmazsa yalan söylüyor ve haline göre entrikalar çeviriyordu.

Benim gelmemle Afife'yi şimdiye kadar İstanbul'da alıkoyan son sebebin de hükümden düştüğünü görünce yine mızıkçılığa başladı ve artık yeni bir bahane icadına

muvaffak olamayarak doğrudan doğruya rica ve niyaz yolunu tuttu.

Afife, odadaki kalabalığı kendisiyle meşgul görmekten sıkılıyor, yavaş sesle büyük ablanın kimsesizliğini hatırlatarak, annemi yumuşatmaya çalışıyordu.

Biçare kadın, hatta onun kendisi yokken ölmesi ihtimalinden bile bahsetti. Fakat annem, avını pençelemiş bir atmaca gibi hodkâm, buna da cevap buldu:

— Ablan daha çok genç... İnşallah daha çok yaşayacak. Sen de öyle. Beş, on sene sonra yine İstanbul'a geleceksin. Ama ben o zaman yoğum ki...

Bahsederim ki, annem bunu söylerken artık zaman ve mekânlarla alâkası kalmayan bulanık ufkunda ölümü kendisine yirmi seneden yakın görmüyor, her başı sıkıştıkça yaptığı gibi sadece ihtiyarlık ve aczini istismar ediyordu.

Fakat onun — daha müessir olacağını sezdiği için — hemen hemen gülerek ve bir çocuk tavrıyle avuçlarının içini çevirip göstererek ortaya attığı bu söz üzerine odada ağır bir hüzün havası esmiş ve çocuklara varıncaya kadar herkese bir durgunluk çökmüştü.

Afife'nin hafif bir sarsıntı ile başını geriye aldığını ve gözleri kararıyor gibi sımsıkı kirpiklerini yumduğunu gördüm:

— Peki, hanımefendi... nasıl isterseniz!...

Selim Bey ve büyük abla bu hanımefendideki "nım" hecesini "num" gibi telaffuz ederler ve kendilerine mahsus bir ahenkle uzatırlardı.

Afife, Türkçe'yi ikisinden de iyi konuşmakla beraber bu telaffuz belli belirsiz onda da vardı.

Onu bu akşam birdenbire karşımda bulmak sürprizinin yapamadığı tesiri bu hanımefendi kelimesi bende

uyandırdı. Eski zamanın unutulmuş bir şarkısını işitmiş gibi, kendimi bir an için bütün kokuları ile on sekiz yaşımın Milas'ında Selim Bey'lerin bahçesinde buldum.

Ellerinde annemin elleri, başını mütemadiyen onun arkasına gizlemek istiyor gibi bir hareket yapan bu orta yaşlı fakir ve ürkek kadın, ne olsa benim en güzel senelerimden birkaçını zehirlemiş büyük aşkımdı.

Zannediyorum ki, bir an ben de gözlerimi kapadım. Fakat yalnız bir an... Birkaç saniye içinde bu kısa rüyadan en küçük bir iz kalmamış bir ruh ve sesle tekrar canlanıyor, odayı yeni baştan harekete getiriyordum. O zaman, çocukların tekrar cıvıldaşmaya başlayan sesleri arasında lambanın ve pencerelerin aydınlığı çoğalıyor, deminki gölgelerin herbiri bir ayrı çehre ve şahsiyet halinde belirirken annemle Afife, hayatın hareketi dışında birer zavallı kalıyorlardı.

— II —

Köşkün en sağlam kalmış kısmı oymalı kaplamalarının cilası ve tavan nakışlarının boya ve yaldızı hâlâ ter-ü taze duran yemek salonu, en lüks eşyası ile mabeyinciden kalma bir muhteşem floranten masa idi.

Bu masanın başında, içinde kaybolmaması için yastıklarla beslenmiş, koltuğunda **Valide sultan** unvanıyle oturan annem, müsbetliği yine ele almıştı. Yemekte kimseye ağız açtırmıyor, mütemadiyen yanı başına oturttuğu misafirinden bahsedilmesini istiyordu.

Afife, bu ısrarın sofradakilerde kendisine karşı bir antipati ve istihza uyandırmasından korkuyor, arasıra annemin saçlarını düzeltmek, omuzlarından kollarına düşen atkısını kaldırmak bahanesiyle eğilerek kulağına bir

şeyler fısıldıyordu. Bunları sofra başında bu vaziyette hemen kucak kucağa görmek beni bir rüyaya daha sürükledi: Annemin öte yanında büyük ablanın başını; ağabeyimle yengemin oturduğu sandalyelerde de babamla Selim Bey'i görmeye başladım. Kendim de zaten çocuklarla beraber masanın alt başında, hemen hemen o geceki yerimde oturuyordum.

Hayal, o kadar kuvvetliydi ki, ağabeyimin Almanya'daki iaşe vaziyeti hakkında sorduğu bir suale cevap verirken adeta dilim dolaşıyordu.

Büyük yengemin küçük yengeme annemi göstererek:

— Maşallah iştahı açıldı, diye fısıldadığını işitince sözümü yarıda bırakarak:

— Anneme yemek yedirmek sanatını kimse Afife Hanım gibi bilemez, dedim. Hatırlıyor musunuz, bizi çağırdığınız gece anneme büyük abla ile beraber ne kadar çok yemek yedirmiştiniz. Halbuki o sabah iki kaşık muhallebi için annem zavallı Varvar Dudu'yu biber gibi haşlamıştı.

Salonun zayıf ışığında Afife ile göz göze geldik. Bakışındaki sükûnetten anladım ki, aynı hatıralar bu dakikada onun zihninde de tam mevcudiyetiyle hazırdır. Beni anlamak için hiçbir gayret sarfetmeden "evet" diye gülümsedi, fakat başka bir şey söylemedi.

O zaman, dirseklerimi masaya dayadım ve o geceye dair hatıralar anlatmaya başladım. Çoktan unuttuğumu zannettiğim şeyler birbiri ardısıra bütün tafsilatıyla geliyordu. Babamla Selim Bey'in Girit hikâyeleri; o akşam, beni sigara içerken yakalayan babamın ikide birde beni nasıl haşladığını, sofranın bir köşesinde şaşkınlıktan bıçağı tabağa vurarak çıkardığım sesler için işittiğim azar, bahçede Flora'ya elimi ısırtmak suretiyle yaptığım kahramanlık, kuyu suyu ile yaptığımız pansuman... sonra ha-

tıralarımda biraz daha gerileyerek Afife'yi ateş gecesinde ilk defa nasıl gördüğümü anlattım.

Hayattaki kolay muvaffakiyetlerimden aldığım emniyetle, artık ne söylesem beğenileceğine dair olan derin kanaatimle o geceki toyluklarımı karikatürize ediyor, sofra halkını kahkahalarla güldürüyordum. İki aziz ölü ve bir büyük aşk ile alâkası itibarıyle hüznü ve kutsiyeti olan hatıradan, sırf kendi zararıma da olsa, bir kahkaha mevzuu çıkarmak!

İtiraf etmek lazım ki, bu, asil ve temiz bir hareket değildi. Fakat ben, o gece bunu hissetmiyordum.

Afife'nin bilhassa kendisini sevdiğimi öğrendikten sonra aldığı soğuk ve haşin vaziyeti affedememiştim. Ondan elbette bunu öğrenir öğrenmez boynuma sarılmasını beklemiş değildim. Fakat bir parça duygusu ve inceliği olan bir genç kadının hiç değilse biraz sarsılması, heyecanlanması lazım gelirdi.

Onun bu hissizliği, güzel çehresi arkasında tasavvur ettiğim âlem hakkındaki bütün hayallerimi kırmış ve kendisini vaktinden evvel unutmamanın saiki belki bu olmuştu.

Hayatın bütün büyük hadiseleri hakkında değişmez hükmünü verecek bir kemale eriştiğimi zannettiğim ve artık hiç bir şeye hayret etmeyecek kadar nefsime itimat beslediğim zamanlarda Afife'yi hatırladıkça:

— Biraz yaldız ve boyadan ibaret olan bu basit kadın, bu boş ve ruhsuz heykel için neden bu kadar yandım, derdim. Anlaşılan ben, o zaman adamakıllı budala ve şaşkın bir çocukmuşum!

Evet, aşk gelip geçmiş, fakat onun tarafından istihfaf edilmiş olmak kini senelerce için için sürüp gitmişti. Ne

gariptir ki, Afife, artık intikama da değmeyecek bir vaziyete geldiği halde bu kin, hâlâ yaşıyordu.

Genç ve mağrur olmak sırası artık bana gelmişti. Vaktiyle yirmi dört yaşının ve güzelliğinin verdiği gururla bana daima tepeden bakmış olan Afife, şimdi sofrada benim o zamanki yerime düşmüştü. Arasıra ona karşıdan karşıya sualler soruyordum. Zavallı kadın, bunları daima çekinerek karşılıyor, başladıktan biraz sonra sesinin titrediğini ve bütün gözlerin kendisine baktığını hissedince şaşalıyor, kekeliyordu.

Günlerce güneşten ve hastalık ateşlerinden yanarak kendisini beklediğim sokaklarda arabasını bir lahza durdurduğu ve şeffaf yanaklarında peçesinin benekleri titreşerek bir prenses vakarı ile bana söz söylediği günlerde ben de öyle yapmıştım.

Biraz sonra Milas'ı da, Afife'yi de tamamiyle unutmuş göründüm. Fakat bütün sözlerim onda kendime karşı bir hayranlık uyandırmak içindi. Son seyahatimi, bu seyahatin lüks macera ve sürprizlerini, büyük insanlarla temaslarımı uzun uzun anlattım.

İki sene evvel bir merasimde heyet halinde önünden geçtiğimiz İmparator Vilhelm'i adeta benimle konuşmuş ve elimi sıkmış gibi bir vaziyette tasvir ettim.

Her şey ve herkes hakkında fikrim vardı. En ağır meselelerden bir kısmını birkaç kelime ile hallederken bir kısmını sadece alay edip geçiyordum.

İki yanımdaki çocuklarla şakalaşırken, biraz uzaktaki yengelerime yemek ve yemiş ikram ederken jestlerim son derece kolay ve zarif, sesim bir müzik kadar idareli ve ahenkliydi.

Evet, bütün bu aşağılık arrivist manyerlerim, belki de yorgun ve demode tayyöründen utandığı için mütemadi-

yen sandalyesini geri çeken ve kendini annemin gölgesinde kaybetmeye çalışan zavallı kadını hayran bırakmak içindi.

* * *

Daha kahvesini içerken uyuklamaya başlayan ağabeyim, sofradan kalkar kalkmaz odasına çekilmişti. Ben, büyük yengemle çocukları alarak bahçeye indim.

Köşkün arkasında içi yabani otlar ve dikenlerle dolmuş viran bir havuz vardı. Kardeşim, Yıldız sarayındaki meşhur havuza benzettiği bu havuzu ilk zamanlarda az bir masrafla tamir edeceğini umuyor, hatta bir de ufak sandal almayı tasavvur ediyordu. Fakat keşiften sonra bunun üç odalı yeni bir ev kadar para yiyeceği anlaşılınca tamiri çaresiz harb sonuna bırakılmıştı.

Ne zaman ve nasıl bir çehre ile geleceği bilinmeyen bu mesut güne intizaren şimdilik yaz gecelerinde etrafındaki tahta kanapelere oturuyor ve kenarına çömelmiş mermerden iki sakat aslanla beraber dikenler arasında parıldayan bol miktardaki ateşböceklerini seyrediyorduk.

O gece de öyle yapmıştık. Ben, yengemle kanapede otururken çocuklar, alınlarına yapıştırdıkları ateşböcekleriyle saklambaç oynuyorlar, havuza girip çıkarak otların arasına saklanıyorlardı.

Bazen sesleri fazla çıktıkça yengem, onlara çıkışıyor, ikinci kattaki bir pancurun aralıklarından çıkan zayıf aydınlığı gösteriyordu.

Burası annemin odasıydı. Bu gece, benim şerefime fazla oturmak için çocuk gibi huysuzlanmasına rağmen Afife onu zorla yatırmaya götürmüştü.

Annemin Afife'ye olan iptilâsı ile hafifçe eğlenen yengem:

— Hanımefendi, biçare kadını günlerden beri odasına kapadı. Dünyayı göstermiyor, diyor, sonra gülerek ilave ediyordu:

— Fakat o da bundan memnun. Hiç şikayet etmiyor. Bu zamanda hiçbir ana kız bu kadar anlaşamaz.

Gece daha yeni başlamıştı. Fakat etrafın sessizliği içinde durmadan öten ağustosböceklerinin verdiği yorgunluk, yengemle arasıra konuştuğumuz birkaç cansız kelimeyi takip eden uzun sükût fasılaları adeta sabah saatine girdiğimiz ve neredeyse karşı tepelerin ağarmaya başlayacağı hissini veriyordu.

Çocuklar, birer birer tahta kanepelere uzanmaya ve susmaya başlamışlardı. Yengem ikide birde:

— Çocuklar, sakın uyumayın, soğuk alırsınız, şimdi gideceğiz, diye sesleniyordu.

Kalkacağımız zaman kırk, elli adım ötemizdeki yolda bir gölge belirdi. Afife, annemi uyuttuktan sonra bahçeye çıkmıştı. Doğrudan doğruya yanımıza gelmeye cesaret edemiyor, fakat yalnız kalmak istediği zannını da vermekten çekindiği için yoluna devam etmeyerek olduğu yerde duruyordu.

Yengem, ayağa kalkarak onu yanımızdaki kanapeye davet etti ve nezaket icabı biraz daha bahçede kalmaya mecbur oldu.

Tabii, yine annemden bahsettik.

Yengem:

— Sizi artık kıskanmaya başladık hanımefendi, diye şaka ettikten sonra bana döndü, gülerek:

— Annem Afife Hanım'ın adeta tiryakisi oldu, dedi. Bilmem nasıl ayrılacaklar? Annemin sütten kesilen çocuk gibi huysuzlanmasından korkuyorum adeta...

Afife, içini çekerek yavaşça:

— Ya ben hanımefendi? dedi.

Başkaları bunu rastgele bir misafir cemilesi zannedebilirlerdi. Fakat ben, Sklavaki'leri tanıdığım için böyle düşünmedim ve hafif bir hüzünle Selim Bey'in meşhur şime-i vefasını hatırladım.

Yengem, dizlerinde uyuyan en küçük kızını ikide birde silkeleyerek uyandırıyor, saçlarını öper gibi yaparak kulağına bir şeyler fısıldıyordu.

Nihayet, utana sıkıla bizden müsaade istedi:

— Kusura bakmayın, çocukları yatırayım sonra yine gelirim... siz oturun.

Yengemin artık gelmeyeceği muhakkaktı. Fakat bu lüzumsuz vaat, bizi epeyce bir zaman için burada bağlıyordu.

Afife ile beraber bulunmaktan şikayet edecek değildim tabii. Bazı sebeplerden dolayı bu, hatta hoşuma bile giderdi. Fakat yanımızda başkaları da bulunmak şartıyla. Onunla bir bahçe köşesinde baş başa kalmak ikimiz için de kolay değildi. Aramızda yatan mazinin bazı noktalarına dokunmamak için çok ihtiyatlı olmak lazımdı ve bu ihtiyat bizi yoracaktı.

İlk dakikalarımız hakikaten sıkıntılı oldu. Müşterek hatıralarımızın bir kısmını tekrarlamak adeta bir muaşerek vazifesiydi. Mesela kırık ayağımla evlerinde yattığım günleri hatırlamamak ve Sklavaki'lerin gösterdikleri şefkate bir daha teşekkür etmemek olamazdı. Zavallı Selim Bey'i sık sık anmaya ve büyük abla hakkında tafsilat istemeye mecburdum. Hatta asker yürüyüşlü hizmetçi ile Flora'yı bile unutmamak lazımdı.

Bütün bu hatıraları bir eski demirbaş eşya defteri okur

gibi yalnız isimleri, sayıları ve ehemmiyetli vasıfları ile birer birer tekrar ediyor, aşkımla alâkalı taraflarına dokunmamak için mümkün olanı yapıyordum.

Yüzüm yanımdaki kanapede oturan Afife'ye dönüktü. Fakat o, kendisininkini havuza çevirmişti. Göğsü biraz öne eğilmiş, elleri koltuklarının altında, söylediğim sözlerden ziyade otların içinde kaynaşan ateşböcekleriyle meşgul görünüyor ve pek seyrek cevap veriyordu.

Vaziyetteki sıkıntıyı hafifletmek ümidiyle:

— Sizi biraz dolaştırayım mı Afife Hanım? dedim ve cevabını beklemeden ayağa kalktım.

Bu jest, beni canlandırmıştı. Havuzun ve köşkün etrafında bir devir yaptıktan sonra bahçenin iç taraflarına doğru yürümeye başladık. Yolumuzun üzerinde rastladığımız şeyler, eski güvercin kafesleri, asma dalları ile sarılı viran bir kameriya, camekânlarının yalnız demir çerçeveleri kalmış amfi biçiminde viran bir ser hakkında izahat veriyordum ve bu, konuşma vesilesi oluyordu.

Karanlıkta pek bir şey seçilmemesine rağmen, Afife her birinin önünde ayrı ayrı duruyor, elleri daima koltuklarının altında, hepsini ayrı ayrı ve büyük bir dikkatle seyrediyordu.

Daha ileride ağaçlar sıklaşmaya başlayınca onunla Milas'taki bahçelerinde yaptığımız gezintileri hatırlamaya başladım. İki yanından akan sulara basmamak için açık kollarımızla ip cambazı gibi muvazene hareketleri yaparak üzerinde yürüdüğümüz tümsekler, bir ucundan başımızı eğerek girdiğimiz öteki ucundan saçlarımız kırağılar, omuzlarımız çürük yapraklarla dolu olarak çıktığımız ağaç ve sarmaşık tünelleri, kuyu başında bir kere ağlamaktan şişmiş yüzümü yıkadığım tahta yalak; son-

ra doktor Kemal Bey'i kıskanarak ağlaya ağlaya Afife'ye çıkıştığım ve kendimi kovdurduğum gün...

Bunları düşünürken önümde daralmış omuzlarını hafifçe önüne eğerek ağır ağır yürüyen Afife'ye bakıyor ve düşünüyordum:

— Bütün bu çılgınlıklar bu kadın için miydi? Gerçi o zamanki Afife, bu, değildi. Fakat doğrusu aranırsa onu büsbütün başka bir insan addetmek için de sebep var mı? Bunun biraz daha genci ve taze boyalısı... O zamanki gezintilerimizde de yine bu sükût ile başını önüne eğerdi. Fark şu ki, şimdi biçarenin ne düşündüğünü aşağı yukarı tahmin ediyorum: Belki büyük ablanın halini, belki fukara mahallesindeki evin akan damını bu kışa kadar nasıl tamir ettireceğini, belki İstanbul'da yalnız bırakacağı çocuğunu...

Eski düşünceleri de muhakkak bu neviden şeylerdi...

Yalnız ben, o zaman bunları tasavvur eemeyecek kadar toy ve iptidaiydim. Güneş ışığının henüz daha gergin cildinde, aralarına takması ve altın kaplaması henüz karışmamış dişlerinde hasıl ettiği bir iki pırıltıya aldanarak bütün bu cilalar ve taşlar içinde fakir ve çıplak bir dulun barınmasına imkân verememiştim. Evet, Afife, aşağı yukarı o zaman da aynı bu Afife idi. Benimki ondan aldığım birkaç çizgi ve boya ile kendi kafamın içinde yaptığım bir hayaldi.

Bahçenin içinde devri bitirerek sokak kapısına gelmiştik.

— Üşümeyesiniz sakın Afife Hanım, dedim. Siz sıcak memleket çocuğusunuz.

— Hayır, dedi, burası Milas'tan farklı değil ki...

Bileklerini kapının demir parmaklıklarına dayamış,

biraz evvel kümeslere, kameriyeye ve sere baktığı dikkatle sokağa bakıyordu.

— İhtimal, sizin de ötekiler gibi uykunuz gelmiştir.

Tavrını değiştirmeyerek ve yaptığım istiskali anlamayarak:

— Hayır, dedi, şimdi geceleri çok geç yatmaya alıştım.

O zaman bir sigara yakarak:

— Öyleyse biraz da dışarıda gezebiliriz, dedim.

Afife, güçlükle araladığım kapıdan dışarı çıktı ve beni beklemeden yürümeye başladı.

Burası çiğnenmemiş otları, biraz yukarıdaki muhacir komşularımızın geceleri açıkta bıraktığı sırık arabaları ile bir köy kokusu veren sevimsiz ve çıplak bir meydandı. Bir zaman bu halde devam ettikten sonra dik bir bayırın kenarında birdenbire kesilir ve yarı yıkık bahçe duvarları arasında ince ince yollarla deniz kenarına inerdi. Çamlıca tepelerinden yükselmeye başlayan mehtap bu gece bu meydanı adeta güzelleştirmişti.

Afife ile bayırın kenarına geldiğimiz zaman durarak etrafı seyretmeye başladık. Bulunduğumuz noktadan Marmara ve Haliç'in bir kısmı ve İstinye'ye kadar Boğaz'ı görüyorduk.

Birkaç haftadan beri tayyare korkusu ile fenerler söndürüldüğü için şehir karanlıktı. Bulanık bir buğu halinde denize yayılan ay ışığı kıyılara yaklaştıkça açılıp parlıyor, toprakla suyun hudutlarını yakamoz parıltıları ile çizgiliyordu. Bu manzaranın hüzün ve güzelliğindeki hususiyetle hiç alâkası olmayan bir hayal: Bu sefer de Milas'ın bir köyünde Afife'ye aşkımı söylediğim geceyi düşünüyorum. Karanlıkta birer küçük ağaç cesameti alan fundalar, Afife'nin bir rüzgâra karşı müdafaa eder gibi iki eliyle uçlarından yakaladığı ve şakakları üzerine ger-

diği papaziye örtüsü... Neredeyse derilerimde beyhude bir işkence için üstüne yattığım ve yavaş yavaş döndüğüm dikenlerin sızısını duyacağım. Bütün bunlar, kollarını göğsünün altında çaprazlaştırmış, ellerini koltukları altına sokmuş, kimbilir hangi iş veya borcunu düşünen bu kadın için!

O, şimdi başını sağa çevirmiş, ısrarla Fethipaşa korusuna doğru bakıyor ve susuyordu.

Bir aralık, caddenin karşı tarafındaki bir bahçenin sık ağaçları üstünde parlayan ufak bir kubbeyi göstererek ne olduğunu sordu. Bu meraka gülümsemekten kendimi alamayarak:

— Vallahi ben de bu tarafları pek tanımam Afife Hanım, dedim. Belki bir çeşme, yahut da türbe... haydi isterseniz bakalım.

Bir kere daha yorgun elini tutarak onu seddin kenarından caddeye indirdim ve sağdaki ara yola saptık.

Yetmiş, seksen adım sonra Afife'nin merak ettiği kubbenin önüne varıyorduk. Yanlış tahmin etmemiştim. Burası tepe dalları kırılmış iki cılız servi arasında bir ufak türbeydi. Kapısındaki kitabeyi okumak mümkün değildi. Fakat saray tarzını andıran mimarisi ve taşlarının işlenmesindeki itina ile, bronz parmaklıkları arasında nakışlı ceviz kanatları sımsıkı kapanmış uzun ve kemerli pencereleriyle Hanedandan birine ait olduğu hissini veriyordu. Hatta nisbetlerin kasden ufak tutulmuş görünmesine ve heyet-i umumiyesindeki anlaşılmaz bir masumiyete nazaran bunun çocukken ölmüş bir küçük sultan için yapılmış olması da akla gelebilirdi.

Biraz evvel kendimin de bunların yabancısı olduğumu söylediğimi unutarak, ağabeyimin bahçesindeki gü-

vercinlikle ve ser gibi bu türbe hakkında da izahat vermeye ve küçük sultan temini işlemeye başladım.

Afife, iki ince sütun ile oymalı bir kemerden ibaret revakın merdivenini çıkarak kapının iki tarafındaki yan panolardan birine arkasını dayamıştı. Vücudu diz kapaklarına kadar kemerin koyu gölgesi içinde, gözleri kapalı, dikkatle beni dinliyordu.

Sözümü bitirdiğim vakit ağır ve sakin:

— Murat Bey, dedi, iki sene evvel elime bir gazete geçti. Orada sizin resminizi gördüm. Evvela inanamadım. Ben, sizi ölmüş sanıyordum.

Birdenbire şaşaladım:

— Nasıl? dedim, beni ölmüş mü sanıyordunuz?

— Ne bileyim, bana öyle söylediler.

— Kim?

— Kardeşim... Büyük abla...

— Çok garip...

— Evet... Meğer büyük abla beni aldatıyormuş!

Şaşkınlığım bir kat daha arttı:

— Bu ne demek Afife Hanım? Anlayamıyorum, dedim.

— Büyük abla bana acıdığı için o yalanı uydurmuş Murat Bey... Büyük abla diyordu ki "Murat'ı unutmaktan başka çare yok Fofo... Artık aklını başına al... Murat İstanbul'da ölmüş... Bunu iyi yerden öğrendim ben..." Bilirsin büyük abla ne kadar Müslüman'dır... Yalandan yemin ediyordu. Kur'an'ı öpüyordu.

Durduğum yerde âdeta taş kesilmiştim.

Afife derin bir nefes aldıktan sonra, sesinde aynı sükûnetle devam etti:

— Sağ olduğunuzu öğrendikten sonra çılgınlığım büs-

bütün arttı. İki seneden beri İstanbul'a gelmek için çırpınıyordum, bir türlü beceremiyordum. Büyük abla artık dayanamadı: "Git Fofo, öleceksin sen" dedi. Geldim. Bu sefer de siz yoksunuz. Kırk beş gündür misafirliklerde sürünüyorum, sizi bekliyorum.

Vaziyetinde hiçbir fevkalâdelik yoktu. Fakat onun bu derece vahim ve beklenilmez şeyleri gündelik bir vakayı anlatır gibi bir sükûnetle anlatması bende garip bir şüphe ve korku uyandırdı. Çehresini yakından görmek için ileriye doğru bir iki adım attım.

Gözleri sımsıkı kapalı ve yaş içindeydi. Burun kanatları kısılmış, yanaklarına doğru gerilip uzayan ağzında dudakları iki ince çizgiden ibaret kalmıştı. Vücudu dayandığı panonun çinilerine yapışmış gibi dimdik, kaskatı duruyor, yalnız dikkatle bakıldığı zaman belli belirsiz bir ihtilâç ile arasıra baştan ayağa kadar ürperdiği farkediliyordu.

Buna rağmen sesi her zamankinden daha açık ve pürüzsüzdü. Kalbinin, bu fırtınanın erişmeye muvaffak olamadığı bir derinliğinden gelir gibi sadece kendi havasının şikâyetini taşıyan bir ses. Yalnız çok ağır, âdeta kelime kelime konuşuyor ve sık sık duruyordu.

Afife'nin çehresinde on sene evvelki kendi nöbetlerimi tanımakta güçlük çekmedim. Demek şimdi bunlar benden ona geçmişti. Biçarenin bir kriz geçirmekte olmasına göre bir şey yapmam, kendisine bir yardımda bulunmam lâzımdı. Fakat bu vaziyette ona el sürmek bana tehlikeli görünüyordu. Bir tarafına dokunacak olursam bu şimdi taş gibi kaskatı duran vücutta ani bir boşanma olacağını, etlerini birdenbire saran bir ateşle kucağıma düşerek kıvranacağını hissediyordum.

Bereket versin, çok geçmeden onda krizin hafifleme-

ye başladığını gösteren bazı alâmetler belirdi. Derin derin nefes alarak, omuzlarını ve başını kaldırıyor, avucunda sıktığı mendille alnını, gözlerini siliyordu. Sonra merdivene yürüyerek ağır ağır indi. Fakat son basamakta dizleri içinden bükülmüş gibi birdenbire taşın üstüne oturdu, dirseklerini dizkapaklarına dayayarak başını ellerinin içine aldı.

Bu vaziyette vücudu revakın gölgesinden kurtulmuş, ayın karşı duvarda kırıldıktan sonra gelen hafif aydınlığında çehresi daha iyi görünmeye başlamıştı. Belki büyük ablanın önüne çömelerek saçlarını tarattığı zamanı hatırlattığı için bu vaziyet onu adeta çocuklaştırıyor, biraz evvel bana korku ve şaşkınlıktan başka bir şey vermemiş olan sözlerini bu sefer garip bir hüzün ile tekrar aklıma getiriyordu.

Büyük abla! Demek kardeşinin beni sevdiğini o da biliyordu. Afife, bu itirafı ihtimal yine saçlarını taratmak için onun önüne çömeldiği bir gün yapmıştı.
Zavallı kadının, işin vehametini birdenbire kavrayamayarak Sklavaki'lerin haşin ahlâk prensipleri namına ince ince çığlıklarla, onu azarladığını, dizlerinin arasında fazla kımıldandığı zamanlarda yaptığı gibi saçlarını çekiştirdiğini tasavvur ediyordum. Fakat bu, onun sonradan Fofo'yu aklınca tedavi etmek için benim öldüğüme dair masallar uydurmasına ve nihayet, onu arkamdan İstanbul'a göndermesine mani olmamıştı.

Felaketin bu iki kardeşte bir nevi karakter değişmesine sebep olacak kadar şümullü ve eski olduğuna şüphe yoktu. Belki benim Milas'tan ayrıldığım sıralarda, belki de hatta daha evvel, misafir doktor için o münasebetsiz kıskançlık sahnesini yaparak ağladığım, yahut evlerinde hasta yattığım günlerde belirsiz bir iz halinde başla-

mıştı. Bu iz, sonradan büyüyüp bütün saygı hâyâlarına rağmen büyük abladan saklanamayacak bir yara haline gelinceye kadar herhalde uzun, pek uzun bir zaman geçmiş olacaktı.

Yukarı caddeden, sopasını kaldırım taşları üstünde sürüye sürüye bir bekçi geçiyordu. Adamın bu tarafa doğru sapmasından ve bizi gece vakti türbe kapısında bu kadar acayip bir vaziyette yakalamasından korktum.

Nihayet, artık bir şey söylemek zamanı da gelmiş olduğu için yavaşça:

— Taşların üzerinde üşüyeceksiniz Afife Hanım, dedim. Gidelim mi?

Vaziyetini değiştirmeden başını kaldırdı, yüzüme bakarak ve omuzlarını kısarak:

— Nereye gideceğiz? dedi.

Bu söz, sualime bir cevap olarak manâsızdı. Fakat biçarenin hakiki vaziyetine göre bana büyük bir şaşkınlığın ifadesi gibi göründü.

Anlaşılıyordu ki, etrafında birbiri ardında meydan almış yıkıntılar ve yeni bir şey getirmesinden ümit kesilmeye başlayan seneler karşısında tek heyecan ve tek hayal olarak ben kalmıştım. Niçin ben? İhtimal ki, bunun asıl şahsımla alâkası bile yoktu, yahut pek azdı ve ben, incecik çocuk başımda esip savrulan çılgın havamla, dakikadan dakikaya kızarıp sararan rengim, kâh gülen, kâh ağlayan büyümüş hasta gözlerimle hayatının tek romanesk çehre ve vakası olmuştum.

Afife'nin normal bir aşkın hudutlarını çok fazla aşan bir zaman için bana bu kadar sarılmış olmasının başka izahı yoktu. Hem öyle bir sarılış ki, öldüğümü zannettiği halde yine kendini kurtaramıyor, bana bir nevi hayat iade ederek göğsümde yaşamakta devam ediyordu.

— Nereye gideceğim?

Bu sualde hakikaten ne yapacağını bilmeyen bir insanın şaşkınlığı vardı.

Bu dakikayı hayatının en fevkalâde hadisesi olarak yıllarca bekledi; her türlü engelleri çiğneyerek koştu, bunlardan daha kuvvetli olan manevi engelleri (utancı, gururu, ar ve namusu hakkındaki bütün muhafazakâr telâkkilerini) altetti; derdini bir diş ağrısını anlatır gibi sadelikle söyledi.

Afife, gideceği yeri ancak bu noktaya kadar görebilmişti. Ondan ötesini hakikaten bilmiyor ve çaresizlikten bu suali bana soruyordu.

Şansım burada da imdadıma yetişti. Çünkü çocukları yatıran büyük yengemle ağabeyimi yatıran küçük yengemin bu nazik zamanda bizi aramaya çıkmış olmalarını şanstan başka bir şeyle izah edemeyeceğim. Onlar, bizi bahçede bulamadıkları ve sokak kapısını açık gördükleri için meydanın ortasına kadar yürümüşler ve konuşmaya başlamışlardı.

Gece, o kadar sakindi ki, aradaki sokağa rağmen söyledikleri tane tane işitiliyordu.

— Yengeler bizi arıyorlar Afife Hanım, dedim.

Bir şey söylemeden ayağa kalktı, saçlarını, eteklerini düzelterek, mendili ile tekrar gözlerini silerek yürümeye başladı. Fakat birkaç adım sonra tereddüt etti:

— Yüzüm bilmiyorum ne halde? dedi.

Yengeler peygamber gibi kadınlardı. Afife'nin çehresinde bir fevkalâdelik farketseler bile bunu fenaya yormalarına imkân yoktu. Fakat ben, bunu söylemeyerek:

— Merak etmeyin Afife Hanım... Hiç bir şey görünmüyor, dedim.

Durdu ve ağır bir hüzünle gülümseyerek:

— Evet... artık radyom kalmadı ki çehremde, dedi.

Bu, on sene evvel köyde, atları çıkarılmış arabanın kapısına kollarını dayayarak ve karanlıkta sedef gibi parlayan çehresine karşı kendimi tutamayarak yaptığım teşbihe cevaptı.

Anlaşıldığına göre benden kalan her şey gibi bu radyom teşbihi de onun için bir kıymet almış, zavallı kadın, senelerin çehresinde yaptığı değişikliği arasıra aynada gördükçe duyduğu acıyı, ihtimal, bu kelimelerle ifade etmişti.

Afife, bu sözleriyle, bana artık beğenilmeyecek bir hale geldiğini mi anlatmak istemişti bilmiyorum. Fakat biraz evvel ağlayarak yaptığı itiraf gibi bunu da cevapsız bırakmış olmak bana çok acı göründü ve sokağın köşesini döneceğimiz zaman birdenbire:

— Afife Hanım, diye seslendim.

Ne söyleyeceğimi pek iyi tasarlamamıştım. Fakat döndüğünü ve başını önüne eğerek beklediğini görünce:

— Afife Hanım, dedim, bana umulmayacak şeyler söylediniz... Demek siz beni... Evet, sözlerinizden anladığıma göre siz beni...

Bu karanlık geçitle iki yanımızdaki duvarlardan sarkan ağaçların meydana getirdiği fakir dekor içinde kendimi mahalle arasında idil yapan toy çocuklara benzetiyor, cümlemi bir türlü tamamlamaya muvaffak olamıyordum.

Fakat o, söylemeye utandığım kelimeyi anlamıştı. Ağır ağır ellerini kaldırdı ve artık başında bulunmayan örtüsünü şakaklarına gerer gibi bir hareketle gözlerinin önüne indirdi:

— Hem de nasıl?

Bu maceranın üç günlük yol yorgunluğuna inzimam eden sarsıntısı beni epeyce sersemletmişti.

Son derece bozuk bir maneviyatla yatağıma girdim ve hemen uyudum. Yalnız, gecenin kimbilir hangi vaktinde, belki uyuduktan beş dakika sonra, yahut da sabaha yakın, birdenbire uyandığımı hatırlıyorum.

Penceremin dışındaki büyük tahtaboşun çinkolarında hafif bir tıkırtı vardı.

Başımda birdenbire:

— Dolaşan mutlaka odur, diye bir fikir uyandı. Yatağımda biraz dönerek pencere tarafına baksam panjurların dışında onun gölgesini göreceğimi zannediyordum. Fakat başımdaki büyük sersemliğe rağmen böyle bir şeyin imkânsızlığını kendim de anladım.

— Fiyevrim var, kulaklarım uğulduyor, keşke yatmadan bir kaşe alsaydım, diye düşündüm.Fakatilaçlarımın bulunduğu çantayı nereye koyduğumu hatırlayamıyordum. Zihnimi orada, burada dolaştırırken tekrar dalmışım.

* * *

Afife'yi ertesi günü bambaşka bir çehre ile buldum. Vakit öğleye yakındı. O, annemin salıncaklı iskemlesini bahçede bir ağaç gölgesi altına çekmiş, ayakta bir şeyler anlatıyor ve gülüyordu.

Bana çok fazla ehemmiyet vermeyerek sözünü bitirdikten sonra şakaya başladı:

— Kemal Bey hiç değişmemiş, diyordu, hâlâ eskisi gibi uykuyu seviyor.

Anneme Milas'taki evlerinde hasta yattığım sırada ne zaman odama girse beni uykuda bulduğunu anlattı. Ben,

bu teferruatı pek hatırlamamakla beraber tasdik ediyordum ve hep birden gülüyorduk.

O sabah, Afife'nin zannettiği gibi öğleye kadar uyumuş değildim. Onlar, annemle bahçede dolaşırlarken ben de odamda pencerelerimi bile açmaya cesaret edemeyerek mütemadiyen dolaşıyor ve düşünüyordum. O gün, Beyoğlu'ndaki apartmana inmek hakkındaki tasavvurum suya düşmüştü. Afife gidinceye kadar köşkte kalmak benim için bir nevi nezaket ve vicdan borcu oluyordu. Arasıra bir yolunu bulup, üç beş saat İstanbul'a kaçabilirsem bütün yapabileceğim bundan ibaretti.

Bununla beraber asıl mühim olan, bu değildi. Bir hafta nasıl olsa geçerdi; geçecekti. Yalnız, akşamki vakadan sonra Afife'ye karşı nasıl bir vaziyet alacaktım: Biçarenin itirafını sükûtla karşılamış olmak bana büyük bir ayıp gibi görünüyordu. Fakat, hakikaten ne cevap verebilirdim?

Bir kere ona artık çoktan beri söylenecek bir şeyim kalmamıştı. On sene evvelki bir haykırışımın gecikmiş bir yankısına benzeyen bu itirafta beni sarsan bir taraf bulunmasına rağmen, onunla bir Leyla-Mecnun sahnesi oynayamazdım. Böyle bir şeyin düşüncesi bile beni kendi gözümde küçültmeye, gülünçleştirmeye kafiydi. Bunu yapmayınca da ne söylense onu meyus etmek ve izzet-i nefsini yaralamaktan başka bir netice vermeyecekti.

Afife'nin krizi geçtikten sonra sükûtumdaki manâyı anlamış ve bana derin bir surette kırılmış olacağını tahmin ediyordum. Daha fenası bunu tamire de imkân yoktu. Bütün yapabileceğim, burada kaldığı müddetçe ona yakınlık ve şefkat göstermekten ibaretti.

Her şeyden evvel dün gecekine benzer bir krizin tekerrürüne meydan vermemek lâzımdı. Bunun için son de-

rece uyanık bulunmaya mecburdum. Hele, geceleri onunla yalnız kalmaktan sakınmalıydım. Buna mukabil yanımızda başkaları bulunduğu müddetçe onunla konuşmakta, hatta arasıra çok ihtiyatla eski hatıralara dokunup geçmekte bir tehlike yoktu. Kendimi maziye karşı derin bir hüzün ve hürmetle dolu göstermek Afife'yi teskin edecek, ona eski aşkımdan bir şeyler yaşadığımı vehmettirerek bir dereceye kadar avunmasına yardım edecekti.

Mademki hasta olmak sırası bugün ona gelmişti. Vaktiyle kendisinin benim kırık ayağıma gösterdiği alâkayı ben şimdi onun kırık kalbinden esirgemeyecek ve biçarenin pek fazla hırpalanmamış olarak evine dönmesini temine çalışacaktım.

O sabah, Afife'nin beklediğim bozuk ve dargın çehre yerine böyle pırıl pırıl bakışlarla bana gelmesi ve hatta şakalara başlaması endişelerimi yatıştırdı ve bana cesaretimi iade etti.

Annemle beraber bulundukça zaten çekinecek bir şey kalmadığından ben de aynı ton üzerine cevaplar verdim ve geceki sahneyi her ikimiz de kendi yatağımızda gördüğümüz iki ayrı rüya gibi ihmal ederek çekinmeden konuşmaya başladık.

Gündüz ışığı Afife'deki değişikliği daha açık gösteriyordu. Cildi bozulmuş, gözlerinin ve dudaklarının kenarında, süzülüp uzamış çehresinde ince ince kırışıklıklar belirmişti. Gözleri hafifçe morarmış, gözkapakları arasında daha derine batmış görünüyordu. Bir aralık annemin entarisindeki bir söküğe parmağını sokarak oynadığını gördü. Hemen içeri koşup iğne iplik getirdi ve annemin sandalyesini güneşe çevirerek söküğü tamire başladı.

Bu vaziyet, bana onun yine böyle bir elişi üzerine eğilmesinden istifade ederek hırsızlamadan çehresini seyrettiğim günleri hatırlattı.

Tepeden inen güneş ışığının dudaklarında ve yanaklarında dolaştırdığı parıltılara bakarken eski çılgın arzularımın tekrar canlanmaya başladığını duyuyor, gözlerimi bir türlü yüzünden alamıyordum. Afife, dikişinin ipliğini dişiyle kopardıktan sonra başını birdenbire kaldırınca beni suç üstünde yakaladı ve gülümsedi.

Daha garibi bu bakışın ne demek istediğini anladığı halde gözlerini kaçırmıyor, umulmayacak bir cesaretle bana bakmakta devam ediyordu.

Doğrusu aranırsa, aşkımız bizi yıllardan beri ne kadar içinden çıkılmaz bir vaziyete düşürmüş olursa olsun, neticede iki kuvvetli ve sıhhatli dişi ile erkekten başka bir şey değildik.

İkimiz de bu açık ve tertemiz yaz öğlesinde, geceki şiddetli buhranı takip eden bu büyük sükûn ve dinlenme fasılasında birbirimizi şiddetle istediğimizi bildiğimiz halde, dünyanın en tabii bir şeyini yapar gibi çekinmeden, utanmadan birbirimize bakıyorduk.

Öyle zannediyordum ki, bu onda yalnız bir yerde bulunsak ve bir şey söylemeden bileğinden tutsam hiç bir mukavemet göstermeden, bu şimdiki bakışındaki sadelikle bana kendini teslim edecekti.

Biraz sonra arkalarından yemeğe giderken düşünüyordum:

— Keşke her zaman bu dakikalardaki kadar sade olaydık ve birbirimizden ne istediğimizi bileydik; tabii ve ne istediğimizi bilir vaziyette olmasını bilseydik. Buhranlarımızın, et ve sinirlerimizi kendi ihtiyarımızla azaba sokmamızdan ileri gelmesine göre, Afife ile on yıl evvel kucak kucağa geçecek kısa bir zaman, hatta bir tek gece, bir miyasma yatağını temizleyen ateş gibi ikimizde de bütün maraz mikroplarını, bütün muzır hayal unsurlarını

yakıp öldürecek, bizi bu beyhude buhranlardan koruyacaktı.

O zaman bana pek hakimane görünen bu sinik düşünce, Afife'yi baştan çıkarmak için bende şiddetli bir arzu uyandırmaya başladı. Hayattaki tecrübelerime göre, kadın denen mahlûkun gözümde hiç bir mistik tarafı kalmadığı için bunda bir güçlük görmüyordum. Hele senelerce sürüklediği bir aşkla bütün mukavemeti kırılmış bir Afife için bu, adeta bir çocuk oyuncağıydı.

Fakat üç, beş dakika sonra yemek odasının loş havasında Afife, yüzündeki aldatıcı ışıkları kaybettiği ve kalabalığın arasında tekrar silik ve ürkek bir dışarlık kadını haline geldiği zaman bende de yeniden bir ahlâk inkılâbı meydana geldi.

Selim Bey'i, büyük ablayı, Milas'taki evin duvarlarını kaplayan aile fotoğraflarını gözümün önüne getiriyor, Sklavaki'lerin bedbaht ve düşkün kızları için düşündüğüm fena şeylerden utanıyordum.

* * *

Günler geçmeye başladı. Arasıra İstanbul'a kaçamaklar yapıyordum. Bir defasında hakikaten son vapuru kaçırarak köşke dönemedim ve geceyi boş geçirmemek için arkadaşlarla bomp yaptım. Fakat buna mukabil geç vakit garsoniyerime götürdüğüm bir tanıdık bar artistini yatakta bırakarak ertesi sabah erkenden Üsküdar'a koştum.

Görünürde Afife ile münasebetimizde endişe verecek bir şey kalmamıştı.

Annemin yanında ve hatta ara sıra üç, beş dakika yalnız kaldığımız zamanlarda o, tamamiyle eski sakin ve makul Afife'ydi. Meselenin ehemmiyeti, bana söyleyeceğini söylemekten ibaretmiş ve bunu yaptıktan sonra bütün ıstırabından kurtulmuş gibi görünüyordu.

Hasılı; ihtiyatlı hareket etmek şartıyla haftayı kazasız atlatacağımızı kuvvetle umuyordum. Beni sevindiren başka bir cihet de onun bir kadın izzetinefsi için hakikaten ağır bir şey olan o geceki muameleme gücenmemiş olmasıydı. Aksi halde ne kadar gayret etse kendini tutamayacak, esasen sinirleri de bozuk olduğu için hiç olmazsa bir bakış, bir hareketle foyasını meydana vuracaktı.

Ufukta herhangi bir tehlikenin görünmemesi, misafirime göstermek istediğim yakınlığı kolaylaştırıyor, hatta buna ayrıca bir ufak zevk de katmaktan hali kalmıyordu. Havalar son derece iyi gitmekteydi. Gündüzleri annemi de yanımıza alarak bahçenin içinde adeta ufak seyahatler yapıyorduk. Seyahatler diyorum, çünkü bakımsızlıktan bir yabani orman halini alan bu bahçede birbirine benzemeyen köşeler meydana gelmişti. Mesela arkadaki sık ağaçlıktaki etrafı sarmaşıklar ve dikenlerle örülmüş meydancıklarda, havuz başında, Çamlıca tepelerine bakan kameriyede, yahut Boğaza bakan terasta insan, kendini adeta ayrı memleketler ve iklimlerde buluyordu.

Afife ile annem, yapışık hemşirelere dönmüşlerdi. Bir adım birbirlerinden ayrılmıyorlardı. Annem uyukladığı zaman bile onun elini elinin içinde istiyor, uzun uzun saçlarıyla, kulaklarıyla, çenesiyle oynuyor, onunla teması kaybettiği zaman adeta rahatsız oluyordu.

Ben, çok kere karşılarında yere oturuyor veya uzanıyordum. Sohbetlerimiz çocuk konuşmaları gibi sade ve neşeli idi. Yalnız!

Yalnız, doğru dürüst konuşup dururken annemin çekiştirip kızarttığı kulaklar, avucunun içine alıp okşadığı çene, parmaklarının arasında sıkıştırdığı dudaklarla oynamak için bende de bir arzu uyanmaya başlıyordu.

O zaman, Afife'nin ilk günkü yadırgamalarından sonra yavaş yavaş Milas'taki haline gelmiş olan çehresi daha başkalaşıyor, alnında, gözlerinde, burun kanatlarındaki ışıklar çoğalmış görünüyordu.

Onda anlaşılmaz bir hassasiyet hasıl olmuştu. Bakışlarımdaki değişikliği derhal hissederek hafif bir ürperme ile başını kaldırıyor, bende her türlü ahlâk ve arkadaşlık iddiasını iflas ettiren o garip cesaretiyle gözlerime bakmaya başlıyordu. O andan itibaren sözlerimiz yine aynı çocukça konuşmanın devamıydı. Fakat zihnim, gayriihtiyari bu mevzudan ayrılıyor ve yeniden sinik tefelsüflerine başlıyordu:

— Fazilet, ahlâk, daha bilmem ne... Güzel, pek güzel ama bu kadar sıkıntıya değer mi? Onu bu kadar senedir birbirimizi istedikten sonra bu belâhatte bu kadar ısrar niçin? Belli ki, bu kadın, ufak bir teşvik bekleyerek yanıyor ve kendini hasta ediyor... İflâh olmayacak bir budala tarafım var muhakkak benim...

Daha evvel de söylediğim gibi, otuz beşe yaklaşan yaşıyla artık geçmeye başlamış sayılan basit bir kadını sevmiş olmak ve münasebetimizin hâlâ devam ettiğini görmek ilk önce kibirime dokunmuştu. Fakat şimdi bunun için de mazeret bulmuştum.

— Aşk denen şey haddizatında toy çocuklara ve budalalara mahsus bir şeydir, diyorum. Bunun, Afife'nin şahsı ile alâkası yok. Ben, kime âşık olsam yine böyle kendimi küçülmüş görerek utanacaktım. Afife'yi şimdi sadece istiyorum. Yanında bulunmaktan zevk duyuyorum. Binaenaleyh, bunda utanılacak hiçbir cihet yoktur.

Böyle olmakla beraber fesatlığım yalnız fikirde kalıyor, Afife'yi baştan çıkarmak için hiçbir teşebbüste bulunmayı aklımdan geçirmiyordum.

Evet, bu yolda bir teşebbüs belki Afife'nin hastalığı için de en radikal bir tedavi olacaktı. Fakat bu kadınlar garip mahluklardı. Hiç bir şeyi tadında ve kararında bırakmayı bilmezlerdi. Bu maceradan sonra da belki yine gözlerini yumup tahayyüle devam edecek ve kendini belki eskisinden daha bedbaht bir vaziyete düşürecekti.

Bir ikindi vakti annem, Afife'nin yaptığı kağıttan bir yelpaze ile çocuk gibi oynarken başını sandalyesinin kenarına bırakmış ve uyumuştu. Onu rahatsız etmemek için sesimizi gittikçe alçaltmaya ve adeta işaretle konuşmaya başladık.

Yakından göz göze bakışmamız, dudaklarımızla yaptığımız hareketler, fısıltılarımızı anlayabilmek için sarfettiğimiz gayret konuşmamıza bir gizli anlaşma manzarası veriyordu. Masum olmayan bu jest, bizde gayriihtiyari iki suç ortağı ruhu uyandırıyor ve yavaş yavaş sükûtumuzu bozuyordu.

Bir tehlikeyi önlemek fikriyle ayağa kalktım ve Afife'yi daha normal bir sesle konuşabileceğimiz bir uzaklığa doğru götürmeye başladım. Fakat orada da bizi başka bir tehlike bekliyordu.

— Oğlunuzu Milas'ta göreceğiniz gelmeyecek mi? dedim. Senelerden beri onunla beraber yaşamaya alışmıştınız.

Bu sualden maksadım, Afife'ye analığını hatırlatmaktı. Çocuğun bu dakikada hayali bir üçüncü şahıs gibi aramıza girmesinin bizi daha salim ve temiz düşüncelere sevkedeceğini umuyordum.

Fakat o, kendisini hiç alâkadar etmeyen bir şeyden bahsediyormuşum gibi sadece omuzlarını kaldırdı ve cevap vermedi.

Sualimi başka bir şekilde tekrar ettiğim zaman ise, sakin bir sesle:

— Çocuğu senelerden beri gözüm görmüyor, dedi.

Bu cümle, bana birdenbire dehşet verdi. Bir kadının çocuğundan bu lisanla bahsetmesi herhalde çok vahim bir şeydi ve daha fenası Afife bunu hissetmiyordu.

İlk gecesi krize benzer bir halden korkarak yüzüne baktım. Hayır, çehresini ve gözlerini birdenbire ağır bir hüzün kaplamış olmasına rağmen, normal ve sakin bir vaziyetteydi.

— Çocuğu senelerden beri gözüm görmüyor.

Uzun seneler içinde bilmeden bu biçare kadının maneviyatında yaptığım tahribin derecesini zannederim ki, bu basit itiraftan daha iyi gösterecek bir şey olamazdı.

Küçük Sklavaki evvela babası ile olan ihtilafa kurban gitmiş, bu adama karşı duyulan infial, gayriihtiyari ona da teşmil edilerek bir türlü tamamiyle benimsenememişti.

Aksilik şuradaydı ki, babanın ölümünden sonra ana oğul birbirlerine kaldıkları zaman da aralarına yine bir yabancı giriyor ve çocuk, Afife'nin bir türlü inkişaf edemeyen analık sevgisinden hakkını alamayarak onun yanında bir nevi sığıntı vaziyetinde kalıyordu.

— Çocuğumu gözüm görmüyor.

İlk geceki itiraf gibi bunu da cevapsız bırakmaya imkân yoktu. Kırk elli adım uzağımızdaki salıncaklı sandalyesinin kenarına düşmüş başı ile bir çocuk uykusu uyuyan annemi arasıra gözlerimle kontrol ederek alçak sesle yarım saatten fazla konuştuk. Sonra, yanımıza çocuklar geldi, onların gürültüsü ile annem, gözlerini açarak bize gülümsemeye, işaretler etmeye başladı. Rastgele bir hava ve su bahsi konuşuyor gibi sözümüzü kestik, fakat o gün, ertesi gün, daha ertesi gün, her yalnız kalışta sözü hiç bir mukaddeme yapmadan bıraktığımız yerden aldık ve aynı sadelik ve sükûnetle devam ettik.

Havuz başındaki bahçe kanapelerinde, yahut köşkün önündeki çakıl döşeli yollarda konuştuğumuzu yengeler ve daha başkaları uzaktan, yahut pencerelerden görüyorlardı. Ara sıra onların suallerine verdiğimiz kısa cevaplarla fasılaya uğrayan, yanımızdan geçenler oldukça muvakkaten kesilen bu konuşmalarda bu orta yaşlı ve sakin tavırlı kadının bana neler söyleyebildiğini keşfetmek peygamber kerametine mütevakkıftı.

Hastalık; sade ve sakin Afife'de ne garip bir tebeddül, ne umulmaz inkişaflar meydana getirmişti. Zihnen tekemmül etmiş ve çok okumuş insanlar gibi kendisini ifade ve tahlil etmeyi bilmiyor, sözlerini okuduğu kitaplardan alınmış iğreti fikirlerle daha müessir bir şekle sokmayı beceremiyordu. Fakat biçarenin derin surette sarsılmış hayal ve duygu manzumelerindeki zengin değişiklik ifadenin bu çıplak ve gösterişsizliği altında daha vuzuhla görünüyordu.

Şimdi, bu hikâyelerden anlıyordum ki, Afife, daha o zamanlarda da bana karşı göründüğü kadar hissiz kalmamıştı. Hatta Kilise mahallesi kızlarının mütemadiyen çehremin ve kravatımın güzelliğinden bahsetmelerinin uyandırdığı merak ile o ateş gecesinde beni görmek istediğini, her halimi gizli gizli tetkik ederek hükümler verdiğini, fakat mütemadiyen etrafında dolaşmamı yaşıma yakışmayacak derecede çapkın ve küstah bularak içerlediğini, yani daha o geceden itibaren benimle meşgul olduğunu itiraf ediyordu.

Sonra, babam ve annemle beraber evlerine gelip gitmeye başladığım ve odasında hasta yattığım zamanlarda bir müddet beni olduğumdan daha küçük bir çocuk gibi görmüştü:

— O kadar çocuktunuz ki, diyordu, bazen yanağınızı,

çenenizi okşamak için elim âdeta kendiliğinden uzanıyordu. Bir gün boş bulunarak münasebetsiz bir şey yapmaktan korkar olmuştum.

Çehremi ve konuşmamı beğeniyor, çocuğunun büyüdüğü zaman bana benzemesini istiyordu.

— İlk zamanlarda bazı bakışlarınızdan ve sözlerinizden sık sık sık şüpheleniyordum, diyordu. Fakat bu şüphe çok devam etmiyordu. Ufak bir çocuk için böyle şeyler düşündüğüme adeta utanıyordum. Misafir doktoru kıskanarak ağladığımı gördükten sonra bu şüphe, kuvvetlenmişti. Fakat yine de pek emin olamıyordu. Hasılı köyde, kendisini sevdiğimi ağlayarak söylediğim geceye kadar bir türlü kat'i hükmünü verememişti.

Bununla beraber o, kendisinin de beni ne zamandan beri sevmeye başladığını bir türlü bulup çıkaramıyordu. Nihayet, bunu anladıktan sonra da nasıl devam ettiğinin ve ilerlediğinin farkında değildi. Kocasının ve kardeşinin ölümü, büyük ablanın ilk hastalığı gibi buhranlı devirlerde ve hatta bazen de bellibaşlı bir düşünce ve gailesi bulunmadığı zamanlarda beni birçok defalar hatırından çıkarır gibi olmuştu. Fakat çok geçmeden hastalık, yine nüksediyor ve eskisinden daha büyük bir şekilde devam etmeye başlıyordu.

Aradan birçok seneler geçtiği halde bir türlü unutulmadığıma ve olur olmaz vesilelerle anıldığıma dikkat eden büyük abla bir gün:

— Kız, sakın sen bu çocuğu sevmeyesin, diye bağırmış.

Bunun üzerine Afife, birdenbire ağlamaya başlamış:

— Ne bileyim abla; aklımdan çıkmıyor bir türlü, diye onun boynuna sarılmış.

Afife, o günden itibaren dost ortağı olarak kabul ettiği ablasına söylediklerini bana da aynen tekrar ediyor, sonunda acı acı gülümseyerek:

— Görüyor musunuz, ben ne kadar ahlâksız oldum artık Murat Bey? diyordu.

Afife'de hakikaten Sklavaki'lerin bütün prensipleri iflas halindeydi. Biçarede bunlardan yalnız birkaç insiyaki hareket kalmıştı. Mesela, beni sevdiğini açık söyleyeceği zaman o köy gecesinde yaptığı utanma jestini gayriihtiyari tekrar ediyor, ellerini başına götürerek artık orada bulunmayan papaziye örtü ile yüzünü kapar gibi bir hareket yapıyordu.

Bir de çocuğuna karşı onda garip bir hassasiyet kalmıştı. Bir gün ona beni küçük Sklavaki ile tanıştırmasını, ona belki bir yardımım dokunacağını söylediğim vakit asabileşmiş: "Hayır, hayır... Onu sizinle karşı karşıya görmeye razı olamam... Bu, ayıp bir şey, çirkin bir şey!" demişti.

Doğrusu aranırsa o günlerde asıl ahlâksız bendim. Afife'nin zahiri sükûnetine aldandığım ve yeni bir kriz tehlikesinden korkmadığım için yarasını kurcalamaktan adeta zevk alıyordum.

Mesela, ona: "Demek beni bu kadar düşünüyordunuz?" tarzında bir sual sorduğum zaman "evet" diye vereceği bir cevabı kafi görmüyor, aşkının derecesini anlatmak için ellerini göğsüme bastırarak "hem nasıl?" dedirtiyordum. İtiraf edeyim ki, pek lüzumu olmayan bu suali sormaktaki maksadım nedense çok hoşuma giden bu sözü ve jesti ona tekrar ettirmek içindi.

Sonra, ona bu aşkın safhalarını anlattırmakla tecessüs zevkini ve hodkâmlığımı tatmin ediyordum.

Nihayet, açık bir hakikat vardı ki, eski hastalığımın

kanımdan tamamiyle çıkmamış ateşi ve ürpermeleriyle bu kadını istememdi. Bu arzu, zaman zaman onu bana belki eskisinden daha cazip göstererek içimde adeta, zulüm ihtirasları uyandırıyor, beni korkunç kararlara sevkediyordu. Fakat, sonra sakinleşerek zavallı bir hastaya karşı düşündüğüm şeylerin dehşetinden ürküyordum.

– III –

Afife'nin hareketine iki gün kalınca onda yeniden yeis ve sinirlilik alametleri belirmeye başladı. Söylenen sözleri takip etmekte güçlük çekiyor, ara sıra parmakları ile şakaklarına bastırarak başının ağrıdığından şikayet ediyordu.

Daha fenası Afife'deki bu garip dalgınlığı başkaları da farketmeye başlamışlardı.

Son gün için bir vakadan korkuyordum. Onu vapura kadar götürmek lazımdı. Ayrılık herhalde çok acı olacaktı. Bana veda ederken yeni bir buhrana tutulması ve olmayacak bir şeyler yapması pek mümkündü.

Annem, Afife'yi vapura kadar götürmeyi aklına koymuştu. Onu gece rutubetinde rıhtımda, denizlerde dolaştırmak olacak şey değildi. Fakat Afife başta olarak, hep birden bunun imkânsızlığını anlattığımız halde bir türlü inadından vazgeçiremiyorduk. Evvela hepimizi köşelere çekerek ayrı ayrı yalvardı, bunun, kendisinin son arzusu ve bir nevi vasiyeti olduğunu söyleyerek zaafımızı istismara uğraştı. Yüz bulamayınca tehditlere başladı. Sevdiği adama verilmeyen bir genç kız gibi hırçınlaşıp ağlıyor, haline bakmadan kaçmaktan ve bir daha bize yüzünü göstermemekten bahsediyordu.

Vaktiyle, Sklavaki'ler onu çoluk çocuk dumanlı dağ başlarına kadar uğurlamışlardı, şimdi, o da onların kız-

larını hiç olmazsa Bandırma vapuruna kadar götürmezse olur muydu?

Milas'a yarım saat ilerisindeki Manastır dağı eteği annemin artık mesafeler ve zamanları karıştıran zayıf kafacığında dumanlı dağ başları haline geliyor, Afife'yi yalnız göndermek ona kimbilir nasıl bir vicdansızlık gibi görünüyordu.

Başa çıkamayacağımızı anlayınca evin içinde ağızbirliği ettik. Düşman tayyarelerinin bu bir, iki gece içinde İstanbul'a her zamankinden daha şiddetli bir baskın yapacağına dair yalan bir haber çıkardık.

Annem, hayat ile ölüm arasında artık fark görmediğini daima tekrar etmekle beraber, tayyarelerden çok korkuyor, mahalle bekçisi kapıları çalarak "geliyor" haberini verdiği zaman evin altındaki bodruma herkesten evvel o, kaçıyordu.

Havadis, ağabeyime getirttiğimiz bir uydurma telgrafla da teeyyüd edince ısrarı bıraktı, fakat buna mukabil Afife'nin hareketinden bir gün evvel onunla son bir araba gezintisi yapmak istedi.

İkindiye doğru onları ağabeyimin iki küçük kızı ile beraber bir açık arabaya bindirdim, Kuzguncuk arkasındaki yoldan Kısıklı'ya kadar götürdüm.

Sakin bir akşam üstüydü. Adi bir gün olmasına rağmen caddede ve etraftaki ağaçlıklarda sık sık kalabalık Rum ve Ermeni ailelerine tesadüf ediyorduk. Yolumuzun üzerinde ayazma gibi bir yere birtakım insanların girip çıktığını görünce bir yortu gününde bulunduğumuzu anladım.

Daha ileride, Kısıklı'daki gazinolar civarında bir atlıkarınca ve birkaç kayık salıncakla adeta bir bayram yeri kurulmuştu. Yeni elbiseler giymiş fakir esnaf aileleri ga-

zinonun masaları üzerine yaydıkları sofralarla içki içerek, yiyecek yiyerek eğleniyorlar, irili ufaklı çocuklar, salıncakların etrafında kaynaşarak bayram yapıyorlardı.

Zaten yolumuzun sonuna gelmiş olduğumuz için arabayı durdurduk ve gazinolardan birinin cadde üstündeki terasında bir masa da biz işgal ettik.

Etrafımızda gramofonlar, laternalar çalıyor, gömleklerinin bilekleri sıvalı aile babaları rakı içiyor, yemek hazırlayan, salata doğrayan kadınlara yardım ediyorlardı.

Alaturka aile eğlenceleri, kır gezintileri ve hele yanında kadınlar ve çocuklarla böyle bir panayırcı kalabalığı arasına karışmak benim o zamanki janrıma uyacak bir şey değildi. Hatta caddeden geçenler arasında belki bir tanıyan olur diye buraya otururken biraz da tereddüt etmiştim.

Fakat nedense bu gazinoda sıkılmıyordum. Sıcağa rağmen havada, etrafımızdaki ağaçların, otların renginde, yavaş yavaş ufka inen güneşe karşı hareketsiz bir sis perdesi halinde duran tepelerde hafif bir sonbahar kokusu vardı.

Caddeye inerek kolkola dolaşan, arasıra gramofon ve laternanın ahengine ayak uydurup birkaç adımlık danslar yapan, havada uçan kayık salıncakların etrafında delikanlılarla gülüp şakalaşan kızlar bana uzaktan uzağa kilise mahallesi akşamlarını hatırlatıyordu.

Nihayet, taşların arasında yakılmış bir ateşte şiş kebabı yapan bir ihtiyar dudunun bir dışarlık ahengiyle birdenbire:

— Gız, mandili getir mandili, diye bağırması beni tamamiyle maziye götürdü.

Kalbimde çoktan beri yabancısı bulunduğum tatlı ve masum bir hüzünle etrafımdaki kızlar arasında Stema-

tula'yı, Rina'yı, Mariyanti ve Piça'yı aramaya başladım. Kapalı ceketi, saçsız başı ve pos bıyıkları ile Muhtar Lefter Efendi'ye benzeyen bir ihtiyar Rum'un karşısında, arkası bana dönük siyahlı bir zayıf kadından gözümü ayıramıyor, başını çevirirse Varvar Dudu'nun süzgün anemik çehresini, yüzüne yapışık düğme burnunu göreceğimi zannederek heyecanlanıyordum.

Hayal, artık tamamdı. O kadar tamam ki, eski çocuk duygularımın bütün kararsız sevinçleri, hüzünleri, ümit ve ümitsizlikleriyle tekrar uyandığını duyuyordum. Biraz daha sonra bunların hepsinden yalnız Afife'nin aşkı kaldı. Varvar Dudu'nun beyaz patiska perdelerinde gün ağarırken içim onunla dolu olarak birdenbire gözlerimi açtığım sonbahar, onu görmeye gideceğim günlerin sevinci, güneşli sokaklarda rastladığım zaman peçesinin şeffaf yanaklarında titreşen benekleri, sonra köyde ağlayarak aşkımı söylediğim geceki bakışları...

Hayat, bana muhakkak ki, umabileceğimden çok fazlasını getirmişti. Fakat o zamanki düşkün ve ümitsiz vaziyetime rağmen tahayyül ettiğim istikbalin daha başka çeşnide bir şey olduğunu anlıyor, senelerden beri ilk defa bir memnuniyetsizlik, bir aldanmış ve istediğini elde edememiş olma hissi duyuyordum.

Bu dakikalarda Afife'ye kimbilir nasıl bir gözle bakıyor olmalıydım ki, o da başını kaldırdı ve sık sık gözlerini açıp kapayarak yüzüme bakmaya başladı.

Bir çocuk sevinci ile etrafındaki laternalara, gülüşe bağrışa akşam yemeği yiyen insanlara bakan annem birdenbire:

— Bu, son artık değil mi? dedi.

Kalbim birdenbire burkulduğu halde anlamamış gibi:

— Ne sonu anne? dedim.

O, gözlerini kırpıştırarak gülümsüyordu:

— Artık bir daha böyle bir araya gelemeyeceğiz. Siz, birbirinizi görseniz bile ben aranızda bulunmayacağım.

Gülmeye çalıştım. Yalancı bir şakraklıkla kimbilir neler söyledim ve çocuklara salıncakları yakından göstermek bahanesiyle ayağa kalktım. Fakat hissediyordum ki bu, yalnız onun için değil, hepimiz için bir sondur. Türlü türlü nazik bağlar ve sevgilerin birbirlerine bağladığı bu üç insan, biraz sonra bitecek günle beraber ayrı ayrı yollara gidecekler ve bir daha buluşamayacaklardı.

Babamla annemi Milas dağındaki çeşme başına kadar uğurladığım gece geçirdiğim nöbet, on bu kadar yıl sonra bir defa da beni bu akşam yokladı. Fakat bu seferki birincisi gibi makul bir zarurete istinat etmeyen rastgele bir duygu değildi. Annem, o geceden sonra gerçi birkaç sene daha yaşadı. Fakat Afife'den sonra onunla kendimizi birbirimize bu kadar yakın bulduğumuz bir saati ve hele beraber gezinti yaptığımızı hatırlamıyorum.

* * *

Güneş batmak üzereydi. Kalabalık, yavaş yavaş ayaklanarak yola düşüyor, laternalar her zamankinden daha kuvvetli çalıyor, kayık salıncaklar, içlerinde sarılı, kırmızılı etekleri uçuşan çocuklarla her zamankinden daha yükseklere havalanıyordu.

Bizim çocukların hasretle salıncaklara baktığını gören Afife:

— Hanımefendi... izin verir misiniz bir kere de onları bindirelim, dedi.

Meraklı annem, derhal şiddetle protesto etti. O, yabancı çocuklar için bile böyle tehlikeli eğlencelere taraftar

değildi. Bize emanet edilmiş çocukların başına bir şey gelirse ne cevap verirdik?

Biraz ötemizde bayraklarla süslü tentesi altında atlıkarınca son bir sefere hazırlanmaktaydı. Anneler çocukların büyüklerini kafaları, kuyrukları kopmuş tahta atlara, küçükleri kardeşlerinin kucağına vererek arabalara bindirme telaşındaydılar.

Birçok yerlerin boş kaldığını gören atlıkarınca sahibi elindeki zilli maşayı çalıyor, "haydi kalkıyor son vapur" diye bağırıyor ve ilave ediyordu:

— Son pişmanlık para etmez, bugün var, yarın yok...

Afife'nin yavaş yavaş harekete başlayan kafileyi birdenbire durdurduğunu gördüm.

Anneme:

— Ne olur hanımefendi, izin verin, dedi, son bu... yarın yok...

Ve onun cevabını beklemeden çocukları ağır ağır önümüzden geçen boş bir arabaya bindirdi.

Büyük bir sefere gidiyorlarmış gibi arkalarından kollarını sallayarak onları selametliyor, seviniyordu.

Sonra, bana döndü: "Bakın ne kadar memnunlar Murat Bey" dedi.

Fakat, birdenbire sözünü değiştirerek: "Bizim için artık yarın yok!" dedi ve ağlamaya başladı.

Gözyaşlarını anneme göstermemek için ileri atılıyor, ikide bir önümüzden geçen küçükleri yakalamak ister gibi hareketlerle kollarını açıyordu.

— Bizim için artık yarın yok!

Bu, benim vaktiyle bir romandan alarak meyus zamanlarımda dilime doladığım meşhur bir cümleydi. Hatırlamıyorum, bunu Afife'ye ben mi söylemiştim, yoksa benim-

le aynı tarihte okuduğu romandan garip bir tesadüf eseri olarak kendisi mi bunu çıkarmıştı?

Muhakkak olan şuydu ki, Afife, bu cümleyi on sene sonra aynı ahenkle ve aynı gözyaşları ile tekrar ediyordu.

* * *

Dönüşte yollar daha kalabalıktı. Küçük çocuklarını testi gibi omuzlarına oturtmuş erkekler; sepetli kadınlar, bastonlu ihtiyarlar; mandolin çalarak yürüyen delikanlıların arkasında genç kız grupları ve çocuk alayları...

Arabamız bir kaza çıkarmamak için gayet ağır gidiyor, bu kalabalık arasında çocukluğumun kilise mahallesinin koku ve sesleri içinde adeta yüzdüğümü hissediyordum.

Önümüzdeki birkaç araba, yolumuzu kestiği için bir yerde büsbütün durduk. Burası gelirken gördüğümüz ayazmanın önüydü.

Hava kararmaya başladığından mumların ışığında içerisi şimdi daha parlak görünüyordu.

Kapıda bir masanın arkasından duran sıska bir kadın, iki elindeki mumları sallayarak Rumca bir şeyler söylüyor, müşteri çağırıyordu.

Harp sonu İstanbullunun ışık cihetinden en sıkıntıda bulunduğu bir zamandı. Masadaki birer ince kurşunkalemi ölçüsüne düşmüş cılız mumlara pek az rağbet oluyor, sofu ihtiyar kadınlar, dualarını uzaktan yapıyorlar ve geçiyorlardı.

Afife, bir şey söylemeden arabadan indi ve mumların bulunduğu masaya yürüdü. Para çıkarmak için çantasını açtığını ve karıştırdığını görünce ben de arkasından gittim.

Biraz sonra o önde; ben, arkada ayazmanın basamaklarını iniyorduk.

Afife, hasta bir ihtiyarı kollarından tutan bir kadınla konuşmaya başladı. Ben, onun Rumcasının çoktan kaybettiğim ahengini takip ederek koyu lacivert çinilerle kaplanmış duvarlardaki minyatür kilise resimlerini seyre daldım.

Ayazmanın kapalı havasında dalgalanan ağır bir küf, günlük ve yağ kandili kokusu boğazımı yakıyor, beni ara sıra hafif hafif öksürtüyordu.

Başımı çevirdiğim zaman Afife'yi bana birdenbire kendisini Milas kilisesinde ilk gördüğüm geceyi hatırlatacak bir pozda buldum.

Arkasını duvara dayamış, omuzlarını kısarak başını havaya kaldırmıştı. Başörtüsü omuzlarına iniyor, alnının ortasına düşmüş bir saç parçasında gümüş gibi teller parlıyordu. Eskiden de bazı kuvvetli gümüş aydınlıklarında saçlarının bu kısmında beyaz teller farkederdim. Onlar, şimdi bir ufak demet teşkil edecek kadar çoğalmıştı. Fakat, buna rağmen çehresi Milas kilisesindeki çehrenin inanılmayacak kadar aynı, hatta o zamanki vakar ve sükununa mukabil taşıdığı masum teessürle daha çocuk görünüyordu.

Duvarın minyatürlerindeki başı altın haleli kadın çehreleriyle onun manası arasında bir benzerlik sezer gibi oluyordum.

Garip, hakikaten çok garip bir tesadüf... Ateş gecesi ile bu gece birbirinin aynı denecek kadar farksız... Yabancı bir dinin mistik dekoru içinde aynı vaziyette karşı karşıyayız. Fakat sayısız heyecanları, birbirimize meçhul kalmış ıstırapları ve göz yaşları ile aradan on iki sene akıp geçti.

İki tesadüf arasındaki bu benzerlik, bu gecenin hakikaten bir son ve ayrılığımızın artık önüne geçilmez bir

kader hükmü olduğuna mistik bir işaret gibi görünüyor, yağ kandilleriyle günlüğün kokusu boğazımdan sonra gözlerimi de yakmaya başlıyor.

Afife'nin yüzüne daha ziyade dikkat edince kapalı kirpiklerinden yüzüne yaşlar indiğini gördüm. Sklavaki'lerin son kızı yabancı bir dinin resimleri ve mumları arasında ne arıyor ve niçin ağlıyor? Dinler yabancı, fakat elem aynı mayadan çıkmış, aynı kanuna boyun eğmiş bir cinsin aynı elemi...

Az evvel kendimi bu gözyaşlarının tek mesulü gibi görüyordum, fakat sonradan bu gözyaşları benim için bedbaht bir ferdin elemi olmaktan çıktı, fertten çok daha derin bir şeyin, bir tarihin elemi şeklini almaya başladı. Yüzlerce sene evvel Tekirdağı taraflarında bir köyden çıkan, Trakya'da, Dalmaçya'da birçok esaret maceralarından sonra Girit'e düşen ilk Sklavaki'yi düşündüm; sonra onun hep aynı ümit ve emel noktalarından yükselerek kısa bir zaman sonra aynı tatmin edilmemiş ruhlarla kimi kan, kimi gözyaşı içinde birer birer toprağa dökülmüş hesapsız çocuklarını —Milas'taki duvarları dolduran resimlerle— gözümün önünden geçirdim.

Güzel kumral çehresinin zaman zaman anlaşılmaz ateşlerle yandığını gördüğüm Selim Bey'i, bilmeden balını yapan arı gibi bilmeden kalbinin zengin şefkatini etrafa dağıtan saf büyük ablayı gördüm.

Otuz yaşına kadar hep muvaffakiyete doğru esmiş rüzgârımın bana verdiği materyalist dünya telâkisinde yer yer çatlaklar, çöküntüler meydana geliyor, yıllardan beri unuttuğum şüpheler ve hüzünlerle sarsılmaya başlıyorum.

Evet, Sklavaki'lerin son kızının kendine ağladığını zannederken daha derin ve eski bir şeye, ebedi viranlığı-

na çare bulunamayacak bir dünyaya ağlar gibi bir hali var.

Gayet tabii bir şey yapar gibi Afife'nin ellerini ellerimin içine almıştım. O, bunun farkında değilmiş gibi yüzünü değiştirmiyor, gözlerini açmıyordu. Yalnız, ara sıra bileklerinden ani titremeler geçtiğini hissediyordum. Dikkat edince elimde yanan mumdan parmaklarının üstüne damlalar döküldüğünü ve titremelerin bundan ileri geldiğini anlayarak af diledim. O, gözlerinde yaşlarla gülümsedi ve unutamayacağım bir incelikle zavallı elindeki yanıkları öpmeye başladı.

Ayazmadan çıktığımız zaman ortalık daha ziyade kararmıştı. Annem, telaş içindeydi. Afife'nin yüzündeki yaşlara dikkat etmiyor:

— Nerede kaldınız çocuklar? Geceye kaldık. Tayyareler gelirse sokak ortasında ne yaparız? diye meraklanıyordu.

— IV —

O gece, sofraya herkesten sonra gelen küçük yengem sandalyesine oturacağı yerde ağabeyimin yanına gitti ve kulağına bir şeyler fısıldadı.

Annem, birdenbire:

— Tayyareler... dedi.

İki gün evvel onu Afife'yi teşyiden vazgeçirmek için bu tayyare havadisini çıkarmış olanlar birbirimize bakarak gülümsüyorduk. Fakat ağabeyimin:

— Telaş etme anne... Daha çok uzaktalar, yemeğini ye dediğini işiterek şaşırdık.

Çocuklar pencerelere koşuştular, dışarıda ışıklar sönmüştü.

Üniformasını çıkararak arkasına beyaz entarisini giydiği andan itibaren bütün prestijini kaybeden ağabeyim:

— Oturunuz yerinize... Çanakkale'den buraya gelmeleri için en aşağı yarım saat, üç çeyrek ister, diye bağırdı ve aldırmadıklarını görünce yalancı bir hiddetle yumruğunu masaya vurdu:

— Herkes yerine bakayım... Ben, öyle terbiyesizlik istemem. Yemeğinizi yiyin, vakit var diyorum size...

Yukarı odalarda yanık lamba kalmamasını hizmetçi ile beraber kontrola memur olan yengemden başkaları bu emre itaat ettiler.

Ağabeyimin yemek saatinde rahatsız edilmekten hoşlanmadığını bildiğim için birtakım şakalar ve gevezelikle sofrayı meşgul etmeye uğraşıyordum.

Fakat, asıl fesat annemin başının altından çıkmaktaydı. Acele acele kendisine yemek yedirmek isteyen Afife'yi adeta hırpalıyor:

— Yapma kızım... Böyle zamanda yemek düşünülür mü? diye söyleniyordu.

Biraz sonra da ağabeyime çıkıştı. Onun:

— Kimbilir daha nerelerde? Yemekten sonra ferah ferah kahvemizi içmeye de vakit var, demesine karşı:

— Öyledir, dedi, sana kalırsa kahveden sonra bir de mükemmel uyursun... çoluk çocuğu diri diri yaktırırsın... Senin gibi geniş insana koca orduları nasıl emniyet etmişler, bilmem ki...

Sonra, birdenbire yerinden kalkarak:

— Ben gidiyorum, dedi, siz, ne haliniz varsa görün...

Entarisinin üzerine bu da inzimam edince kardeşimin kumandanlık otoritesi sıfıra indi ve çocuklar, ellerinde ekmekler, üzüm salkımları ile yerlerinden fırladılar.

Ağabeyim, oturduğu yerden duvarda asılı saate bakarak en aşağı yarım saatimiz bulunduğunu ciddiyetle bir kere daha temin ederken ilk top sesleri uzaktan uzağa işitilmeye başladı.

Küçük yengem, lambalardan sonra aşağının soğuğuna karşı çocukların paltoları ile birkaç battaniyeyi sofaya hazırlamıştı. Bu battaniyelerden birine sarılmış olan annem en önde olduğu halde kafile hareket etti.

Sığınağımız kocaman küpler, variller ve enkaz halinde bazı eski eşya ile dolu geniş bir bodrumdu. Yengelerimin battaniyelere sararak büyük bir kerevetin üzerine dizdiği çocukların korkudan sesleri, solukları çıkmıyordu.

Somyaları fırlamış bir meşin koltuğa oturan ve serinlemeye hiç dayanamayan seyrek saçlı başını elinde indirdiği havlu ile örten ağabeyim, hiç bir tehlikenin yukarıdaki kat kat tavanları delip buraya kadar inemeyeceğini temin ettikten sonra gözlerini kapamıştı.
Kumanda annemdeydi. Yengelerimin ısrarına rağmen oturmuyor, vücudunu Arafat hacısı gibi saran battaniyesiyle bodrumun içinde oradan oraya dolaşıyor ve mütemadiyen gürültü ediyordu.

Top gürültülerinin her zamankinden daha fazla olduğuna işaret ederek bir aralık ağabeyime:

— Hücum şiddetli galiba, dedim.

O, gözlerini açarak gülümsedi:

— Yakınımızdaki tepelere birkaç yeni top kondu. Gürültüyü yapan onlar, dedi.

Ağabeyimin kendisi gibi boş yere çırpınıp söylenmemesine kızan annem, biraz sonra onun uyuduğunu ve hatta bir parça da horladığını görünce dehşete geldi. Bu uyku tehlikeyi artırıyormuş gibi, bana:

— Aman oğlum... Börekçi ustası gibi bu nasıl asker böyle... Muharebelerde de böyle mi uyudu bu? dedi.

Hakikaten beyaz patiska entarisiyle, başının üstündeki dört kat edilmiş havlusu ile ağabeyimde annemin yaptığı teşbihe hak verdirecek bir şey vardı. Sakin ve mağmum annemde ihtiyarlığın yaptığı değişikliği hiç bir zaman bu geceki kadar kuvvetle hissetmemiştim. Bir afacan çocuğu okşar gibi onu battaniyesiyle kollarıma alıp öpüyor ve gülüyordum.

Annem, ikide birde ağabeyimi dürtüyor ve soruyordu:

— Uyansana oğlum... Korkmuyor musun?

O, kimbilir nelerle dolu gününün yorgunluğuna inzimam eden yemek ağırlığı ile bir türlü kendini açamayarak:

— Korkmaz olur muyum anne? Korkuyorum, elbette korkuyorum, diye cevap veriyor ve yine uykusuna devam ediyordu.

Evvela telaşından dünyayı gözü görmeyen annem, bir müddet sonra Afife'nin aramızda bulunmadığını farketti ve yeniden yaygaraya başladı:

— Kadına ne oldu? Başına bir şey gelirse ne yaparız? Allahın emaneti... Acımıyor musunuz çocuklar, diye bağırıyor, bir çaresine bakmazsak kendisinin aramaya gideceğini söyleyerek bizi tehdit ediyordu.

Ben, yerimden kalkarak:

— Anne, ben bulurum; zaten sigara alacağım, dedim.

Bu sefer de ona meraklandı. Bodrumun merdiveninden çıkarken arkamdan:

— Şimdi de sen kaybolacaksın, zaten siz, hepiniz beni öldürmeye karar vermişsiniz, diye bağırdığını işitiyordum.

Afife, görünürlerde yoktu. Aşağı sofadan birkaç kere seslendim. Cevap gelmedi. Sonra deniz tarafındaki açık pencerelerden birine yaklaştım.

Gece, karanlıktı. Arasıra Sarayburnu'nda ve yerini tayin edemediğim daha başka yerlerde topların şimşekleri parlayıp sönüyordu. Bir aralık başımı kaldırmıştım. Tavan arası katının oymalı taraçasında bir gölge, Afife'nin silüetini farkettim.

Ev halkı hadisenin hakiki tehlikesinden ziyade manzarasındaki yenilik ve acayiplikten doğma bir dehşetle panik halinde sürü sepet bodruma inerken genç bir kadının tavan arasına çıkması ve korkmadan açıkta durması neye delâlet ederdi? Afife, tehlikeye meydan okuyor görünmekten hoşlanan bir gösterişçi, yahut romanesk bir sansasyon meraklısı değildi.

Zavallının bu hareketiyle benim vaktiyle hiç bir zaman ateş almayacağından emin olduğum oyuncak rovelverimle yaptığım intihar taklitleri arasında bir benzerlik görür gibi oldum. Evimizdeki son gecesinin ye'si onda bir ölüm arzusu uyandırıyor ve serseri kurşun parçalarının dolaştığı bu gecede açıkta durmakla kendisini bu ölüme arzetmiş gibi acı zevk duyuyordu. Bu haleti ruhiyede olan bir insanın yanına gitmek doğru değildi. Hatta kendisini bu vaziyette gördüğümü sezmesini bile istemeyerek geri döndüğüm halde merdivenin başında fikrimi değiştirdim ve bir camlı kapının arkasından yukarıya çıkan ikinci merdivenin yolunu tuttum.

Gariptir ki, tavan arasına o gece ilk defa çıkıyordum. Bu kadar seneden beri evin misafiri olduğum halde bu ihtiyacı hiç duymamıştım.

Yukarı pencereler kapalı olduğu için merdiven, zifiri karanlıktı. Üzerimde kibrit de bulunmadığından ellerim-

le duvarları ve trabzanları yoklayarak yukarı çıktım ve karşı kapının çerçevesindeki hafif aydınlığa doğru yürüdüm.

Birkaç adım sonra dizlerime yatak yahut halı denklerine benzer yumuşak bir şey çarptı ve kapaklanmaktan kendimi zor tuttum.

Kapıdan dar bir geçide giriliyor ve bunun nihayetinde Afife'nin bulunduğu tahtaboşun açık kapısı görünüyordu.

O, o kadar dalgındı ki, topların çok seyrekleşmiş ve hafiflemiş olmasına rağmen kapıya kadar geldiğimi farketmedi. Bir yeni apartman salonundan çok daha geniş olan tahtaboşun nihayetinde direkleri birbirine bağlayan oymalı tahta kemerlerin arasında, elleri —düşünceli ve dalgın zamanlarında daima yaptığı gibi— koltuklarının altında hareketsiz duruyordu.

Birdenbire yanına gidişimin onu dışarıdaki top seslerinden ziyade ürküteceğini hissederek uzaktan seslendim. Hiç bir hayret göstermeden başını çevirdi.

Tahtaboşun ayaklarımın altında garip sesler çıkaran çürük ve kopuk çinkolarına basarak yanına gittim.

Eliyle parmaklığı göstererek:

— Pek yaklaşmayınız, dedi, neresine dokunsanız kopuyor.

Aklına bir şey gelmemesi için:

— Annem telaşta Afife Hanım, dedim. Bodrumda sizi arıyor, kıyamet gibi gürültü yapıyor. Sizi aramaya geldim.

Cevap vermeden gülümsedi.

— Korkmuyor musunuz siz burada... Herhalde pek tehlikesiz yerde değiliz. Serseri bir gülle kırığı burayı pekala ziyaret edebilir.

Yine güldü:

— Olabilir Murat Bey...
— Nasıl, tayyareleri görebildiniz mi?
— Bir aralık bir ses vardı ama, bilmem ki...
— Galiba tehlike kalmadı... Herhalde artık uzaklaşmış olacaklar ki...

Sözümü bitiremedim. Kulağımın dibinde diyebileceğim kadar yakında bir top sesi gürledi ve bunu birbiri ardı sıra daha başkaları takip etti.

Gürültü o kadar şiddetliydi ki, tepemizdeki tavan sarsılıyor, çinkoların üzerine çıtır çıtır bir şeyler dökülüyordu.

— Korkmayın, dedim. Ağabeyim civarımıza yeni toplar konduğunu söylüyordu, onlar olacak... Mamafih, isterseniz inelim, ben de ortadan kaybolduğum için annem gürültüyü büsbütün artırmıştır.

Afife:

— Nasıl isterseniz, dedi ve kapıdan girdi. O önde, ben arkada koridoru geçerken top gürültüleri daha ziyade çoğalıyordu...

— Hakikaten ateş gecesi bu Afife Hanım, dedim.

Birdenbire döndü, durdu:

— Doğru söylüyorsunuz. Ateş gecesi bu, dedi.

Sonra, tekrar dönerek merdivene doğru yürümeye başladı. Fakat iki adım sonra ayakları daha evvel benim çarptığım yatak, yahut halı dengine takıldı ve fena halde sendeledi.

Aramızda zaten mesafe bulunmadığı için derhal kollarından yakaladım. Yalnız, bu defa ikimiz de kendimizi tutamayarak düşer gibi dengin üzerine oturuverdik.

Ben, hemen ayağa kalktım ve:

— Geçmiş olsun Afife Hanım, dedim. Bunu söylerken de gülüyordum.

Fakat o, ne hareket etti, ne cevap verdi.

— Bir şey mi oldunuz? diye sordum.

Yine cevap yok.

— Bir yerinizi incitmiş olmayasınız sakın?

Eğilerek bu suali sorarken ellerini birdenbire avuçlarımın içinde buldum. Ateş gibi yanan bu avuçları bir türlü bırakamıyordum. Yavaşça yanına oturdum. Evvela kollarımız birbirine dokunuyordu, sonra başının yanağıma sürünerek göğsüme düştüğünü farkettim. Ateş gibi yanan avuçlar şimdi titreyerek ellerimi sıkıyordu.

Zihnimde şu fikir vardı: "Bu kadar sene çıldırarak istediğim Afife kollarımın arasında..."

Karanlıkta ne yüzünü, ne başka hiç bir yerini farketmeyerek bunu zihnimde tekrar ederken onun vaktiyle pencereden gelen güneşle şeffaflaşan profilini, sokakta peçesinden yanaklarına serpilen benekleri, gölge ve karanlık içinde derisinden sızan bir ışıkla aydınlanıyor gibi görünen çehresini, birbirini takip eden levhalar halinde görüyordum.

Nasıl bir hareket zinciri neticesinde olduğunu hakikaten izahtan acizdim. Afife, saniyeden saniyeye kucağımda daha fazla yerleşiyor, vücudu bütün ağırlığıyla dizlerimin üstüne çöküyor, yüzü yüzüme, göğsü göğsüme yapışıyordu.

Artık hiçbir düşüncenin, hiçbir mani ve kuvvetin bizi ayıramayacağı bir vaziyete düşmüştük. O, sesi, soluğu çıkmadan hiçbir hareketsiz kendini bırakıyordu. Bununla beraber son dakikada biçarenin bir sevk-i tabii ihtilâcıyle bir kaç defa hafif bir mukavemet yapmaya çalıştığını hissettim. O kadar...

* * *

Kendi kendime aşağı indiğim zaman şaşkın bir vaziyetteydim. Onu tavan arasında yalnız bırakmam da muhakkak bu şaşkınlığın bir neticesiydi.

Afife, beni artık yanına istememiş, kolları ile sımsıkı yüzünü kapayarak: "Gidiniz, ayaklarınızı öpeyim!" diye yalvararak ağlamıştı.

Bununla beraber biraz sonra bodrumdan çıkan bütün aile efradı ile beraber onu da aşağıdaki yemek salonunda buldum.

Korku, sevinç ve neşeye dönmüş olmakla beraber heyecan hâlâ devamdaydı. En küçükler de dahil olduğu halde kimsede yatmaya niyet yoktu.

Hazım ağırlığı ve yer rahatsızlığı sebebiyle bodrumda hayli kestirmiş olan ağabeyimin de uykusu açılmıştı. Yemekten sonra içmediği kahvesini istiyor ve bu nevi baskınların tehlikesini hesab-ı ihtimali nazariyelerine istinad ederek çoluk çocuğa askerce izaha çalışıyordu.

Hiç kimse Afife'deki perişanlığı görecek vaziyette değildi. Buna rağmen annem, onun bol su ile yıkanmış yüzündeki kızartılara ve saçlarındaki ıslaklığa dikkat etti.

Afife, gözleri önde, alçak sesle ona bir şeyler anlattı:

Annem:

— Vah yavrum, demek korkudan ağladın, dedi. Saçlarını okşayarak başını kendine doğru çekmek ve yanaklarından öpmek istedi. O, biraz evvel bana gösterdiğinden daha fazla mukavemetle geri çekiliyordu. Fakat, sonra yüzünü yavaş yavaş onun dizlerine bıraktı ve artık hareket etmedi.

Neşesi gittikçe artmakta olan ağabeyim Çanakkale muharebesine dair hikâyeler anlatmaya başlamış olduğu için kimse onlara dikkat etmiyordu.

Pencerenin yanında ağır Hereke perdelerinin kordon-

ları ile oynayarak düşünüyor, fikirlerime bir düzen vermeye çalışıyordum. Evvela sinik bir tefelsüfle vakanın fecaatini gidermeye gayret ettim. "İkimiz de senelerden beri bunun için çıldırıyorduk" diyordum. Bunu gafil bir mektep çocuğu gibi facia renklerine boyamaya sebep yok. Afife, nihayet hür bir kadındır. Kimseye verilecek hesabı yoktur. Bu kaza, kendisi için belki, belki değil muhakkak daha iyi olmuştur. İhtimal muhafazakâr fikir ve duygularında bir parça rahatsız olacaktır. Fakat alışacaktır, aşkı bundan sonra daha salim ve tatmin edilmiş bir ruhla görecektir.

Nihayet, şunu da söylemek lâzım ki, bu gece, aşkımızın büyük hedefine ulaştığımız, birbirimize tam tasarruf saadetini idrak ettiğimiz gecedir. Bize imkânsızlığı nisbetinde yüksek görünmüş olan bu zevkle pek bir fevkalâdelik olmadığını tecrübemizle anlamış bulunuyoruz. Muradımıza erdik, fakat başımız göğe ermedi. Bu, yalnız onu değil, ikimizi de uslandıracak faziletli bir derstir.

Buluş, fena değil. Fakat ne çare ki, bana bu gece, umduğum zihin ve kalb sükûnetini vermiyor. Yıllarca iş ve politika adamları, çeşit çeşit arrivistler, aferistler, harb zenginleri, mistiğini kaybetmiş yüksek sosyete kadın ve kokotları içinde geçirdiğim hayatın mahsulü olan yalınkat felsefem, orasından burasından çatlıyor. Mektep kıraatlerinde suçlu çocukların kulaklarına gelen vicdan sesine benzer bir sesin: "Fena yaptın, fena yaptın!" diye beni rahatsız ettiğini duyuyorum..

Salondakilerin heyecanı hayli yatışmış olmakla beraber henüz kimsede uyumak arzusu görünmüyordu.

Ağabeyim şişesinden hafif bir duman salıvermeye başlamış olan asma lambanın altında etrafına topladığı çocuklara, kadınlara harp masalları anlatmaya devam ediyor.

Ben, pencerenin yanında, dişlerim arasında sönmüş bir sigaranın ucunu çiğneyerek dışarıyı seyreder gibi yapıyor, fakat onları gözümden ayırmıyordum.

Onlar dediğim, annemle Afife'ydi. Annem, kimbilir hangi bilmediğimiz seyyale ile Afife'deki yarayı hissetmiş gibiydi. Büyük ablanın tavırlarına benzettiğim bir jestle mütemadiyen onun üzerine eğiliyor, saçlarını, alnını, çenesini okşayarak bir şeyler söylüyordu. Söyledikleri herhalde teskin edici bir şeyler olacaktı. Afife'de biraz evvelki gerginliğin kalmadığını, başını zaman zaman onun kollarına, dizlerine koyup kaldırdığını görüyordum.

Bir aralık ağzından "şime-i vefa" der gibi bir şey çıktığını işittim. Bu, muhakkak benim bir hayalimdi. Vefa belki, fakat "şime" kelimesini bilmesine ve hele bunu vefa ile karıştırarak Selim Bey'in terkibini meydana çıkarmasına milyarda bir imkân ve ihtimal yoktu.

Gözü açık sayıklamama göre kendimde bir nöbetten şüphe ederek elimi şakaklarıma götürdüm, sonra parmağımla nabzımı yokladım.

Suçumu küçültmek için mantık ve muhakeme yoluna sapmakta hata ettiğimi anlıyorum. Hiç bir mantık, bu gece, beni fena yapmadığıma ikna edemeyecek, kendime ve vakaya karşı duyduğum tiksintiyi gideremeyecekti.

Bu tiksintinin kısmen de sahne ve dekorun sefaletinden ileri geldiğine şüphe yoktu. Sklavaki'lerin kızına top gürültüleri ile sarsıldıkça aralıklarından tozlar ve örümcek ağları akan sefil tavan arası yerine vehim ve hayale biraz daha müsait bir dekor içinde tasallut etmiş olsaydım, vaka, bana bu kadar utandırıcı ve çirkin görünmeyecekti.

Benim için en doğru hareket, vakayı zihni bir cehd ile dekorundan ayırmaya çalışmak, Afife'yi çehresinin eski

şâşâasıyle bir mücerret boşluk içinde aldığımı tasavvur etmekti...

Vakanın kendinde olmayan zevkini hatıra ve hayallerden yaptığım ilavelerle belki bir dereceye kadar yükseltecek, hiç olmazsa işlediğim suçun bir hiç için olmadığına kendimi ikna edecektim.

Afife'nin kendi saçlarının gölgesi ve annemin elleri arasında görünüp kaybolan çehresine gözlerimi dikerek vakayı bütün teferruatıyla bir kere daha zihnimde yaşatmaya başladım.

İkimiz de ezeli kaza ve kaderden başka bir şeyle izah edilemeyecek bir tesadüfle karanlıkta yatak, yahut halı denginin üzerine bir kere daha düştük. Vücutlarımız artık birbirinden ayrılmadı. Ateş gibi yanan bilekleri avuçlarımın içinde, vücudu ağır ağır kucağıma yerleşti. Fakat o esnada dikkat etmediğim halde şimdi gayet iyi hatırladığım bir jest: başı hafifçe çeneme kayarak arkaya düşmüş, saçları kolumun üstünden sarkmıştı. Sonra, onu çenesinden öptüğüm zaman ağzımda duyduğum gözyaşı tadı, nihayet, son dakikanın bir, iki ihtilâcı... Sakın Afife o dakikada ilk gece türbe kapısında geçirdiği krize benzer bir baygınlığa düşmüş olmasın? Ona kendini bilmediği bir dakikada arzusu hilâfına tasallut etmiş olmak şüphesi birdenbire tüylerimi ürpertti.

Ne pahasına olursa olsun onu bu gece yalnız görmeli ve bu korkunç tereddütten kurtulmalıydım.

Yanlarına yaklaştım:

— Anneyi yatırmak vakti geldi zannederim Afife Hanım, dedim.

Onun başını kaldırmamasına ve cevap vermemesine mukabil annem:

— Bu akşam da böyle olsun Kemal, dedi. Yarın gece bol bol uyurum çocuğum.

Biraz sonra salondakiler dağılmaya başlayınca onlar da yerlerinden kalktılar. İkinci bir defa yanlarına yaklaştım, kendisiyle mutlaka konuşmak istediğimi Afife'ye işaretle anlatmaya çalıştım. Fakat dargın bir sükût ile başını önüne eğdi ve annemden bir adım ayrılmayarak dışarı çıktı.

– V –

Çocukluktan kalma bir huyumdur. Büyücek bir dert ve sıkıntım olduğu vakit başkaları gibi uykum kaçmaz; hele bir parça da yorgun olursam bilakis üzerime bir halsizlik çöker, oturduğum, yahut yattığım yerde uyuşur kalırdım. Bu uyuşukluk esnasında zihnimin aydınlık kalan bir köşesi vardır ki, âdeta kendi kendine düşünür ve tahayyül eder. Fakat sık sık kendimi kaybederdim; o zaman, fikirlerim derhal rüyaya inkılâp ederek düşündüklerimi yaşamaya başlarım. Sonra, birdenbire sıçrayarak uyanışlar ve tekrar uyku... Bu hal, kendimi tamamiyle kaybederek ağır bir hamal uykusuna düştüğüm zamana kadar devam eder.

O gece de yine böyle sıkıntılı bir vaziyette soyunmadan kendimi karyolama atmışım. İkide birde ani sıçrayışlarla yatağımda doğruluyor, fakat çok geçmeden tekrar kendimi kaybediyordum. Bir defasında her zamankinden daha fazla bir sarsıntı ile gözlerimi açtım. Konsolun üzerindeki mum sönmüştü. Tahtaboşun çinkolarında hafif bir tıkırtı işitiyordum. Bu sesin bir aynını da Afife ile ilk karşılaştığım gece duyar gibi olmuştum. Yine tıpkı o geceki gibi bu tıkırtıyı onun yaptığına dair garip bir kanaat, fakat aynı zamanda bunun bir vehimden başka bir şey olmayacağını söyleyen şuurumun bir reaksiyonu...

Gözlerimi pencereye çevirdim. Pancurların aralıklarından bir karaltı görülüyordu; yavaş yavaş hareket eden bir insan gölgesi...

Derhal karyolamdan atlayarak yürüdüm ve balkonun kapısını açtım; Afife...

Benimle beraber o da oraya gelmiş fakat ben kapıyı açarken ani bir hareketle çekilmiş ve arkasını kapının yanındaki duvara dayamıştı.

Vücudu kollarını geçirmeden bir pelerin gibi omuzlarına attığı bir mantoya sımsıkı sarılıydı.

Birkaç saat evvel yüzüme bakmamaya ve benden kaçmaya karar vermiş olduğu halde şimdi hangi mücadele onu buraya kadar sürüklemişti.

Elleri mantonun içinde saklı olduğu için omuzlarından tuttum; hiç bir mukavemet göstermeden odaya girdi ve ayaklarının ucuna basarak birkaç adım attı:

— Ne kadar karanlık burası...

Saatlerden beri kararlaşmış bir randevuyu bekliyormuşum gibi garip bir sükûnetle:

— Siz burada durunuz, dedim ve konsola doğru yürüyerek şamdandaki mumlardan birini yaktım. Başımı çevirdiğim zaman onu işitemeyeceğim kadar hafif adımlarla omuz başıma gelmiş gülüyor buldum.

Saçları iki kalın örgü halinde başının iki tarafından iniyor, mantonun kalkık yakası içinde kayboluyordu. Dudaklarında ve yanaklarında hafif bir ruj vardı. Gözleri hâlâ kırmızılığını muhafaza ediyordu. Fakat kirpikleri boyalıydı.

Gülerek bir şey söyledi. Fakat o kadar hafif sesle ki, anlamadım. Dışarıdan işitilmekten korktuğunu anlatan bir işaretten sonra başını yaklaştırdı ve adeta tane tane kulağıma tekrar etti:

— Ben, artık çok ahlâksız oldum diyorum Murat Bey...

Gülerek:

— O nasıl söz Afife Hanım?

Aynı gülümseme ile omuzlarını kaldırıp indirdi:

— Ne yapalım, böyle...

Ellerini aradım, mantosunu hâlâ içeriden sımsıkı tutmakta devam ettikleri için bulamadım. Bir şey söylemeden karşı karşıya duruyor, mumun titrek aydınlığında gülümseyerek birbirimize bakıyorduk.

— Böyle mi duracaksınız, mantoyu çıkarmayacak mısınız? dedim.

Hafif bir heyecanla:

— Üşüyorum, diye şaka etti; fakat onu omuzlarından almak istediğim zaman mukavemet göstermedi.

Manto çıkınca, Afife'nin tereddüdündeki sebep anlaşıldı. Arkasında omuzları ve kolları çıplak bir sabahlık vardı. Bununla beraber utandığını belli etmek istemiyor, sadece üşüdüğünü anlatmak ister gibi bir jestle omuzlarını kısıyor, kolları ile göğsünü kapıyordu.

Afife, bir kere daha güldü ve evvelki sözünü tekrar etti. Vakit kazanmak için mantoyu ağır ağır katlayarak karyolamın demirine asarken:

— Çocuksunuz Afife Hanım, dedim.

Bununla beraber o dakikada aklımdan geçmiş bir şüpheyi saklamayacağım.

Afife'nin dudak ve gözlerindeki boyaya, odama gelirken giydiği bu yarı çıplak sabahlığa iyi mânâ vermemiştim.

Zihnimden:

— Afife, benden sonra galiba değişti, diyordum, yahut kimbilir, belki eskiden de öyleydi de ben çocuk saflığımla anlayamadım...

Tavan arası sahnesinde onun kendini bu kadar kolay-

lıkla bırakmasındaki esrar anlaşılır gibi oluyordu. Ben, hâlâ manto ile uğraşarak bunları düşünürken o da konsolun aynasında kendini seyretmekle meşguldü. Birdenbire bir mazeret gibi:

— Ne yapalım, artık yarın yok bizim için, dedi.

Bir zaman benim, sonra onun dilimize doladığımız bu roman cümlesi her şeyi yeniden karıştırıyordu. O zaman anladım ki, bütün süsler ilk defa benim içindir ve kimbilir ne kadar mücadeleden sonra verilmiş bir kararın neticesidir.

Yanına gittiğim zaman galiba gözlerinde bir iki damla yaş vardı; vücuduna dokunmaya cesaret edemeyerek:

— Mersi Fofo, dedim.

O da hafifçe heyecanlandı. Fakat bu, benim ağzımdan ilk defa işittiği Fofo kelimesi içindi. Telaşından gözündeki yaşları farketmiyor, bir çocuk sevinç ve hayretiyle:

— Bana Fofo diyorsunuz? diyordu. Fofo, Fofo... Ne güzel!...

Ellerinden tutarak karşıdaki kanapeye oturttum.

Afife'nin bu saatte ne maksatla kapımı çaldığı, benden ne istediği malûm. Fakat buna rağmen ona karşı hiç bir fena arzu duymuyorum. Göğsüm ilk gençliğimin bâkir heyecanlarıyla dolu, parmaklarımı adeta ürke ürke yanaklarına, saçlarına, çıplak omuzlarına dokunduruyorum; ağzımdan ardı ardına çocukça kelimeler dökülüyor:

— Güzel Fofo... sıcak Fofo... yumuşak Fofo...

Yüzündeki aydınlık bana kâfi görünmüyor; tekrar konsola giderek şamdanın mumlarını hep birden yakıyor, sonra onu getirip Afife'nin yüzüne tutuyordum:

— Benim sedef yüzlü Fofo'm... Bu çeneye, bu dudaklara, bu yanak çukuruna dokunmak için ben ne kadar

yandım. Bu gece bana geldiğin için sana teşekkür ederim Fofo... Eskisinden daha güzel Fofo'm benim...

Eskisinden daha güzel Fofo!...

Otuz yaşında bir genç adamın güzellik hakkında formülüne göre hangi otuz beş yaşında kadın yirmi yaşındaki halini aratmaya muktedirdir? Hele Sklavaki'lerin kızı gibi yoksulluk ve ıstırap içinde vaktinden evvel yıpranmış olursa! İstemeden ağzımdan çıkan bu "eskisinden güzel Fofo" nihayet gönlü alınmak istenen bir kadına karşı bir kompliman olabilirdi. Nitekim, uzun zaman bunu ben de böyle zannettim.

Fakat şimdi elliyi geçmiş bir hakem bitaraflığıyla temin edebilirim ki Afife, o gece —yüzündeki hafif boya altında heyecanlarının çeşidine göre kızarıp sararan yorgun cildi ile, eskisinden daha keskin ve manalı çizgilerle, durmadan titreyen dudakları ve bunun kanatları ile, daha gelişmiş görünen alnına, bir çocuk masumluğuyla kaymış küçük saç parçasındaki aklarla— muhakkak ki eskisinden çok daha çekici, çok daha kadındı...

Ben, elimdeki şamdanı yüzünde gezdirerek onu böyle ta yakından seyrederken o da bana bakmaya çalışıyor, fakat mumların oynak alevciklerinden rahatsız oluyor gibi sık sık gözlerini kaçırıyor, sonra tekrar bana çeviriyordu.

Birdenbire küçük bir sinir hareketiyle silkindi; artık hiç bir şeye aldırış etmemeye karar vermiş gibi başını arkaya atarak ve gülerek:

— Eh, aman!... Niçin utanacağım senden Murat, dedi, utanacak şey kaldı mı artık?

Sonra ilave etti:

— Öyle seviyorum ki seni...

Aşkının derinliğini mukayese etmek için mesafeler arar gibi etrafına bakınıyor, bunun imkânsızlığı karşısında bunalarak ellerini açıyordu...

Ağır tunç şamdan bileğimi ağrıtmaya başlamıştı. Afife, onu yere koymak istediğimi görünce elimden aldı.

— Biraz da ben tutayım, dedi, ben de sana bakacağım.

Kuvveti kafi gelmediği için şamdanı iki eliyle tutmaya mecbur olmuştu. Mumların titrek alevlerini bir meşale gibi sağa sola savuruyor; yüzümü ve saçlarımı yakmak ister gibi hareketlerle beni ürküterek gülüyordu. Eski Afife'nin çocuk denecek yaştaki ürkütücü ciddiyetiyle bu şimdikinin büyümüş, mustarip gözlerine düşen perçemindeki aklar, cildinde örselenmiş güz yaprağı kızıltıları ile yaptığı bebek çılgınlıkları arasında ne müessir bir tezat vardı.

Nihayet, onun da yorulduğunu görünce şamdanı ellerinden alarak konsolun üzerine bıraktım ve kanapedeki eski yerime döndüm. Yan yana, vücutlarımız birbirine dönmüş, dizkapağım hafifçe onunkine dokunarak ve ellerimizin artık boş kalmasından müphem bir sıkıntı duyarak bakışıyorduk: Afaki bir konuşmadan sonra asıl büyük davanın sırası geldiğini gören iki insanın sıkıntısı...

Biraz önce bizi her türlü fena düşünce ve ihtiraslardan uzak iki arkadaş çocuk yapan lirik heyecanımız geçmişti. Şimdi artık cins kanununun amansız hükmü altına girmiş bir dişi ve erkek çiftinden başka bir şey değildik...

Tabiat, bu işte büyük rolü erkeğe vermişti.

— Fofo, dedim, seni bunca yıl sevmiş ve istemiş bir erkeğin odasına bu saatte girmenin nasıl bir tehlike meydana getirdiğini biliyor musun?

Bu sualim namuslu bir sual değildi. Afife'ye baygın bulunduğu bir dakikada sataşmış olmak şüphesi beni saatlerce kıvrandırmıştı. Bu defa onun kendi iradesiyle odama geldiğinden emin olmak, suçu kendi üstüne almaya razı olduğunadair ağzından bir nevi ikrar almak istiyordum.

Afife, beklediğim cevabı vermedi. Fakat gözlerini sımsıkı kapayarak başı ile birkaç kere evet işareti yaptı. Kararındaki bu katiliğe rağmen bir denize atılmaya hazırlanıyormuş gibi titreyerek kollarını göğsü üzerine çaprazlaştırıyor, omuzlarını kaldırarak boynunu sıkıyor ve dişleri birbirine çarpıyordu...

Ellerimi omuzlarında hissettiği zaman birdenbire gözlerini açtı ve sevk-i tabii hareketiyle başını geriye attı. Derisi soğuk ve mütekallisti. Fakat kollarımı koltuklarının altından geçirerek vücudunu —kemiklerini çatırdatan sert bir hareketle— kavradığım zaman bu deriyi hemen hemen ani bir ateş bastı ve bütün sertlikler gevşedi.

Birdenbire çözülerek yüzlerimiz arasında bir perde yapan saçlarını —serbest kalan eliyle— başına, yanaklarına atıyordu. Güçlükle nefes aldığı için ağzı yarı açıktı. Fakat buna rağmen kendini kaybetmedi. Arasıra yüzünü yüzümden ayırarak geri atıyor, beni rahatça görebilmesine müsait mesafeyi bu suretle temin ettikten sonra çehremi mumların aydınlığına doğru çeviriyordu.

....

Sonra, hafifçe sendeleyerek konsola doğru yürüdü. Dirseklerini mermerin kenarına dayayarak şamdanın mumlarını birer birer söndürdü ve yalnız bir tanesini bıraktı.

Yeni bir krizden korkarak yattığım yerden dikkatle hareketlerini takip ediyordum. Çenesini elleri içine ala-

rak düşündükten ve etrafına bakındıktan sonra karyolamın üstündeki mantosunun cebinden bir küçük çanta aldı, sonra tekrar konsola giderek aynada uzun uzun dudaklarının, yanaklarının, gözlerinin boyalarını tazeledi. Nihayet yüzüme bakmadan yanıma döndü; tekrar üşümeye başlamış gibi göğsüme sokuldu ve bir daha ayrılmadı...

Bir şey söylemiş olmak için:

— Neden mumları söndürdün Fofo? dedim.

Ümit edilemeyecek kadar açık ve hemen hemen çapkın bir sesle:

— Mumlar bitmesin, dedi, sabaha kadar bize lâzım olacaklar...

* * *

Çeşit çeşit kadınlarla geçirilmiş bunca gecelerim var. Yüksek yahut adi kokotlar tanıdım; durmadan erkek değiştirmek ihtiyacında hafif kadınlar tanıdım; büyük aşk hayaliyle kendilerini maceradan maceraya atan ağırbaşlı sosyete kadınları tanıdım. Hasılı, zevk ihtiyacı, lüks ihtiyacı, can sıkıntısı, görenek vesaire gibi sebeplerle kendilerini rastgele birine teslim eden maddi, romanesk, hasta, sağ, normal veya dejenere birçok kadınlarla sayısız maceralarım oldu.

Onlarla geçirdiğim gecelerde ihtiras fasılaları — aktörün sahneden çekilerek bir köşede, bezgin ve yorgun, kendini dinlendirmek ihtiyacını duyduğu antraklar — bende daima ve uzun can sıkıcı angaryalar hatırası bırakmıştır. Bir zaman için kendisinden istenecek bir şeyi kalmayan kadın, gözümde bütün cazibesini ve mistiğini kaybederdi. Bütün aldatıcı renkleri sönmüş, gözlerinde

bir zerre hayal kalmamış, yanımda dinlenirken, yahut karşımda, dudaklarında bir yorgunluk sigarası ile dedikodu yapar, müzik, tiyatro, politika gibi bütün aklının ermediği şeylerden bahsederken, daima ölecek gibi sıkıldım. Bu anlarda çıplak etinin etime dokunması bende — kasap çengeline asılmış kanlı bir sığır budu — tiksintisi uyandırmıştır.

Afife ile geçirdiğim gece bunun tek müstesnasıdır. Onun gibi seven bir kadının nasıl bir kudret olduğunu ben, o gece anladım. Sklavaki'lerin kızı tanıdığım birçoklarına nispetle cahil ve görgüsüz sayılmak lâzım gelen bir kadındı. Fakat onunla geçirdiğim o gece bana bir an yorgunluk vermedi. Neler bulup söylüyordu! Benim şimdi bir kısmını zorlukla bulabildiğim çocuk gevezelikleri, kırık dökük birtakım hatıralar... Bunlar, onun ağzında — menşur arasından görülen cisimler gibi — şekil değiştiriyor, etraflarına ışık ve renkten saçaklar, sayvanlar tuğlar salıyordu.

Aşağıki asma saatin adeta kulağımızın dibinde işlemesine ve arasıra gecenin sessizliği içinde bir kilise çanı gibi öten sesiyle saatleri çalmasına rağmen vaktin nasıl geçtiğini duymadım. Afife'ye ait merak ve muammalarımdan birçoğu bu konuşmalar esnasında adeta kendiliğinden çözülmüştür. Mesela niçin herkesle beraber adımı söylemeyerek bana Murat dediğini o gece öğrendim. Daha bir şeyin farkında bulunmadığı zamanlarda beni benimsiyor, kendisi için herkesten başka bir ismim olmasından zevk duyuyormuş.

Kendisini bana bu kadar kolay teslim etmesine gelince, anladığıma göre, onda şöyle bir hadise olmuştu: Öldüğümü zannettiği gecelerde birtakım buhranlar geçirir, bu buhranlar esnasında kendini benimle çıldırtıcı ahlâksız-

lıklara sürüklenmiş görürmüş. Fakat bunlar, yaşayan bir insanla olmadığı için o kadar ürkmezmiş. Biçareyi "bu geceler ahlâksızlığına" alıştırıp hazırlayan bu hayaller olmuş...

Afife, kolları boynuma sarılı, kâh gülüp, kâh ağlayarak bunları anlatırken, arasıra silkinerek ayağa kalkıyor, sesi hafifçe pürüzlü, bakışları değişmiş:

— Ne kadar karanlık... seni iyi göremiyorum Murat... diyordu.

Ben gülerek:

— Şamdan uzakta değil, diye cevap veriyordum.

O zaman ayaklarının ucuna basarak konsola gidiyor, gittikçe küçülen mumları tekrar birer birer yakıyor; sonra aynanın karşısında yüzünün tuvaletini tazeliyordu. Bütün bunlar bir zerresini kaybetmek istemediği büyük zevkini ışıkla, boya ile, elindeki her vasıta ile süslemek içindi.

* * *

Sabahın ilk ışıkları ile ayrıldığımız zaman arkamdan kapıya koştu, akşama mutlaka vapura gelmem için yalvardı.

— Gelmez olur muyum hiç? Elbette geleceğim, diye teminat verdim. Bu, yalandı. Çok acı olacağını tahmin ettiğim ayrılık sahnesini göze alamamıştım. Sonra, yabancılar arasında bir kriz ve rezalet sahnesinden de korkmak lâzımdı. Bütün bunlar benim Afife'yi uğurlamaya gitmemem için ciddi sebeplerdi. Fakat, itiraf etmeliyim ki, en doğrusu bu kadından artık isteyecek bir şeyimin kalmamış olmasıydı.

Vapur, karanlıkta Galata rıhtımından kalkarken Afi-

fe, kimbilir ne kadar çarpınıp çırpınmıştı ve ben, kimbilir o saatte nerelerde kimlerle beraberdim.

* * *

Sklavaki'lerin kızını bir daha görmedim. Çoktan ölmüş olacağını tahmin ediyorum. Aksi halde mutlaka bir yerden bir ses çıkardı.

Onu son birkaç sene içinde sık sık hatırlamaya başladım. Bekârdım. Ailemden çehre ve isimlerini bile karıştırdığım birkaç çocuktan başka kimse kalmadı.

Hayatta artık belli başlı bir beklediğim ve istediğim yok; bazıları gibi beni beş, on para için oraya, buraya koşturacak, yaşıma göre fazla ağır ve yorucu işlerle hırpalayacak bir geçim sıkıntım yok. Hatta yaşamak hırsımı artırarak beni az çok oyalayacak bir hastalığım bile yok. Yeknesak aydınlı, şiirsiz bir akşam üstünde hiç bir sürprizi olmayacak bir geceyi bekleyen bir insan vaziyetindeyim.

Zaten, gençken de hiç bir büyük his ve maksadın hiç bir büyük hayalin adamı olmuş değilimdir. Aşklarım oldu: Küçük. Mevki, para, şöhret, gösteriş arzularım oldu: Küçük. Zaman zaman kalkınışlarım, bazı fedakâr ve kahraman jestlerim oldu: Küçük ve süreksiz... Hiç bir lilüzyon ideali uzun zaman devam ettiremedim.

Zaman ve mevsimlerinde birçok şeyleri asıl zannettim. Fakat uzun bir koşuda birdenbire soluğu kesilenler gibi daima yolumun yarısında dindim ve bütün öteki koşucuların hareketi bana boş bir yorgunluk ve nafilelik gibi göründü.

Evet, hiç bir maddi sıkıntı, korku ve gailesi, hiç bir şikâyet bahanesi olmayan bir adamım. Fakat, bununla

beraber içimde daima umduğunu elde edememiş, kendisine edilen bir vaatte durulmamış bir adam hoşnutsuzluğundan kendimi kurtaramadım. Ancak, bana verilip de tutulmayan vaat nedir? Galiba asıl şikâyetim bunu bir türlü anlayamamış olmamdandır.

Söylediğim gibi Afife'yi, hele son zamanlarda sık sık hatırlıyorum. Gençliğimde kalbim ve zevkimden ziyade gurur ve nahvetimi doyurduğu için bana yüksek görünen maceralarım olmuş ve Sklavaki'lerin yoksul ve bedbaht kızı bana — bütün o asıllar arasında — ihmal edilecek, hatta bir parça utanılacak bir peri gibi görünmüştür.

Fakat gariptir ki şimdi eriştiğim zirveden arkada kalan hayata baktığım zaman peri diye kabul ettiğim Afife'nin gittikçe asılları çiğnediğini, son gecemizdeki çehresiyle birinci plana geçtiğini görüyor ve o tutulmamış vaade ait hasretimde hafif sükûn alâmetleri hissediyordum.

— SON —